

Eestikeelne väljaanne

Teave ja teatised

61. aastakäik

11. aprill 2018

Sisukord

I Resolutsioonid, soovitusel ja arvamused

ARVAMUSED

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

komitee täiskogu 530. istungjärk 7.–11. detsembril 2017

2018/C 129/01	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Varanduslik ebavõrdsus Euroopas: liikmesriikidevaheline lõhe töö ja kasumi jaotumises“ (omalgatuslik arvamus)	1
2018/C 129/02	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Jätkusuutlikud sotsiaalkindlustus- ja sotsiaalkaitseüsteemid digiajastul“ (omalgatuslik arvamus)	7
2018/C 129/03	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Koostöö kodanikuühiskonnaga noorte radikaliseerumise ennetamiseks“ (omalgatuslik arvamus)	11
2018/C 129/04	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kodanikuühiskonna panus tervikliku ELi toidupoliitika väljatöötamisse“ (omalgatuslik arvamus)	18
2018/C 129/05	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kaubanduse ja investeeringute keskne roll kestliku arengu eesmärkide taotlemisel ja saavutamisel“ (omalgatuslik arvamus)	27
2018/C 129/06	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kogukonna juhitud kohaliku arengu lähenemisviisi eelised integreeritud kohaliku ja maaelu arengu jaoks“ (ettevalmistav arvamus)	36

III Ettevalmistavad aktid

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

komitee täiskogu 530. istungjärg 7.–11. detsembril 2017

2018/C 129/07	Euroopa Majandus ja Sotsiaalkomitee aramus teemadel „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Algatus lapsevanemate ja hooldajate töö- ja eraelu tasakaalustamiseks““ [COM(2017) 252 final] ja „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, milles käsitletakse lapsevanemate ja hooldajate töö- ja eraelu tasakaalustamist ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 2010/18/EL“ [COM(2017) 253 final – 2017/0085 (COD)]	44
2018/C 129/08	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Euroopa kaitsevaldkonna tööstusliku arendamise programm“ [COM(2017) 294 final]	51
2018/C 129/09	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Euroopa Kaitsefondi käivitamine“ [COM(2017) 295 final]	58
2018/C 129/10	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Komisjoni 28. aprilli 2017. aasta teatis „Komisjoni teatis õiguskaitse kättesaadavuse kohta keskkonnaõiguse valdkonnas““ [C(2017) 2616 final]	65
2018/C 129/11	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2006/1/EÜ ilma juhita renditud sõidukite kasutamise kohta kaupade autoveol“ [COM(2017) 282 final – 2017/0113 (COD)]	71
2018/C 129/12	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus raudteeveo statistika kohta (uuestisõnastatud tekst)“ [COM(2017) 353 final — 2017/0146(COD)]	75
2018/C 129/13	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Uuendatud partnerlus Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riikidega“ [JOIN(2016) 52 final]	76
2018/C 129/14	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Vahemere lääneosa sinise majanduse kestlikku arengut käsitlev algatus““ [COM(2017) 183]	82
2018/C 129/15	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Loodust, rahvast ja majandust käsitlev tegevuskava““ [COM(2017) 198 final]	90
2018/C 129/16	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. oktoobri 2014. aasta määrust (EL, Euratom) nr 1141/2014, mis käsitleb Euroopa tasandi erakondade ja Euroopa tasandi poliitiliste sihtasutuste põhikirja ning rahastamist“ [COM(2017) 481 final – 2017/0219 (COD)]	96
2018/C 129/17	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 1303/2013 seoses majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse vahendite ning majanduskasvu ja tööhõivesse investeerimise eesmärgi ning Euroopa territoriaalse koostöö eesmärgi jaoks ette nähtud vahendite muutmise“ [COM(2017) 565 final – 2017/0247 COD]	98

I

(Resolutsioonid, soovitused ja arvamused)

ARVAMUSED

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

KOMITEE TÄISKOGU 530. ISTUNGJÄRK 7.–11. DETSEMBRIL 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Varanduslik ebavõrdsus Euroopas: liikmesriikidevaheline lõhe töö ja kasumi jaotumises“

(omalgatuslik arvamus)

(2018/C 129/01)

Raportöör: **Plamen DIMITROV**

Täiskogu otsus	22.9.2016
Õiguslik alus	kodukorra artikli 29 lõige 2 omalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	7.9.2017
Vastuvõtmine täiskogus	6.12.2017
Täiskogu istungjärk nr	530
Hääletuse tulemus	188/30/23
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Komitee on seisukohal, et sissetulekute ja jõukuse ebavõrdne jaotumine ELis on muutunud majanduslikuks ja sotsiaalseks väljakutseks, mida tuleks käsitleda riikliku tasandi asjakohaste meetmete abil ELi tasandi meetmete toel. Nii Euroopas kui ka kõikjal maailmas omistame me suuremat tähtsust sissetulekute ebavõrdsusele. Komitee rõhutab vajadust juhtida tähelepanu ka varanduslikule ebavõrdsusele, mis on siiski palju varieeruvam nähtus ning mille mõju on tunduvalt pikaajalisem. See tähendab, et on vaja selgitada nimetatud ebavõrdsuse põhjuseid ja tegureid, mis selle määravad, samuti kavandada poliitilisi lahendusi sellega tegelemiseks.

1.2. On vaja läbi viia hoolikas analüüs ja hindamine jõukuse jaotumise täpse olemuse kohta ELis ning võtta aegsasti ennetusmeetmeid, et vältida selliseid negatiivseid tagajärgi nagu keskklassi kiire kadumine ning aina rohkemate inimeste sattumine palgavaeste kategooriasse või vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ohtu. Turumajandust tuleks vaadelda mitte ainult kui vahendit, millega saavutada tugev majanduskasv, vaid ka kui üht mehhanismi, mis on vajalik ühiskonna jaoks oluliste eesmärkide saavutamiseks.

1.3. Kõige olulisem liikmesriikide käsutuses olev vahend lisaväärtuse õiglase ümberjaotamise edendamiseks ühiskonnas tervikuna on fiskaalpoliitika. Kesksele kohale tuleks asetada ka aktiivsed tööturupoliitika meetmed, mis aitavad muuta sujuvamaks ülemineku haridus- ja koolitusetapist tööellu, olulised on ka maksustamis- ja sotsiaalsiirete meetmed. Komitee soovib liikmesriikidel võimalikult kiiresti rakendada meetmeid, mis võivad vähendada ebavõrdsust ja tagada uue lisaväärtuse õiglase ümberjaotamise ühiskonnas tervikuna.

1.4. Komitee on seisukohal, et vaja on hästi toimivat sotsiaalsiirete ja sotsiaalabi süsteemi. Ümberjaotamine kui kompensatsioonimehhanism peaks suurel määral täitma turusüsteemi lüngad. Tuleks arendada avalikke hüvesid (sotsiaalne taristu, üldhuviteenuste taristu jne) ning nende rolli tuleks vaadelda ebavõrdsuse kaotamise vahendina. Eelarvetulude raskuseks tuleks nihutada tööjõumaksudelt varamaksude suunas, pärandimaksu ja kapitalitulumaksu poole.

1.5. Jõukuse koondumine toob endaga kaasa ka võimu märkimisväärse kontsentreerumise, mis võib võtta mitmesuguseid vorme, sealhulgas tingida konkurentsimoontonutusi. Komitee arvab, et intensiivne majanduskasv on keske tähtsusega vaesuse vähendamisel ja varandusliku ebavõrdsusega võitlemisel. Seda tuleks edendada struktuuri- ja ühtekuuluvusfondide vahendite parema kasutamise, ettevõtluse edendamise, konkurentsi kaitsmise, VKEsid toetavate programmide ja selliste meetmete abil, millega takistatakse naiste ja ebasoodsas olukorras inimeste diskrimineerimist.

1.6. Komitee tunneb muret selle pärast, kui tõhus on ELi pragune poliitika strateegia „Euroopa 2020“ raames, milles pööratakse eriti suurt rõhku vaesusele. Selleks on vaja asjakohasemat poliitilist toetust, et pakkuda liikmesriikidele piisavat tuge järjest tugevamate ebavõrdsuse suundumustega tegelemisel. On vaja jõulisemaid meetmeid, tulemaks toime vaesusega, mis absoluutarvudes on viimaste aastatega kasvanud ⁽¹⁾. Riigiülesel Euroopa tasandil on vaja luua poliitikaraamistikud, et edendada kaasavat majanduskasvu integreeritud lähenemisviisi kaudu. Euroopa sotsiaalõiguste samm on peaks olema tihedamalt seotud Euroopa poolaastaga ning need peaksid omakorda olema kooskõlas strateegiaga „Euroopa 2020“, et saavutada tõhusalt selles sätestatud üleeuroopalised ja riiklikud eesmärgid.

1.7. Sellega koos on vaja sihipäraseid tööturumeetmeid, mis on seotud sotsiaalse kaitsega. Võttes arvesse, et väga dünaamiliselt arenevate töökohtade kaitsmine ei ole alati teostatav, tuleb keskenduda tööhõive ja tööjõu kaitsmisele. On väga oluline kehtestada minimaalsed sotsiaalsed standardid, mis tagaksid inimväärse töötasu ja töötingimused. Rõhk tuleks asetada tööelus toimuvate üleminekute lihtsustamisele, tagades samal ajal ühised töö- ja sotsiaalsed õigused, sealhulgas õiguse liituda ametiühinguga ja kollektiivläbirääkimiste õiguse.

1.8. Komitee leiab, et tuleb luua läbipaistev mehhanism, mille abil jälgida süstemaatiliselt kõiki andmeid tulude ja jõukuse kohta ning pakkuda võimalust selliste andmete konsolideerimiseks. See parandaks ühest küljest haldustööd ja teisest küljest lihtsustaks statistilise teabe kogumist jõukuse jaotumise kohta liikmesriikides. Osalust omavate ettevõtete registri loomine Euroopa tasandil etendaks siin olulist rolli.

2. Taust

2.1. Varanduslik ebavõrdsus Euroopas ulatub kaugele minevikku. Tegemist on ajaloolise protsessiga, mis ei lõppenud ka pärast euroala loomist – pidevalt esile kerkivate sisemiste ja väliste ebahüliluseilmingute tõttu, mis on tingitud majandusliku konkurentsivõime teguritest eri tasanditel. Need hõlmavad hindade ja kulude aspekte ning neid teravdavad praegu veelgi suured poliitilised väljakutsed, millega EL silmitsi seisab, nagu terrorism, populism, riiklikud valimised ja majandusvaldkonnas madalad investeeringud, väike majanduskasv, kõrge töötuse määr, demograafilised muutused ning Euroopa positsioon uues ülemaailmses võimuvõitluses kaubanduse ja digitaalarengu seisukohast.

2.2. Tuleb teha selget vahet sissetulekute ebavõrdsuse ja varandusliku ebavõrdsuse vahel. Kuna viimasel on pikemaajalisem mõju, siis on väga oluline seda põhjalikumalt uurida. Jõukuse jaotumist iseloomustab süstemaatiliselt suurem ebavõrdsus kui sissetulekute jaotumist. Väga sageli võivad ettevõtjad olla suhteliselt sarnase sissetulekuga, kuid mitmetest mitterahalistest, altruistlikest, pärandiga seotud ja muudest põhjustest tulenevalt jõukuselt tohutult erinevad. Selle tulemusena annab jõukuse ebavõrdsusele jaotumisele keskendumine meile objektiivsema pildi reaalsest rahalisest ebavõrdsusest ELi kodanike vahel.

⁽¹⁾ Näide: Salverda et al. (2013, tabelid 2.3 ja 5.2).

2.3. Komitee leiab, et Euroopa majanduslik areng on järjest dünaamilisem ning kujutab endast väljakutset institutsioonide suutlikkusele muutuste tempoga sammu pidada. See küsimus on eriti päevakajaline seoses aruteluga arengu erinevuste üle ELi liikmesriikide vahel. Olulised erinevused on arenenud riikide ja arengumaade vahel, Lääne- ja Ida-Euroopa vahel, euroalas ja väljaspool seda asuvate liikmesriikide vahel ning Schengenisse kuuluvate liikmesriikide ja ülejäänute vahel.

2.4. Komitee märgib, et sisetulekute ja jõukuse ebavõrdne jaotumine on Euroopas alates 1970. aastast järjest suurenenud. Üldiselt peaks globaliseerumine etendama riikidevaheliste sisetulekute erinevuste ja materiaalsetes erinevuste vähenemisel kasutoovat rolli, kuid viimastel aastatel on see suundumus ümber pöördunud. 10 % kõige jõukamatest leibkondadest ei teeni mitte ainult 31 % kogu sisetulekust, neile kuulub ka 50 % kogu jõukusest 28 liikmesriigist koosnevas ELis. Jõukuse kasv on edestanud SKP kasvu paljudes riikides, mis on viinud tohutu ebavõrdsuseni⁽²⁾. Sellel on tõsised majanduslikud, sotsiaalsed ja poliitilised tagajärjed, mis nõuavad tõsist ühiskondlikku arutelu ja debatti ekspertide ja poliitikute seas selle üle, kuidas seda küsimust lahendada, ja need vajavad poliitikameetmeid.

2.5. Komitee arvates valitseb reaalne oht, et ebavõrdsuse probleem süveneb kogu maailmas, sest Euroopa majanduse arengutempo on äärmiselt kiire ja õigeaegselt makromajanduspoliitika meetmeid rakendada on järjest raskem. Viimaste aastakümnete jooksul suurenenud lõhet sisetulekutes ja jõukuses kinnitab ka Gini koefitsient, mille OECD riikide keskmine väärtus on tõusnud 0,29-lt 1980. aastate keskpaigas 0,32–0,35-ni aastatel 2013–2015. ELi riikide siseselt on suundumus samasugune⁽³⁾. Siiski tuleb märkida, et sellised riigid nagu Bulgaaria, Leedu ja Rumeenia on juba saavutanud kriitilise taseme, mis on üle 0,37⁽⁴⁾. Vaatamata sellele, et on olemas hulgaliselt andmeid ja uurimusi sisetulekute ebavõrdsuse kohta, on palju vähem teavet leibkondade jõukuse ebavõrdse jagunemise kohta, nii riikide siseselt kui ka nende vahel. Õigupoolest ei ole siiani rahvusvahelisi standardeid, mida riiklikud statistikaametid ja muud andmete tootjad võiksid kasutada, kogudes andmeid jõukuse jaotumise kohta⁽⁵⁾.

2.6. On murettekitav, et üldise usalduse puudumise tõttu paljudes Euroopa majandusruumides ei reinvesteerita tekkinud kasumit ja see on põhjustanud konkurentsi allasurumise, investeeringute järsu languse ja uute töökohtade puuduse. Thomas Piketty esitab oma raamatus selle teema kohta empiirilisi andmeid, olles uurinud eelkõige Euroopa majandust⁽⁶⁾. Kui kasum lihtsalt kuhjub ja toimub rekapiitaliseerimine, ei aita see kaasa lisaväärtuse tekkimisele ega investeeringute tasuvuse suurendamisele reaalmajanduses. Seetõttu on loogiline, et lõhe rikkuse ja vaesuse vahel on ELis juba aastakümneid süvenenud.

2.7. Komitee näeb ohtu, et ELi keskklass on keskpikas perspektiivis sattumas surve alla. Lähemas tulevikus on üha rohkem töökohti kadumas digiteerimise ja robotiseerimise tõttu. Lisaks on samuti hääbumas teatavad kutsealad, ehkki on tõendeid nii minevikust kui ka olevikust, et need suundumused võivad samasuguse tõenäosusega tekitada uusi töökohti ja kutsealasid. Need muudatused – kui neile adekvaatselt ei reageerita – võivad ebavõrdsuse süvenemisele kaasa aidata. Komitee on veendunud, et on vaja võtta aegsasti meetmeid, et vähendada muidu igati innovatiivsete ja üldjuhul sotsiaalselt kasulike tehnoloogiliste uuendusprotsesside kahjulikke tagajärgi.

2.8. Komitee väljendab muret selle üle, et kasumimäära ja tööjõuteguri toodetud lisaväärtuse suhe on liikmesriikides üha enam ebaproportsionaalne. See toob kaasa nii varandusliku kui ka sisetulekute ebavõrdsuse süvenemise Euroopas.

3. Üldised märkused

3.1. Varanduslik ebavõrdsus kaldub olema palju suurem kui ebavõrdsus sisetulekutes⁽⁷⁾. Komitee rõhutab asjaolu, et just eelkõige liikmesriikidel on olemas vajalikud vahendid, nagu programmid investeeringute, majanduskasvu, uute töökohtade, maksupoliitika ja sotsiaalsiirete edendamiseks, mille abil käsitleda majanduslikku ja sotsiaalset ebavõrdsust.

⁽²⁾ Piketty, Capital in the Twenty-First Century, Harvard University Press, 2014, ISBN 978-0674430006.

⁽³⁾ Majanduslik ebavõrdsus, Euroopa Parlament, majandus- ja rahanduskomisjon, tööhõive- ja sotsiaalkomisjon, infotund, juuli 2016.

⁽⁴⁾ Eurostat, SILC 2015.

⁽⁵⁾ OECD Statistic Brief, nr 21, juuni 2015.

⁽⁶⁾ Piketty, Capital in the Twenty-First Century, Harvard University Press, 2014, ISBN 978-0674430006.

⁽⁷⁾ Kvantitatiivses mõttes.

Siiski on siin ruumi ka ELi tasandi meetmetele ning Euroopa institutsioonid peaksid seda teemat tõsisemalt käsitlema, kuna selle mõjud reaalsele majandussüklile on keerulised ja palju pikaajalisemad. Kehtivad meetmed on suunatud rohkem sissetulekutele kui jõukusele.

3.2. Komitee peab peamiseks probleemiks seda, et Euroopa loob majanduskasvu, millest rahaliselt ebasoodsas olukorras olevad inimesed kasu ei saa. Eesmärk ei ole mingil juhul töötada vastu turumajandusele, mis pakub võimalusi jõukuse loomiseks innovatsiooni teel, rajades ettevõtteid, luues töökohti ja aidates nii kaasa majanduskasvule, tööhõivele ja sotsiaalkindlustuse rahastamisele. Inimesed, kes asuvad jõukuse ja sissetulekute jaotumise püramiidi alumises osas, ei saa aga vastloodud töökohtadest üldiselt kasu. Sellest järeldub, et ühiskonnas valitseks suurem rahaline võrdsus, kui Euroopa Komisjoni poliitika keskenduks meetmetele, mis võimaldaksid aina rohkematel inimestel siseneda tööturule ja kaasava majanduskasvu loodud jõukusest osa saada. Selles mõttes on varandusliku ebavõrdsuse vähendamine ja pikaajalise majanduskasvu konsolideerimine ühe ja sama mündi kaks külge.

3.3. Komitee on mures selle pärast, et jõukuse pidev akumulatsioon võib tekitada ühiskonnas rantjee-mõtteviisi, mistõttu jõukust enam ei reinvesteerita. Seega ei aita see enam kaasa reaalmajanduse arengule ega suurenda SKP potentsiaali. See on põhiprobleem, mida Piketty käsitleb oma raamatus, mis on kokkuvõtte viieteistkümnenda aasta pikkustest uuringutest ja empiiriliste andmete kogumisest sissetulekute ja varandusliku ebavõrdsuse kohta kapitalistlikes ühiskondades. Lõplikud tulemused – isegi kui mõned autorid on vaidlustanud mõningaid ta meetodeid – näitavad märkimisväärsed erinevusi ELi piires. Piketty andmete kohaselt on kapitali aastane tasuvusmäär 4–5 %, samas kui aastane sissetulekute kasv Kesk-Euroopas on umbes 1–1,5 %, sõltuvalt riigist, võttes arvesse ilmselgeid erinevusi asjaomaste riikide vahel.

3.4. Komitee arvates on vaja täiendavaid meetmeid sellistes valdkondades nagu liigne keskendumine finantstegevusele, maksupoliitika edasine koordineerimine ja ühtlustamine, maksuparadiiside, maksupettuste ja maksudest kõrvalehoidumise vastased meetmed, võitlus pikaajalise varimajanduse – deklareerimata ettevõtlustulu, registreerimata või varjatud töötajad ja nn ümbrikupalgad – suundumuse vastu ning meetmed, millega optimeerida maksustamise struktuuri ja eri maksude osakaalu liikmesriigi maksutulust. Maksutulu rõhuasetus tuleks nihutada tööjõumaksudelt varapõhistele maksudele.

3.5. Kahe viimase aastakümne jooksul on maksukonkurents liikmesriikide vahel ajendanud paljusid valitsusi rakendama meetmeid, mis on muutnud fiskaalpoliitika ümberjaotavat iseloomu ning suurenenud ebavõrdsust. Komitee soovib liikmesriikidel hinnata maksupoliitika negatiivseid mõjusid ja korrigeerida neid niipea kui võimalik.

3.6. Komitee leiab, et Junckeri kava tuleks suunata eelkõige riikidele, kus valitseb kõige suurem ebavõrdsus, ükskõik millisel kujul. On oluline julgustada kodu- ja välismaised investeringud. Kõike seda tuleks rakendada ühtselt ning kooskõlas Euroopa Liidu õigusaktide ja asjaomaste liikmesriikide iseärasustega ning rahastute kasutamist tuleks hoolega jälgida.

4. Konkreetsete märkused

4.1. Saksamaa ja Austria on euroalal kaks riiki, kus varanduslik ebavõrdsus on eriti selgelt väljendunud. Saksamaal kuulub kõige rikkamale 5 %-le elanikkonnast 45,6 % riigi jõukusest ja Austrias on see näitaja veel kõrgem, üle 47,6 %⁽⁸⁾ ⁽⁹⁾. See probleem – ja samasugune suundumus – on olemas ka sellistes riikides nagu Küpros, Portugal, Prantsusmaa, Soome, Luksemburg ja Madalmaad⁽¹⁰⁾. See näitab selget ebavõrdsust ressursside jaotamises eri riikides. Neid riike iseloomustab ühest küljest vähene ebavõrdsus sissetulekutes, kuid teisest küljest suur ebavõrdsus jõukuse jaotumisel.

⁽⁸⁾ Eurosystem Household Finance and Consumption Survey, 2010.

⁽⁹⁾ Vermeulen 2016 (ECB WP), estimations based on Forbes rich lists.

⁽¹⁰⁾ HFCS 2010; Sierminska and Medgyesi 2013; Holzner, Jestl, Leitner 2015.

4.2. 1910. aastal kuulus 10 %-le Euroopa elanikest 90 % jõukusest, kõige rikkam 1 % omas 50 % jõukusest. Seejärel, pärast kaht maailmasõda ja suurt majanduslangust, mis hävitas suurema osa finantskapitalist, ja tulenevalt erinevatest ühiskondlikest poliitikameetmetest, mida iseloomustas sissetulekute ja pärandi ülimalt progressiivne maksustamine, finantsspekulatsioonide piiramisest, palkade tõusust kapitalist saadava sissetuleku arvel jne, on ebavõrdsus järjest vähenenud. 1970. ja 1980. aastatel kuulus kõige jõukamale 1 %-le 20 % jõukusest, järgmisele 9 %-le kuulus 30 % ja 40 %-le keskklassile kuulus 40 % jõukusest. Sissetulekute ebavõrdsus vähenes seega märkimisväärselt⁽¹¹⁾. 1980. aastast alates aga hakkas ebavõrdsus uuesti kasvama. Tänapäeval moodustab erakapital 28 liikmesriigist koosneva ELi arenenud riikides 500–600 % SKP-st, Itaalias on see näitaja lausa 800 %.

4.3. Komitee arvates on oluline probleem ka jõukuse jaotumine sugude lõikes. Kõige tõsisem on see Slovakkias ja Prantsusmaal, aga ka Austrias, Saksamaal ja Kreekas. Slovakkias ja Prantsusmaal kuulub meestele enam kui 75 % jõukusest ja naistele ainult 25 %, vaatamata hoopis erinevale sugude tasakaalule elanikkonna hulgas. Austrias, Saksamaal ja Kreekas kuulub umbes 55 % jõukusest meestele⁽¹²⁾. Oluline on hinnata selliste suundumuste põhjuseid ja seda, kas seda aspekti tuleks hõlmata ELi soolise võrdõiglikkuse poliitika meetmetega.

4.4. Komitee arvates on väga oluline see, kuidas jaotub jõukus, pidades silmas vajadust hariduse, kutseõppe, terve rea tervishoiuteenuste, eluaseme jne järele. Kooskõlas Euroopa sotsiaalmudeliga peame me austama aluspõhimõtteid – võrdsed võimalused ja võrdne kohtlemine, sooline võrdõiglikkus, mittediskrimineerimine ja põlvkondadevaheline õiglus. Inimkapitali suurendamisele suunatud struktuurireformid on olulised elatusaseme parandamiseks ning võivad ka vähendada ebavõrdsust töötajate sissetulekutes ja jõukuses.

4.5. Umbes 44 % euroala elanikest on ühel või teisel viisil pankadele või finantsinstitutsioonidele võlgu. Olukord on parem kui näiteks USAs, kus vastav näitaja on 75 %, kuid viimaste aastate võlgnevuste kasvutrend on murettekitav⁽¹³⁾. Pangandussüsteemi vastutus on samuti väga suur, sest ta võiks tegeleda ühiskonna üldise võlakooormuse suurenemise esmase ennetusega. Kesksele kohale tuleb asetada vastutustundlik käitumine.

4.6. Kiirenev üleilmastumine viimase kolmekümne aasta jooksul on suurendanud tööjõu maksukoormust ning muutnud palkade ja kapitali osatähtsust sisemajanduse koguproduktis. Selle tulemusena vähenes palkade osakaal SKPst ajavahemikus 1980–2006 aastal keskmiselt 0,3 % enamikus OECD riikides. Sama ajavahemiku jooksul suurenes kasumi osakaal SKP-st ligikaudu 31 %-lt 47 %-ni EL15 riikides⁽¹⁴⁾. Komitee on seisukohal, et liikmesriigid ja Euroopa Liit peaksid kiiresti võtma meetmeid, et see suundumus ümber pöörata.

4.7. Komitee tunneb muret selle pärast, et riikides nagu Ühendkuningriik ja Prantsusmaa moodustavad enam kui 50 % jõukusest hooned. Ühelt poolt annab see tunnistust mitmekesisuse puudumisest jõukuses. Teiselt poolt tähendab see seda, et suur osa inimesi ammutab oma jõukuse kinnisvarast saadavast sissetulekust. Seda jõukust ei reinvesteerita. Rekapitaliseerimine ise akumuleerub. Siin tulebki teemaks kapital, mis suureneb palju kiiremini kui lisaväärtus. Viimane Oxfami aruanne⁽¹⁵⁾ näitas, et kaheksa maailma kõige rikkama inimese jõukus on võrdne sellega, mis kuulub kõige vaesemale 50 %-le – see teadmine tekitab üldsusele tõsist muret. Kapital oli oluline tegur tööstusajastul, kuid kui ta muutub omaette eesmärgiks, siis kaotab ta oma mõtte.

Brüssel, 6. detsember 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

⁽¹¹⁾ Piketty, *Capital in the Twenty-First Century*, Harvard University Press, 2014, ISBN 978-0674430006.

⁽¹²⁾ Rehm, M., Schneebaum, A., Mader, K., Hollan, K., *The Gender Gap Wealth Across European Countries*, Vienna University of Economics and Business, Department of Economics, Working Paper 232, september 2016.

⁽¹³⁾ HFCS 2010; Sierminska and Medgyesi 2013; Holzner, Jestl, Leitner 2015.

⁽¹⁴⁾ OECD, *In It Together: Why Less Inequality Benefits All*, OECD Publishing, Paris 2015.

⁽¹⁵⁾ *An Economy for the 99 %* (Oxfam, 2017).

Lisa

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamusele

Arutelu käigus lükati tagasi järgmine muudatusettepanek, mis kogus hääletamisel vähemalt veerandi antud häältest.

Punkt 1.4

Muuta järgmiselt:

Komitee on seisukohal, et vaja on hästi toimivat sotsiaalsiirete ja sotsiaalabi süsteemi. Ümberjaotamine kui kompensatsioonimehhanism peaks suurel määral täitma turusüsteemi lüngad. Tuleks arendada avalikke hüvesid (sotsiaalne taristu, üldhuviteenuste taristu jne) ning nende rolli tuleks vaadelda ebavõrdsuse kaotamise vahendina. ~~Eelarvetulude raskusest tuleks nihutada tööjõumaksudelt varamaksude suunas, parandimaksu ja kapitalitulumaksu poole. Liikmesriikidel on soovitatav eelarvetulude raskusest ümber kujundada, vähendades selles tööjõumaksude osatähtsust.~~

Motivatsioon

Arvestades subsidiaarsuse põhimõtet ja erinevusi liikmesriikides, muudatusi, mida toob kaasa digitaalhiskonna areng, ning ühtlasi vajadust tagada jätkusuutlik areng, tuleks maksusüsteemide ümberkujundamisel jätta suurem roll liikmesriikidele. Võimalik, et siin loetletud maksude asemel oleks põhjendatud hoopis suurem tähelepanu keskkonnamaksudele ja CO₂ emissiooni maksustamisele või täiesti uutele maksuliikidele (masinate maksustamine).

Muudatusettepanek lükati tagasi 116 vastu- ja 95 poolthäälega, erapooletuid oli 24.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Jätkusuutlikud sotsiaalkindlustus- ja sotsiaalkaitstesüsteemid digiajastul“**(omalgatuslik arvamus)**

(2018/C 129/02)

Raportöör: **Petru Sorin DANDEA**

Täiskogu otsus	26.1.2017
Õiguslik alus	kodukorra artikli 29 lõige 2 omalgatuslik arvamus
Vastutav seksioon	tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	8.11.2017
Vastuvõtmine täiskogus	6.12.2017
Täiskogu istungjärk nr	530
Hääletuse tulemus	157/3/5
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Digiteerimise tõttu tekivad uued tööhõivevormid, mis avaldavad sotsiaalkindlustussüsteemidele suurt survet. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee soovib, et liikmesriigid ja ELi asutused reguleeriks neid uusi tööhõivevorme nii, et oleks võimalik selgelt määratleda tööandja ja töötaja. Selleks soovib komitee kasutada Euroopa Liidu Kohtu kohtupraktikat, milles on tunnustatud nende isikute seisundit töötajatena, kellel ei ole küll tavapärasest töölepingut, ent kes viivad ellu tegevust, mis kuulub tasustatud sõltuvussuhte valdkonda.

1.2. Praeguste sotsiaalkindlustussüsteemide rahastamise aluseks on paljudel juhtudel individuaalne tööleping. Paljud uue tehnoloogia levimise tulemusel tekkinud majandustegevuse tööhõivevormid näivad väljuvat töölepingu kohaldamisalast. Komitee leiab, et selline olukord tekitab kõnealustes tingimustes töötavate töötajate jaoks tõsist ohtu, kuna neid ei kaitse enam töötajate, töötingimuste ja sotsiaalkindlustusega seotud õigusaktid.

1.3. Komitee leiab, et liikmesriigid peaksid kaaluma pensioniskeeme reguleerivates õigusaktides sätte kehtestamist, mis kohustab tegema sissemakseid sissemaksete tegemist kõikide isikute eest, kes toodavad ametialase tegevusega tulu. See meede on äärmiselt vajalik, arvestades et paljudel juhtudel ei hõlma praegu kehtivate pensioniskeeme käsitlevate õigusaktide sätted asjakohaselt töötajaid, kes tegutsevad digiteerimisest tulenevate uute tööhõivevormide raames.

1.4. Komitee leiab, et liikmesriigid peaksid kaaluma oma vastavate riiklike pensioniskeemide ja tervisekindlustuse elektrooniliste haldamissüsteemide ühendamist maksuameti süsteemidega. Nii oleks neil võimalus tuvastada kiiresti isikud, kes ei ole avalike pensioniskeemide või tervisekindlustussüsteemide raames kindlustatud, ehkki nad saavad ametialasest tegevusest tulu.

1.5. Liikmesriikidel on oma sotsiaalkaitstesüsteemide raames ka teisi reguleeritud õigusi, mis võimaldavad vastava õigusega isikutel nendest toetust saada. Nende hulgas on eelkõige vanemapuhkus, lapsetoetused ja muud laadi perekondlikud toetused. Ehkki kõnealused õigused on sageli mitteosamakselised, siis arvestatakse toetuste andmisel õigust nendest kasu saada, mis eeldab paljudel juhtudel seda, et võimalikul toetusesaajal on töötaja seisund. Komitee soovib liikmesriikidel otsida lahendusi, et kõnealused toetused oleksid asjakohases mahus tagatud uute tööhõivevormide raames töötavatele töötajatele.

1.6. Komitee leiab, et töötajate puhul, kes töötavad uute digiajastule omaste tööhõivevormide raames, oleks võimalik kasutada üldist lahendust nende sotsiaalkindlustuse õiguse tunnustamise probleemidele, reformides süsteemi üldist rahastamist. Ta kutsub liikmesriike üles otsima lahendusi, mis võimaldaksid sotsiaalkindlustussüsteemide finantseerimist, kasutades vahendeid, mis tagavad nende jätkusuutlikkuse, vastates samal ajal vajadusele pakkuda juurdepääsu uute tööhõivevormide raames tegutsevatele isikutele. Et tagada ka tulevikus sotsiaalsüsteemide jätkusuutlikkus ja vähendada töö maksustamist, võiks kaaluda ka ühe osa „digiteerimise dividendide“ kasutamist sellel eesmärgil.

1.7. Komitee leiab, et Euroopa Komisjoni algatatud arutelude puhul Euroopa sotsiaalõiguste samba arendamise kohta oleks vaja, et arutelude ulatus hõlmaks ka nende töötajate olukorda, kes töötavad uute tööhõivevormide alusel, eelkõige nende seisundi tunnustamise viisi ja tagada, et neil oleks asjakohane juurdepääs sotsiaalkindlustus- ja sotsiaalkaitstesüsteemidele.

2. Taust – digiteerimine ning selle mõju sotsiaalkindlustus- ja sotsiaalkaitstesüsteemidele

2.1. Üleminek digiteerimisele toob majanduses, tööturul ja ühiskonnas tervikuna kaasa põhjalikke muutusi riikide, piirkondade ja üleilmsel tasandil. Ehkki ollakse teadlik digiteerimise ilmselgetest eelistest, seab see paljudele ühiskonna ja majanduse struktuuridele väljakutse ning võib avaldada teatavatele sektoritele negatiivset mõju, kui ei kohaneta uue olukorraga. Üks valdkondadest, kus selline väljakutse tekib, on sotsiaalkindlustussüsteem.

2.2. Euroopa praegused sotsiaalkindlustussüsteemid loodi enam kui sajand tagasi. Need põhinevad suurel määral otsesel seosel tööturuga ning neid rahastatakse suurel määral töötajate ja tööandjate sissemaksetest ning erineval määral maksudest. Paljude liikmesriikides on individuaalse ametlikult registreeritud töölepingu olemasolu peamine tingimus, mis määrab kindlaks töötaja kindlustuse sotsiaalkindlustussüsteemi kolme samba raames: pensionikindlustus, tervisekindlustus ja töötuskindlustus.

2.3. Digiteerimine on põhjustanud ja põhjustab jätkuvalt tööturul märkimisväärsed muutusi. Neid muutusi võib näha mitmekesistes tööhõivevormides, mis erinevad individuaalsel püsival töölepingul põhinevast tööhõivevormist, mis oli töösuhetes olnud aastakümneid valdav. Ent kõnealused uued tööhõivevormid peituvad selliste nimetuste taga nagu „sõltumatu töövõtja“ või „sidusettevõtja“, mis loodi mõningatel juhtudel just selleks, et vältida klassikaliste mõistete „töötaja“, „tööandja“ või „füüsilisest isikust ettevõtja“ kasutamist⁽¹⁾. Selliste tingimuste tõttu on vaja sotsiaalkindlustussüsteemides muudatusi teha, et need oleksid jätkuvalt jätkusuutlikud ja pikaajaliselt kohandatud.

2.4. Sedamööda, kuidas nn beebibuumi põlvkonna töötajad tööturult lahkuvad ja nad asendatakse teatud ulatuses töötajatega, kes kasutavad uusi tööhõivevorme, näiteks nulltunnilepinguid, nõudmisel täidetavaid lepinguid või tsiviilõiguslikke lepinguid, pannakse tõsiselt proovile sotsiaalkaitstesüsteemid. ning surve üksnes süveneb vastavalt sellele, kuidas Euroopa elanikkonna vananemine hoogustub.

2.5. Selles kontekstis on selge, et sotsiaalkindlustus- ja sotsiaalkaitstesüsteeme tuleb kohandada muudatustega, mida digiteerimine on juba tööturule põhjustamas. Teatavates liikmesriikides on sotsiaalpartnerid algatanud dialoogi, et välja tuua poliitilised valikud ja nende elluviimiseks vajalikud meetmed, et sotsiaalkaitstesüsteem oleks elujõuline ja sobiv uues kontekstis, mis hõlmab üleminekut digiteerimisele. Lisaks on vaja koostada suunised, et täpsustada võimalikke ebaselgeid küsimusi töötajate tööhõivestatuuse kohta maksude ja sotsiaalkindlustuse valdkonnas.

2.6. Üha suurem osa aktiivsest elanikkonnast ei anna oma panust kehtivatesse sotsiaalkindlustussüsteemidesse, eelkõige töötuskindlustuse, tervisekindlustuse ja pensionikindlustuse puhul, ega saa seetõttu neist ka hüvitisi. Sotsiaalpartnerid ja nende liikmesriikide valitsused, kus neil oluline osa on, peavad seda olukorda tõsiselt uurima, ent arutelu tuleks laiendada ELi tasandile ning kaasata sellesse kohalikud ametivõimud, muud kodanikuühiskonna osalejad, ühendused ja teenuseosutajad, et määratleda tulemuslikud ja jätkusuutlikud poliitilised ja seadusandlikud meetmed ning täiendada sätteid, millega tagataks kõikide aktiivsete isikute osalemine sotsiaalkaitse sobivatel tasanditel, sealhulgas füüsilisest isikust ettevõtjate jaoks.

⁽¹⁾ „Töö tulevik, mida me soovime“ – ILO ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee konverents töö tuleviku kohta, Brüssel, 15.–16. november 2016

3. Sotsiaalkindlustus- ja sotsiaalkaitsesüsteemide jätkusuutlikkuse tagamise poliitikameetmed digiajastul

3.1. Digiteerimine on põhjustanud ja põhjustab jätkuvalt tööturul suuri muutusi. Tänapäeval on mitmesuguseid töөлövõtmise vorme, mis ei kuulu traditsioonilise tööandja-töövõtja suhte alla, nagu näiteks platvormitöötajad, keda sageli peetakse ka füüsilisest isikust ettevõtjateks. See nähtus avaldab tugevat survet sotsiaalkindlustussüsteemidele. Komitee soovib, et liikmesriigid tegeleksid selle nähtusega oma tööturu ja sotsiaalkindlustussüsteemide reformimise käigus.

3.2. Enamikus liikmesriikides kehtivates konkreetsetl tööturgu käsitlevates õigusaktides sätestatakse, et töösuhte aluseks on individuaalne tööleping. Mitmete uue tehnoloogia levimise tulemusel tekkinud tööhõivevormide puhul ei kasutata aga enam töölepinguid. Komitee leiab, et nende töötajate olukord vajab lahendamist, et neile antaks asjakohane kindlustuskate, koosõlas riiklike tööturu- ja sotsiaalkindlustussüsteemide üldpõhimõtetega. Töökoha kaotuse korral lisataks need töötajad puudustkannatavate isikute kategooriasse, arvestades, et nad ei saa abi sotsiaalkaitsesüsteemist.

3.3. Liikmesriikide avalikud pensioniskeemid põhinevad põlvkondadevahelise solidaarsuse põhimõttel. Seejuures aga arvutatakse karjääripõhise pensioni summa tavaliselt töötaja kogu aktiivse elu jooksul töötaja ja tööandja poolt tehtud sissemaksete väärtuse põhjal. Seetõttu on töötajatel, kes on töötanud ebatüüpiliste töösuhete raames, mis ei põhine tavapärasel töölepingul, paljudel juhtudel raskusi asjaomaste perioodide kohta asjakohaste pensioniõiguste kogumisega. Kui nad ei ole pikema aja jooksul töötanud töölepingu alusel, siis on nende saadav pension äärmiselt väike ning see toob kaasa ohu, et nad satuvad allapoole vaesuspiiri. Komitee leiab, et liikmesriigid peaksid kehtestama pensioniskeeme reguleerivates õigusaktides sätte, mis kohustab tegema sissemakseid kõikide isikute eest, kes toodavad ametialase tegevusega tulu.

3.4. Pensioneid käsitlevate õigusaktide raames nähakse enamikus liikmesriikides ette, et füüsilisest isikust ettevõtjad peavad tegema pensionikindlustuse sissemakseid. Füüsilisest isikust ettevõtjana või töötajana elluviidava tegevuse vastavad määratlused on sätestatud maksu- või tööõiguses. Paljudel juhtudel on ametiasutustel aga keeruline tuvastada, millist laadi tegevusega tegu on, eelkõige siis, kui töötajad töötavad uue tööhõivevormi kohaselt. Komitee soovib liikmesriikidel oma õigusakte vajaduse korral täpsustada, et hõlbustada töötamise vormide tuvastamist. Nii oleks lihtsam tuvastada töötajad, kes viivad oma tegevust ellu internetis või kes kasutavad uusi tööhõivevorme, ning liikmesriikidel oleks võimalik kaitsta nende pensioniõiguste täitmist.

3.5. Selleks, et oleks hõlpsamini võimalik tuvastada töötajad, kes ei ole selle pärast, et nad kasutavad uusi tööhõivevorme, avaliku pensioniskeemi raames kindlustatud, leiab komitee, et liikmesriigid peaksid kaaluma oma vastavate riiklike pensioniskeemide elektrooniliste haldamissüsteemide ühendamist maksuameti süsteemidega. Nii oleks neil võimalik tuvastada kiiresti isikud, kes ei ole avalike pensioniskeemide raames kindlustatud, ehkki nad saavad ametialasest tegevusest tulu. Neil oleks seejärel võimalik nad kiiresti kindlustatud isikute hulka integreerida.

3.6. Töötuskindlustuse suhtes soovib komitee praegust ettepanekut jätkuvalt uurida ELi tasandil toimiva kindlustuse loomist,⁽²⁾ kui sellist kindlustusskeemi rahastataks kõikide ELi ettevõtjate osamaksetest. Lisaks sellele tuleks uurida ka võimalust kehtestada kogu ELi hõlmavad miinimumstandardid riiklikes töötute süsteemides, et iga tööd otsiv isik saaks mh rahalist toetust, ka need, kes on tegutsenud uute tööhõivevormide raames.

3.7. ELi riiklikud tervisekindlustusskeemid tagavad peaaegu universaalse kaitse. Füüsilisest isikust ettevõtjatel on sageli seadusest tulenev kohustus sellesse avalikku tervisekindlustussüsteemi sissemakseid teha ning nad on selle tulemusel kindlustatud. Sellele vaatamata säilib teatavate töötajate puhul, kes viivad ellu oma tegevusi uue tööhõivevormi alusel ega deklareeri ametlikult oma ametialasest tegevusest saadud tulu, oht, et nad ei ole avaliku tervisekindlustussüsteemi raames kindlustatud. Komitee kutsub liikmesriike üles võtma vajalikke meetmeid, et tagada sotsiaalkaitset selles olukorras olevatele inimestele.

3.8. Paralleelselt sotsiaalkindlustusõigustele, mis tuginevad töötaja ja tööandja tehtud sissemaksetel, on mõningatel liikmesriikidel oma sotsiaalkaitsesüsteemide raames ka muud reguleeritud õigused, mis võimaldavad nendest toetuse saajatel hüvitist saada. Nende hulgas on eelkõige vanemapuhkus, lapsetoetused ja muud laadi perekondlikud toetused. Ehkki

⁽²⁾ ELT C 230, 14.7.2015, lk 24.

kõnealused õigused on sageli mitteosamakselised, siis arvestatakse toetuste andmisel õigust nendest kasu saada, mis eeldab mõningates liikmesriikides ja mõningatel juhtudel seda, et võimalikul toetusesaajal on töötaja staatus. Selle olukorra tõttu välistatakse tegelikkuses töötajad, kes viivad oma tegevusi ellu uute tööhõivevormide teel ning kes ei saa selliseid õigusi kasutada.

3.9. Komitee leiab, et ELi institutsioonid ja liikmesriigid peaksid tegema jõupingutusi, et leida lahendusi töötajate staatuse tunnustamiseks nende isikute puhul, kes viivad ellu ametialast tegevust uute digitaaltehnoogiast tulenevate ametikohtade raames. Selleks soovib komitee kasutada Euroopa Liidu Kohtu kohtupraktikat, milles on tunnustatud nende isikute staatust töötajatena, kellel ei ole küll tavapärasel töölepingul, ent kes viivad ellu tegevust, mis kuulub tasustatud sõltuvussuhte valdkonda. Asjaomastele isikutele töötaja seisundi andmine võib lahendada probleemi, mis seisneb neile sotsiaalkindlustus- ja sotsiaalkaitseüsteemide teenustele juurdepääsu andmisel samal viisil kui tavalistele töötajatele.

3.10. Komitee tunneb heameelt, et Euroopa Komisjon algatas arutelu Euroopa sotsiaalõiguste samba loomise üle. Arutelude ulatus peaks tingimata hõlmama ka nende töötajate olukorda, kes töötavad uute tööhõivevormide kohaselt, eelkõige nende seisundi tunnustamise viisi ning viisi, kuidas tagada nende juurdepääs sotsiaalkindlustus- ja sotsiaalkaitseüsteemidest tulenevatele hüvitistele.

3.11. Komitee soovib liikmesriikidele luua platvormid, mis hõlmaksid sotsiaalpartnereid ja kodanikuühiskonna organisatsioone, ning sõnastada ettepanekud, et kohandada tööturgu üleilmastumise kontekstiga. Komitee leiab, et digiajastu probleemide lahendamiseks peab tööturg kohanema uute asjaoludega, tagades tööjõu vaba liikumise ning eelkõige selle, et töötajaid hõlmaksid sotsiaalkindlustussüsteemid ja töötingimusi käsitlevad õigusaktid.

3.12. Komitee leiab, et arvestades nende töötajate olukorra keerukust, kes töötavad uute digiajastule omaste tööhõivevormide raames, oleks võimalik kasutada üldist lahendust sotsiaalkindlustuse õiguse tunnustamise probleemidele, reformides süsteemi üldist rahastamist. Ta kutsub seetõttu liikmesriike üles otsima lahendusi, mis võimaldaksid sotsiaalkindlustussüsteemide rahastamist, kasutades vahendeid, mis tagavad nende jätkusuutlikkuse, vastates samal ajal vajadusele pakkuda juurdepääsu uute tööhõivevormide raames tegutsevatele isikutele. Et tagada ka tulevikus sotsiaalsüsteemide jätkusuutlikkus ja vähendada töö maksustamist, võiks kaaluda ka ühe osa „digiteerimise dividendide“ kasutamist sellel eesmärgil.

Brüssel, 6. detsember 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Koostöö kodanikuühiskonnaga noorte radikaliseerumise ennetamiseks“**(omalgatuslik arvamus)**

(2018/C 129/03)

Raportöör: **Christian MOOS**

Konsulterimistaotlus	27.4.2017
Õiguslik alus	kodukorra artikli 29 lõige 2
Vastutav sektsioon	tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	8.11.2017
Vastuvõtmine täiskogus	6.12.2017
Täiskogu istungjärk nr	530
Hääletuse tulemus	138/0/12
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused

1.1. Noorte radikaliseerumise ennetamine nõuab pikaajalist pühendumist paljudelt eri osalejatelt ning kodanikuühiskonna organisatsioonidel on selles protsessis oluline osa. Kodanikuühiskond aitab kaasa sotsiaalsele ja väärtuspõhisele vastupanuvõimele radikaliseerumise suhtes.

1.2. Liikmesriigid ja ELi institutsioonid peavad olema rohkem teadlikud kodanikuühiskonna osalejatest kui partneritest, mitte kasutama neid võitluses vägivaldse ekstremismiga pelgalt vahendina. Kõikides radikaliseerumise ennetamise valdkondades on juba olemas parimad tavad, programmid ja muud ennetamisega seotud algatused, kuid nad ei saa piisavalt jätkusuutlikku, pikaajalist toetust ning on tundlikud eelarvekärbete suhtes.

1.3. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee pooldab radikaliseerumise ennetamise suhtes mitmeid ametiasutusi hõlmavat meetodit, mis nõuab ulatuslikku suutlikkuse suurendamist kõigis asjaomastes sektorites. See meetod ühendab poliitikakujundajaid, riiklikke institutsioone, nagu politsei ja vanglad, sotsiaaltöötajaid (iseäranis noorsootöötajaid), akadeemilisi ringkondi ja meediat, ettevõtjaid ja ettevõtteid ning organiseeritud kodanikuühiskonna esindajaid, sh perekondi ja sotsiaalpartnereid esindavaid organisatsioone, keskendudes iseäranis noorteorganisatsioonidele.

1.4. Kodanikuühiskonna organisatsioonid vajavad rohkem riiklikku ja Euroopa toetust, jätkusuutlikumaid ja pikaajalisemaid eelarvevahendeid ning kogu ELi hõlmavat koordineerimist, koostöövõrkude loomist ja poliitika elluviimist. Seepärast tuleks radikaliseerumise ja terroristide värbamise vastases Euroopa Liidu strateegias pöörata veelgi rohkem tähelepanu kodanikuühiskonna sidusrühmade kaasamisele ja toetamisele, sest poliitika ja ühiskond jagavad tegelikult vastutust radikaliseerumisevastase võitluse eest. ELi internetifoorumi raames alustatud kodanikuühiskonna tugevdamise programm võiks olla selles kontekstis innustav algatus ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Konkursikutse avaldati 4. oktoobril: <http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/isfp/topics/isfp-2017-ag-csep.html>

1.5. Kodanikuühiskonna ja sotsiaalpartnerite struktuure tuleb rohkem kaasata radikaliseerumislase teadlikkuse võrgustikku (RAN) ⁽²⁾. Liikmesriigid peaksid aktiivsemalt soodustama RANi-sarnaste struktuuride loomist kohalikul või piirkondlikul tasandil.

1.6. ELi radikaliseerumislase teadlikkuse võrgustik (RAN) ja komisjoni pakutavad vahendid on samm õiges suunas, kuid neid tuleks suunata rohkem kohalikele kodanikuühiskonna struktuuridele ja varustada paremini töötajate ja vahenditega, et ühendada tõhusalt avaliku sektori ja organiseeritud kodanikuühiskonna asjatundjad.

1.7. Liikmesriigid peaksid täiel määral kasutama Euroopa Liidu radikaliseerumise ennetamise vahendeid ja programme, sh Euroopa strateegilise teabevahetuse võrgustikku. Viimatimainitu näol on tegemist 26 liikmesriigi koostöövõrgustikuga, mille raames jagatakse analüüse, häid tavasid ja ideid strateegilise teabevahetuse kasutamisest võitluses vägivaldse ekstremismiga ⁽³⁾.

1.8. Ametiühingutel on tähtis roll, sest nad esindavad töötajaid kõikides asjakohastes avaliku sektori valdkondades. Eeskätt eesliini töötajatele tuleb tagada radikaliseerumise ennetamise koolitus tihedas koostöös kodanikuühiskonna ekspertorganitega.

1.9. Komitee peab tervitatavaks komisjoni kõrgetasemelise eksperdirühma loomist, kes aitab komisjonil tõhustada võitlust radikaliseerumise ja vägivaldse ekstremismi vastu poliitika parema koordineerimise ja kõigi asjaomaste sidusrühmade, sh kodanikuühiskonna kaasamise abil.

1.10. Konkreetsed nõuanded, tugiteenused ja võrgustikud, mis aitavad tuvastada radikaliseerumise märke, vältides samal ajal igasugust diskrimineerimist, ei pea olema kättesaadavad mitte ainult avalike teenuste osutajatele (nt koolid), vaid ka perekondadele.

1.11. Komitee toonitab, et oluline on kaasav formaalne ja mitteformaalne haridus, mis on äärmiselt vajalik aktiivseks osalemiseks mitmekülgses ühiskonnas, õpetades kriitilist mõtlemist ja meediapädevust ning suurendades ühiskonna vastupanuvõimet ebademokraatlike, ksenofoobsete ja populistlike suundumuste suhtes, mis mõningatel juhtudel mõjutavad järjest enam üldist poliitilist arutelu, kuna see kohandub ksenofoobsete meeleolude ja seisukohtadega.

1.12. Noorte radikaliseerumise ennetamise jõupingutustes on vaja pöörata erilist tähelepanu kodanikuühiskonna noorsootööle ja noorteorganisatsioonidele ning neisse investeerida, kuna nemad pakuvad alternatiivseid identifitseerimistruktuure ja -võimalusi ning ohutuid kanaleid dialoogiks, sh aktiivseks kuulamiseks ja isiklikuks eneseväljenduseks.

1.13. Radikaliseerumise ennetamise võimalusena tuleb käsitleda ka investeringuid, mille eesmärk on võidelda noorte tööpuuduse väga kõrge määra ja laialt levinud ebakindlate töösuhetega paljudes liikmesriikides. Lisaks sellele nõuab komitee, et rohkem tähelepanu pöörataks ulatuslikumale investeerimisele vaesuse vastu võitlemisse ning noorte integreerimisse ühiskonda, haridussüsteemi ja tööturule.

1.14. Komitee rõhutab usukogukondade otsustavat rolli ja sotsiaalset vastutust radikaliseerumise ennetamisel ning nõuab suuremat strateegilist pühendumist liberaalse demokraatia reeglite ja väärtuste kaitsmisele ning väärtuspõhise kultuuridevahelise dialoogi, rahu ja vägivallast hoidumise edendamisele.

1.15. Radikaliseerumist võib aidata ennetada aktiivne partnerlus ettevõtjatega. Sotsiaalmeedia ettevõtjaid on samuti vaja kaasata vihakõne, alternatiivsete faktide ja äärmusliku propaganda vastasesse võitlusse nende meediakanalites.

⁽²⁾ Radikaliseerumislase teadlikkuse võrgustik (RAN) on ELi rahastatav projekt, mis toob kokku radikaliseerumise ennetajad kõikjalt Euroopast. Täiendav teave: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network_en

⁽³⁾ Euroopa strateegilise teabevahetuse võrgustiku eesmärk on luua ELi liikmesriikide võrgustik, et jagada parimaid tavasid ja kogemusi strateegilise teabevahetuse kasutamisest võitluses vägivaldse ekstremismi vastu ning anda liikmesriikidele tasuta sihipärast ja konfidentsiaalset nõu selle kohta, kuidas kasutada strateegilist teabevahetust selleks, et arendada oma kohapealset suutlikkust tulla endale vajalikus tempos ja ulatuses toime vägivaldse ekstremismi mõjuga.

1.16. EL peaks näitama üles suurt huvi radikaliseerumise ennetamise vastu kolmandates riikides ja tegema tihedamat koostööd nende riikide kodanikuühiskonna organisatsioonidega.

1.17. Oluline on peatada rahavood, mis toetavad äärmuslikke struktuure nii ELi sees kui ka kolmandatest riikidest ning töötavad seega vastu avaliku sektori asutuste ja kodanikuühiskonna radikaliseerumise ennetamise jõupingutustele.

2. Taust

2.1. Käesolevas arvamuses käsitletakse pikaajalisi tõhusaid meetmeid, mida võetakse varases etapis, et ennetada noorte radikaliseerumist. Selles arvamuses mõistetakse radikaliseerumist kui protsessi, mille käigus muutuvad üksikisikud või rühmad äärmuslikuks,⁽⁴⁾ lõpuks kasutades, soodustades või propageerides vägivalda oma eesmärkide saavutamiseks. Vägivaldse äärmusluseni viiv radikaliseerumine on konkreetne protsess, mida ei tohi segamini ajada poliitilise radikalismi, mittevägivaldsete radikaalsete ideede või tegudega ega seaduspärase demokraatliku opositsiooniga. See on lahutamatu seotud vägivaldse äärmuslusega, nagu seda on kirjeldatud Euroopa Parlamendi 2015. aasta resolutsioonis, ning see võib ilmneda erinevates sotsiaalsetes kontekstides. Arvamuses rõhutatakse olulisi meetmeid, mida võetakse kodanikuühiskonna projektide ning valitsusasutuste, sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna koostöö kaudu, ning palutakse jätkata tööd ELi tasandi kontseptsiooniga, sealhulgas kestlik ja tõhus ELi tasandi toetus, rahastamine ja kooskõlastamine.

2.2. Komitee märgib, et on vaja töötada välja radikaliseerumise, vägivaldse demokraatiavastase tegevuse ja terrorismi nähtuste määratlused ja arusaamad, mis on kogu ELi ja teadusringkondade jaoks ühised, ning määrata kindlaks seosed nende mõistete vahel. Seepärast on komiteel kavas jätkata nende küsimuste uurimist kodanikuühiskonna perspektiivist, et sellel teemal täiendavaid seisukohti pakkuda.

2.3. Radikaalsetest ideoloogiatest ajendatud vägivaldsel ekstremismil on mitu nägu, kuid paljud neist on noored. Sageli värvatakse noori, kellel on väga erinev sotsiaal-majanduslik taust ja haridustase. Samuti värvatakse rühmitustesse üha enam ka noori naisi.

2.4. Vägivaldse ekstremismini viiva radikaliseerumise suhtes haavatavad noored tunnevad sageli, et nad on ühiskonna poolt tõrjutud ja marginaliseeritud, või tekitavad neis segadust identiteediküsimused ja muutused. Radikaalsetes ideoloogiates väidetakse sageli, et nad annavad juhiseid, suuniseid ja toetust igapäevaeluks ning kompenseerivad erinevatest põhjustest tingitud alaväärsustunnet. Siin võib olla oluline osa kodanikuühiskonnal, kes pakub alternatiive ja aitab üldisemalt kaasa jätkusuutlikule sotsiaalsele ja väärtuspõhisele vastupanuvõimele radikaliseerumise suhtes.

2.5. Radikaliseerumise protsess võib olla väga kiire, toimudes sageli mõne nädala või kuu jooksul. Selles on oluline roll sotsiaalmeedial, pakkudes anonüümseid ja kiiretoimelisi kanaleid värbamiseks ja propaganda levitamiseks.

3. Üldised märkused

3.1. Oma sisejulgeoleku eest vastutavad esmajoonel liikmesriigid ise. Siiski on asjakohaste meetmete kooskõlastamine ja rakendamine Euroopa tasandil palju raskem, kui institutsioonidevaheline koordineerimine on ebaselge ja puudub kõikehõlmav käsitlus. See on üha problemaatilisem, arvestades et terrorism ja radikaliseerumine on piiriülese iseloomuga, mistõttu on vaja ulatuslikumat üleeuroopalist koordineerimist, koostöövõrgustike loomist ja poliitika elluviimist.

3.2. Alates 2005. aastast on kõik ELi radikaliseerumisvastased algatused viidud ellu kooskõlas radikaliseerumise ja terroristide värbamise vastase Euroopa Liidu strateegiaga, mida ajakohastati 2008. aastal ning viimati 2014. aastal. ELi strateegiat käsitletakse ka 2014⁽⁵⁾ ja 2016. aasta teatises,⁽⁶⁾ samuti mitmetes nõukogu järeldustes,⁽⁷⁾ Euroopa Parlamendi 2015. aasta raportis ja Euroopa Regioonide Komitee 2016. aasta arvamuses⁽⁸⁾. ELi strateegias on vaja pöörata veelgi rohkem tähelepanu kodanikuühiskonna sidusrühmade kaasamisele ja toetamisele. Poliitika ja ühiskonna ühine ülesanne on

⁽⁴⁾ Seda väljendit tuleb ettevaatlikult kasutada. See hõlmab erinevaid nähtusi, nagu vasak- ja paremäärmuslus ning usuline äärmuslus, mille eesmärk on ebaseaduslik või vägivaldne tegevus. Seda terminit tõlgendatakse sageli väärtalt ja kuritarvitatakse poliitikas. Äärmuslikud vaated võivad esineda ka ühiskonna keskel.

⁽⁵⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=COM:2013:0941:FIN>

⁽⁶⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=COM%3A2016%3A379%3AFIN>

⁽⁷⁾ Näiteks järgmistel teemadel: kriminaalõigus (november 2015), noored ja radikaliseerumine (juuni 2016), meediapädevus ja kriitiline mõtlemine (juuni 2016) ning vägivaldse ekstremismini viiva radikaliseerumise ennetamine (november 2016).

⁽⁸⁾ ELT C 17, 18.1.2017, lk 33.

käsitleda rahulolematust, mida noored tunnevad liberaaldemokraatliku süsteemi väärtuste suhtes, ja võidelda noorte radikaliseerumisega.

3.3. Euroopa Komisjoni teeneks võib pidada asjaolu, et ta mõistis juba väga vara, et radikaliseerumise ennetamise jaoks on oluline kõikehõlmav käsitlus. Komisjon on kinnitanud oma toetust kogu ELi hõlmavale kogemuste ja heade tavade vahetamisele RANi kaudu. 28. aprilli 2015. aasta Euroopa julgeoleku tegevuskavas⁽⁹⁾ nägi komisjon ette RANi tippkeskuse loomise, mis leidis aset 1. oktoobril 2015. Lisaks tuleks välja tuua ka ELi internetifoorum, mis alustas tööd 3. detsembril 2015. 24. mai 2017. aasta radikaliseerumise ja terroristide värbamise vastast ELi strateegiat käsitlevad muudetud suunised⁽¹⁰⁾ peegeldavad tulemuslikumalt RANi kogemusi ja soovitusi ning seega on nende eesmärk suurendada ka kodanikuühiskonna kaasatust mitmeid ametiasutusi hõlmavasse meetodisse.

3.4. Teatistes vägivaldse ekstremismi viiva radikaliseerumise ennetamise kohta⁽¹¹⁾ teatas Euroopa Komisjon, et esitab ettepaneku nõukogu soovitusel sotsiaalse kaasatuse suurendamise kohta. Komitee toetab neid plaane ja julgustab Euroopa Komisjoni koostama ja esitama sellise ettepaneku lähitulevikus.

3.5. Et tõhustada jõupingutusi vägivaldse ekstremismi ja terrorismi viiva radikaliseerumise ennetamisel ja selle vastu võitlemisel ning parandada koordineerimist ja koostööd kõigi asjaomaste sidusrühmade vahel, moodustas komisjon kõrgetasemelise eksperdirühma radikaliseerumise ennetamise ja selle vastu võitlemise valdkonnas (radikaliseerumist käsitlev komisjoni kõrgetasemeline eksperdirühm). Rühm annab nõu küsimustes, kuidas arendada edasi ELi meetmeid vägivaldse ekstremismi viiva radikaliseerumise ja terrorismi ennetamise valdkonnas, samuti selle osas, millised on eri sidusrühmade, sh spetsialistide ja liikmesriikide võimalused teha selles valdkonnas tulevikus struktureeritumat koostööd.

3.6. Sellegipoolest leiab komitee, et ELi ja liikmesriikide radikaliseerumise ennetamise algatused, samuti nende rakendamiseks võetud meetmed, on endiselt ebapiisavad. Paljudes praegustes ELi poliitikameetmetes keskendutakse liialt kodanikuühiskonna organisatsioonidele kui pelgalt vahenditele vägivaldse ekstremismi vastu võitlemisel (nt vastu-propaganda väljatöötamiseks veebis), selle asemel, et kohelda neid partneritena. Komitee leiab samuti, et peaaegselt põhinevad meetmed nn kriisisündmustel, näiteks viimaste aastate terrorirünnakud, mille tulemusena keskendutakse peamiselt islamiterrorismile ning lühiajalisele, karistuslikule julgeolekupoliitikale,⁽¹²⁾ kuigi tegelikult on tegemist laiemaga ohuga, mis saab alguse äärmuslastest, kes kasutavad religiooni õigustusena, ja äärmuslikest poliitilistest rühmitustest. Selle asemel peame me investeerima jätkusuutlikku ja pikaajalisse ennetustegevusse. Oma arvamustes ELi terrorismivastase võitluse poliitika (2011)⁽¹³⁾ ja aastani 2030 ulatuva ELi tegevuskava⁽¹⁴⁾ kohta on komitee juba kutsunud üles kaasama ulatuslikumalt kodanikuühiskonda ja kohalikke sidusrühmi ning andma neile täiendavat institutsioonilist tuge,⁽¹⁵⁾ sest neil on oluline roll usalduse, sotsiaalse pühendumise ja demokraatliku kaasamise suurendamisel kohalikul, piirkondlikul ja riiklikul tasandil.

4. Konkreetsed märkused

4.1. Komitee toetab kindlalt radikaliseerumise ennetamise suhtes valitud mitmeid ametiasutusi hõlmavat meetodit. See nõuab ulatuslikku suutlikkuse suurendamist kõigis asjaomastes sektorites. Seega koondab mitmeid ametiasutusi hõlmav meetod poliitikakujundajaid, riiklikke institutsioone, nagu õiguskaitseorganid ja vanglad, sotsiaaltöötajaid, akadeemilisi ringkondi ja meediat ning organiseeritud kodanikuühiskonna esindajaid, samuti sotsiaalpartnerite organisatsioone, nagu politsei- ja vanglatöötajate ning õpetajate ametiühingud.

4.2. Komitee rõhutab kodanikuühiskonna rolli võitluses radikaliseerumise vastu ja märgib, et selle üldist panust ei tohi piirata julgeolekupoliitiliste kaalutlustega. Käesolevas arvamuses esitatakse näiteid meetmetest ja projektidest, millega organiseeritud kodanikuühiskond aitab suurendada sotsiaalset jätkusuutlikkust ja kaasatust. See on üks paljudest valdkondadest, milles kodanikuühiskond annab olulise panuse, mis läheb märksa kaugemale mis tahes mõeldavatest julgeolekupoliitika meetmetest.

⁽⁹⁾ COM(2015) 185 final; COM(2013) 941 final.

⁽¹⁰⁾ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9646-2017-INIT/et/pdf>

⁽¹¹⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:52016DC0379>

⁽¹²⁾ Vt ka [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583124/IPOL_STU\(2017\)583124_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583124/IPOL_STU(2017)583124_EN.pdf)

⁽¹³⁾ ELT C 218, 23.7.2011, lk 91, ja ELT C 211, 19.8.2008, lk 61.

⁽¹⁴⁾ ELT C 34, 2.2.2017, lk 58.

⁽¹⁵⁾ Kohaliku tasandi meetmete tõhustamise kohta vt Euroopa Regioonide Komitee aramus teemal „Võitlus radikaliseerumise ja vägivaldse ekstremismi vastu: kohaliku ja piirkondliku tasandi ennetusmehhanismid“, ELT C 17, 18.1.2017, lk 33.

4.3. Seepärast väljendab komitee heameelt riikliku tasandi ennetuspoliitika kujundajate võrgustiku üle, mille komisjon moodustas 2017. aasta veebruaris eesmärgiga vahetada rohkem teadmisi ja kogemusi liikmesriikides ning tõhustada liikmesriikide osalemist RANi tegevuses. Vastloodud radikaliseerumist käsitlev komisjoni kõrgetasemeline eksperdirühm on järjekordne samm sellise kõiki asjaomaseid sidusrühmi hõlmava ulatuslikuma teadmiste ja kogemuste vahetamise suunas.

4.4. Liikmesriigid peaksid täiel määral kasutama ELi radikaliseerumise ennetamise vahendeid ja programme ning eraldama ka ise piisavalt eelarvevahendeid, millest on puudus peaaegu kõikjal. Jätkusuutlike tulemuste saavutamiseks tuleb radikaliseerumise ennetamise meetmetele pikaajaliselt pühenduda.

4.5. Ametiühingutel on eriti oluline roll, sest nad esindavad kõikides asjaomastes sektorites teiste seas ka eesliini töotajaid ning saavad pakkuda oma liikmetele koolitust ja teenuseid. Seepärast nõuab komitee, et avalike teenuste ja sotsiaaltöö valdkond oleks varustatud piisava hulga töötajate ja vahenditega kõikidel tasanditel, iseäranis kohalikul tasandil. Näiteks politsei kohaloleku suurendamine suure kuritegevuse tasemega paikades võib hoida ära seadustega mitteamestavate ja äärmiselt vägivaldsete piirkondade tekkimist.

4.6. Aktiivseks osalemiseks ühiskonnas on väga oluline kaasava olemusega formaalne ja mitteformaalne haridus. Selle abil on võimalik luua tolerantid ja pluralistlikud ühiskonnad, edendades teadlikkust liberaalsetest ja humanistlikest väärtustest ning demokraatial ja õigusriigil põhinevatest normidest. Kool, haridus ja kutseõpe, samuti noorsootööga seotud algatused, on keskse tähtsusega ning neil võib olla oluline roll radikaliseerumise varasel ennetamisel, kui nende kaudu õpetatakse kriitilist mõtlemist ja meediapädevust⁽¹⁶⁾ ning koos toimivate tööturgudega edendatakse sotsiaalset integratsiooni, pakkudes häid väljavaateid iseäranis noortele. Head haridus- ja koolitussüsteemid ei suuda üksi radikaliseerumist ära hoida, kuid nad võivad suurendada vastupanuvõimet selle suhtes.

4.7. Haridustööd tuleb hoogustada ka väljaspool riiklikku koolisüsteemi ning asjakohaseid kodanikuühiskonna algatusi tuleb veelgi rohkem toetada, et suurendada teiste kultuuride tundmist ning samal ajal näidata üles kindlat pühendumist vabadusele, liberaalsele demokraatialle ja õigusriigile. Ennetustegevusele võib aktiivselt kaasa aidata teadlikkus erinevatest kultuuridest ja maailma piirkondadest iseäranis seoses rändekriisiga, aga samal ajal tuleb edastada selge sõnum meie ühiskonna vaieldamatutest väärtusest, näiteks meeste ja naiste rollist, mis põhineb võrdõiguslikkusel ja võrdsel võimalustel.

4.8. Konkreetsemalt tuleks rohkem investeerida kodanikuühiskonna noorsootöösse ning noorteorganisatsioonidesse, kes pakuvad kultuuri-, spordi- ja muid vaba aja tegevusi, eesmärgiga pakkuda alternatiivseid identitiseerimisstruktuure ja -võimalusi, samuti ohutuid kanaleid dialoogiks ja isiklikuks eneseväljenduseks.

4.9. Riigi haridussektori kõrval annab ennekõike organiseeritud kodanikuühiskond suure panuse sellesse, et töötada välja kvaliteetne vastusõnum ja vastupropaganda radikaalsete rühmituste nn pakkumiste asemel, nagu komitee on juba märkinud⁽¹⁷⁾. Usukogukonnad ja iseäranis konfliktipiirkondade sündmuste tunnistajad, ohvrid ja ellujäänud, samuti need, kes on lahkunud äärmusrühmitustest, võivad anda olulise panuse eeskujudena tegutsedes. Just nende võtmerolli pärast radikaliseerumise ennetamisel vajavad haridussüsteem, kodanikuühiskond ja kohalikud omavalitsused pikemas perspektiivis palju suuremat abi, tuge ja rahastamist.

5. Konkreetsed soovitused

5.1. Komitee toetab iseäranis algatust edendada dialoogi poliitikakujundajatega nii Euroopa kui ka riiklikul tasandil ning palub luua kõikidel tasanditel toimiva regulaarse teabevahetuse jaoks ametliku raamistiku, millega tagatakse, et RAN saab anda liikmesriikidele ja Euroopa Liidu institutsioonidele praktilisi soovitusi. Lisaks võiks RANi soovitude ja tulemuste süstemaatiliseks levitamise maksimeerida selle organisatsiooni mõju kõigil tasanditel. Radikaliseerumist käsitlev kõrgetasemeline eksperdirühm annab selles osas soovitusi.

5.2. Sellega seoses pooldab komitee mõtet koostada kõigis liikmesriikides ülevaated olemasolevatest ennetus- ja väljumisprogrammidest. Sellised ülevaated võiks teha kättesaadavaks ka Euroopa tasandil, näiteks RAN-i kaudu, eesmärgiga parandada dialoogi valitsusasutuste ja kodanikuühiskonna sidusrühmade vahel, luua koostööd ning vältida programmide dubleerimist. Kogu ELis on vaja märkimisväärselt parandada teabevahetust nende algatuste kohta.

⁽¹⁶⁾ Pariisi deklaratsioon.

⁽¹⁷⁾ ELT C 211, 19.8.2008, lk 61.

5.3. Kodanikuühiskonna ja sotsiaalpartnerite struktuure, kes on huvitatud radikaliseerumise ennetamisest või juba tegutsevad selles valdkonnas, tuleks RANi rohkem kaasata. Seepärast peavad liikmesriigid veelgi soodustama RANi-taoliste struktuuride loomist kohalikul või piirkondlikul tasandil.

5.4. Kodanikuühiskonna sidusrühmad ja valitsusasutused, ühendused, sh spordiklubid ning perekondi, koole, noorteorganisatsioone ja -tegevusi esindavad organisatsioonid, usukogukonnad, sotsiaalteenistused ja politsei peavad töötama koos, võttes aluseks ühise valdkonnatähtsuse, et radikaliseerumise ennetamise strateegiaid saaks algatada juba varakult. Seepärast peavad iseäranis eesliini töötajad kõigis asjakohastes valdkondades läbima radikaliseerumise ennetamise koolituse tihedas koostöös kodanikuühiskonna ekspertstruktuuridega. Lisaks tuleks töötajatele teha kättesaadavaks asjakohased nõuandvad organid ja võrgustikud, aidates tuvastada radikaliseerumise märke, ent vältides samal ajal igasugust diskrimineerimist.

5.5. Ennetustegevuses on eriti oluline roll kohalikel omavalitsustel ja nende haldusasutustel, kuna neil on võimalik koondada kõiki kohalikke sidusrühmi. Tugevdada tuleb ELi ja riiklikul tasandil olemasolevaid rahastamismehhanisme ning muuta need kättesaadavamaks, vähendades bürokraatlikke tõkkeid. Selleks on vajalik ulatuslik jätkusuutlik lisarahastamine.

5.6. Komitee kutsub üles suurendama investeeringuid haridusse ja koolitussüsteemidesse, noorsootöösse ja vaba aja veetmise võimalustesse, mis edendavad integratsiooni ja kogu ELile ühiseid demokraatlikke väärtusi.

5.7. Liikmesriigid ei investeeri kaugeltki piisavalt, et pakkuda noortele suurepäraseid võimalusi ning seega võidelda radikaliseerumise vastu. Radikaliseerumist võib soodustada sotsiaalne tõrjutus ja võimaluste puudumine, mis tuleneb näiteks haridussüsteemist väljalangemisest. Üldiselt tuleb radikaliseerumise ennetamise võimalusena käsitleda ka meetmeid, mis aitavad võidelda noorte tööpuuduse väga kõrge määra ja ebakindlate töösuhetega paljudes liikmesriikides.

5.8. Koolihariduses ning riigitöötajate, näiteks õiguskaitseasutuste ametnike ja vanglatöötajate koolitusprogrammides tuleks rohkem tähelepanu pöörata sellistele probleemidele, nagu identiteedi-, soo- ja kultuurirollidega seotud konfliktid, sotsiaal-majandusliku konflikti tekkimise oht ja sisseränne ning diskrimineerimine, sotsiaalne tõrjutus ja kiusamine, mida võidakse ära kasutada äärmuslikus propagandas ja äärmusrühmituste poolt. Ent sellega seonduvaid põhiküsimusi (nt kodanikuõpetus) käsitletakse paljude ELi liikmesriikide õppekavades liiga põgusalt. On jätkuvalt oluline arendada noorte, vanemate ja õpetajate meediaoskusi interneti ja sotsiaalmeedia kasutamisel.

5.9. Radikaliseerumise suhtes ei ole haavatavad mitte üksnes vaesusest ja töötusest mõjutatud noored, vaid materiaalne puudus, võimaluste puudumine ja aktiivsest osalemisest kõrvalejäämine võib põhjustada sotsiaalset tõrjutust, mis võib omakorda avada ukse äärmusrühmituste värbajatele. Lisaks suurematele investeeringutele vaesuse vastu võitlemisesse palub komitee⁽¹⁸⁾ pöörata rohkem tähelepanu noorte integreerimisele ühiskonda, haridussüsteemidesse ja tööturule. Komitee kordab oma üleskutset luua liikmesriikides tugevad integratsioonisüsteemid, mis hõlbustavad juurdepääsu tööturule, kvalifikatsioonide tunnustamist ning kutse- ja keeleõppe pakkumist kui integreerimise vahendeid, ning on vastu igasugusele etnilisele või usulisele diskrimineerimisele⁽¹⁹⁾.

5.10. Radikaliseerunud noorte perekondade jaoks on väga tähtsad spetsiaalsed nõustamis- ja tugiteenused. Kui need pered märkavad noorte sugulaste juures muutusi, mis viitavad radikaliseerumisele, peab neil olema juurdepääs vastavatele kontaktisikutele ja võrgustikele. Arvestades kodanikuühiskonna organisatsioonide ja algatuste ligipääsetavust, vajavad need iseäranis toetust programmide väljatöötamiseks, et tõrjutud noorte ja nende perekondadega dialoogi pidada ja teadmisi vahetada.

5.11. Radikaliseerumist aitavad ennetada ka koduvägivalla vastu võitlemise programmid, sest koduvägivalla kogemused võivad luua valesid eeskujusid ja arusaamu rollidest, õhutades sageli kuritegevust. Ka nendeks programmideks on vaja täiendavat institutsioonilist ja rahalist toetust.

⁽¹⁸⁾ ELT C 170, 5.6.2014, lk 23.

ELT C 173, 31.5.2017, lk 15.

⁽¹⁹⁾ ELT C 125, 21.4.2017, lk 40.

5.12. Ennetustööle võib kaasa aidata aktiivne partnerlus ettevõtjatega. See on eeskätt asjakohane info- ja kommunikatsioonitehnoloogia valdkonnas. Uuenduslikud töövahendid, mida pakuvad näiteks sotsiaalmeedia ja internet, võivad aidata levitada terrorismivastast propagandat väikeste kuludega või ideaalis tasuta. Ettevõtjad saavad aidata kodanikuühiskonna organisatsioone ja spetsialiste nende erialaste kommunikatsiooni- ja meediaoskuste kasutamisel ning toetada suunatud reklaami ja kampaaniate väljatöötamist.

5.13. Samal ajal peavad veebiteenuste osutajad olema kaasatud vihakõnede, alternatiivsete faktide ja äärmusliku propaganda vastasesse võitlusse oma meediakanalites ning neid tuleks kohustada kõrvaldama oma veebilehtedelt ebaseaduslik äärmuslik sisu. Kommunikatsiooni järelevalve ei tohi siiski muutuda vahendiks, mille abil mõjutada kodanike eraelu ⁽²⁰⁾.

5.14. Sellega seoses kutsutakse liikmesriike üles arendama kodanikuühiskonna sidusrühmade kommunikatsiooni- ja meediaoskusi nii, et oleks võimalik välja töötada asjakohased meetmed vägivalda õhutava radikaalse sisu leviku tõkestamiseks, tehes meetmed kättesaadavaks ka teistele spetsialistidele ja projektidele. Üks võimalus selle eesmärgi saavutamiseks oleks liikmesriikidel panustada jätkusuutlikult kodanikuühiskonna tugevdamise programmi.

5.15. Komitee kutsub eraldama teadustegevusele rohkem rahastamisvahendeid, mida EL teeb juba kättesaadavaks oma radikaliseerumise ennetamise alaste uurimisprogrammide kaudu (näiteks seoses RANi tippkeskusega), ning arendama koostöövõrgustikke akadeemilise ringkonna ja kodanikuühiskonna ekspertide vahel.

5.16. Radikaliseerumine leiab väga sageli aset vanglasüsteemis. Vanglateskkond kätkeb endas mitmeid ohutegureid, nagu inimeste kontsentratsioon, isikliku tõrjutuse olukorrad, liigne vaba aeg jne. Vaja on ennetavalt sekkuda, et parandada vanglatöötajate asjakohast väljaõpet ja võimaldada neil ära tunda ohuolukordi. Selles vallas on saadud positiivseid kogemusi, samuti on kasutusele võetud häid mehhanisme selliste olukordade ennetamiseks. Eelõeldu saavutamiseks peavad vanglad olema sobiva suurusega ja neis peab töötama kvalifitseeritud personal. Rehabilitatsiooni soodustamiseks peab vanglatöötajate ja vangide suhtarv olema sobiv. Ametiühingute rolli selles sektoris tuleks veelgi tugevdada, muu hulgas koolituste korraldamise ja RANi kaudu saadud õppetundide levitamise kaudu.

5.17. Riiklike julgeolekuasutuste, vanglate, sotsiaaltöoasutuste, koolide ja muude asjakohaste riiklike institutsioonide ametnikud, kellel on palju sidemeid organiseeritud kodanikuühiskonnaga, peavad valima mitmeid ametiasutusi hõlmava meetodi, mis läheb kaugemale karistusmeetmetest, keskendudes rohkem radikaliseerumise ennetamise koolitustele ja sellekohase teadlikkuse suurendamisele. Selleks saab muuta Euroopa tasandil kättesaadavaks eksperditeadmised ja vahendid ning edendada sihispäraselt koostööd kodanikuühiskonnaga.

5.18. Tõhustada tuleb valitsusasutuste ja valitsusväliste organisatsioonide koostööd endiste vangide taasintegreerimisel, et kindlustada nende edukas sotsiaalne rehabilitatsioon. Paljudel radikaliseerunud noortel on kriminaalne minevik.

5.19. Endiste vangide integreerimine tööturule on keeruline vanglakaristusega sageli seotud häbimärgistamise tõttu. Siiski on see oluline samm radikaliseerumise ennetamise suunas. Siin peaksid oma panuse andma sotsiaalpartnerid (käsoleval juhul peamiselt tööandjad), pakkudes teist ja sageli esimest võimalust nendele, keda see puudutab.

5.20. EL peaks näitama üles suurt huvi radikaliseerumise ennetamise vastu ja tegema tihedamat koostööd kodanikuühiskonna organisatsioonidega kolmandates riikides, mida iseloomustab suur radikaliseerumise oht ja mis võivad ka olla radikaliseerumise tulipunktid või nendeks muutuda.

5.21. Konkreetsemalt rõhutatakse terrorismivastast võitlust ning riigi ja ühiskonna vastupanuvõimet puudutavas ELi välistegevuses, nagu on kirjeldatud ELi üldises välis- ja julgeolekupoliitika strateegias, vajadust arendada nendes riikides kultuuride- ja religioonidevahelist dialoogi, laiendades nendes riikides partnerlussuhteid kodanikuühiskonna ja ühiskondlike organisatsioonide, usukogukondade ja erasektoriga. On suur oht, et kodanikuühiskonna püüdlused ei anna tulemusi, sest kolmandate riikide välisjõud avaldavad märkimisväärt survet, näiteks rahastades vägivaldseid äärmusliikumisi ELi liikmesriikides ja selle naabruses. Sellised rahavood tuleb peatada.

Brüssel, 6. detsember 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

⁽²⁰⁾ ELT C 218, 23.7.2011, lk 91.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kodanikuühiskonna panus tervikliku ELi toidupoliitika väljatöötamisse“

(omalgatuslik arvamus)

(2018/C 129/04)

Raportöör: **Peter SCHMIDT**

Täiskogu otsus	23.2.2017
Õiguslik alus	kodukorra artikli 29 lõige 2 – omalgatuslik arvamus
Vastutav seksioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	21.11.2017
Vastuvõtmine täiskogus	6.12.2017
Täiskogu istungjärk nr	530
Hääletuse tulemus	131/3/7
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Komitee kordab oma üleskutset töötada ELis välja terviklik toidupoliitika, mille eesmärk on pakkuda tervislikku toitumist jätkusuutlikest toidusüsteemidest, sidudes põllumajanduse toitumise ja ökosüsteemi teenustega, ning tagades tarneahelad, mis kaitsevad rahvatervist kõigis Euroopa ühiskonna osades. Terviklik ELi toidupoliitika peaks parandama toiduga seotud poliitikavaldkondade sidusust, tõstma uuesti hindu toidu väärtuse ja edendama toidu puhul pikaajalist üleminekut tootja- ja tarbijamentaliteedilt kodanikamentaliteedile.

1.2. Praegune ELi poliitikaraamistik ei sobi üleminekuks jätkusuutlikumatele toidusüsteemidele, et tagada ÜRO kestliku arengu eesmärkide tõhus saavutamine ning õigus toidule ja muud inimõigused. Kuigi praegused poliitikaraamistikud võisid olla edukad individuaalsete probleemide lahendamisel, ei paku need üldist sidusust, mida on vaja, et tegeleda tulevikus eeldatavasti ülemaailmseid ja ELi toidusüsteeme tabavate mitmesuguste probleemidega. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee (edaspidi „komitee“) rõhutab vajadust olemasolevaid ELi poliitikavahendeid kohandada ja ühildada, et luua keskkondlikult, majanduslikult ja sotsiaal-kultuuriliselt jätkusuutlikud toidusüsteemid. Komitee kordab ka, et ümberkujundatud ÜPP peaks terviklikku toidupoliitikat täiendama, aga mitte seda asendada ⁽¹⁾.

1.3. Komitee rõhutab vajadust säilitada kultuur, milles väärtustatakse toidu toitumisalast ja kultuurilist tähtsust ning selle sotsiaalset ja keskkonnamõju. Sellega seoses on ELis saadavalolev rikkalik toiduvalik ja piirkondlikud/kohalikud toidud tõeline väärtus ning neid tuleks sellena rohkem väärtustada. Terviklik toidupoliitika peaks soodustama toidu suuremat väärtustamist tarbijate poolt, edendama toidujäätmete tekke vältimist ja vähendamist ning aitama kaasa toidu hinna taasintegreerimisele ja taasühendamisele teiste väärtustega. Eelkõige peaks see tagama tootjate jaoks õiglased hinnad, nii et põllumajandus jääks elujõuliseks.

1.4. Komitee rõhutab, et kõikidel toiduainete tarneahela sidusrühmadel on oma osa tervikliku raamistiku väljatöötamisel, et saavutada õiglane jaotus kogu ahelas. Ükski individuaalne sektor üksi ei saa seda teha. Terviklik toidupoliitika peaks kasutama tööstuse ja jaemüügi mõjujõudu, et kiirendada tarbijate üleminekut jätkusuutlikule toidule. Üleminek jätkusuutlikele toidusüsteemidele nõuab ka, et pühendunud tarbijad muutuksid toidu valdkonnas aktiivseteks

⁽¹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ühise põllumajanduspoliitika võimalik ümberkujundamine“ (ELT C 288, 31.8.2017, lk 10).

kodanikeks. See tähendab ka kohustust tagada tervikliku toidupoliitika abil, et Euroopa põllumajandusliku toidutööstuse sektor on võimeline müüma sellise kvaliteeditasemega tooteid, et säilib sektori positsioon valdava enamiku tarbijate elisvalikuna.

1.5. Komitee tunnustab suurenevat arvu algatusi, mis viiakse ellu piirkondlikul ja kohalikul tasandil, et toetada alternatiivseid toidusüsteeme. Need algatused tihendavad sidemeid tootjate ja tarbijate vahel, loovad võimalusi kohalikele ettevõtjatele ja uuteks töökohtadeks ning suhestavad kogukonnad taas oma toiduga. Komitee toob esile ka linnade osa integreerituma toidupoliitika väljaarendamisel. Terviklik toidupoliitika peaks tuginema ühisele juhtimisele kõigil tasanditel – kohalikul, piirkondlikul, riiklikul ja Euroopa tasandil, ning seda stimuleerima ja arendama. See looks soodsa raamistiku, mis võimaldaks sellistel algatustel edeneda, olenemata nende ulatusest.

1.6. Komitee nõuab, et loodaks uus arukas süsteem jätkusuutliku toidu märgistamiseks. Poliitikasuunad on keskendunud toitumisele ja muudele tervisealastele väidetele, kuid komitee märgib üha suurenevat muret selle pärast, et tarbijatel puudub toidu keskkonna- ja sotsiaalsel mõju käsitlev teave. Toiduainetööstus on teadlik sellest, et ta võib keskkonnamõjusid teatud määral leevendada, kuid lõppkokkuvõttes peavad tarbijad olema kaasatud ja teavet tuleb pakkuda.

1.7. Selleks et toetada ELi toiduga seotud poliitikasuundade ühendamiseks mõeldud tervikliku raamistiku loomist, teeb komitee ettepaneku luua lühiajaliselt/keskpika aja jooksul sektoriülene ja institutsioonidevaheline tööühm, mis hõlmaks erinevaid komisjoni peadirektoraate ja teisi ELi institutsioone. See tööühm vastutaks toidu jätkusuutlikkust käsitleva tegevuskava väljaarendamise eest, mille eesmärk oleks aidata ELil viia ellu toiduga seotud kestliku arengu eesmärged. Tegevuskava tuleks arendada välja osalusprotsessi kaudu, mis hõlmaks sidusrühmi kogu toiduainete tarneahelas, kodanikuühiskonda ja teadlasi. Komitee soovib korraldada ja välja arendada koha, kus kodanikuühiskond saab olla kaasatud ja selles protsessis aktiivselt osaleda.

1.8. Eelkõige soovib komitee luua ELi jätkusuutliku toidu tulemustabeli, mis võimaldaks käsitleda toidusüsteemide probleeme mitmeaastase lähenemisviisi abil, edendades sellega poliitika ühtlustamist valitsemise eri tasanditel. Tulemustabeliga esitatakse näitajad ning julgustatakse ja jälgitakse seega seatud eesmärkide saavutamise suunas tehtavaid edusamme.

1.9. Pikemas perspektiivis ja olenevalt tööühma järeldustest julgustab komitee komisjoni uurima eraldi toidu peadirektoraadi loomise teostatavust, mis pakuks selget keset ELi kohustuste jaoks kõigis toiduga seotud poliitikavaldkondades ning oleks õigusaktide, õigusloome ja vajaduse korral nende jõustamise allikas. Sellist struktuuri võiks korrata kõigis ELi liikmesriikides eraldi toiduga tegeleva ministeeriumi vormis.

2. Sissejuhatus

2.1. ELi eesistujariigi Madalmaade palvel 2016. aastal koostatud ettevalmistavas arvamuses teemal „Jätkusuutlikumad toidusüsteemid“ kutsus komitee üles looma tervikliku toidupoliitika, et edendada üleminekut jätkusuutlikumatele toidusüsteemidele ja tagada parem järjepidevus toiduga seotud poliitiliste eesmärkide vahel (nt jätkusuutlik põllumajanduslik tootmine, tervislik toitumine, keskkonnakaitse, õiglasemad kaubandussuhted jne). Käesolev arvamus põhineb seal esitatud soovitel arendada edasi tervikliku raamistiku aluspõhimõtteid ja nägemust.

2.2. Samal ajal on jõudu kogunud ka terviklikum lähenemine toidupoliitikale. ÜRO kuulutas praeguse aja toitumismeetmete aastakümneks, tunnistades vajadust toidusüsteemid ümber kujundada, et jõuda tervislikuma ja parema toitumiseni. Maailma toiduga kindlustatuse komitee kõrgetasemeline eksperdirühm rõhutab seda kohustust veelgi oma 2017. aasta septembri aruandes ⁽²⁾. ELi tasandil võttis Regioonide Komitee hiljuti vastu arvamuse, milles nõuti terviklikku ja jätkusuutlikku ELi toidupoliitikat, mis ühendaks erinevad toiduga seotud poliitikavaldkonnad. Jätkusuutlike toidusüsteemide rahvusvaheline eksperdirühm (IPES Food) algatas kolmeaastase osalusprotsessi, mille eesmärk on arendada 2018. aastaks välja nägemus ühisest toidupoliitikast ja mis hõlmab teadlarühmi, sidusrühmi, kodanikuühiskonna organisatsioone ja poliitikakujundajaid. Suur hulk sektoritevahelisi algatusi riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil juba muudab Euroopa toidusüsteeme kodanikuühiskonna aktiivse osaluse kaudu.

⁽²⁾ Kõrgetasemeline eksperdirühm, 2017. Toitumine ja toidusüsteemid.

2.3. Komitee arvates oleks kestliku arengu eesmärkide elluviimine Euroopas peamine hoob, mis viiks meid tervikliku lähenemisviisi suunas, mis hõlmaks erinevaid poliitikavaldkondi (põllumajandus, tervishoid, keskkond, kaubandus, areng, innovatsioon jne) ja valitsustasandeid (ELi, riiklik ja kohalik tasand) ning millega saavutataks jätkusuutlikumad toiduainete tootmise ja tarbimise viisid. Ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) üle pärast 2020. aastat käimasolev arutelu on samuti keskne võimalus, et tagada sidusus ümberkujundatud põllumajanduspoliitika ja teiste toiduga seotud poliitiliste eesmärkide vahel⁽³⁾.

2.4. Mõned liikmesriigid (nt Soome, Prantsusmaa, Saksamaa, Madalmaad ja Rootsi) muutuvad toiduga seotud poliitikas üha aktiivsemaks, pidades silmas tervishoidu, keskkonda ja jätkusuutlikkust. Komitee hoiatab sellise olukorra eest, kus eri liikmesriikide erinev lähenemisviis muutub tarbijatele ja äridele kahjulikuks. Komitee peab seda lisapõhjuseks, miks nõuda ELi tasandil terviklikku raamistikku.

3. Diagnoos – mis praeguse poliitikaraamistiku raames ei tööta

3.1. Üha rohkem on teaduslikke tõendeid toidu mõju kohta tervisele, keskkonnale ja ühiskonnale tervikuna. Toiduvaldkond, millega tegelemiseks ÜPP loodi, on muutunud keerukamaks. Euroopas ei ole toiduainepuudust – edu, mis tuleneb ÜPPst ja suurenevatest sissetulekutest, aga ka täiustatud tootmise meetoditest põllumajandussektoris. Toiduga seotud tööhõive ja lisandväärtuse loomine on liikunud maalt ja merelt tehastesse, jaemüügisektoris ja tootlustusteenustesse. Tervishoiukava on laienenud, liikudes alatarbimise juurest edasi; tänapäeval eksisteerib ikka veel sotsiaalsest ebavõrdsusest tingitud ebatervislik toitumine ja nn uus toiduaesumus, aga neist kaalukamad on laiaulatuslikud mittenakkuslikud haigused. Need hõlmavad südamehaigusi, insuldi, diabeeti ja ülekaalulisust. Südame-veresoonkonna haigused põhjustavad ELis igal aastal 1,8 miljonit surma, mis moodustab 37 % kõigist surmadest ELis⁽⁴⁾. 2015. aastal elas ELis ligikaudu 49 miljonit südame-veresoonkonna haigusega inimest.

3.2. Euroopa sotsiaalsed suundumused on suurel määral muutnud ka toite, maitse-eelistusi ja rahvuskööke. Pärast ÜPP loomist on muutunud tarbimisharjumused ja elustiil. Kulinaariaalane üleminek on mõjutanud iseäranis naisi, sest just nemad vastutasid ajalooliselt ja vastutavad ka tänapäeval toidu eest kodus. Muutused toidutehnoloogias on toonud endaga kaasa nii positiivseid kui ka negatiivseid sotsiaalseid mõjusid. Valikud võivad olla paranenud, kuid Euroopa mitmekülgset ja rikkalikku kultuuripärandit nõrgestatakse mõnikord. Toiduainetööstuse ettevõtjate suured turunduseelarved on üldiselt innustanud tarbijaid sööma väga töödeldud toite. Tööstuse näitajatest on näha, et näiteks belglased saavad kaks kolmandikku oma kaloritest eeltöödeldud, pakendatud toidust (veel rohkem kui inglased)⁽⁵⁾. Riiklikud terviseametid tunnevad muret suure soola-, suhkru- ja rasvasisaldusega töödeldud toitude liigse tarbimise pärast. Need võivad olla odavad, mis mõjub stiimulina madala sissetulekuga inimeste jaoks, kellel on juba niigi keskmisest halvem tervis. Toitumine aitab seega kaasa sotsiaalsele ebavõrdsusele Euroopas⁽⁶⁾. Suure majanduslanguse ajal ja pärast seda on Euroopas kasvanud heategevuslike toiduannetuste arv. Sellise hädaolukorras antava toiduabi pakkumine ei tohi asendada seda, et Euroopa tegeleks sotsiaalse ebavõrdsusega, mis põhjustab toitumisega seotud halba tervist.

3.3. Toidu mõju keskkonnale on dokumenteeritud ja kindlaks tehtud. Kliimamuutuste ohtu tunnistatakse ja EL toetas tugevalt 2015. aastal Pariisis sõlmitud kliimamuutuste raamkonventsiooni. EL on taganud ka paremad keskkonnavalused õigusaktid ja kahjustuste ennetamise, näiteks veepoliitika raamdirektiivi kaudu. Sellele vaatamata määravad Euroopa toidueelistused tarbimisharjumusi, mis hõlmavad suures koguses varjatud veekasutust, mis kujutab endast ohtu liikmesriikidele,⁽⁷⁾ ja nõuavad integreeritumat lähenemisviisi maale, põllumajandusele ja veele⁽⁸⁾. Samuti valmistab muret asjaolu, et Euroopa pinnas on õrn. ELi Teadusuuringute Ühiskeskuse mudel viitab sellele, et veest põhjustatud pinnaseerosioon on mõjutanud 130 miljonit hektarit ELi 27 liikmesriigi pindalast; ligikaudu 20 % pindalast kaotab üle 10 tonni mulda hektari kohta aastas⁽⁹⁾. Bioloogilise mitmekesisuse kadumist on tunda nii maal kui ka merel, kus on teatatud,

⁽³⁾ Vt joonealune märkus 1.

⁽⁴⁾ <http://www.ehnheart.org/cvd-statistics.html>.

⁽⁵⁾ Euromonitor International, andmebaas „Passport: Nutrition“, 2017.

⁽⁶⁾ Oxfam (2015), „A Europe for the many, not the few“.

⁽⁷⁾ Nt Hoekstra ja Mekonnen (2016).

⁽⁸⁾ OECD (2014).

⁽⁹⁾ <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/soil-erosion-by-water-1/assessment>.

et varude mitmekesisus on survel all⁽¹⁰⁾. Sellele vaatamata nõustavad liikmesriigid jätkuvalt tarbijaid sööma kala tervisega seotud põhjustel, ilma et pöörataks tähelepanu keskkonnamõjudele tagajärgedele.

3.4. Majanduslikult peetakse viimast 60 aastat edukaks. Toit on kõigile kättesaadav. Kodumajapidamiste toidule tehtavate kulutuste keskmine tase on langenud 30 %-lt 15 %-le. Tarbijahinnad on langenud seoses suurte toiduainete jaemüügikettide esilekerkimisega. Kuid nüüd küsivad majandusteadlased, kas toiduainete hinnad kajastavad tootmise tegelikke kulutusi või kas ei jää teatud kulud täielikult kajastamata. Komitee märgib huviga ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni käimasolevat uurimistööd põllumajanduskulude täieliku kuluarvestuse kohta⁽¹¹⁾. Toiduainete tarneahelas on suurenenud ka võimu tasakaalutus, mis on viinud ebaõiglaste kaubandustavade ja nendega seotud tagajärgedeni,⁽¹²⁾ ühtlasi on vähenenud osa, mille põllumajandustootjad saavad tarbijahinnast.

3.5. Suundumus üle toota on langetanud hindu, kuid on samuti kinnistanud toidu raiskamise. Kui tarbijad maailma madala sissetulekuga riikides raiskavad hinnanguliselt ligikaudu 8 % toitu, siis tarbijad ELis raiskavad kolmandiku ostetud toidust. ELi rahastatud projekti „Fusions“ hinnangul raisatakse ELis aastas 88 miljonit tonni toitu, mis maksab 143 miljardit eurot⁽¹³⁾. Selle toidu raiskamise kultuurilise mõõtmega ei tegeleta täielikult ringmajanduse lähenemisviisi või ressursitõhusa Euroopa tegevuskava raames, mis on väärtuslikud nägemaks toitu materiaalse üksusena, kuid milles ei suudeta võtta arvesse selle tarbijaid või kultuurilist väärtust. Euroopa väljakutse seisneb selles, kuidas luua toidu valdkonnas uus kodanikumentaliiteedil põhinev lähenemine jätkusuutlikule toitumisele.

3.6. Nii akadeemikute kui ka toiduainetööstuse andmed ja uuringud on parandanud meie arusaama sellest, kuidas Euroopa toidusüsteemid mõjutavad ühiskonda, keskkonda ja tervishoiuga seotud tulemusi. Ühiselt võetuna viitavad need vajadusele integreerituma lähenemisviisi järele. Kuigi praegused poliitikaraamistikud võisid olla edukad individuaalsete probleemide lahendamisel, ei paku need üldist sidusust, mida on vaja, et tegeleda tulevikus eeldatavasti ülemaailmseid ja ELi toidusüsteemi tabavate mitmesuguste probleemidega. Toiduga seotud poliitikavaldkonnad arendatakse suures osas välja üksikest eraldi ja tihti puudub neis järjepidevus. Valitsuse eri tasandite poliitikameetmed on samuti üksikest eraldatud. Üks näide, mis illustreerib vajadust integreerituma lähenemisviisi järele, on antimikroobikumiresistentsus, mis on levinud antibiootikumide kasutamise kaudu loomakasvatustes ja ohustab nüüd inimeste tervist. Integreeritud toidupoliitika tähtsust selle probleemi puhul tõstis oma hiljutises kõnes esile ka volinik Andriukaitis. Veel üks näide on konflikt maa kasutuse vahel toiduks ning maa kasutuse vahel energiatootmiseks, elamuteks ja muudeks vajadusteks. Toidu raiskamine on samuti osalt tootlikkuse tõhususe suurendamise tulemus; pidevalt toimub toidu massiivne läbivool süsteemis. Selle lahendamiseks tarbijate ratsionaalse käitumise peale lootmine ei toimi.

3.7. Kui EL nüüd n-ö uuesti sünniks, looks ta tervikliku toidupoliitika, mille eesmärk on tagada jätkusuutlik toitumine jätkusuutlike toidusüsteemide alusel, ühendades põllumajandusliku tootmise toitumise ja ökosüsteemi teenustega ning tagades tarneahelad, mis kaitsevad kõigi Euroopa ühiskonna osade rahvatervist⁽¹⁴⁾. Poliitiline väljakutse seisneb selles, kuidas kutsuda esile vajalikku muutust. Ajalooliselt on ELi poliitika arenenud demokraatlike muutuste protsessi kaudu, järsemad muutused toimusid kriiside tõttu, nagu toiduohutuse kriis 2000. aastal ja hobuseliha skandaal 2013.–2015. aastal.

4. Kodanikuühiskonna osa jätkusuutlikuma toidupoliitika väljaarendamises

4.1. Komitee märgib, et suur osa Euroopa ühiskonnast tunnistab uusi struktuurilisi väljakutseid ELi toiduvaldkonna juhtimises. EL võiks liikuda poliitika kohandamiselt ja olukordadele reageerimiselt ennetava lähenemisviisi kasutusele võtmise poole. Komitee loob oma hiljutises arvamuses olulised pretsedendid. ELi linnade ja suurlinnade jaoks parema

⁽¹⁰⁾ <https://www.eea.europa.eu/highlights/fish-to-fork-a-need>.

⁽¹¹⁾ www.fao.org/nr/sustainability.

⁽¹²⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettevõtjatevahelised ebaausad kauplemistavad toiduainete tarneahelas“ (ELT C 34, 2.2.2017, lk 130).

⁽¹³⁾ http://ec.europa.eu/food/safety/food_waste_en.

⁽¹⁴⁾ Mason ja Lang (2017). Sustainable Diets. Abingdon: Routledge.

toidupoliitika loomise vastu uue huvi tekkimist tuleks võtta nüüd arvesse maapiirkondade murede puhul. Paljud Euroopa linnad osalevad selles toidupoliitika nõukogude, jätkusuutlikkuse ja/või kliimamuutuste meetmete ning linnavõrkude ja Maailma Kaubandusorganisatsiooni tervislike linnade programmi kaudu. Milano linnatoidu poliitika pakti allkirjastamine 2015. aastal kajastab seda asjaolu.

4.2. Hiljuti on toimunud mitmed toiduainete tarneahela ümberkorraldused, et ühendada uuesti tootjad ja tarbijad ning muuta põllumajanduslik ja toiduainete tootmine taas kohalikuks. Siia kuuluvad muu hulgas kogukonna toetatud põllumajandus, lühikesed tarneahelad, alternatiivsed toiduvõrgud, kohalikud põllumajandustootmise süsteemid ja otsemüük. Tarbijate ühendustel võib olla tähtis osa ka kogukonnaga tugeva sideme tagamisel, samuti sotsiaalse, haridusliku ja keskkonnavalase fookuse tagamisel. Avalikel asutustel on kavad, mis on samuti osa protsessist, nt koolidele ja haiglatele mõeldud riigihanke programmide kaudu, mis julgustavad kohaliku, orgaanilise toidu hankimist (nt Taani ja Malmö Rootsisis). See sobib ELi ringmajanduse lähenemisviisiga.

4.3. Tootjate ja tarbijate vahel tihedamate sidemete loomise kaudu võib kohalikumatel toidusüsteemidel ja alt üles suunatud algatustel olla oluline osa tervislikuma ja jätkusuutlikuma toidu tarbimise soodustamisel. Kodanikuühiskonna ja kohaliku kogukonna kaasatus tugevdab neid sidemeid, mida on võimalik näha mitmete jätkusuutliku toidu algatuste puhul linnades ja suurlinnades üle Euroopa. Kuid praegu on ELi tasandi poliitika halvasti valmis nendest katsetest õppima, rääkimata nende toetamisest, kui need on paljutöötavad. Terviklik toidupoliitika võib seetõttu aidata nii stimuleerida kui ka arendada selliste algatuste ühist juhtimist. Põllumajandusettevõtjad kohanevad turu nõudmistega, kuid nad on piiratud põllumajandusliku tootmise laadiga; muutus tootmissüsteemides võtab aega.

4.4. Toidumajandust ootavad ees suured tehnilised, majanduslikud ja sotsiaalsed ⁽¹⁵⁾ ülesanded, mida on arvesse võetud innovatsiooni ja tehnoloogilise arengu jaoks mõeldud suurtes investimisprogrammides. Euroopas on ligikaudu 289 000 toidutootmisettevõtet, kuid 3 000 neist moodustavad ligikaudu poole ELi turust ⁽¹⁶⁾. Uuringud näitavad, et vastupidavad toidusüsteemid peavad säilitama suurte ja väikeste põllumajandusettevõtjate koosluse. Euroopa suurimate toiduettevõtjate ja VKEde sektori vahel on suuri erinevusi. Neid saaks paremini omavahel ühendada sotsiaalse Euroopa abil. Digitaalmajandus pakub võimalusi tihedamateks sidemeteks tarbijate ja tootjate vahel. Ettevõtlus peab tervitatavaks progressiivset juhtimist jätkusuutlikkuse küsimustes ja tahab selgeid raamistikke.

4.5. Euroopa kodanikel on selge huvi tagada, et nende toit tuleb jätkusuutlikest allikatest. Märgistamissüsteemid ei ole võimalised pakkuma selgust lihtsalt küsimuse keerukuse tõttu. Karl Falkenbergi hiljuti koostatud aruandes tehti ettepanek, et Euroopa toidu nn kaubamärk peaks keskenduma jätkusuutlikkusele või planeedi piiranguid arvestades hästi elamisele ja õiglasele jagamisele ⁽¹⁷⁾. See viitab nii sotsiaalsele kui ka keskkonnavalasele ja majanduslikule rõhuasetusele. Mõned kultuurilised probleemid ei kuulu Euroopa institutsioonide volituste alla, nagu pinget tasustatud (tarneahelas) ja tasustamata (kodustes köökides) töö vahel seoses toiduga, kuid Euroopa toidusüsteemis on elemente, mis on kesksed Euroopa toidu mõiste (või nn kaubamärgi) jaoks. Euroopa on tuntud toitade ja toiduainete tootmise mitmekesisuse poolest. Seda valdkonda ei tule mitte ainult kaitsta, vaid ka aktiivselt laiendada. ELi kvaliteedimärgise (kaitstud geograafiline tähis, kaitstud päritolunimetus, garanteeritud traditsiooniline toode) süsteem on kasulik, kuid katab ainult eritoite; see ei hõlma massitoiduga seotud suundumusi. Karl Falkenbergi soovitus, et peaksime taotlema õiglust, peaks kindlasti tähendama uut kokkulepet palkade vallas ja võõrtöötajate õiglast kohtlemist ELi toiduettevõtetes. Need on tundlikud, kuid olulised probleemid, mille kaudu terviklik toidupoliitika saab praktiliselt toetada sotsiaalset rahu Euroopas.

4.6. Lapsevanemate ja tervishoiuasutuste jaoks on konkreetne mure mittevastavad rahalised investeeringud reklaamsõnumitesse lastele suunatud toitade kohta. Maailma Terviseorganisatsioon näeb seda prioriteedina, sest väga suur osa nendest sõnumitest puudutab soola-, suhkru- ja rasvarikkaid toite ⁽¹⁸⁾. Traditsioonilistelt meediavormidelt

⁽¹⁵⁾ Freibauer, Mathijs jt (2011), alalise põllumajandusuuringute komitee (SCAR) 3. aruanne Euroopa Komisjonile.

⁽¹⁶⁾ <http://www.fooddrinkeurope.eu/publication/data-trends-of-the-european-food-and-drink-industry-2016/>.

⁽¹⁷⁾ Falkenberg, K. (2016). Sustainability Now! A European Vision for Sustainability. Euroopa Poliitilise Strateegia Keskus, 18. väljaanne, 20. juuli.

⁽¹⁸⁾ Maailma Terviseorganisatsiooni Euroopa piirkond (2013), http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0019/191125/e96859.pdf.

digivormidele üleminekuga muutub terviklik lähenemisviis üha vajalikumaks. Hinnanguliselt kulutati 2016. aastal ainuüksi Lääne-Euroopas 37 miljardit USA dollarit digitaalse toidureklaami peale ⁽¹⁹⁾. Komitee juhib tähelepanu tarbijate hiljutisele toidu- ja jaemüügiettevõtjatele suunatud üleskutsele, milles paluti neil lõpetada oma kaubamärgi maskottide kasutamine turustamis- ja reklaamikampaaniates selliste toitude puhul, mille rasva-, soola- ja suhkrusisaldus on kõrge. Tööstusepoolse adekvaatse tegevuse puudumisel peaks valitsus kaaluma regulatiivsete meetmete võtmist ⁽²⁰⁾.

4.7. ELi toidupoliitika 50 aasta eesmärk peaks olema minna toidu puhul tarbimismentaliteedilt (mida iseloomustab raiskamine) üle kodanikumentaaliteedile (mida iseloomustab hool ja vastutus). Üleminekuks jätkusuutlikule toitumisele jätkusuutlikest toidusüsteemidest on vaja, et kaasatud tarbijad muutuksid toidu valdkonnas aktiivseteks kodanikeks. Komitee kordab oma ettepanekut algatada kogu Euroopat hõlmav teabe- ja teadlikkuse parandamise kampaania toidu väärtuse kohta. See on vajalik, et tagada pikaajaline muutus tarbijate käitumises ⁽²¹⁾.

5. Nägemus – ELi tervikliku toidupoliitika eesmärgid ja struktuur

5.1. Toidupoliitika on kõikehõlmav poliitika, millega korraldatakse ja toetatakse toidusüsteemide raamistikku, alates esmasest tootmisest (põllumajandusettevõtjad) kuni tootmisetapi (töötlemine) ja tarbimiseni. See muudab selgeks ja avatuks selle, mis on sageli pealispinna all ja peidetud. Kuna toit hõlmab väga paljusid eluvaldkondi, nagu haridus, tervishoid, keskkond, kaubandus, sotsiaalsed suhted ja kultuur, on tervikliku toidupoliitika olemasolu väärtus see, et ühiskond saab selgitada, mida ta tahab ja mida ta võib oma toidusüsteemi kaudu saavutada. See poliitika ühendab seda, mida muidu saab liiga kergesti eraldada ja killustada. Küsimuste lahendamisel, kuidas ja mida me sööme ning kuidas ja mis hinnaga me tänapäeval toitu toodame, on tulevikus tagajärjed.

5.2. Toidupoliitika avaldab tugevat mõju maa- ja linnapiirkondade arengule. See loob töökohti kõigis ühendatud sektorites, nagu põllumajandus ja selle tehniline taristu, toidu töötlemine, transport, kaubandus, pakendamine, jaemüük ja toiduteenused jne. See mõjutab miljonite ELi kodanike elatist. ELi toiduainete tootmise sektoris töötab 4,25 miljonit inimest; selle sektori kasum on üle 1 098 miljardi euro ja see kulutab 2,5 miljardit eurot teadusuuringutele ja arendusele ja sel on 25,2 miljardi euro suurune ülejääk töödeldud toidu kauplemises ⁽²²⁾. Vaatamata toidu majanduslikule tähtsusele ELi majanduses ei ole praegu olemas ELi toidupoliitikat kui sellist. Selle asemel kujundavad toidusüsteeme mitmesugused erinevad poliitikaraamistikud, nagu on toodud välja eespool.

5.3. 21. sajandiks sobilik toidupoliitika peab vastama mitmele kriteeriumile: toidu kvaliteet (nt maitse, nauding, välimus ja autentsus); tervis (nt ohutus, toiteväärtus, saadavus ja teadmised); keskkond (nt CO₂, vesi, maakasutus, pinnas, bioloogiline mitmekesisus, õhukvaliteet ja süsteemne vastupidavus); sotsiaalsed ja kultuurilised väärtused (nt identiteet, juurdepääsu võrdsus, usaldus, valikud ja oskused); usaldusväärne majandus (nt tõeline konkurents ja õiglane kasum, korralikud töökohad, täielik kulude arvessevõtmine ja mõistlikud, konkurentsivõimelised hinnad); hea valitsemistava (nt demokraatlik vastutus, läbipaistvus, eetilised protsessid ja usaldusväärsete teaduslike tõendite kasutamine). Kõiki olemasolevaid ELi toiduga seotud poliitikameetmeid saab vaadelda nende poliitikavaldkondade vaatenurgast.

5.4. Terviklik toidupoliitika peab tõhustama vastupidavaid ökosüsteeme ja tagama, et kõik sidusrühmad ja osalejad toiduainete tarneahelas saaksid korraliku sissetuleku nii ELis kui ka sellest väljaspool. Toiduhinnad ei kajasta tootmise täielikke kulusid ning tervishoiu-, keskkonna- ja sotsiaalsed kulud on tavaliselt hajutatud. Odavama, kättesaadavama toidu otsimine ei tohi negatiivselt mõjutada teisi toiduainete tootmise ja tarbimise eripärasid ja mõjusid. Terviklik toidupoliitika võib aidata uuesti integreerida ja ühitada toiduhinnad teiste väärtustega.

5.5. Terviklik toidupoliitika peaks ühendama olemasolevad ja uued poliitikameetmed lõppeesmärgiga muuta toidusüsteemid jätkusuutlikuks ja toitumine tervislikuks. See ei tohiks tähendada jalgratta uuesti leiutamist täiesti uue poliitika loomise kaudu või ELile uute volituste andmise kaudu, sest eesmärk ei ole ühtse standardi kehtestamine. Pigem

⁽¹⁹⁾ <https://www.statista.com/statistics/237928/online-advertising-spending-in-western-europe/>.

⁽²⁰⁾ „Cartoon characters and food: just for fun?“, seisukoht, Euroopa Tarbijaliitude Amet, 2017.

⁽²¹⁾ Vt joonealune märkus 12.

⁽²²⁾ http://www.fooddrinkeurope.eu/uploads/publications_documents/Data_and_trends_Interactive_PDF_NEW.pdf.

tähendab see reformide vastuvõtmist ELi tasandil, et julgustada kõigil tasanditel (kohalikul/omavalitsuse, piirkondlikul, riiklikul tasandil ja ettevõtjate seas) uute ja jätkusuutlikumate tegevussuundade leidmist ning selliste algatuste laiendamist, mis juba toimuvad, luues nii rohkem sidusust. See tähendab, et ELi tasandi meetmed tuleb sobitada selliste meetmetega, mida saab kõige paremini võtta teistel valitsemistasanditel. Maksusüsteemide puhul võidaks luua olukord, mis parandaks juurdepääsu tervislikule toitumisele linnaplaneerimise ja riigihangete kaudu, toetades seega kohalikke turge ja tööhõivet.

5.6. Terviklikust toidupoliitikast peaks kujunema ka alus, mille põhjal teha lõpp toodete kahesuguse ja madalama kvaliteediga seotud ebaausatele kaubandustavadele – iseäranis madalama kvaliteediga, ent identses pakendis toiduainete tootmisele ja müümisele eri liikmesriikides ⁽²³⁾).

5.7. Nende eesmärkide saavutamiseks tuleb koordineerida poliitikameetmeid nii tarne kui ka nõudluse osas. See tähendab, et toidu kättesaadavust ja odavust jätkusuutliku toiduainete tootmise kaudu tuleb samuti koordineerida, andes tarbijatele suurema juurdepääsu ja suuremad volitused, et nad valiksid tervisliku ja maitstva toidu. Arendada tuleb *seadusandlike muudatuste* kombinatsiooni, et eemaldada regulatiivsed takistused ja pakkuda maksustiimuleid ja *käitumuslikke muudatusi*, mis on ajendatud paremast teabest, haridusest ja teadlikkuse parandamisest tarbijate ja töötajate seas. Peamine eesmärk on parandada kõigil tasanditel teadlikkust toidu väärtuse kohta ja selle toetamist ning toetada järkjärgulisi, kuid olulisi muutusi. Näiteks soola vähendamine toimib kõige paremini siis, kui seda tehakse aeglaselt, aga süsteemselt, kuid ettevõtjatel ei ole mingeid stiimuleid oma toodete ümberkujundamiseks.

5.8. Selleks et terviklik ELi toidupoliitika oleks Euroopa tarbijate seisukohalt tõeliselt asjakohane, on pakkumise poolelt vaadates määrav tähtsus sellel, et ELis jätkusuutlikult toodetud toit oleks konkurentsivõimeline. See tähendab, et Euroopa põllumajandusliku toidutööstuse sektor on võimeline tarnima tarbijatele toitu hinnaga, mis sisaldab lisakulusid tulenevalt sellistest kriteeriumidest nagu jätkusuutlikkus, loomade heaolu, toiduohutus ja toitumine, aga ka õiglane tulu põllumajandustootjatele, ning samas säilitab oma positsiooni valdava enamuse tarbijate eelisvalikuna.

5.9. Kestliku arengu eesmärkide elluviimine tagab üliolulise raamistiku ühiseks tegutsemiseks, mille eesmärk on jõuda 2030. aastaks maailma jätkusuutliku toitumiseni. Toidu ja põllumajandusega seotud probleemid on läbivad kõigis 17-s kestliku arengu eesmärgis. Eeskätt tõdeb Maailma Terviseorganisatsioon, et 12 kestliku arengu eesmärki nõuavad meetmeid toitumise valdkonnas. Kestliku arengu eesmärkide olemusest tulenevalt on nende elluviimiseks vaja koostööl põhinevaid, terviklikke lahendusi, mis hõlmavad erinevaid osakondi, ministeeriume, sektoreid ja kogu toiduainete tarneahelat. See pakub häid võimalusi ELi juhtrolliks mandri tasandil.

5.10. Terviklik toidupoliitika peaks ühendama erinevad lähenemisviisid, et viia ellu kestliku arengu eesmärgid, ja see peaks integreerima olemasoleva mitmetasandilise ja mitut sektorit hõlmava valitsemise, et pakkuda veelgi integreeritumat poliitika kujundamise protsessi. Euroopa kujundab seisukohti toidusüsteemi erinevate alustalade kohta, mis on järgmised:

- põllumajandus (ümberkujundatud ÜPP, ⁽²⁴⁾ jätkusuutlike tootmismudelite kiirendatud väljatöötamine, põlvkondade vahetumine, elatist võimaldav sissetulek põllumajandusettevõtjatele, avalikud hüved riigi raha eest, loomade heaolu);
- tasakaalustatud territoriaalne areng/maaelu areng (teine Corki deklaratsioon) ⁽²⁵⁾);
- jätkusuutlik töötlemine (toodete ümberkujundamine);
- ringmajandus ⁽²⁶⁾ (toidu raiskamine, energiatõhusus);
- jätkusuutlik toidu tarbimine (toiduvalikud, mis kaitsevad tervist ja keskkonda, jaemüügisektori juhtroll);
- sotsiaalne mõju (palkade ja sissetulekute õiglane jaotus, sotsiaalkaitse);

⁽²³⁾ Praha keemia- ja tehnoloogiaülikooli 2015. aasta uuringu tulemused <http://www.sehnalova.cz/soubory/rozdlily-potravin/Prezentace.pdf>.

⁽²⁴⁾ Vt joonealune märkus 1.

⁽²⁵⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Teisest Corki deklaratsioonist konkreetsete meetmeteni“ (ELT C 345, 13.10.2017, lk 37).

⁽²⁶⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ringmajandus“ (ELT C 264, 20.7.2016, lk 98).

- kultuuriline mõju (piirkondlik/kohalik identiteet);
- tervis, toitumine (tervislikum toitumine/toiduohutus);
- keskkonnakaitse (pinnas, ⁽²⁷⁾ bioloogiline mitmekesisus, vee/õhu kvaliteet);
- haridus (kooliharidus, toidu väärtus, kuidas süüa teha, mis on hea toit);
- kaubandus, sh rahvusvaheline kaubandus (õiglasemad kauplemistavad toiduainete tarneahelas, ⁽²⁸⁾ toiduainetega varustamise sõltumatus);
- areng (arengupoliitika sidusus).

5.11. See uus terviklik lähenemisviis peaks olema dünaamiline ja hõlmama sidusrühmi üle kogu toiduainete tarneahela ja kodanikuühiskonnas tervikuna, tagades vastutava ja läbipaistva toidudemokraatia.

5.12. Kokkuvõtlikult peaks terviklik toidupoliitika olema 1) keskkondlikult, sotsiaal-kultuuriliselt ja majanduslikult jätkusuutlik; 2) integreeritud üle kõigi sektorite ja valitsustasandite; 3) hõlmama kõiki ühiskonna valdkondi; 4) tugevdama õiglasi töötajate elingimusi kõigil tasanditel.

6. Tegevuskava – milliseid samme on vaja tervikliku toidupoliitika saavutamiseks?

6.1. Nii nagu 1950. aastatel nägid ühisturu asutajad, et toit on kesksel kohal parema, rahumeelsema Euroopa jaoks, nii toob komitee nüüd, kuuskümmend aastat hiljem esile vajaduse alustada Euroopa jaoks jätkusuutlikuma toidusüsteemi loomist. Pingekohad on nüüd hästi teada ja neid on tõendatud. Sellega tegeletakse ja tuleb tegeleda kohalikul ja liikmesriigi tasandil. Kuid vaja on ka üleeuroopalist tegevust.

6.2. Komitee soovib luua sektoriteülese ja institutsioonidevahelise töörühma, mis hõlmab komisjoni erinevaid peadirektoraate ja teisi ELi institutsioone, eesmärgiga arendada välja toidu jätkusuutlikkust käsitlev tegevuskava, et aidata ELil viia ellu toiduga seotud kestliku arengu eesmärgid. Tegevuskava tuleks arendada välja osalusprotsessi kaudu, mis hõlmaks sidusrühmi kogu toiduainete tarneahelas, kodanikuühiskonda ja teadlasi.

6.3. Komitee näeb võimalust korraldada ja välja arendada koht, kus kodanikuühiskond saab olla kaasatud ja osaleda aktiivselt selles protsessis, tuginedes sel teemal komitee ekspertide kuulamisest saadud impulsile.

6.4. Teadusuuringute Ühiskeskuselt, teadusuuringute peadirektoraadilt ja liikmesriikide teadusasutustelt taotletakse ELi jätkusuutliku toidu tulemustabeli väljaarendamist, et julgustada ja jälgida seatud eesmärkide saavutamise suunas tehtavaid edusamme. Vaja on kombinatsiooni uutest ja vanadest näitajatest, et hõlmata ja lisada toiduga seotud kestliku arengu eesmärgid ja teised rahvusvahelised eesmärgid (nt kasvuhoonegaaside heitkogused) Euroopa raamistikku.

6.5. Euroopa Komisjonilt, Euroopa Parlamendilt ja nõukogult taotletakse, et nad uuriks, kas on teostatav luua eraldi toidu peadirektoraat, mis parandaks ülesannete ja kohustuste koordineerimist kõikide toiduga seotud poliitikasuundade puhul, alates üldisest meetodikast elutsükli analüüsi kohta ja lõpetades suurte toiduandmete ja jätkusuutliku toitumisega. See uus peadirektoraat pakuks vajalikku raamistikku, et prioriseerida toitu ja olla õigusaktide, õigusloome ja vajaduse korral nende jõustamise allikas.

6.6. Luua tuleks uus Euroopa toidupoliitika nõukogu. Mõnel liikmesriigil on juba sellised asutused (nt Madalmaades ja Nordic Food Policy Lab). See nõukogu nõustaks selliste üleminekute osas, mida teaduse sõnul oleks vaja kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks ja Pariisi kliimakokkuleppe elluviimiseks.

⁽²⁷⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Maa kasutamine toiduainete jätkusuutlikuks tootmiseks ning ökosüsteemi teenusteks“, vastu võetud 18.10.2017 (ELTs veel avaldamata).

⁽²⁸⁾ Vt joonealune märkus 12.

6.7. Üleminekuks jätkusuutlikele Euroopa toidusüsteemidele on vaja, et tervise-, toitumise-, keskkonna- ja majandusalane nõu oleks paremini integreeritud. Komitee toetab ELi jätkusuutlike toitumissuuniste koostamist, mis põhineksid Saksamaa, Madalmaade, Rootsi ja Prantsusmaa algatustel, et pakkuda tarbijatele ja tööstusele selgemaid juhiseid selle kohta, kuidas viia tasakaalu hea toitumine ja väiksem keskkonnamõju ning ennetada valesid keskkonnavalaseid ja tervisega seotud väiteid, võttes samal ajal arvesse kultuurilisi eelistusi. See peaks kajastuma jätkusuutliku toidu märgistamise uues arukas süsteemis.

Brüssel, 6. detsember 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kaubanduse ja investeringute keskne roll kestliku arengu eesmärkide taotlemisel ja saavutamisel“

(omalgatuslik arvamus)

(2018/C 129/05)

Raportöör: **Jonathan PEEL (UK-I)**

Kaasraportöör: **Christophe QUAREZ (FR-II)**

Täiskogu otsus	26.1.2017
Õiguslik alus	kodukorra artikli 29 lõige 2 omalgatuslik arvamus
Vastutav seksioon	välissuhete seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	7.11.2017
Vastuvõtmine täiskogus	7.12.2017
Täiskogu istungjärk nr	530
Hääletuse tulemus	163/0/1
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Kestliku arengu eesmärkidele lähenemist ja nende saavutamist peetakse üheks olulisemaks ülemaailmseks prioriteediks. Nüüd on väga oluline säilitada neile lähenemise kiirus, et suuta saavutada 2030. aastaks seatud eesmärgid.

1.1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on veendunud, et kestliku arengu eesmärgid koos Pariisi kliimakokkuleppega (COP21) ⁽¹⁾ muudavad põhjalikult maailmakaubanduse tegevuskava, eriti tööstuskaupade ja põllumajandustoodetega kauplemise osas. Nende põhjapanevate kokkulepete rakendamise vajadus peab olema kõigi tulevaste ELi kaubanduslääbirääkimiste keskmes.

1.2. EL on kestliku arengu eesmärkide saavutamise edendamiseks ainulaadsel positsioonil. ELil on usaldusväärsus, et toimida tõhusa ühenduslülina arenenud ja arenguriikide vahel. Suurem tähtsus tuleb omistada komisjoni teatises „Järgmised sammud“ ⁽²⁾ esitatud poliitikasuundade edasiarendamisele ja selgemalt keskenduda kestliku arengu eesmärkide täielikule loomimisele Euroopa poliitikaraamistikku ja komisjoni kehtivatesse prioriteetidesse, vajadusel ühiselt liikmesriikidega.

1.2.1. EL tunnistab, et ta on kohustatud nii toimima Lissaboni lepingu alusel ⁽³⁾. Kestliku arengu eesmärkide edendamisel ja elluviimisel ning euroopalike väärtuste propageerimisel kogu maailmas peaks tekkima tugev koostoime.

1.3. Kaubandusele viidati aastatuhande arengueesmärkides ⁽⁴⁾ ainult üks kord, kuid kestliku arengu eesmärkides mainitakse kaubandust konkreetselt üheksa korda. Lisaks otsestele kestliku arengu eesmärkide saavutamise meetmetele nõuab komitee tungivalt, et EL ühendaks need kestliku arengu eesmärgid soodustava kaubanduse ja investeringutega. On palju viise, kuidas kaubandus ja investeringud saavad anda neisse eesmärkidesse positiivse, ehkki mõnikord kaudse panuse.

1.4. **17. eesmärgi** (taaselustada kestliku arengu alane ülemaailmne partnerlus) üks sihtmärk on luua WTO raames universaalne, eeskirjadepõhine, avatud, mittediskrimineeriv ja õiglane mitmepoolne kaubandussüsteem. EL on pikka aega pööranud suurt tähelepanu mitmepoolsusele ja WTO tähtsale rollile: EL peab jätkuvalt võtma selle toetamiseks aktiivseid meetmeid.

⁽¹⁾ ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni osaliste konverentsi 21. istungjärk Pariisis (UNFCCC COP21).

⁽²⁾ COM(2016) 739 final.

⁽³⁾ ELi toimimise lepingu artikli 21 lõige 3.

⁽⁴⁾ Aastatuhande arengueesmärk nr 8: luua ülemaailmne arengupartnerlus.

1.5. Komitee märgib, et kuna kestliku arengu eesmärgid ei ole õiguslikult siduvad ja nendega ei kaasne vaidluste lahendamise mehhanismi, peab EL nende saavutamise soodustamiseks tegema tööd oma poliitikasuundade ja meetmete kaudu.

1.5.1. Komitee väljendab heameelt ELi kavatsuse üle esitada iga-aastaseid ülevaateid, kuid väljendab muret selle pärast, et EL näib sageli olevat rohkem huvitatud selle näitamisest, kuidas kehtivad poliitikasuunad ühtivad ja kattuvad kestliku arengu eesmärkidega, selle asemel et saavutada maksimaalne koostoime selliseid poliitikasuundi ja meetmeid suunates ja kohandades. ELi kontsentreeritum keskendumine kestliku arengu eesmärkide saavutamisele annaks paremaid tulemusi.

1.5.2. On mitu võtmetähtsusega poliitikavaldkonda, kus komitee veendumuse järgi peab EL tööd tegema, et tagada täielik koostoime kestliku arengu eesmärkidega. Need hõlmavad Cotonou, st AKV-ELi partnerluslepingu uuendamist ja ELi laiemat suhtlust nende piirkondadega. See peaks konkreetset hõlmama nii suunatud suutlikkuse suurendamist, et toetada ja aidata täita kaubanduse lihtsustamise lepingut, kui ka laiemat ELi ja liikmesriikide ühist kaubandusabistrateegiat. See on põhipanus WTO kaubandusabi algatusse ja oluline osa sellest algatusest, mis on mõeldud selleks, et suurendada arenguriikide suutlikkust kasutada võimalusi, mida pakuvad kaubanduslepingud. Oluline on kestliku arengu eesmärkidele keskenduv panus WTO kaubandusabi kuuendasse ülemaailmsesse läbivaatamisse.

1.5.3. Konkreetsemat toetust tuleks anda ka kaubanduse kasutamisele nii piirkondliku integratsiooni kui ka kestliku arengu eesmärkide toetamise vahendina, eriti nendes piirkondades, kus majanduspartnerluslepingud tuleb alles sõlmida, olgugi et majanduspartnerluslepingud ei ole veel täielikult täitnud neile algselt pandud lootusi.

1.5.4. Nii palju kui ELi pädevus seda võimaldab, peaks ta ühtlasi püüdma arendada suuremat koostoimet 27 põhikonventsiooni, mis on olulised ELi kestlikku arengut ja head valitsemistava stimuleeriva erikorra jaoks, ning kestliku arengu eesmärkide vahel.

1.6. Komitee nõuab ühtlasi tungivalt, et EL edendaks oma kahepoolsetes suhetes kestliku arengu eesmärkide poole püüdlemist alati, kui see on võimalik. Hea näide siinkohal on suhtlus Hiinaga tema majandusvööndi ja maanteede algatuse (Belt and Road Initiative – BRI) raames, mille rakendamise kohta rõhutati hiljutisel ELi ja Hiina ümarlauakohtumisel, ⁽⁵⁾ et see peaks andma oma panuse ÜRO kestliku arengu tegevuskava 2030 elluviimisesse ja selle kestliku arengu eesmärkide saavutamisse.

1.7. Komitee rõhutab vastutustundliku ettevõtluse olulist rolli kestliku arengu eesmärkide saavutamisele kaasaaitamisel. Erasektori mõju selles vallas on nii kriitilise tähtsusega kui ka ulatuslik: ÜRO Kaubandus- ja Arengukonverentsi (UNCTAD) hinnangul ⁽⁶⁾ on vaja lisaks 2,5 triljonit USA dollarit aastas ning eeldatakse, et erasektor panustab sellest kolmandiku. Paljudel äriühingutel on juba oma kestliku arengu eesmärkide strateegiad, kuid kõiki tuleb julgustada võtma vastutust oma mõju eest ühiskonnale riskipõhise hoolsuskohustuse abil. Komitee märgib, et vahendite koondamist lihtsustab ka rahvusvaheline maksupoliitika, millega toetatakse kestva arengu eesmärkide saavutamiseks tehtavaid investeeringuid ⁽⁷⁾.

1.8. Kestliku arengu **17. eesmärgis** märgitakse sõnaselgelt, et edukas kestliku arengu tegevuskava vajab valitsuste, erasektori ja kodanikuühiskonna partnerlust. Komitee nõuab seepärast tungivalt, et kõik tulevased volitused kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide koostamiseks ELi kaubandus- ja partnerluslääbirääkimistel peavad sisaldama konkreetset klauslit, mis nõuab, et iga kodanikuühiskonna järelevalvemehhanismi mõlemad pooled teeksid koostööd kestliku arengu eesmärkide edendamiseks ja selle mõju jälgimiseks.

1.8.1. Nimetatud kaubanduse ja kestliku arengu peatükkidele (eriti kuna need hõlmavad kestliku arengu eesmärke, Pariisi kliimakokkulepet ja ILO konventsioonide järgimist) tuleb anda võrdne kaal ärilisi, tehnilisi või tariifiküsimusi käsitlevate peatükkidega.

1.9. Lõpuks tuleb komitee ELile meelde oma varasemat soovitusi, ⁽⁸⁾ et ta koostaks täieliku mõjuhindangu tõenäolise mõju kohta, mida kestliku arengu eesmärkide ja Pariisi kliimakokkuleppe elluviimine avaldab ELi kaubanduspoliitikale, sh põllumajandusele. Hea poliitika algab heast analüüsist.

⁽⁵⁾ Peking, 29.-30. juuni 2017 (punkt 25).

⁽⁶⁾ ÜRO Kaubandus- ja Arengukonverentsi pressiteade, Genf, 2014 – sellest alates korrapäraselt korratud.

⁽⁷⁾ REX/487 – Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee omaalgatuslik arvamus „ELi arengupartnerlused ja rahvusvahelistest maksulepingutest tulenevad probleemid“, raportöör Alfred Gajdosik, kastraportöör Thomas Wagnsonner (ELTs veel avaldamata).

⁽⁸⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Kaubandus kõigile: vastutustundlikuma kaubandus- ja investeerimispoliitika poole“, raportöör Jonathan Peel (ELT C 264, 20.7.2016, lk 123).

2. Taust: kestliku arengu eesmärgid

2.1. ÜRO kõikehõlmava kestliku arengu tegevuskava 2030 elluviimine ja eriti selle põhiosa, st kestliku arengu eesmärkide saavutamine jääb kuni selle tähtpäevani oluliseks ülemaailmseks prioriteediks. Kestliku arengu eesmärgi, mida on 17, toetavad lisaks veel 169 täpsemat sihtmärki.

2.1.1. Kestliku arengu eesmärgid on oma olemuselt ülemaailmsed, üldkohaldatavad ja omavahel seotud – kõik riigid peavad jagama vastutust nende saavutamise eest. Kestliku arengu eesmärgid juba viivadki uut liiki, st ulatuslikuma, kaasavama ja konsultatiivsema ülemaailmse koostöö suunas: enam kui 90 riiki on otsinud teiste, eelkõige ELi abi, et neile eesmärkidele läheneda.

2.2. Kestliku arengu eesmärkide olulisust suurendas märgatavalt Pariisi kliimakokkulepe, mis on juba jõustunud. Olulist ebakindlust on vahepeal tekitanud USA administratsiooni väljendatud kavatsus lepingust taganeda ja see, millist mõju võib selline samm tegelikkuses avaldada. See annab ELile võimaluse võtta üleilmne juhtroll selle tagamisel, et nii kestliku arengu eesmärgid kui ka Pariisi kliimakokkulepe jäävad põhiprioriteetideks, tuginedes Hiina ja muude kasvava majandusega riikide suurele huvi nende kokkulepete vastu. Seni ei ole paljud kiiresti areneva majandusega riigid teinud märkimisväärsed jõupingutusi, et aidata teisi riike, kes on arengus rohkem maha jäänud.

2.3. Komisjoni 2016. aasta novembris vastu võetud teatistes „Euroopa jätkusuutliku tuleviku järgmised sammud. Euroopa tegevus jätkusuutlikkuse tagamiseks“ nähakse ette kestliku arengu eesmärkide täielik integreerimine Euroopa poliitikaraamistikku ja komisjoni praegustesse prioriteetidesse, milleks EL on Lissaboni lepinguga ka kohustatud⁽⁹⁾. Selle praegu töös oleva algatuse üle avaldas komitee heameelt oma arvamuses „Põllumajanduse roll kaubanduslääbirääkimistes“,⁽¹⁰⁾ milles ühtlasi soovitati ELil koostada täielik mõjuhindang kestliku arengu eesmärkide tõenäolise mõju kohta ELi kaubanduspoliitikale.

2.3.1. Selles teatistes märgitakse, et kestliku arengu eesmärgid moodustavad ELi ülemaailmse strateegia rakendamisel valdkondadevahelise mõõtme. Teatistes juhitakse tähelepanu sellele, et EL oli kõnealuse tegevuskava kujundamisel väga olulisel kohal. Kestliku arengu eesmärkide edendamisel ja elluviimisel ning euroopalike väärtuste propageerimisel kogu maailmas peaks tekkima tugev koostoime, kuigi kestliku arengu eesmärgid otseselt ei edenda head valitsemistava ega õigusriiki.

2.4. Kestliku arengu eesmärgid ja Pariisi kliimakokkulepe muudavad põhjalikult maailmakaubanduse tegevuskava, eriti tööstuskaupade ja põllumajandustoodetega kauplemise osas. Nende kokkulepete rakendamise vajadus peab nüüd olema kõigi tulevaste ELi kaubanduslääbirääkimiste keskmes.

2.4.1. EL on usaldusväärne ja tõhus ühendusliik arenenud ja arenguriikide vahel. Komitee⁽¹¹⁾ on varem juhtinud tähelepanu sellele, et EL on ainulaadses olukorras selle tegevuskava edasiviimisel:

- tal on kaalu ühena maailma juhtivatest eksportijatest ja importijatest,
- teda ei nähta enam põllumajanduse küsimuses peajaslikult kaitsepositsioonil olevana,
- ta on tõendanud kestva huvi kaubanduse ja arengu vastu ning
- ennekoike näitas ta 2015. aasta WTO ministrite konverentsil Nairobis suutlikkust mõelda värskest ja tasakaalustatult.

3. Kestliku arengu eesmärgid: oluline roll kaubanduse ja investeeringute jaoks

3.1. 1. mail teatas ÜRO fond⁽¹²⁾ Twitteris, et kõigile hea hariduse, tervishoiu ja juhtimise tagamine muudab konflikti vähem tõenäoliseks. ÜRO-l (@UN) on selleks 17 ülemaailmset eesmärki (#GlobalGoals). <http://bit.ly/UN2030>. Need on põhinõuded kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks, sellal kui sõda ja korruptsioon on jätkuvalt kõige tõsisemad takistavad probleemid.

⁽⁹⁾ ELi toimimise lepingu artikli 21 lõige 3.

⁽¹⁰⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee omaalgatuslik arvamus „Põllumajanduse roll mitmepoolsetes, kahepoolsetes ja piirkondlikes kaubanduslääbirääkimistes Nairobis toimunud WTO ministrite kohtumise valguses“, raportöör Jonathan Peel (ELT C 173, 31.5.2017, lk 20).

⁽¹¹⁾ Samas.

⁽¹²⁾ @UNFoundation.

3.2. Siiski peavad kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks etendama väga suurt rolli ka kaubandus ja investeeringud. Kaubandust mainiti aastatuhande arengueesmärkides ainult üks kord, kuid kestliku arengu eesmärkides üheksa korda. WTO veebisaidil juhitakse sõnaselgelt tähelepanu **eesmärgile nr 2** (kaotada nälg, saavutada toiduga kindlustatus ja parem toitumine ning toetada säästvat põllumajandust), **nr 3** (tagada kõikidele vanuserühmadele hea tervis ja heaolu), **nr 8** (toetada kaasavat ja jätkusuutlikku majanduskasvu, tööhõivet ja inimväärset tööd kõigile), **nr 10** (vähendada ebavõrdsust nii riikide sees kui ka nende vahel), **nr 14** (kaitsta ja kasutada säästvalt ookeane, meresid ja mere elusressursse) ja **nr 17** (taaselustada säästva arengu alane ülemaailmne partnerlus). Neile tuleks lisada **eesmärk nr 7** (tagada kõikidele taskukohased, usaldusväärsed, jätkusuutlikud ja ajakohased energiateenused) ja **nr 9** (ehitada vastupidav taristu, toetada kaasavat ja säästvat industrialiseerimist ning innovatsiooni). Need peavad ühtlasi olema täielikus koostöös teiste asjakohaste meetmetega, eelkõige arengu valdkonnas.

3.2.1. Põllumajandustoodetega kauplemine mängib ühtlasi olulist rolli enamikule kestliku arengu eesmärkidele lähenemisel, sealhulgas eelkõige **eesmärk nr 12** (tagada säästev tarbimine ja tootmine) ja **nr 15** (majandada metsi säästvalt, võidelda kõrbestumisega ning peatada ja pöörata ümber pinnase halvenemine ja bioloogilise mitmekesisuse hävimine) ning samuti **nr 1** (kaotada kõikjal vaesus mis tahes kujul), **nr 13** (võtta kiiresti meetmeid kliimamuutuste ja nende mõjuga võitlemiseks) ja **nr 5** (saavutada sooline võrdõiguslikkus ning suurendada naiste ja tütarlaste mõjuvõimu).

3.2.2. Kestliku arengu eesmärkidega, erinevalt aastatuhande arengueesmärkidest, määratakse 169 täpselt nimetatud sihtmärgi kaudu kindlaks konkreetsed rakendamisvahendid. Sellise suure sihtmärkide arvu juures on raskem määrata kindlaks prioriteete või koguda toetust. Sellest hoolimata tuleb ühe olulise kaalutlusena tagada, et eesmärgid oleksid jätkuvalt kaasavad ja et mitte ükski ühiskonna osa ei jääks kõrvale.

3.3. Komitee on mures selle pärast, et veel ei ole tõhusalt kindlaks määratud piisavalt meetmeid/poliitikasuundi ega täielikult välja selgitatud peamisi täitmist ootavaid lünki.

3.3.1. Väga oluline on üksikasjalikult analüüsida, millise panuse kaubandus iseenesest saab anda. Lisaks otsestele meetmetele tuleks hõlmata kestliku arengu eesmärkidele lähenemist soodustavat kaubandust ja investeeringuid, näiteks keskkonnahoidliku tehnoloogia kasutust. On mitu viisi, kuidas kaubandus ja investeeringud saavad anda positiivse, olgugi et kaudse panuse, ehkki see ei saa alati olla kestliku arengu eesmärkide saavutamise peamine motiveeriv jõud ega pakkuda süstemaatilist käsitlust.

3.4. Määratluse järgi peaks kaubandus olema säästev, kuigi tegelikkuses ei ole see kaugeltki alati nii, eriti kui seda hinnatakse praeguste säästuskriteeriumide, sh CO₂-jalajälje järgi. Minevikus kaubeldi Euroopas toidu ja kaupadega, mida oma piirkond ise ei suutnud toota⁽¹³⁾. Kaks muud tegurit olid samuti olulised – pika aja jooksul välja töötatud peamised põhjapanevad töötlemisoskused ja transpordi hõlpsus. Väga tähtis oli juurdepääs veele, sest maatransport oli kaugelt kulukam ja palju vähem usaldusväärne.

3.4.1. Need tegurid on jätkuvalt olulised. Impordi asendamise poliitika on korduvalt ebaõnnestunud. Rahvusvaheline usaldus kaubanduse vastu on põhjapaneva tähtsusega tarbete imporditõkete miinimumini viimiseks või vältimiseks. Selle jaoks on väga oluline ülemaailmne kaubandussüsteem, mida toetab rahvusvaheline õigusloome- ja vaidluste lahendamise süsteem. Siinkohal on jätkuvalt väga tähtis WTO roll, hoolimata võimalikest USA administratsiooni tekitatud väljakutsetest.

3.4.2. **17. eesmärgi** üks sihtmärk ongi edendada WTO raames universaalset, eeskirjadepõhist, avatud, mitte-diskrimineerivat ja õiglast mitmepoolset kaubandussüsteemi: WTO-le antakse seega ülesanne etendada olulist rolli. EL peab seda jätkuvalt edendama ja toetama.

3.4.3. WTO ministrite konverentsi Nairobi deklaratsioonis märgiti, et rahvusvaheline kaubandus võib anda oma osa kõigi jaoks jätkusuutliku, kindla ja tasakaalustatud majanduskasvu saavutamisele,⁽¹⁴⁾ rõhutades, et see oleks tunduvalt raskem ilma tõhusa mitmepoolse kaubandusmehhanismita. Samuti toonitati, kui oluline on WTO kaubandusabi algatus, millel peab olema oluline roll paljude kestliku arengu eesmärkide saavutamisele kaasaaitamises.

⁽¹³⁾ Põhjapoolsed alad pakkusid villa, karusnahka, puitu ja teravilja, lõunapoolsed alad aga omakorda puuvillast kangast, oliiviõli, korki, veini, puuvilja ja muid toiduaineid.

⁽¹⁴⁾ https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc10_e/mindecision_e.htm.

3.4.4. WTO Nairobis võetud kohustus kaotada eksporditoetused põllumajanduseksporti puhul on kooskõlas kestliku arengu **2. eesmärgi** ühe põhilise sihtmärgiga (kaotada nälg). Praegused WTO läbirääkimised kalandustootuste üle on olulised kestliku arengu **14. eesmärgi** (ookeanid, mered ja mere elusressursid) sihtmärgi jaoks keelata 2020. aastaks toetused, mis põhjustavad liigset püügivõimsust ja ülepiüki. Komitee loodab, et eelseisval WTO ministrite kohtumisel Buenos Aireses saavutatakse selline kokkulepe.

3.4.5. Alates 1947. aastast on kõigepealt GATT ja nüüd WTO tegelenud tõkete kõrvaldamisega. Lisaks toiduainetele, põllumajandustoodetele, tekstiiltoodetele, riietusemetele, kingadele ja keraamikale on rõhuasetus nüüd nihkunud tariifide kõrvaldamiselt mittetariifsete tõketega tegelemisele. Komitee on varem öelnud: ⁽¹⁵⁾ „Kaubandus aitab ühtlustada pakkumise ja nõudluse tasakaalustamatust, suudab märkimisväärselt parandada toiduga kindlustatust ja toitumist toidu kättesaadavuse suurendamise kaudu, edendada ressursside tõhusat kasutamist ja suurendada investeeringuid, turuvõimalusi ja majanduskasvu, luues sel viisil töökohti, tulu ja heaolu.“

3.5. Sissetulekute kasvades üle maailma suureneb ka nõudlus toiduainete ja tarbijakaupade enneolematu valiku ja mitmekesisuse järele. See hõlmab puuvillatooteid, teravilja ja veiseliha, mille tootmiseks kulub palju vett – ja vesi on mitmel pool napp ressurss. Vee ja pinnase säästev kasutamine (ja õhureostuse vältimine) on oluline mitmele kestliku arengu eesmärgile lähenemise seisukohalt. Tootmise ratsionaliseerimisest saab üha tähtsam küsimus: näiteks sõltub Usbekistan (kes veel ei ole WTO liige) suures osas puuvilla tootmisest, kuigi on kuiva kliimaga riik, ja puuvill on märkimisväärselt vettnõudev kultuur ning vajab ka pestitsiidide märkimisväärselt kasutamist.

3.6. Kaubanduse lihtsustamise leping, mis jõustus 2017. aasta alguses, peaks ühtlasi märkimisväärselt suurendama rahvusvahelise kaubanduse säästvust, kõrvaldades viivitused ja tarbetud ummikud piiridel. Selles valdkonnas on ELi keskne ülesanne suutlikkuse suurendamine.

3.7. Kaubanduse ja investeerimise mõju kliimamuutustele on märkimisväärne. Mitmepoolse keskkonnatoetuste lepingu läbirääkimised töötavad tähtsat sammu kliimamuutuste integreerimisel mitmepoolsesse kaubanduspoliitikasse, kuid on vaja edasisi mitmepoolseid meetmeid järjepidevuse suurendamiseks.

3.8. Väga oluline on kestliku arengu eesmärkide taotlemisel ka investeeringute roll, eelkõige Aafrikas, aidates rajada piisavat taristut (**9. eesmärk**) ja piisavaid teise töötlemise rajatise ning suurendades võimet viia saadud tooted transpordisõlmedesse ja turule.

3.8.1. Komitee arvamuses individuaalsete investeerimislepingute kohta ⁽¹⁶⁾ on märgitud järgmist: „Investeerimislepingu nende osapoolte peamine [valdkond] on lihtsustada investeerimist vajaliku jätkusuutliku taristu pakkumise abil. Valitsused vastutavad taristu tugeva õigusliku aluse tagamise eest [...] või tulemuslike, tõhusate energia-, vee- ja transpordivõrkude kindlustamise eest, pannes neile võrkudele tõhusa süsteemse aluse. Energia- ja veevõrgustikud ja -võrgud nõuavad terviklikku väljatöötamist ja nende täielik väljakujundamine võib võtta kümme aastat või rohkem.“

4. ELi roll ja pädevus

4.1. Nagu mainitud, nähakse komisjoni teatises „Järgmised sammud“ ette kestliku arengu eesmärkide täielik integreerimine Euroopa poliitikaraamistikku ja komisjoni praegustesse prioriteetidesse.

4.1.1. Oma 2006. aasta teatises „Globaalne Euroopa: konkurentsivõime maailmas“ märkis komisjon, et on väga oluline tagada, et kaubanduse liberaliseerimise hüved jõuaksid kodanikeni. Teatises öeldakse: „Taotledes sotsiaalset õiglust ja ühtekuuluvust kodus, peame samaaegselt püüdma propageerida oma väärtusi, sealhulgas nii sotsiaalseid kui ka keskkonnavalaseid standardeid ja kultuurilist mitmekesisust, üle kogu maailma ⁽¹⁷⁾.“

⁽¹⁵⁾ Vt joonealune märkus 9, samas.

⁽¹⁶⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Säästva arengu ja kodanikuühiskonna kaasamise roll ELi individuaalsetes investeerimislepingutes kolmandate riikidega“, raportöör Jonathan Peel (ELT C 268, 14.8.2015, lk 19).

⁽¹⁷⁾ COM(2006) 567 final, 4. oktoober 2006, punkti 3.1 alapunkt iii.

4.1.2. Lissaboni lepinguga⁽¹⁸⁾ nõutakse, et üksteist teavitataks kõigist ELi meetmetest kaubanduse, arengu ja laiemas välisstegevuse valdkonnas. Komitee on juba väljendanud oma pettumust selle üle,⁽¹⁹⁾ et kestliku arengu eesmärgi peaaegu et ei mainitud komisjoni teatistes „Kaubandus kõigile“,⁽²⁰⁾ mis avaldati peagi pärast eesmärkide vastuvõtmist ÜROs. Oma strateegia „Kaubandus kõigile“ elluviimisel peab EL pöörama erilist tähelepanu selle tagamisele, et tema tulevased kaubandus- ja partnerluslepingud vastavad ILO põhinormidele ja Pariisi kliimakonverentsi kohustustele ning et need tagavad tarbijakaitse.

4.1.3. Kuid nagu hiljutine Euroopa Kohtu⁽²¹⁾ otsus ELi ja Singapuri vabakaubanduslepingu kohta näitas, on ELi pädevus investeringute valdkonnas piiratud, samal ajal kui tal on täielik pädevus kaubanduse küsimustes.

4.2. Kestliku arengu eesmärgid ise ei ole õiguslikult siduvad ja neid ei toeta ka vaidluste lahendamise mehhanism. Edu sõltub riikide enda kestliku arengu poliitikast ja programmidest. ÜRO rõhutab, et on vaja valitsuste, erasektori ja kodanikuühiskonna partnerlust. Selle veebisaidil⁽²²⁾ loetletakse isegi meetmeid, mida üksikisikud saavad võtta.

4.3. EL peab edaspidigi vaatlema oma poliitikasuundi ja meetmeid, sealhulgas kaubanduse valdkonnas, et määrata kindlaks, kuidas kõige paremini kestliku arengu eesmärkidele lähenemisele kaasa aidata. Komitee tunneb muret selle pärast, et EL näib sageli olevat pigem valmis näitama, kuidas tema kehtivad poliitikasuunad ühtivad ja kattuvad kestliku arengu eesmärkidega, kui neid poliitikasuundi kohandama maksimaalse koostoime saavutamiseks. Komitee ei ole ka veel veendunud selles, et komisjon on töötanud põhiküsimuste kohta välja täielikult peadirektoraatideülese käsitluse. Kontsentreeritud keskendumine kestliku arengu eesmärkide saavutamisele, sh kaubanduspoliitikas, annaks paremaid tulemusi.

4.3.1. Sellised valdkonnad peaksid hõlmama Cotonou, st AKV-ELi partnerluslepingu eelseisvat uuendamist ja ELi laiemat suhtlust nende piirkondadega. Kõrvuti suutlikkuse sihipärase suurendamisega kaubanduse lihtsustamise lepingu toetamiseks tuleb sellele käsitlusele tugineda ka käimasoleval ELi ja liikmesriikide ühise kaubandusstrateegia⁽²³⁾ läbivaatamisel, mis on WTO kaubandusabi algatuse üks oluline osa. Olles mõeldud selleks, et suurendada arenguriikide suutlikkust kasutada võimalusi, mida pakuvad kaubanduslepingud, on see omakorda väga oluline paljude kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks.

4.3.2. Sihipärasemat toetust tuleks anda ka kaubanduse kasutamisele nii piirkondliku integratsiooni kui ka kestliku arengu eesmärkide toetamise vahendina, eriti nendes piirkondades, kus majanduspartnerluslepingud tuleb alles sõlmida, kuigi komitee avaldab kahetsust ka selle üle, et majanduspartnerluslepingud ei ole veel täielikult täitnud neile algselt pandud lootusi.

4.3.3. Nii palju kui ELi pädevus seda võimaldab, peaks ta ühtlasi püüdma arendada suuremat koostoimet kestliku arengu eesmärkide ja 27 kohustusliku keskkonnavalase ja ILO konventsiooni vahel, mis on olulised ELi kestlikku arengut ja head valitsemistava stimuleeriva erikorra jaoks (nagu ka vähim arenenud riikide algatuse „Kõik peale relvade“ nõuete suhtes).

4.3.4. Yaoundes 2015. aasta juulis toimunud AKV riikide ja ELi majanduslike ja sotsiaalsete huvirühmade 14. kohtumise lõppdeklaratsioonis⁽²⁴⁾ sedastatakse, et kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks tuleb kasutusele võtta kõik olemasolevad rahastamisvahendid ning seda usaldusväärse ja läbipaistva eelarvehalduse raames, hõlmates erasektori.

4.4. Komitee on samuti veendunud, et EL peaks edendama oma kahepoolsetes suhetes kestliku arengu eesmärkidele lähenemist alati, kui see on võimalik. Hea näide siinkohal on suhtlus Hiinaga tema majandusvööndi ja maanteede algatuse raames, mille rakendamise kohta rõhutati hiljutisel ELi ja Hiina ümarlause kohtumisel,⁽²⁵⁾ et see peaks andma oma panuse kestliku arengu eesmärkide saavutamisse ja Pariisi kliimakokkuleppe täitmisse. See peegeldas ÜRO peasekretäri hiljutisi sarnaseid märkusi.

⁽¹⁸⁾ Artikli 3 lõige 5.

⁽¹⁹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Kaubandus kõigile: vastutustundlikuma kaubandus- ja investeerimispoliitika poole“, raportöör Jonathan Peel (ELT C 264, 20.7.2016, lk 123).

⁽²⁰⁾ COM(2015) 497 final.

⁽²¹⁾ Euroopa Liidu Kohus, pressiteade nr 52/17.

⁽²²⁾ <http://www.un.org/sustainabledevelopment/takeaction>.

⁽²³⁾ Tunnustades ühtlasi ELi rekordilist 12 miljardi euro suurust panust 2014. aastal.

⁽²⁴⁾ Milleks kohustab Cotonou leping.

⁽²⁵⁾ Vt joonealune märkus 5.

4.4.1. Komitee kordab aga oma kindlat veendumust, et on oluline, et Hiina ja teised riigid peaksid kinni ILO konventsioonidest.

4.5. Samuti on komitee veendunud, et EL peab lõimima strateegiat „Euroopa 2020“ ühiste kestliku arengu eesmärkidega, et luua tingimused aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu jaoks.

4.6. Oma arvamuses „Säästev areng: ELi sise- ja välispoliitika kaardistamine“⁽²⁶⁾ märkis komitee: „ÜRO säästva arengu tegevuskava tuleks muuta Euroopa jaoks proaktiivseks, ümberkujundavaks ja positiivseks narratiiviks ning seda protsessi peab juhtima jõuline poliitiline tahe ja otsusekindlus kujundada välja säästev Euroopa, suunates ELi riikide majandust vastupidava, konkurentsivõimelise, ressursitõhusa, vähe CO₂-heidet tekitava ja sotsiaalselt kaasava arengu poole. See tulevikku vaatav narratiiv aitaks samuti ületada ELi kodanike enneolematut usaldamatust Euroopa projekti suhtes ning eelkõige saavutada noorte toetuse sellele. EL võiks kasutada ÜRO säästva arengu tegevuskava 2030 selleks, et esitleda ELi kodanikele uut Euroopa visiooni: 21. sajandi ühiskondlikku lepet.“

5. Erasektori roll

5.1. ÜRO Kaubandus- ja Arengukonverentsi hinnangul⁽²⁷⁾ tuleb 17 kestliku arengu eesmärgi (ja nende 169 sihtmärgi) saavutamiseks leida lisaks 2,5 triljonit USA dollarit *aastas*. Eeldatakse, et sellest vähemalt kolmandiku annab erasektor, kelle rolli koos kodanikuühiskonna omaga on rõhutatud 17. eesmärgis.

5.2. Enamik sellest tuleb kaubanduse ja investeringute mahu kasvust, näiteks vajadusest ehitada linnu ning sellest tulenevast taristu, koolide, haiglate ja maanteed rajamisest. See nähtub juba Hiina majandusvööndi ja maanteed algatusest.

5.3. Nagu mainitud, on eriti oluline taristu rajamine just Aafrikas. Sisekaubandus Aafrikas on väike; see moodustab 10–15 % kogu Aafrika kaubandusest. Komitee on juba märkinud: „Aafrika riikide põllumajandustoodetega kauplemise suutlikkuse suurendamine ühendatuna kestliku arengu eesmärkidega, mis hõlmavad taristut, piirkondlikku integratsiooni ja siseturgude süvendamist, muu hulgas teise töötlemise suurendamise kaudu, on hädavajalik, et võimaldada Aafrikal osaleda positiivselt põllumajandustoodetega ja muus kauplemises ning parandada toiduga kindlustatust.“⁽²⁸⁾

5.4. Komitee on samuti märkinud: „Ka õiguskeskkonda tuleb pikaajaliselt planeerida. [...] Samuti peavad ettevõtjad pikaajalisi plaane tegema, eriti siis, kui investeringuga soovitakse edu saavutada. Läbikukkumine emmal-kummal poolel ei sobi kellelegi. Tugevad valitsus- ja erasektori osalejad peavad arendama välja uue koostöö ja õppima kasutama kaasamise uusi vorme. Selles peaks olema keskne roll ka kodanikuühiskonna panusel, eeskätt sotsiaalpartnerite tasandil.“⁽²⁹⁾

5.5. Väga oluline on ülemaailmsete väärtus- ja tarneahelate tõhus haldamine, nagu komitee on rõhutanud oma arvamuses „Inimväärne töö ülemaailmsetes tarneahelates“⁽³⁰⁾. Ülemaailmsed väärtusahelad hõlmavad kogu tegevust toote kavandamisest kuni lõpptarbijani. Ülemaailmne tarneahel on ülemaailmse väärtusahela osa, mis on pühendatud hankimisele, kuid mitte kavandamisele ega turustamisele.

5.5.1. Komitee märkis, et tema eesmärk on töötada ülemaailmsete tarneahelate vastutustundliku haldamise jaoks välja järkjärguline, sidus ja jätkusuutlik poliitika ning edendada praktilisi ja sobivaid riskipõhiseid lähenemisviise, mille raames võetakse arvesse ülemaailmse väärtusahela ja ülemaailmse tarneahela eripära (lineaarne või modulaarne, lihtne või keeruline, lühike või pikk korraldus).

5.5.2. Erasektori mõju on väga suur. See võib olla oluline sotsiaalse, majandusliku ja kultuurilise uuenemise katalüsaator, muu hulgas põhioskuste edendamise ja arendamise ning suurema mitmekesisuse pakkumise kaudu. Paljudel äriühingutel on juba oma kestliku arengu eesmärkide strateegiad. Sellest hoolimata on vastutustundlik ettevõtetus oluline kestliku arengu eesmärkide saavutamisele kaasaaitamisel, muu hulgas julgustades kõiki äriühinguid võtma vastutust oma mõju eest

⁽²⁶⁾ ELT C 487, 28.12.2016, lk 41.

⁽²⁷⁾ ÜRO Kaubandus- ja Arengukonverentsi pressiteade, Genf, 2014 – sellest alates korrapäraselt korratud.

⁽²⁸⁾ Vt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee omaalgatuslik arvamus „Põllumajanduse roll mitmepoolsetes, kahepoolsetes ja piirkondlikes kaubanduslääbirääkimistes Nairobi toimunud WTO ministrite kohtumise valguses“, *ibidem*, joonealune märkus 9, (ELT C 173, 31.5.2017, lk 20).

⁽²⁹⁾ Vt joonealune märkus 15.

⁽³⁰⁾ ELT C 303, 19.8.2016, lk 17.

ühiskonnale. See peaks tuginema riskipõhisele hoolsuskohustusele, eelkõige ülemaailmsetes väärtus- ja tarneahelates, hõlmates nii negatiivset mõju kui ka riske, ning hüvede aktiivsele edendamisele, tagades et mitte ükski ühiskonna osa ei jääks kõrvale. See omakorda peaks tugevdama äriühingute luba tegutseda, viies samas maksimumini nii innovatsiooni kui ka jätkusuutliku majanduskasvu.

5.6. Suurema koostoime tagamine kestliku arengu eesmärkide ja erasektori vahel hõlmab järgmist:

- ettevõtja sotsiaalse vastutuse, ISO 26000 standardi ning suurte hargmaiste ettevõtjate ja rahvusvaheliste ametiühinguorganisatsioonide vaheliste rahvusvaheliste raamlepingute väljatöötamise edendamine (kõigis valdkondades, eelkõige tööstussektoris);
- äriühingute mitterahandusliku (sotsiaalse ja keskkonnavalase) hindamise väljatöötamine ja sotsiaalselt vastutustundlike investeeringute soodustamine;
- sotsiaalse ja keskkonnavalase vastutuse lisamine töövõtja ja alltöövõtja vahelisse väärtusahelasse.

5.6.1. Komitee on veendunud, et mis tahes tulevase ELi kaubandus- või partnerluslepinguga tuleks taotleda ettevõtja sotsiaalse vastutuse põhimõtete ja standardite edendamist ning pidada silmas riiklike õigusaktide parandamist selles valdkonnas, eeskätt muu kui finantsvaldkonna aruandluses. Nendega tuleks nõuda, et iga allakirjutanu peaks aktiivselt innustama äriühinguid järgima OECD hargmaiste ettevõtjate suuniseid⁽³¹⁾ ja ÜRO ülemaailmset kokkulepet, ning samuti kollektiivlääbirääkimiste pidamise õiguse tagamist ja sotsiaaldialoogi jätkumist.

5.6.2. Ettevõtja sotsiaalset vastutust käsitlevas teabearuandes⁽³²⁾ rõhutab komitee ka ÜRO 2011. aasta ettevõtluse ja inimõiguste juhtpõhimõtete⁽³³⁾ olulisust kui tähtsat sammu ettevõtja sotsiaalse vastutuse valdkonnas, sest neis toonitatakse inimõigusi ühiskonnaprobleemide sambas. Seda arendatakse nüüd ÜROs edasi siduvaks hargmaiste korporatsioonide ja muude ettevõtete inimõiguste lepinguks.

5.6.3. Muud asjakohased komitee arvamused on koostatud erasektori rolli kohta arengus⁽³⁴⁾ ning Euroopa Jätkusuutliku Arengu Fondi (EFSD) tagatise ja EFSD tagatistfondi loomise kohta⁽³⁵⁾.

5.7. **17. eesmärgi** saavutamine peaks hõlmama nii riigihankeid kui ka erasektoriga koos töötavaid valitsusi. EL peaks tegema tihedat koostööd nii ÜRO Kaubandus- ja Arengukonverentsi kui ka ÜRO Euroopa Majanduskomisjoniga, kes on edendanud avaliku ja erasektori partnerluste rolli. Pooldades üldiselt avaliku ja erasektori partnerlust, on komitee⁽³⁶⁾ tõstnud esile teatavaid kahtlusi, märkides, et avaliku ja erasektori partnerlus võiks olla arengustrateegiate elluviimise üks esmatähtis vahend, eeldusel et eelnevalt on tagatud sidusrühmade sobiv tasakaal ja nõuetekohane teabevahetus nende vahel.

5.8. Komitee on juba rõhutanud e-kaubanduse tohutut potentsiaali VKEd ja muude rohkem spetsialiseerunud äriühingute jaoks, sest see võimaldab nende ja kohalike ettevõtjate juurdepääsu seni ligipääsmatutele turgudele. Kuna VKEd on peamised innovatsiooni vedajad, olulised jätkusuutlikkuse säilitamise ja arendamise seisukohalt ning loovad 70–80 % töökohtadest, kutsub komitee komisjoni üles pöörama erilist tähelepanu selliste ettevõtjate toetamisele kestliku arengu eesmärkidele lähenemisel.

6. Kodanikuühiskonna roll

6.1. Kestliku arengu **17. eesmärgis** viidatakse konkreetselt kodanikuühiskonna rollile, märkides, et edukas kestliku arengu tegevuskava vajab valitsuste, erasektori ja kodanikuühiskonna partnerlust. Neid ülemaailmseid partnerlusi on vaja ülemaailmsel, piirkondlikul, riiklikul ja kohalikul tasandil. Seejärel viidatakse läbivaatamis- ja järelevalvemehhanismidele. Esimest korda ÜRO ajaloos täpsustatakse kestliku arengu eesmärkidega, et valitsused vastutavad rahva ees. Kestliku arengu eesmärkidele lähenemine vajab kodanikuühiskonna otsest kaasamist – ka seepärast, et see peaks edendama õigusriigi

⁽³¹⁾ OECD suunised hargmaistele ettevõtjatele, 2011.

⁽³²⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee teabearuanne „Ettevõtja sotsiaalne ja ühiskondlik vastutus“, raportöör Evelyne Pichenot.

⁽³³⁾ http://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_En.pdf.

⁽³⁴⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Arengu rahastamine – kodanikuühiskonna seisukoht“, raportöör Ivan Voleš (ELT C 383, 17.11.2015, lk 49).

⁽³⁵⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Euroopa Jätkusuutliku Arengu Fondi (EFSD) tagatise ja EFSD tagatistfondi loomine“, raportöör Jan Simons (ELT C 173, 31.5.2017, lk 62).

⁽³⁶⁾ ELT C 67, 6.3.2014, lk 1.

põhimõtte järgimist ja aitama võidelda korruptsiooniga. Kui kodanikuühiskond ei julge oma panust anda, on tegelikkus vastupidine. Avatud ühiskonnas on üldsuse hää l võimas jõud oluliste riigisiseste muutuste, avatuse ja pluralismi toetuseks.

6.1.1. Alates 2011. aasta ELi ja Korea vabakaubanduslepingust on kõigi ELi kaubandus- ja majanduspartnerluse lepingute eesmärk olnud hõlmata ka kaubanduse ja kestliku arengu peatükki ⁽³⁷⁾ koos kodanikuühiskonna järelevalve-mehhanismidega. Nimetatud peatükke vaadatakse praegu läbi. Neid tuleb tugevdada ja võimaluse korral kohandada, et toetada kestliku arengu eesmärkide saavutamist. Tulevased ELi läbirääkimisvolitused peavad kaubanduse ja kestliku arengu peatükkides hõlmama konkreetset viidet kestliku arengu eesmärkidele.

6.2. Nendel mehhanismidel on suur potentsiaal edendada ELi väärtusi, sh sotsiaalseid ja keskkonnanorme. Need saavad anda konkreetseid tulemusi. Need on oluline vahend koostööks partnerriikide kodanikuühiskonnaga ja selle tugevdamiseks.

6.2.1. Kõnealused ühised kodanikuühiskonna mehhanismid peavad suutma sekkuda, et edendada kestliku arengu eesmärkide saavutamist ja võtta meetmeid negatiivsete arengusuundade vastu. Komitee on veendunud, et nimetatud kaubanduse ja kestliku arengu peatükid peavad olema jõustatavad samamoodi nagu teisedki kaubandustingimused. Sellega seoses kutsub komitee Euroopa Komisjoni üles pidama iga tulevase lepingu puhul läbirääkimisi meetmete üle, mis võimaldavad täielikult jälgida kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide rakendamist ning võtta vajadusel asjakohaseid meetmeid.

6.3. Komitee väljendab ühtlasi heameelt selle üle, et nõukogu rõhutas oma 2015. aasta mais vastu võetud järeldustes „Uus vaesuse kaotamise ja säästva arengu ülemaailmne partnerlus pärast 2015. aastat“ sotsiaalmajandusettevõtete olulisust töökohtade loomise ja säästva arengu jaoks ⁽³⁸⁾. Sotsiaalmajanduse organisatsioonidel on ka potentsiaali olla peamised osalejad kestliku arengu eesmärkide saavutamisele kaasaaitamisel. Oma hiljutises arvamuses sotsiaalmajanduse kohta ⁽³⁹⁾ juhib komitee tähelepanu sellele, et sotsiaalmajandus on oluline Aafrika, Ameerika ja Aasia suurte piirkondade igapäevaelus ja tootmistevõimuses, andes suure ülemaailmse panuse elu- ja töötingimuste parandamisse.

Brüssel, 7. detsember 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

⁽³⁷⁾ Ainus erand on majanduspartnerlusleping Lõuna-Aafrika Arengühendusega.

⁽³⁸⁾ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9241-2015-INIT/et/pdf>.

⁽³⁹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee omaalgatuslik arvamus „Sotsiaalmajanduse välismõõde“, raportöör Miguel Ángel Cabra De Luna (ELT C 345, 13.10.2017, lk 58).

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kogukonna juhitud kohaliku arengu lähenemisviisi eelised integreeritud kohaliku ja maaelu arengu jaoks“

(ettevalmistav arvamus)

(2018/C 129/06)

Raportöör: **Roman HAKEN**

Konsulteerimistaotlus	nõukogu eesistujariik Eesti, 08/08/2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 302 ettevalmistav arvamus
Juhatuse otsus	19/09/2017
Vastutav seksioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	21/11/2017
Vastuvõtmine täiskogus	07/12/2017
Täiskogu istungjärk nr	530
Hääletuse tulemus	152/3/0
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Liit on 2020. aasta järgse poliitika üle peetavate läbirääkimiste künnisel. Euroopa Komisjon ja liikmesriigid on alustanud arutelu Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide tulevase finantsraamistiku üle.

1.2. Kuidas saab Euroopa Liit tugevdada oma sidemeid liikmesriikidega ja taastada oma kodanike usalduse⁽¹⁾?

1.3. Vastuseks võiks olla hästi ellu viidud kogukonna juhitud kohaliku arengu (CLLD) lähenemisviis, mis võimaldab integreeritud kohalikku arengut ning kodanike ja organisatsioonide kaasamist rohujuuretasandil. Komitee on veendunud, et kogukonna juhitud kohalikul arengul võib olla mitmeid eeliseid eduka Euroopa kohaliku arengu vahendina.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee soovitab:

1.4. töötada välja selge visioon kogukonna juhitud kohaliku arengu mitmest fondist kohustusliku rahastamise kohta Euroopa Liidus, tagades, et kogukonna juhitud kohaliku arengu lähenemisviisi kasutatakse igat liiki territooriumide puhul: maa- (sh äärepoolseimad, mägi- ja saarepiirkonnad), linna- ja rannikupiirkonnad;

1.5. nõuda tungival, et Euroopa Komisjon uuriks ja analüüsiks põhjalikult võimalusi luua ELi tasandil reservfond kogukonna juhitud kohaliku arengu tarvis. Vaatamata sellele peab Euroopa Komisjon tagama, et igal liikmesriigil oleks riiklik kogukonna juhitud kohaliku arengu fond, kuhu tehakse makseid kõigist neljast Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondist (Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond – EAFRD, Euroopa Regionaalarengu Fond – ERF, Euroopa Sotsiaalfond – ESF, Euroopa Merendus- ja Kalandusfond – EMKF);

1.6. määrata kindlaks kõigi Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide ühtlustatud raamistik ning kehtestada lihtsad eeskirjad kogukonna juhitud kohaliku arengu fondi rakendamiseks ELi tasandil;

1.7. tunnustada, et kogukonna juhitud kohalik areng, mis kujutab endast LEADERi meetodi tugevdamist, annab liikmesriikidele ainulaadse võimaluse arendada oma piirkondi kaasavamalt, jätkusuutlikumalt ja integreeritumalt koostöös kohalike sidusrühmadega. Suurema mõju saavutamiseks tuleb kogukonna juhitud kohaliku arengu elluviimiseks näha programmitöö perioodil 2021–2027 ette piisavalt rahalisi vahendeid. Selleks palub komitee tungival, et komisjon

⁽¹⁾ Vastavalt 10. prioriteedile: Demokraatlike muutuste liit

kehtestaks liikmesriikidele kohustusliku nõude eraldada iga Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondi eelarvest vähemalt 15 % kogukonna juhitud kohaliku arengu fondile, mida peavad toetama ka piisavad riiklikud vahendid;

1.8. vältida mis tahes lünka programmitöö perioodide vahel ja tagada algus perioodile 2021–2027;

1.9. keerukas õigusraamistik ja aeganõudvad menetlused on märkimisväärselt suurendanud halduskoormust kõigi kogukonna juhitud kohaliku arengu osalejate jaoks. Mitmest fondist rahastatava kogukonna juhitud kohaliku arengu edasiseks tõhusaks elluviimiseks soovib komitee kogukonna juhitud kohaliku arengu õigusraamistiku, rakendamise korra ning 2021.–2027. aasta programmitöö perioodi mudeli märkimisväärset lihtsustamist. Uut poliitilist ja majanduslikku konteksti tuleks kasutada halduskoormuse vähendamiseks ja lihtsa raamistiku loomiseks, mis on suunatud võimalustele ja usaldusele. Lihtne süsteem on loodud näiteks üldiste toetuste väljatöötamiseks. Selle asemel, et keskenduda vigade vältimisele, on vaja eeskirju, mis suudavad kohalikke algatusrühmi ja kohalikke abisaajaid (lõppkasutajaid) tõeliselt toetada nende kohalike arengustrateegiate ja -projektide rakendamisel;

1.10. võimaldada tihedat dialoogi kõigi kogukonna juhitud kohaliku arengu osalejate vahel Euroopa, riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil järgmise programmitöö perioodi ettevalmistamiseks, usalduse loomiseks ning kogukonna juhitud kohaliku arengu mitmest fondist rahastamise integreeritud lähenemisviisi rakendamiseks. ELi, kodanike ja kogukondade vahelisi seoseid tuleb tugevdada;

1.11. võimaldada kõigile kogukonna juhitud kohaliku arengu osalejatele (ametiasutused, kohalikud algatusrühmad, LEADER ja maaeluvõrgustikud, makseasutused jne) pidevat suutlikkuse suurendamist seoses kogukonna juhitud kohaliku arengu mitmest fondist rahastamise rakendamisega;

1.12. kasutada ära IT-lahenduste potentsiaali, et lihtsustada ja automatiseerida andmete kogumist riiklikul ja kohalikul tasandil. Nende süsteemide kasutamise parimaid tavasid tuleb levitada korraldusasutuste ja kohalike algatusrühmade vahel (nagu nt Eestis). Kõiki sidusrühmi kindlalt kaasates tuleb arendada tuleb IT-süsteeme ning suunata need Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide lihtsustamise üldise strateegia toetamisele;

1.13. kasutada osalusel põhinevat lähenemisviisi kohalike arengustrateegiate kooskõlastamiseks – ja nende kohandamiseks – kohalike tingimuste muutustega (sotsiaalne ühtekuuluvus, ränne, piirkondlikud klastrid, roheline majandus, kliimamuutused, arukad lahendused, tehnoloogia jne) ning kasutada ära uute tehnoloogiate ja IT-tehnika revolutsiooni.

1.14. Häid projekte valida suutvate kohalike algatusrühmade peamine väärtus on samuti seotud nende rolliga territoriaalsete mentoritena, muu hulgas territooriumide- ja riikidevahelises koostöös. Kohalikud algatusrühmad peavad olema aktiivsed vahendajad ja tegutsema kõigis valdkondades, kaasates kõiki asjaomaseid sidusrühmi oma piirkonnas.

1.15. Oluline on see, et kohalike algatusrühmade saavutused oleksid nähtavad, hästi esile toodud ning kohalike arengustrateegiate rakendamist tuleb pidevalt hinnata ning tähelepanu tuleks abikõlblikkuse kontrollimehhanismidelt suunata tulemuste tagamisele, tulemuslikkuse hindamisele ja pikaajalistele mõjudele.

1.16. Kogukonna juhitud kohalik areng äärelinna- ja linnapiirkondades on tulevase ELi kohaliku arengu ülesanne. Komitee soovib koguda teavet kõige paremini toimivate katseprojektide kohta ning korraldada teabe- ja motivatsioonikampaaniaid laialdasemaks kasutamiseks. Linnapiirkonna kohalike osalejate ja avaliku halduse asutuste jaoks on tarvis koolitusi. Kogukonna juhitud kohaliku arengut linnapiirkondades võib koos programmiga URBACT kasutada ELi linnade tegevuskava rakendamise vahendina.

2. Sissejuhatus ja kogukonna juhitud kohaliku arengu rakendamine liikmesriikides: taust

2.1. Kogukonna juhitud kohaliku areng on üle 26 aastat vana LEADERi meetodi ajakohastus. Peamine erinevus seisneb tugevamalt integreeritud lähenemisviisis ja mitmekesisest rahastamismudelis. Nüüd on aga ka mõnedel maapiirkondade kohalikel algatusrühmadel juurdepääs Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi ja Euroopa Kalandusfondi rahastamisvahenditele. Alates praegusest programmitöö perioodist (2014–2020) on kogukonna juhitud kohaliku arengu mitmest fondist rahastamist laiendatud linnamõõtmele.

2.2. Euroopa Komisjoni andmete kohaselt on praegusel programmitöö perioodil 2014–2020 mitmest fondist rahastamise lähenemisviisi kasutusele võtnud 20 liikmesriiki: Austria, Bulgaaria, Tšehhi Vabariik, Taani, Soome, Prantsusmaa, Saksamaa, Kreeka, Ungari, Itaalia, Läti, Leedu, Poola, Portugal, Rumeenia, Slovakkia, Sloveenia, Hispaania, Rootsi ja Ühendkuningriik. Kaheksa riiki (Belgia, Horvaatia, Küpros, Eesti, Iirimaa, Luksemburg, Malta ja Madalmaad) otsustasid käesoleval perioodil seda mitte teha. Tänu edukatele läbiraakimistele on muude fondide panus mõnes riigis (Tšehhi Vabariik, Ungari, Portugal ja Slovakkia) ligi 50 %. Mitmest fondist rahastamise lähenemisviisi kasutuselevõtt eeldab poliitilist tahet ning kogukonna juhitud kohaliku arengu eeliste mõistmist riigi tasandil ja head ministeeriumidevahelist koostööd. Komisjoni eesmärk on kaotada fondidevahelised tõkked ning edendada koostööd ja sidusust nii kohalikul kui ka piirkonna tasandil.

2.3. LEADERi lähenemisviisi on ajavahemikuks 2014–2020 tugevdatud. Arvestades kohalike kogukondade rolli territoriaalsesse ühtekuuluvusse ja strateegia „Euroopa 2020“ strateegiliste eesmärkide täitmisel panustamisel, on EL otsustanud – Euroopa Parlamendi tugeval toetusel – lihtsustada ja tugevdada kogukonna juhitud kohaliku arengu kasutamist igat liiki territooriumide (maa-, linna-, rannikupiirkonnad) ning mitmesuguste kogukonna vajaduste puhul (eelkõige sotsiaalsed, kultuurilised, keskkonna- ja majanduslikud vajadused). Perioodil 2014–2020 on kogukonna juhitud kohaliku arengu algatustel õigus saada toetust kõigist Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidest (v.a Ühtekuuluvusfond) ja nende suhtes kohaldatakse ühissätete määruks kõnealuste fondide kohta kehtestatud ühiseid eeskirju. See tagab ELi-poolse rahastamise suurema järjepidevuse ja koordineerimise ning selle tõhusama kasutamise. Ühiseid eeskirju täiendavad fondipõhised erijooned (näiteks vähemalt 5 % EAFRD rahastamisvahendite puhul tuleb järgida kogukonna juhitud kohaliku arengu lähenemisviisi, samas kui teiste fondide puhul on kogukonna juhitud kohaliku arengu toetamine valikuline). Kohustusliku rahastamise nõue tagas LEADERi programmi eduka rakendamise.

2.4. Kõnealusel programmitöö perioodil on sellega kaasnenud ITI (integreeritud territoriaalne investering) vahend, mis keskendub suurtele piirkondadele (NUTS III, suurlinnad jne) ning makropiirkondlikele projektidele. Organiseeritud kodanikuühiskond ei osale selles protsessis nii palju kui kogukonna juhitud kohaliku arengu väikekavades⁽²⁾.

2.5. Kogukonna juhitud kohalik areng põhineb kolmel omavahel seotud elemendil: kohalikud algatusrühmad (avaliku ja erasektori kohalike sotsiaal-majanduslike huvide esindajad), integreeritud kohaliku arengu strateegiad ja täpselt määratletud territooriumid. Kõigi kolme elemendi suhtes kohaldatakse ühissätete määruks kehtestatud nõudeid: näiteks peab sihtterritooriumi rahvaarv olema 10 000–150 000 ning strateegiad peavad sisaldama taotletavaid eesmarke, piirkonna vajaduste ja potentsiaali analüüsi ning tegevus- ja rahastamiskavasid.

2.6. Komitee on üllatunud, et 1990.-ndatel aastatel oli LEADERi programm lihtsam ja kergemini elluviidav kui praegu. Nüüd on olemas arvutid, internet, tarkvara ja mobiiltelefonid, kuid töö on muutunud tegelikult raskemaks. Komitee soovib seetõttu tegelikku lihtsustamist – vastasel juhul lämmatab see uus nn tehnobürokraatia edukad ELi vahendid.

3. Kogukonna juhitud kohaliku arengu mitmest fondist rahastamise peamised eelised kohaliku arengu strateegiate rakendamisel

3.1. Kogukonna juhitud kohaliku arengu mitmest fondist rahastamise lähenemisviis annab liikmesriikidele võimaluse suurendada kohalikku ja piirkondlikku integreeritud arengu suutlikkust. Liikmesriikide tavad on näidanud, et integreeritud kohalik areng mõjutab tegevuste laia spektrit ning avaldab olulist mõju kohalikule majandusele ja töökohtade loomisele, eriti väljaspool põllumajanduslikku esmatootmist.

3.2. Lisaks sellele mõjutab integreeritud kohalik areng väga soodsalt sotsiaalset kaasatust eri sidusrühmade (erinevad osalejad, vanuserühmad, sood) kaasamise ja osalemise tõttu. Kogukonna juhitud kohalik areng pakub võimalust kaasata rohkem piirkondlikke ja kohalikke sidusrühmi kui LEADERi programmi puhul, millel oli vaid Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi toetus. Piirkondlik areng saab suurema tähtsuse koos kogukonna juhitud kohaliku arenguga.

3.3. ELi ühtekuuluvuspoliitika eesmärk on saavutada territoriaalne ühtekuuluvus, mis on ka kogukonna juhitud kohaliku arengu lähenemisviisi eesmärk. Kogukonna juhitud kohalik areng hõlmab igat liiki territooriume (maa-, linna- ja rannikupiirkonnad), erinevaid kogukonnavajadusi (sotsiaalsed, kultuurilised, keskkonna- ja majanduslikud vajadused) ning mitmesuguseid rahastamismehhanisme (kaasatud on neli Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondi). Kogukonna juhitud kohaliku arengu võimaldamine igat liiki territooriumil aitab luua ühtekuuluvust maa-, linnalähedaste ja linnapiirkondade vahel, et ületada või peatada äärealastumist.

⁽²⁾ Euroopa Regioonide Komitee arvamused COTER VI/031 „Integreeritud territoriaalsed investeringud: ELi ühtekuuluvuspoliitika väljakutse pärast aastat 2020“, raportöör Petr Osvold (ELTs veel avaldamata).

3.4. Kogukonna juhitud kohaliku arengu metoodika täidab integreeritud kohaliku arengu soodustamisel olulist osa tänu oma koostisosadele: alt ülespoole lähenemisviis, piirkonnapõhised kohaliku arengu strateegiad, avaliku ja erasektori partnerlused, innovatsioon, integreeritud ja mitut valdkonda hõlmav lähenemisviis, võrgustike loomine ja koostöö ning detsentraliseeritud haldus. Kogukonna juhitud kohaliku arengu meetodi nõuetekohase rakendamise toetamiseks on vajalik meetodi kohta teabe jagamine, levitustegevus ning meetodi ja selle eeliste nähtavamaks muutmine.

3.5. Enam kui 26 aasta pikkune kogemus LEADERi programmi rakendamisel on näidanud, et LEADERi/kogukonna juhitud kohaliku arengu metoodika toimib, et see on territooriumide arendamiseks sobiv ja tõhus viis ning et see avaldab kohalikule arengule pikaajalist mõju. Kogukonna juhitud kohaliku arengu potentsiaal on nüüd edasi arenenud, sellel on tugevamalt integreeritud lähenemisviis, mida võib pidada tänu selle mitmekülgsel rakendusmodelile veelgi tulemuslikumaks.

3.6. Kogukonna juhitud kohaliku arengu mitmekülgne rakendusmodel aitab liikmesriikidel ja kohalikel territooriumidel vähendada riske ja suurendada läbipaistvust.

3.7. Komitee toetab kindlalt alt ülespoole otsustusprotsessi, mis tagab, et investeeringud on kooskõlas kohalike piirkondade tegelike vajaduste ja potentsiaaliga. Kogukonna juhitud kohalik areng peaks olema veelgi paindlikum, hõlmates kõikvõimalikke kogukonnavajadusi ning võimaldades kohalikel elanikel valida oma kohaliku arengu strateegia jaoks kõige asjakohasemad küsimused.

3.8. Kogukonna juhitud kohaliku arengu üks suurimaid eeliseid on kohalike osalejate kaasamine ja nende suutlikkuse suurendamine. Integreeritud kohalik areng on parim viis kohaliku arengu erinevate sidusrühmade ja küsimuste vahel seoste ja koostöö loomiseks.

3.9. Komitee avaldab heameelt asjaolu üle, et kogukonna juhitud kohalik areng on protsess, mis hõlmab kohalike elanike pidevat osalemist ja koolitamist. Selle tugevamalt integreeritud lähenemisviis annab kohalikele kogukondadele rohkem võimalusi oma suutlikkuse ja teadmiste suurendamiseks. Maa-, linna- ja rannikupiirkondade vahelised sidemed tähendavad, et osalejad saavad üksteiselt õppida ja leida lahendusi olulistele probleemidele kaasavamal viisil. Pidev koostöö, võrgustike loomine ja koolitus edendavad head valitsemistava.

3.10. Suureneb rohelise majanduse, sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise, rändeküsimuste, piirkondlike klastrite, maa-, linna- ja rannikupiirkondade vaheliste sidemete, arukate lahenduste ja IT-tehnoloogiate tähtsus kohalikus arengus. Kogukonna juhitud kohalik areng loob kõigile eri liiki territooriumidele (maa-, linna- ja rannikupiirkonnad) ja kogukondadele nende probleemide lahendamiseks koostöö tegemise võimalusi. Kogukonna juhitud kohaliku arengu mitmest fondist rahastamise lähenemisviis on väga hea mehhanism nutikate külade kontseptsiooni toetamiseks suutlikkuse suurendamise, investeeringute, uuendustegevuse toetamise ja võrgustike loomise kaudu, samuti uuenduslike rahastamisvahendite pakkumise kaudu teenuste ja taristu parandamiseks⁽³⁾.

3.11. Komitee loodab, et ELi rahastamise suurem järjepidevus ja koordineerimine muudab kohalike osalejate jaoks lihtsamaks mitut valdkonda hõlmavate strateegiate väljatöötamise, mida toetavad fondide kombineerimine ja mis sobivad paremini erinevatele territooriumidele (nt maa-, linna- ja rannikupiirkonnad). Siiani on mitut fondi hõlmavate strateegiate lihtsustamiseks tulnud määrata nn juhtfond, mis katab kõik halduskulud riigi tasandil. Kogukonna juhitud kohalikku arengut käsitlev määrus koos Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide kõigi eeskirjade kogumiga ELi tasandil oleks veelgi tõhusam, kuna vähendaks halduskoormust.

3.12. Komitee on veendunud, et nelja Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondi igat liiki sihtvaldkondade kaasamine kohaliku arengu strateegiate rakendamisse loob arvukaid eeliseid kõikvõimalike kohalike algatusrühmade jaoks⁽⁴⁾.

3.13. Kogukonna juhitud kohalik areng on Euroopas juurdunud alt üles suunatud lähenemisviisi rakendamine, mis võib aidata tasakaalustada Euroopa-vastaseid suundumusi kohalikes kogukondades, edendades sotsiaalset kaasatust ning jätkusuutlikku majandusarengut asjaomastel territooriumidel.

⁽³⁾ EMSK arvamused „Teisest Corki deklaratsioonist konkreetsete meetmeteni“, ELT C 345, 13.10.2017, lk 37, „Külad ja väikelinnad (võeti vastu 18. oktoobril 2017, ELTs veel avaldamata) ja teabearuanne „Maaelu arengu programmide 2007–2013 järelehindamine“ (võeti vastu 18. oktoobril 2017).

⁽⁴⁾ 8.-10. novembril 2017 Ungaris toimunud Euroopa Komisjoni korraldatud (regionaal- ja linnapolitika peadirektoraadi, tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraadi, põllumajanduse ja maaelu arengu peadirektoraadi ning merendus- ja kalandusajade peadirektoraadi toetusel) seminari „Kogukonna juhitud kohalik arengu kogemuste kasutamine – elujõuliste kohalike kogukondade loomine“ tulemused.

4. Peamised vajadused/raskused kogukonna juhitud kohaliku arengu mitmest fondist rahastamise rakendamisel ajavahemikus 2014–2020

4.1. Eri fondide nõrk sidusus ja vähene territoriaalne ühtekuuluvus ning poliitikakujundajate madal teadlikkus kogukonna juhitud kohaliku arengu eelistest on osutunud riigi tasandil kõige olulisemaks takistuseks. Eri fondide ja territooriumide (maa-, linna- ja rannikupiirkonnad) vahel on tegelikku koostoiimet raske saavutada, kuna riigi tasandil on fondide vahel endiselt n-ö piirid. Igal fondil on erinevad reeglid ja eeskirjad, korraldusasutuste koostöö on kehv ning enamikus riikides, kus rakendatakse kogukonna juhitud kohaliku arengu rahastamist mitmest fondist, puudub selge koordineerimine. Üksnes Rootsi rakendab kogukonna juhitud kohaliku arengu rahastamist mitmest fondist üle kogu riigi ja on teinud kõik neli Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondi kättesaadavaks igat liiki (maa-, linna- ja rannikupiirkondade) kohalikele algatusrühmadele.

4.2. Liikmesriigid ei tohiks lisada täiendavaid eeskirju ega nõudeid, mis raskendavad lihtsustamist. Lihtsustamine peab olema tegelik lihtsustamine, mis vastab komisjoni kavandatud eeskirjadele. Vaja on koolitust ja selget arusaamist nendest mudelitest. Euroopa Kontrollikoja andmetel on LEADERi projektides rohkem vigu kui projektides, mis kuuluvad teiste meetmete raamesse.

4.3. Liikmesriigid ei tohiks muuta kogukonna juhitud kohalikku arengut sel viisil, et pakuvad eriotstarbelist rahastamist riiklike meetmete eelnevalt määratletud valikust. Kogukonna juhitud kohalik areng peaks olema lairibaarengu soodustamise vahend koos kohalikul tasandil kindlaks määratud meetmetega.

4.4. Programmitöö perioodi käivitamisel on olnud pikki viivitusi. Kõik riigid ei ole suutnud tagada programmitöö perioodide järjepidevust ja sujuvat rakendamist, mis on põhjustanud suurt ebakindlust ning motivatsioonipuudust ja olemasolevate teadmiste kadumist. Tulevikus peab seda vältima.

4.5. Komitee on teadlik, et kogukonna juhitud kohaliku arengu osalejate vahelise usalduse puudumine takistab selle meetodi potentsiaali kasutamist. Sellist usaldust tuleb pidevalt tõhustada. Pidev karistamine rakendamise käigus kahjustab usaldust ja head dialoogi. Korraldusasutustel, sealhulgas makseasutustel, on kaalutlusõigus sanktsioone mitte kohaldada ja seda õigust tuleks sagedamini kasutada.

4.6. Lihtsustamise tegelikku potentsiaali IT-lahenduste loomise kaudu ei ole rakendatud. Kõiki kogukonna juhitud kohaliku arengu osalejaid ei ole IT-vahendite väljatöötamisse kaasatud ja see on tekitanud probleeme nende süsteemide kasutamisega. Elluviimiseks vajalike IT-vahendite väljatöötamisel tuleb usaldada kohalike tegevusrühmade praktilisi teadmisi. Korraldusasutuste välja töötatud IT-platvormid peavad vastama kõigi kogukonna juhitud kohaliku arengu osalejate vajadustele. Kohalikele algatusrühmadele tuleb anda paindlikud ja avatud platvormid, et võimaldada nende kohaliku arengu strateegiate rakendamist vastavalt nende piirkonna eripärale. Standardimist tuleb vältida.

4.7. Paljudes liikmesriikides esineb lahknevusi ootuste, jõupingutuste ja rahaliste vahendite vahel. Kui eesmärk on saavutada tõelisi tulemusi, tuleb investeerida ka piisavalt raha, et meie ootused oleksid realistlikud. Mõju saavutamiseks tuleb olla realistlik kogukonna juhitud kohalike arengule igast Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondist piisavate rahastamisvahendite eraldamisel. ELis on selle kohta mõned väga head näited (näiteks Saksimaal 40 % ja Astuurias 17 % nende maaelu arengu programmist).

4.8. Vähene dialoog kõigi kogukonna juhitud kohaliku arengu osalejate (korraldusasutused, kohalikud algatusrühmad, makseasutused, LEADERi võrgustikud – näiteks ELARD ja riiklikud LEADERi ning maaeluvõrgustikud) vahel on suurendanud bürokraatiat programmitöö perioodi alustamisel ja projektide taotlejatele rahaliste vahendite eraldamisel ning põhjustanud tohutuid viivitusi. Riigi tasandil on vaja tõhusat ja läbipaistvat koordineerimist eri ametiasutuste ja ministeeriumide vahel ning tihedat dialoogi kohalike algatusrühmadega. Samuti tuleb tugevdada otsest dialoogi komisjoni ja kohalike algatusrühmade vahel – selles võib komitee abiks olla.

4.9. Enamikus liikmesriikides on tunnistanud, et ametiasutuste ja kohalike tegevusrühmade suutlikkus on vähene, et aidata neil kogukonna juhitud kohalikku arengut mitmest fondist rahastada. Selleks, et suurendada kogukonna juhitud kohaliku arengu osalejate suutlikkust, tuleb võimaldada pidevat õpet ja ühise arusaamise kujundamist kogukonna juhitud kohaliku arengu mitmest fondist rahastamise rakendamise kohta. Kollegiaalset mõtteviisi tuleb tugevdada. Kohalikud algatusrühmad ja ametiasutused peavad olema hästi koolitatud ja teadlikud üksteise tegelikust olukorrast. Seda oleks võimalik saavutada ametiisikutel, kohalike algatusrühmade liikmetel ja kohalike sidusrühmade osalemisega teabekogumissioonidel, koolitustel, töötajate vahetustes jms. Komitee teeb ettepaneku, et sellist programmi rahastataks Erasmuse programmi laiendamise kaudu.

4.10. Komitee on veendunud, et kogukonna juhitud kohaliku arengu mitmest fondist rahastamise lähenemisviisi ja võimalike rakendusmudelite ELi tasandi lisaväärtust ei ole hästi selgitatud. Puudub selge nägemus, kuidas liikmesriigid peaksid kogukonna juhitud kohaliku arengu mitmest fondist rahastamist tegelikult rakendama. Liikmesriikidele tuleb anda lihtsad mudelid, struktuurid ja parimad tavad.

4.11. Kohalike algatusrühmade tõelist potentsiaali oma territooriumide vahendajatena ei ole hästi kasutatud. Tuleb luua tingimused, et kohalikud algatusrühmad saaksid keskenduda oma rollile piirkonna kaasajana ning abistajana parimate ideede väljatöötamisel ja rakendamisel. Uuringutest selgub, et integreeritud kohaliku arengu edendamiseks on vaja kohalike algatusrühmade kui vahendajate tuge. Kohalikud algatusrühmad suudavad töötada eri valdkondades ja koondada erinevaid sidusrühmi. Kohalike algatusrühmade ülesanne ei ole olla üksnes rahastamise allikaks ja toimida täiendava haldustasandina, vaid tegutseda tõelise arenguorganisatsioonina, algatades koostööprojekte ning võimaldades koolitust ja võrgustike loomist koos piisava rahalise ja organisatsioonilise toetusega.

4.12. Sageli puuduvad kohaliku arengu strateegiate selged ja lihtsad hindamis- ja seiremudelid. Hindamine peab olema kogukonna õppeprotsessi osa ning seepärast on väga oluline, et kohalikud tegevusrühmad koguksid pidevalt teavet ja hindaksid oma strateegiate rakendamist. Andmete kogumiseks ja analüüsimiseks tuleks kasutusele võtta täiustatud IT-lahendused, mida täiendatakse osalusprotsessi ja kvalitatiivse analüüsiga kooskõlas kogukonna juhitud kohaliku arengu põhimõtetega. ELi tasandil tuleks investeerida kogukonna juhitud kohaliku arengu ühtsetesse seire- ja hindamisvahenditesse. Rootsis on edukalt kasutatud kogemuste jagamise meetodit (*storytelling*).

4.13. Mõnes liikmesriigis on tuvastatud korraldusasutuste võimu kuritarvitamist, nimelt ei toimunud LEADERi/ kogukonna juhitud kohaliku arengu osalejate vahel mingit dialoogi ja kohalikel algatusrühmadel ei olnud võimalust osaleda aruteludel võrdse partnerina. Komitee hoiatab ka kohalike omavalitsuste domineerimise ja nende poliitiliste tegevuskavade täitmise eest kogukonna juhitud kohaliku arengu ressursidega. Kohalikele algatusrühmadele tuleb tagada sõltumatus oma töös ja otsuste tegemisel ilma kohalike omavalitsuste ametliku või mitteametliku surveta.

5. Komitee ettepanekud programmitöö perioodiks 2021–2027 ELi, riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil

Euroopa tasandil:

5.1. töötada välja kohustusliku kogukonna juhitud kohaliku arengu mitmest fondist rahastamise rakendamise selge nägemus ELi tasandil, et esitada lihtsad mudelid ja suunised võimalikult kiiresti ning töötada välja parim tava, kuidas rakendada kogukonna juhitud kohaliku arengu mitmest fondist rahastamist liikmesriikides võimalikult kiiresti (2018);

5.2. mõelda loovalt, uurides ja analüüsides põhjalikult ELi tasandil kogukonna juhitud kohaliku arengu reservfondi loomise võimalusi. Vaatamata sellele peab Euroopa Komisjon tagama, et igal liikmesriigil oleks riiklik kogukonna juhitud kohaliku arengu fond;

5.3. luua kõigi Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide ühtlustatud raamistik ning kehtestada lihtsad eeskirjad kogukonna juhitud kohaliku arengu fondi rakendamiseks ELi tasandil;

5.4. nõuda kogukonna juhitud kohaliku arengu rahastamise eriallika (kogukonna juhitud kohaliku arengu fond) loomist riiklikul tasandil. Sellesse tehakse makseid kõigist neljast Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondist ning see vastab kõikidele maapiirkondade, linna- ja rannikuterriitoriumide eri rahastamisvahendite sihtvaldkondadele (vt allpool esitatud mudel);

5.5. nõuda, et liikmesriigid eraldaksid iga Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondi eelarvest vähemalt 15 % kogukonna juhitud kohaliku arengu fondi ja lisaksid piisavalt riiklikke vahendeid;

5.6. tugevdada dialoogi kõigi kogukonna juhitud kohaliku arengu osalejate vahel igal tasandil (Euroopa, riiklik, piirkondlik ja kohalik tasand);

5.7. leida meeldejäävam ja vastuvõetavam nimi – nt oleks LEADER oma eduka ajaloo tõttu sobiv nimi kõnealusele vahendile;

5.8. jagada parimaid tavasid uue kogukonna juhitud kohaliku arengu rakendamisel linnapiirkondades, hoides neid tavasid ühes kohas, et ei oleks vaja neid otsida igast peadirektoraadist (näiteks: www.clld-u.eu).

Riiklikul või (detsentraliseeritud valitsustes) piirkondlikul tasandil:

5.9. tagada kogukonna juhitud kohaliku arengu mitmest fondist rahastamise lähenemisviisi kasutamine igat liiki territooriumide puhul (maa-, linna- ja rannikupiirkonnad) ja kasutada ära integreeritud kohaliku arengu eeliseid;

5.10. eraldada igast Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondist vähemalt 15 % riiklikusse kogukonna juhitud kohaliku arengu fondi ning lisada piisavalt riiklikke vahendeid, et tagada selle meetodi tegeliku potentsiaali ärakasutamine;

5.11. luua kogukonna juhitud kohalik arengu rakenduskava, mille kaudu see fond suunatakse integreeritud kohaliku arengu toetamisesse maa-, linna- ja rannikupiirkondades; suunata iga liikmesriigi kogukonna juhitud kohaliku arengu fond kohaliku arengustrateegiaga seatud eesmärkide saavutamisse, ilma et tehtaks vahet eri Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide vahel; kasutada kogukonna juhitud kohaliku arengu fondi detsentraliseeritud kohalike algatusrühmade kaudu, et strateegiad vastaksid kohalikele vajadustele ja probleemidele;

5.12. luua riiklikul tasandil üks juhtorgan kogukonna juhitud kohaliku arengu elluviimiseks;

5.13. vältida mis tahes lünki programmitöö perioodide vahel ja tagada programmitöö perioodi 2021–2027 sujuv käivitamine;

5.14. võimaldada riiklikul tasandil tihedat dialoogi kõigi kogukonna juhitud kohaliku arengu osalejate vahel ja kohalike algatusrühmadega, et töötada riiklikul tasandil välja kogukonna juhitud kohaliku arengu rakenduskava;

5.15. võimaldada ametiasutustel ja kohalikel algatusrühmadel suutlikkust pidevalt suurendada;

5.16. kasutada terviklike IT-lahenduste väljatöötamise potentsiaali, et lihtsustada kogukonna juhitud kohaliku arengu elluviimist; IT-vahendite väljatöötamise protsessi tuleks kaasata kõik kogukonna juhitud kohaliku arengu osalejad ja kõik osalejad peavad väljatöötatud IT-lahendustest kasu saama;

5.17. jätkata koostööd integreeritud territoriaalsete investeeringute vahendi (ITI) raames, mida kasutatakse suuremate territooriumide ja makroprojektide puhul;

5.18. valmistada ette kampaania kogukonna juhitud kohaliku arengu kasutuselevõtmiseks koostoimevahendina, et jõuda tulemuslikkuse, partnerluse, subsidiaarsuse ja rahalise toetuse ni.

Piirkondlikul ja kohalikul tasandil:

5.19. tagada integreeritud kohaliku arengu tõeline lisaväärtus ja kulude mõistlikkus; kasutada territoriaalset ühtekuuluvust, mis loob koostoimet ning aitab kasutada uusi vahendeid ja võimalusi;

5.20. vajaduse korral ja selleks, et parandada territooriumide ühtekuuluvust ja suurendada kohalike algatusrühmade haldussuutlikkust, pöörata tõsist tähelepanu sellele, et hõlmataks kõik eri liiki territooriumid (maa-, linna- ja rannikupiirkonnad) samas kohalikus algatusrühmas või loodaks tihedad sidemed kohaliku arengu strateegiatega vahel eri liiki territooriumidel. Samal ajal pöörata tähelepanu ka sellele, et kohalikud tegevusrühmad ei kasvaks liiga suureks ega kaotaks sidet rohujuuretasandiga;

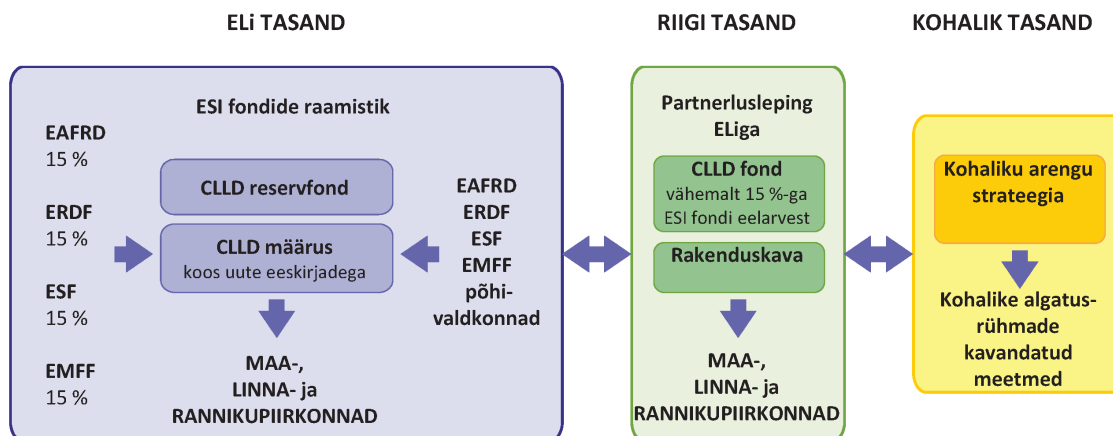
5.21. säilitada kohaliku arengu osalusel põhinevad strateegiad kooskõlas – ja kohandada neid – muutuvate elu- ja töötingimustega, sealhulgas kõigi asjakohaste küsimustega (sotsiaalne ühtekuuluvus, ränne, piirkondlikud klastrid, roheline majandus, kliimamuutused, arukad lahendused, tehnoloogia jne), ning kasutada ära uute tehnoloogiate ja IT-tehnika revolutsiooni;

5.22. olla aktiivne edendaja ja tegutseda kõigis valdkondades, kaasates kõiki asjaomaseid sidusrühmi kohaliku algatusrühma territooriumil; pöörata erilist tähelepanu osalusprotsesside kavandamisele ja rakendamisele;

5.23. osaleda aktiivselt territooriumide- ja riikidevahelises koostöös;

5.24. võimaldada kohalike osalejate ja kohalike algatusrühmade töötajate pidevat koolitamist, võrgustike loomist ja koostööd;

5.25. korraldada kohaliku arengu strateegiate rakendamise pidevat hindamist ning leida viise kogukondade kaasamiseks kõnealusesse hindamisprotsessi.

Brüssel, 7. detsember 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
 Georges DASSIS

III

(Ettevalmistavad aktid)

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

KOMITEE TÄISKOGU 530. ISTUNGJÄRK 7.–11. DETSEMBRIL 2017

Euroopa Majandus ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemadel „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Algatus lapsevanemate ja hooldajate töö- ja eraelu tasakaalustamiseks““

[COM(2017) 252 final]

ja

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, milles käsitletakse lapsevanemate ja hooldajate töö- ja eraelu tasakaalustamist ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 2010/18/EL“

[COM(2017) 253 final – 2017/0085 (COD)]

(2018/C 129/07)

Raportöör: **Erika KOLLER**Kaasraportöör: **Vladimíra DRBALOVÁ**

Konsulteerimistaotlus

Komisjoni konsulteerimistaotlus: 17.11.2017

Euroopa Liidu Nõukogu konsulteerimistaotlus: 10.5.2017

Euroopa Parlamendi konsulteerimistaotlus: 15.5.2017

Õiguslik alus

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 153 lõike 1 punkt i ja lõike 2 punkt b

Täiskogu otsus

8.12.2015

Vastutav seksioon

tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse seksioon

Vastuvõtmine seksioonis

8.11.2017

Vastuvõtmine täiskogus

6.12.2017

Täiskogu istungjärg nr

530

Hääletuse tulemus

182/11/4

(poolt/vastu/erapooletuid)

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee avaldab heameelt Euroopa Komisjoni algatuse üle lastega lapsevanemate, eelkõige naiste tööturul osalemise suurendamiseks, millega aidatakse neil saavutada paremat töö- ja eraelu tasakaalu, et nad saaksid rakendada oma oskuste täielikku potentsiaali.

1.2. Peale selle leiab komitee, et komisjoni pakettis toodud ettepanekuid tuleks täiendavalt analüüsida, võttes arvesse reaalsel olukorda igas liikmesriigis ning ettevõtetele, eelkõige VKEdele kaasnevaid kulusid ja korralduslikke jõupingutusi. Lisaks tuleks võtta järgmisi meetmeid: võidelda stereotüüpidega, levitada häid tavasid ning luua riiklikke tegevuskavasid töö- ja eraelu tasakaalustamise kohta.

1.3. Tänapäevane töö- ja eraelu tasakaalustamise poliitika peaks tagama peredele kohased valikud, võttes samas arvesse ka ettevõtjate vajadusi. Komitee innustab kogu Euroopa sotsiaalpartnereid kaaluma täiendavaid praktilisi lahendusi, et edendada sellist töö- ja eraelu tasakaalu, mis sobiks nende konkreetse töökoha eripäradega ⁽¹⁾.

1.4. Ehkki komitee nendib, et ettepanekute rakendamine toob liikmesriikidele ja ettevõtjatele kaasa kulusid, on ta kindel, et pikaajaline kasu kaalub lühiajalise kulude suurenemise üles. Komitee on seisukohal, et rohkem tuleks uurida meetmeid väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate toetamiseks.

1.5. Komitee peab oluliseks, et nii naistel kui ka meestel oleks individuaalne õigus vanemapuhkusele. Samas nendib ta, et ulatuslikum vanemapuhkuseõigus võib tekitada ettevõtjatele, eriti VKEdele probleeme töökorraldusega. Kõik käesoleva sätte kohaldamisest tulenevad probleemid tuleb lahendada kooskõlas siseriikliku õiguse, kollektiivlepingu ja/või tavaga.

1.6. Komitee on arvamusel, et töö- ja eraelu tasakaalu pakett on samm õiges suunas, kuid et seda tuleks tulevikus parandada, toetudes asjaomastele mõjuhinnangutele.

1.7. Komitee rõhutab vajadust investeerida rohkem kvaliteetsetesse lastehoiuteenustesse ja -rajatistesse, mis oleksid kõigile peredele mõistliku hinna eest saadaval, ning palub komisjonil kasutada Euroopa poolaasta raames riigipõhiseid soovitusi ning regionaalarengu fonde, innustamaks liikmesriike jõupingutusi suurendama.

1.8. Ehkki direktiivi ettepanekus käsitletakse mingil määral maksusüsteeme, peab komitee kahetsusväärseks, et seda pole tehtud piisavalt põhjalikult. Maksusüsteemide ülesehitus võib mõjutada inimeste otsust, kas minna tööturule või mitte. Tuleks kaaluda maksusoodustusi, mis aitaksid töötavatel vanematel töötamist jätkata.

2. Sissejuhatus

2.1. Naiste ja meeste võrdõiguslikkus on üks Euroopa Liidu põhiväärtusi ja põhimõtteid ⁽²⁾. Viimase kuuekümneme aasta jooksul on EL teinud suuri edusamme, võttes vastu mitmeid võrdõiguslikkust ja diskrimineerimisvastast võitlust käsitlevaid direktiive, poliitikaprogramme ja rahastamisvahendeid, et edendada Euroopa Liidus soolist võrdõiguslikkust ⁽³⁾. ELi õigusraamistik perega seotud puhkusevormide ja paindliku töökorralduse reguleerimiseks kehtestati 1990. ndatel aastatel ning seda on pidevalt täiendatud; viimati võeti 2010. aastal vastu vanemapuhkuse direktiiv ⁽⁴⁾. Väljaspool õigusraamistikku on oma osa ka Euroopa poolaasta, ⁽⁵⁾ ELi rahastuse ja poliitikasuuniste ⁽⁶⁾ raames esitatud soovitudel.

2.2. Eelmistel aastakümnetel saavutatud areng on aga peaaegu peatunud, ⁽⁷⁾ millele on tõestuseks püsiv sooline palgalõhe 16,3 % ning naiste ebavõrdne roll ja osalemine tööturul: naistest töötab osalise tööajaga 31 %, meestest aga 8,2 %,

⁽¹⁾ Vt Eurofoundi aruanne „Work-life balance and flexible working arrangements in the EU“, EPSCO istung, Tallinn, 19.–20. juuli 2017.

⁽²⁾ ELi toimimise lepingu artiklid 19 ja 153; põhiõiguste harta (artiklid 23 ja 33).

⁽³⁾ Direktiivid 2006/54/EÜ; 2014/124/EL; 79/7/EMÜ; 2004/113/EÜ; 92/85/EMÜ; 2010/18/EL.

⁽⁴⁾ Vt direktiiv 2010/18/EL (ELT L 68, 18.3.2010); direktiiv 2006/54/EÜ (ELT L 204, 26.7.2006), direktiiv 92/85/EMÜ (EÜT L 348, 28.11.1992), direktiiv 97/81/EÜ (EÜT L 14, 20.1.1998). Rasedus- ja sünnituspuhkuse direktiiv 92/85/EMÜ võeti vastu 1992. aastal ja seda ei ole sellest ajast saadik muudetud. Vanemapuhkuse direktiiv võeti algselt vastu 1996. aastal ning seda muudeti ja parandati 2010. aastal.

⁽⁵⁾ Vt täpsem teave https://ec.europa.eu/info/strategy/european-semester_et.

⁽⁶⁾ Nõukogu esitas juba 1992. aastal soovitus lastehoolduse kohta (92/241/EMÜ, EÜT L 123, 8.5.1992).

⁽⁷⁾ Eurostati statistika soolise palgalõhe kohta:

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdsc340&plugin=1>.

ning naiste üldine tööturul osalemine määr jääb meeste näitajast jätkuvalt enam kui 12 protsendipunkti maha⁽⁸⁾. Samas näitavad uuringud, et sooline pensionilõhe on lausa 40 %. See kõik viitab vajadusele veelgi ennetavamalt tegutseda, et tagada naiste ja meeste võrdõiguslikkus kõigis eluvaldkondades, muu hulgas tuleks keskenduda vaesuse feminiseerumise probleemile.

2.3. Naiste ebavõrdne osalemine tööturul on tihedalt seotud hoolduskohustuste ebavõrdse jaotusega. Hooldusalast lõhet põhjustab ka asjaolu, et vähe on sobivaid, juurdepäätavaid, mõistliku hinnaga ja kvaliteetseid hooldusteenuseid alates lastehoiuteenustest kuni kogukonnapõhiste teenusteni eakate pereliikmete ja puuetega inimeste hooldamiseks⁽⁹⁾.

2.4. Lisaks sellele, et töö- ja eraelu tasakaalustamist takistavad tegurid ei lase naistel täiel määral tööturul osaleda, mõjutavad need ka demograafilisi suundumusi, majandust ning meeste rolli võrdõiguslike hooldajatena. Mis puutub majanduslikku mõjusse, siis on soolisest tööhõivest tulenev kahju Eurofoundi hiljutise uurimuse⁽¹⁰⁾ põhjal hinnanguliselt 370 miljardit eurot aastas. Mõnes liikmesriigis on üle 25 % naistest majanduslikult mitteaktiivsed seepärast, et peavad kedagi hooldama. Ehkki tänapäeval otsustatakse majanduslikel põhjustel harva kojujäämise kasuks, põhinevad ühiskonna ootused siiski osaliselt stereotüübil, et naised on peamised hooldajad ja mehed leivateenijad. Tõendid näitavad, et naised, kes on kogu või osa oma aktiivsest elust kodused, on majanduslikult vähem iseseisvad, neil on vähem karjäärivõimalusi ning vanaduspõlves seisavad nad suurema tõenäosusega vaesusega silmitsi. Töö- ja eraelu tasakaalustamise poliitika on vahend, mis võimaldab naistel ja meestel teha valikuid võrdsetel alustel. Komitee rõhutab, et eeskirjades töötajate puhkeaja ning töö- ja eraelu tasakaalustamise kohta tuleks vajadusel arvesse võtta vastavas riigis või piirkonnas traditsiooniks või tavaks olevat iga-nädalast puhkepäeva, samuti tuleb arvestada asjaomaseid (valdkondlikke) kollektiivlepinguid ning kohalikul ja ettevõtte tasandil väljakujunenud tavasid.

2.5. Euroopa Komisjon avaldas töötavate perekondade töö- ja eraelu tasakaalu saavutamise uut algust käsitleva algatuse⁽¹¹⁾ tegevuskava vormis 2015. aasta augustis. 2015. aasta novembris käivitas komisjon kooskõlas ELi toimimise lepingu artikli 154 lõikega 2 kaheetapilise konsultatsiooni⁽¹²⁾ Euroopa sotsiaalpartneritega, et nad avaldaksid algatuse kohta arvamust. Sotsiaalpartnerid ei alustanud läbirääkimisi. Euroopa tööandjad pidasid praegust ELi õigusraamistikku piisavaks, kuid Euroopa ametiühingud nõudsid tugevamat õigusraamistikku. Komisjon käivitas ka avaliku arutelu, millest selgus, et 60 % vastanutest soovis töö- ja eraelu tasakaalustamist reguleerivat ELi õigusraamistikku. 26. aprillil 2017 võttis komisjon vastu ettepaneku Euroopa sotsiaalõiguste samba kohta, mis sisaldab ettepanekut võtta vastu direktiiv töötavate vanemate ja hooldajate töö- ja eraelu tasakaalustamise toetamiseks, samuti mitmeid mitteseadusandlikke ettepanekuid.

3. Üldised märkused

3.1. Komitee on nõus, et tarvis on ennetavat poliitikat, mille eesmärk on edendada meeste ja naiste jagatud vastutust lastehoolduse eest. Uurimused näitavad ka, et hoolduskohustuste jagamine meestega on kasulik nii peredele kui ka Euroopa majandusele ja konkurentsivõimele. Naiste tööturul osalemine edendamine suurendaks ka ettevõtjate juurdepääsu oskustööjõule ja talentidele ning aitaks naistel rakendada oma täielikku potentsiaali ajal, mil ELi tööjõud väheneb, rahvastik vananeb ja demograafiline kõver on riikide rahandusele jätkuvalt tõsiseks väljakutseks. Selline poliitika peaks keskenduma ka tööandjatele tööjõupakkumise suurendamiseks stiimulite loomisele, lapsehooldusala toetamisele ning eri puhkusevormide ja paindliku töökorralduse tagamisele.

3.2. Komitee soovib juhtida tähelepanu väga olulisele rollile, mida komisjon ja liikmesriigid peavad (sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonnaga konsulteerides) etendama stereotüüpide vastu võitlemisel (sh hariduse ja avalike teavituskampaaniate kaudu), tööturul valitseva segregatsiooni vähendamisel ning inimestele selliste kaasaegsete ja uuendatud oskuste võimaldamisel, mis vastavad tööturu tulevastele vajadustele.

⁽⁸⁾ Eurostati tööjõu-uuring, 2016.

⁽⁹⁾ Vt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamused: ELT C 21, 21.1.2011, lk. 39, ELT C 218/7, 23.7.2011, ELT C 12, 15.1.2015, lk. 16, ELT C 332, 8.10.2015, lk. 1, ELT C 487, 28.12.2016, lk. 7.

⁽¹⁰⁾ Eurofound (2016), „The gender employment gap: Challenges and solutions“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luksemburg.

⁽¹¹⁾ http://ec.europa.eu/smart-regulation/roadmaps/docs/2015_just_012_new_initiative_replacing_maternity_leave_directive_et.pdf.

⁽¹²⁾ Michel Servozi kiri Euroopa sotsiaalpartneritele, viide Ares(2015)5003207 – 11.11.2015.

3.3. Komitee väljendab heameelt komisjoni paketi üle, milles käsitletakse töö- ja eraelu tasakaalu, kuna selles kavandatakse ülesannete võrdsemat jaotamist, kõrvaldades mõned olulised struktuursed tõkked naiste tööhõive eest.

4. Konkreetsete märkused

4.1. Isapuhkus

4.1.1. Komitee on seisukohal, et komisjoni otsus lahendada isapuhkuse vähese kasutamise probleem, kehtestades individuaalse õiguse vähemalt kümnapäevasele mitteülekantavale isapuhkusele, mille hüvitis ei ole kehtivast haiguspuhkuse hüvitisest väiksem ja millega kaasneb kulude-tulude analüüs riiklikul tasandil, on samm õiges suunas. Komitee juhib siiski tähelepanu sellele, et haiguspuhkuse hüvitised erinevad Euroopas suuresti ning ulatuvad märkimisväärselt alla teenitava palgataseme jäävatest ühekordsetest maksetest kuni asjaomase palga 100 %-lise hüvitamiseni. Komitee rõhutab, et hüvitis peab olema asjakohane, julgustama isasid nende kohutusi täitma ja andma peredele rohkem valikuvabadust enne ja pärast lapse sündi, võttes arvesse riiklike tavadid rasedus- ja sünnituspuhkuse alal.

4.1.2. Ehkki 21 liikmesriigis on juba tagatud keskmiselt kahe- ja poolepäevane isapuhkus,⁽¹³⁾ peab komitee seda väga lühikeseks ja avaldab kahetsust, et puhkuseõigust praktiliselt ei kasutata; seda asjaolu tuleks täiendavalt analüüsida. Seepärast on komitee seisukohal, et komisjoni ettepanek aitab täita vajadust pakkuda isadele isapuhkuse võtmiseks stiimuleid, võttes arvesse mõnes liikmesriigis kehtivaid edukaid tavadid,⁽¹⁴⁾ ja märkides ära isade võrdse rolli perekondlike kohustuste täitmisel.

4.1.3. Siiski rõhutab komitee, et ta peab direktiivi ettepanekuga ette nähtud kümnapäevast puhkust esimeseks sammuks õiges suunas, et sellega oleks võimalik saavutada ettepaneku eesmärk suurendada oluliselt isade kaasatust. Komitee arvates oleks aga ettepaneku eesmärgi saavutamiseks asjakohane, kui tööandja ja töötaja lepiksid kokku pikemas – näiteks kuni ühe kuu pikkuses – ajavahemikus.

4.2. Vanemapuhkus

4.2.1. Vanemapuhkust kasutavate meeste osakaal jääb vahemikku 40 % kuni kõigest 2 % mõnes liikmesriigis⁽¹⁵⁾. Kehtivas vanemapuhkuse raamistikus ja mõtteviisides ei ole piisavalt tähelepanu pööratud põhjustele, miks mehed vanemapuhkust nii vähe kasutavad.

4.2.2. Komitee tõdeb, et vanemapuhkuseks õigust andva lapse vanusepiiri tõstmine kaheksalt eluaastalt kaheateistkümnenele eluaastale võib tekitada probleeme ettevõtjatele, eriti VKEdele ja mikroettevõtjatele.

4.2.3. Komitee tervitab eriti komisjoni ettepanekut vanemapuhkuse õiguse individualiseerimise ja selle mitte-ülekantavuse kohta. Ta märgib vajadust töötasu asjakohase hüvitamise järele vähemalt haiguspuhkuse hüvitisega võrdsel tasemel, mille ülemmäär võib olla kehtestatud siseriiklike õigusaktidega,⁽¹⁶⁾ koos kulude-tulude analüüsiga riiklikul tasandil ning samuti rõhutatakse vajadust diskrimineerimisvastaste sätete järele, kuna sellel kõigel võib olla positiivne mõju vanemapuhkuse kasutamisele isade poolt.

4.2.4. Lisaks on komitee seisukohal, et ettepanekut käsitlevates läbirääkimistes tuleks säilitada tasakaal töötajate ja tööandjate vajaduste vahel. Komisjoni mõjuhindang näitas, et ettepanekul on olenevalt ajaraamistikust mitmesugune mõju. Kavandatavate meetmete kulud (mis on peamiselt tingitud tootmiskaost avalduste töötlemisega seotud halduskoormuse tõttu ja vajadusest töötajaid ajutiselt asendada) tõusevad lühikesel ja keskpikal perioodil, kuid pikas perspektiivis peaks pakett ettevõtjatele kaasa tooma vaid piiratud kulud⁽¹⁷⁾.

⁽¹³⁾ [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/593543/EPRS_ATA\(2016\)593543_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/593543/EPRS_ATA(2016)593543_EN.pdf).

⁽¹⁴⁾ RAND Europe, Janna van Belle ülevaade isa- ja vanemapuhkuse poliitikast ELis: „Paternity and parental leave policies across the European Union“.

⁽¹⁵⁾ <http://www.oecd.org/social/parental-leave-where-are-the-fathers.pdf>.

⁽¹⁶⁾ Direktiivi 92/85/EÜ artikli 11 lõige 3.

⁽¹⁷⁾ Komisjoni talituste tödokument: mõjuhindang, mis lisatakse teatisele „A new start to support work-life balance for parents and carers.“

4.3. Hoolduspuhkus

4.3.1. Komitee juhib tähelepanu asjaolule, et asjaomaste eeskirjade puudumine tuge vajavate sugulaste hooldamiseks on üks põhjus, miks hoolduskohustused jaotuvad ebavõrdselt, jäädes sageli tervenisti naiste kanda. See kahjustab naiste füüsilist ja vaimset tervist ning piirab nende sotsiaalset kaasatust ja tööturul osalemist, mille tõttu pole naiste pension hiljem piisav.

4.3.2. Pääaegu kõigis liikmesriikides on vastu võetud õigusaktid hoolduspuhkuse kasutamise võimaluse kohta, kuid selle puhkuse kestus, selle saamise kriteeriumid, hüvitise suurus ja kaasnevad sotsiaalkindlustusõigused on riigiti väga erinevad⁽¹⁸⁾. Seepärast avaldab komitee heameelt ettepaneku üle kehtestada Euroopa miinimumtingimused, sätestades individuaalse õiguse hoolduspuhkusele vähemalt viis päeva aastas, mis hüvitatakse haigushüvitisega samal tasemel. See on siiski vaid esimene samm ja komisjon peab tegema rohkem, et toetada ja täiendada liikmesriikide jõupingutusi, aitamaks peredel suurenevate hoolduskohustustega paremini toime tulla. Selle individuaalse õiguse kehtestamine peaks olema seotud hooldajate toetusmehhanismide arenguga.

4.3.3. Komitee kiidab heaks komisjoni lähenemisviisi, nimelt ettepanekud töö- ja eraelu tasakaalustamise meetmete kohta, mis kehtivad töötajatele kogu elu jooksul, sealhulgas nn võileivapõlvkonda kuuluvaid naisi, st neid, kel tuleb hooldada enam kui ühe põlvkonna pereliikmeid. Hoolekandeteenuste puudumine sunnib neid töötajaid, eriti naisi, sageli kõigest mõned aastad enne pensionile minekut tasustatud tööst loobuma, pärast 50. eluaastat on aga tööturule naasmine raskendatud.

4.3.4. Komitee rõhutab ka, et puhkus individuaalseks hooldamiseks ei tohiks asendada professionaalseid, ligipääsetavaid, mõistliku hinnaga ja kvaliteetseid kogukonnapõhiseid hoolekandeteenuseid, mis aitavad samuti oluliselt kaasa tulevasele majandusarengule.

4.3.5. Lisaks nendib komitee, et eri liiki hoolduspuhkuseid ei saa täielikult ja täpselt võrrelda, sest eaka hooldamine pole oma olemuselt mitte ainult lapse eest hoolitsemisest erinev, vaid võib hõlmata ka sugulasi, sh otsuste tegemisel.

4.3.6. Puuetega inimeste hooldamise puhul on oluline aspekt professionaalse hooldusteenuse eristamine perekondlikust hooldamisest, püüdes luua olukorda, milles peredel lasuvat koormust kergendatakse nii palju kui võimalik. Olenemata kõnealuse hooldamise vormist peab aga hooldajatel olema juurdepääs sotsiaalkindlustussüsteemile.

4.4. Paindlik töökorraldus

4.4.1. Paindlik töökorraldus on äärmiselt oluline, et ettevõtjatel oleks võimalik kohandada oma tööjõudu muutuva majandusliku olukorraga. See on ka kasulik vahend tulemuslikkuse ja tootlikkuse edendamiseks⁽¹⁹⁾ ning võimaldab töötajatel töö- ja eraelu ühitada. Seepärast on oluline, et kohalikul ja valdkondlikul tasandil toimuv sotsiaaldialoog käsitleks neid aspekte, et saaks seada sisse sellised töövormid, mis võimaldaksid eraelu ja tööelu tasakaalustada.

4.4.2. Paindlik töökorraldus võib olla abiks paljude hoolduskohustuste puhul, kuid see ei tohiks mõjuda negatiivselt töötavate hooldajate tööühiveolukorrale. Direktiivi ettepanekuga nähakse töötavale vanemale või hooldamist või tuge vajavate sugulaste hooldajale ette õigus taotleda paindlikku töökorraldust.

4.4.3. Ettepanekuga kehtestatakse töötajate jaoks võimalus kasutada i) töötundide arvu vähendamist, ii) paindlikku töögraafikut ja iii) kaugtöö võimalusi. Komitee juhib tähelepanu sellele, et niisugune paindlik töökorraldus peab vastama enamiku töötajate vajadustele ja tuginema elutsükli põhisele lähenemisviisile. Probleeme tuleks lahendada sotsiaaldialoogi ja kollektiivlärirääkimiste teel kõnealusele olukorrale kõige lähemal tasandil. Lisaks tuleb tagada õigus naasta algse töökorralduse juurde. Samal ajal tuleks austada tööandjate õigust kaaluda paindliku töökorralduse taotlust, võttes arvesse

⁽¹⁸⁾ Vt Bouget, D., Spasova, S. ja Vanhercke, B. (2016), „*Work-life balance measures for persons of working age with dependent relatives in Europe. A study of national policies*“, Euroopa sotsiaalpoliitika võrgustik (ESPN), Brüssel: Euroopa Komisjon <https://webgate.ec.europa.eu/emplcms/social/BlobServlet?docId=16325&langId=en>.

⁽¹⁹⁾ Chung, H., (2017) „*Work Autonomy, Flexibility and Work Life Balance*“. Lõpparuanne aadressil: <http://wafproject.org/research-outputs/final-report/>.

nii tööandjate kui töötajate vajadusi. Kõik käesoleva sätte kohaldamisest tulenevad probleemid tuleb lahendada kooskõlas siseriikliku õiguse, kollektiivlepingu ja/või tavaga.

4.4.4. Töökohtade ja töösuhete digiteerimine võib muuta traditsioonilist töökorraldust. Seda silmas pidades on vaja edasi mõelda, kuidas hoolduspuhkust on traditsiooniliselt käsitletud perede jaoks esmase valikuna, et töö- ja pereelu ühitada. Sageli hakkavad just naised paindliku töökorraldusega tööle, et töötamise kõrvalt täita hoolduskohustusi. See piirab nende võimalusi töökohal nii tasustamise kui ka professionaalse arengu osas. Lisaks soovib komitee juhtida tähelepanu sellele, et paindlikku töökorraldust ei tohiks pidada üksnes „naiste teemaks“, keskendudes emadele ja naistele, kel tuleb hoolt vajavate sugulaste eest hoolitseda. Ettevõtjad peavad soodustama nii meeste kui ka naiste paindlikku töökorraldust ning aitama kaasa kultuurilisele arengule, mis vastab meeste ja naiste püüdlustele ja edendab ka suuremat tööalast võrdõiguslikkust. Paindlik töökorraldus peab ka olema täielikult tagasipööratav, töötajasõbralik ja võimalik kõigi lepinguvormide puhul. Seda silmas pidades on eriti oluline algse töökorralduse juurde naasmise õiguse tõhus jõustamine.

4.4.5. Ehkki digiteerimine võib paindlikku töökorraldust toetada, võimaldades töötajatel kaugtööd teha, võib sellega kaasneda ka mõningaid probleeme ja ohte.

4.5. Muud kui seadusandlikud algatused

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile, milles käsitletakse lapsevanemate ja hooldajate töö- ja eraelu tasakaalustamist ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 2010/18/EL, on lisatud mitmed muud kui seadusandlikud algatused, mis täiendavad kogu töö- ja eraelu tasakaalustamise paketti. Komitee tunneb heameelt muude kui seadusandlike täiendavate ettepanekute üle, mis täiendavad töö- ja eraelu tasakaalustamist käsitlevat paketti ja hõlmavad muu hulgas järgmist.

4.5.1. Lapsehooldus ja pikaajaline hooldus

4.5.1.1. Kätesaadavate lastehoiuteenuste puudumine ja kõrge hind on üks suurimaid probleeme, mille tõttu kahe sissetulekuga paaride puhul ei naase teine palgasaja tööle. ELis käis 2014. aastal ametlikus lastehoius vaid 28 % kuni kolmeaastastest ja 83 % kolmeaastastest kuni koolikohustusealistest lastest. Need arvud ei küündi 2001. aastal seatud Barcelona eesmärkideni, mis oleks tulnud saavutada 2010. aastaks. Neil põhjustel peab komitee kahetsusväärseks, et Barcelona lapsehooldusala eesmärke – tagada liikmesriigi tasandil piisavad, juurdepääsetavad, mõistliku hinnaga ja kvaliteetsed lastehoiuteenused – ei ole täidetud.

4.5.1.2. Jätkuvalt on probleemiks suured kulud vanematele ja asutuste lahtiolekuajad, mis ei sobi täisajaga töötajatele. Komisjoni aruandest ilmneb, et tuleb jätkata investeerimist kvaliteetsetesse teenustesse. Euroopa Parlament nendib ka, et 27 % eurooplaste puhul takistavad juurdepääsu taristu puudumine ja saadaolevate teenuste kvaliteet⁽²⁰⁾.

4.5.1.3. Komitee nendib, et komisjon teeb küll ettepaneku muuta haridus- ja koolitusala eesmärke, kuid ei maini Barcelona eesmärkide saavutamist. Alushariduse ja lastehoiuga seotud haridus- ja koolitusala eesmärk on kitsam, kuna see keskendub üksnes nelja-aastastele kuni kooliealistele lastele. Seepärast palub komitee tungivalt, et alushariduse ja lastehoiuga seotud haridus- ja koolitusala eesmärk viidaks vastavusse Barcelona eesmärkidega, suurendades selle kohaldamisala (st lisada alla nelja-aastasi lapsi puudutavad eesmärgid). Muudatusest tulenevad uued eesmärgid peaksid olema ambitsioonikamad kui praegused Barcelona eesmärgid. Lisaks soovib komitee, et töötataks välja ELi tasandi eesmärgid koolivälise lastehoiu ja pikaajalise hoolduse teenuste jaoks.

4.5.1.4. Komitee kiidab heaks komisjoni plaanid edendada liikmesriikides Euroopa poolaasta raames hoiu- ja hooldusteenuste suuniseid ja järelevalvet ning soodustada parimate tavade vahetamist. Komitee innustab ka parandama andmete kogumist ELi tasandil ja toetab kavatsust läbi vaadata 2020. aastaks seatud haridus- ja koolitusala eesmärgid alushariduse kohta. Lisaks soovib komitee väga, et mitmesuguseid Euroopa rahastamisvahendeid kohandataks liikmesriikide

⁽²⁰⁾ Vt Euroopa Parlamendi 13. septembri 2016. aasta resolutsioon töö- ja eraelu tasakaalu soodustavate tingimuste loomise kohta tööturul (2016/2017(INI)).

konkreetsede vajaduste järgi. Seda silmas pidades on komitee mitmel korral nõudnud sotsiaalsete investeeringute ambitsioonikamat edendamist, võttes eelkõige arvesse lastehoiuasutustesse investeerimise mitmekordset kasu ⁽²¹⁾.

4.5.1.5. Komitee on seisukohal, et suutlikkuse parandamiseks ja teabe jagamiseks korraldatavad seminarid, kus osalevad kõik sidusrühmad, on täiendavate meetmetena väga olulised, kuid nendib, et neid on vaja palju suuremas mastaabis, kui praegu kavandatud. Eriti on vaja teabeseminare rasedus- ja sünnituspuhkuselt naasjate vallandamise eest kaitsmise kohta.

4.5.2. Töö- ja eraelu tasakaal ning maksupoliitika

4.5.2.1. Ehkki direktiivi ettepanekus käsitletakse mingil määral ka maksusüsteeme, peab komitee kahetsusväärseks, et seda pole tehtud piisavalt põhjalikult. Maksusüsteemid mõjutavad otseselt tööturul osalemist, eriti pere teise palgasaaja puhul, kes on enamasti naine. Maksusüsteemide ülesehitus võib mõjutada inimeste otsust, kas minna tööturule või mitte. Tuleks kaaluda maksusoodustusi, mis aitaksid töötavatel vanematel töötamist jätkata.

4.5.2.2. Komitee on seisukohal, et Euroopa Komisjoni ettepanek tegeleda maksudest tingitud takistavate tegurite probleemiga täiendab ja toetab paketi teisi meetmeid. Eelkõige pooldab komitee seda, et selgitada välja soopõhistest eelarvamustest tulenevad ja liikmesriikidele iseloomulikud takistused maksusoodustussüsteemides ning teeb ettepaneku käsitleda neid probleeme Euroopa poolaasta raames esitatavate soovitude kaudu.

4.5.3. Kodanikuühiskonna osapoolte roll

4.5.3.1. Lisaks sellele, et on tarvis kvaliteetseid, juurdepääsetavaid ja taskukohaseid avalikke teenuseid, sh lastehoiuteenuseid ning eakate sugulaste ja teiste ülalpeetavate hooldamise teenuseid, saavad sotsiaalmajandus ja valitsusväline sektor anda kasuliku panuse, pakkudes teenuseid töö- ja eraelu tasakaalustamise toetamiseks. Paljudel juhtudel ei saaks teenuseid ilma nende jõupingutusteta tagada.

4.5.3.2. Sotsiaalpartneritel on eriline roll töö- ja eraelu tasakaalustamise poliitika rakendamisel töökohal, eriti läbirääkimiste ja kollektiivlepingute kaudu. Komitee tunneb heameelt, et Euroopa sotsiaalpartnerid on aastate jooksul oma tööprogrammides soolisele võrdõiguslikkusele tähelepanu pööranud, eesmärgiga saavutada käegakatsutavaid tulemusi.

Brüssel, 6. detsember 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

⁽²¹⁾ Vt mh Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamused ELT C 271, 19.9.2013, lk. 91, ELT C 226, 16.7.2014, lk. 21, ELT C 125, 21.4.2017, lk.10.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Euroopa kaitsevaldkonna tööstusliku arendamise programm“

[COM(2017) 294 final]

(2018/C 129/08)

Raportöör: **Antonello PEZZINI**Kaasraportöör: **Éric BRUNE**

Konsulterimistaotlus	7.6.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav tööorgan	tööstuse muutuste nõuandekomisjon (CCMI)
Vastuvõtmine tööstuse muutuste nõuandekomisjonis	16.11.2017
Vastuvõtmine täiskogus	7.12.2017
Täiskogu istungjärk nr	530
Hääletuse tulemus	133/2/5
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee (edaspidi „komitee“) toetab kindlalt Euroopa kaitsevaldkonna tööstusliku arendamise programmi (EDIDP) käivitamist, et praegust geopoliitilist olukorda arvesse võttes saavutada võimalikult kiiresti ühine integreeritud koostalitlusvõimeline kaitseüsteem, tugevdades Euroopa kaitsetööstuse strateegilist sõltumatust ⁽¹⁾ ning töötades välja tugeva ühise tööstusliku ja tehnoloogilise baasi.

1.2. Komitee peab oluliseks võtta kasutusele uus lähenemisviis, mis on alalise struktureeritud koostöö raames Lissaboni lepingu peamine vahend, mis toimib poliitilise inkubaatorina, mille abil ehitatakse üles Euroopa kaitse, et suurendada liikmesriikide võimalusi ja kohustusi Euroopa Liidu lepingu artikli 42 lõike 6 ja artikli 46 ning aluslepingu protokoll nr 10 kohaselt.

1.3. Komitee arvates saab üksnes kaasava ja ambitsioonika alalise struktureeritud koostöö ⁽²⁾ abil, tänu millele suudetakse koostada siduvate kriteeriumide ja kohustuste loetelu, liikuda nõudluse ja pakkumise killustatuse vähendamise suunas, pannes järk-järgult aluse läbipaistvale ja avatud Euroopa turule.

1.4. Komitee on seisukohal, et Euroopa kaitsevaldkonna tööstusliku arendamise programmi määrus tuleb integreerida tööstuspoliitika ühisesse strateegilisse visiooni, mis võimaldab kaasata Euroopa tootjad ja kasutajad tõhusalt vähemalt kolme liikmesriigi rahastatavatesse projektidesse ning toodete ja teenuste ostmisesse.

1.5. Komitee toetab kindlalt vajadust struktureeritud dialoogi järele Euroopa tasandil, mis toimub sünergias ja koostöös NATOga, ⁽³⁾ ning kaitseministrite nõukogu järele, mis suudab pakkuda pikaajalist poliitilist juhtimist, samuti foorumi järele konsultatsioonideks ja tõeliselt euroopalike otsuste vastuvõtmiseks.

1.6. Komitee peab hädavajalikuks tagada Euroopa kaitsevaldkonna tööstusliku arendamise programmi juhtimine, mille käigus suudetakse määratleda ühised ja konkreetsed eesmärgid

— tööstusvaldkonna ekspertide nõuandekomitee abil tööprogrammi esmatahtsate valikute lisamiseks ning korralduskomitee abil, milles on esindatud liikmesriigid.

⁽¹⁾ ELT C 288, 31.8.2017, lk. 62.

⁽²⁾ Vt nõukogu 22.–23. juuni 2017. aasta järeldused.

⁽³⁾ Vt 8. juuli 2016. aasta ühisdeklaratsioon.

1.7. Määrus peaks tagama

- asjakohase geograafilise tasakaalu Euroopa riikide vahel;
- väiksemate ettevõtjate märkimisväärse osaluse;
- Euroopa kaitsesektori tööstusliku ja tehnoloogilise baasi töötajate töösuhete ebakindluse kõrvaldamise, et kinnitada ELi rahastamise õiguspärasust;
- sotsiaalsete ja keskkonnastandardite järgimise, iseäranis seoses ökodisaini ja töökohakindlusega, ⁽⁴⁾ et kindlustada tööstuse valdkondlik pädevus;
- kõigile ELi ettevõtjatele olenemata nende asukohast ja nende suurusest läbipaistvad võimalused EDIDP programmis osalemiseks.

1.8. Komitee nõustub sellega, et Euroopa kaitsevaldkonna tööstusliku arendamise programmi kasutamisel peaks keskenduma toodete ja teenuste arendamisele ning prototüüpimisele.

1.9. Komitee peab vajalikuks töötada enne ühise Euroopa kaitseraamistiku loomist välja **ulatuslik Euroopa kaitse- ja julgeolekukultuur**, mille eesmärk on täiendada arusaama Euroopa kodakondsusest.

2. Sissejuhatus

Euroopa ühise kaitsesüsteemi poole püüdlemine on ajalooliselt olnud pidev, kuid äärmiselt tundlik teema Euroopa ülesehitamisel.

2.1. Esimene katse oli Euroopa Kaitseühenduse loomine 1954. aastal, mis ebaõnnestus 30. augustil 1954. Teine katse oli ühise välis- ja julgeolekupoliitika käivitamine 2000. aastal, millele järgnes Euroopa Kaitseagentuuri asutamine 2004. aastal. Järgmine samm oli Euroopa Liidu üldise välis- ja julgeolekupoliitika strateegia väljatöötamine ⁽⁵⁾ ja viimaks ELi ja NATO 2016. aasta ühisavaldus ⁽⁶⁾.

2.2. Kaitsetööstussektori edasiarendamine, mis pakub Euroopa majandusele märkimisväärsed eeliseid, võib ettenägelikult juhtides olla ka laiem ja asjakohasema visiooni nurgakivi, mille eesmärk on luua tõeliselt euroopalik kaitsepoliitika.

2.3. Aeglaselt, kuid vajadusest tingitult ületatakse riigipõhine kaitsenägemus, mis muu hulgas on vastuolus tugevate poliitilis-sõjaliste rühmituste tekkimisega maailmas ning on näidanud Euroopa poliitika haavatavust ja nõrkust suurtes üleilmsetes sündmustes. See üleminek võib asjakohaselt tugineda Euroopa Parlamendi ja nõukogu algatusele, mis komisjoni meetmete abil suudab edendada tööstust ja Euroopa kaitseturgu.

2.3.1. Euroopa kaitsetööstussektoril – tootmisharul, mis arendab, toodab ja tarnib kaupu ja teenuseid ELi liikmesriikide relvajõududele, politseile ja julgeolekujõududele – on mitmes mõttes eriaspekte: tehnoloogilised muutused muudavad täielikult kaitse ja julgeoleku olemust ja tingimusi, avaldades suurt mõju Euroopa tööstusele, alates suurandmete (nagu mehitamata sõidukid ja seadmed) kasutamisest kuni tehisintellektini.

2.3.2. Euroopa majanduse seisukohast on see tööstusharu, kus käive on 100 miljardit eurot aastas ja kus on 1,4 miljonit kõrgelt kvalifitseeritud töötajat, ⁽⁷⁾ Euroopas juhtival kohal, sellel on tugev mõju muudele sektoritele, nagu elektroonika, lennundus, laevaehitus, kosmosetehnika või tehniline tekstiil.

2.3.3. Tehnoloogia seisukohalt tugevdab pidevalt tipptasemel tehnoloogia esirindel töötamine liidu konkurentsivõimet, kuna luuakse tipptasemel võrsefirmasid, keda tuleb toetada, et integreerida tsiviiltehnoloogiad keerukatesse süsteemidesse, kohandades neid konkreetselt kaitsevaldkonna eripäraga.

⁽⁴⁾ ISO 14000 ja ISO 18000, ISO 14006 ja ISO 45001, ISO 14006.

⁽⁵⁾ Euroopa Liit, „Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe“ („Ühtne visioon, ühine tegevus: tugevam Euroopa“), juuni 2016, – https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_review_web.pdf.

⁽⁶⁾ Ühisdeklaratsioon, Varssavi, 8. juuli 2016, http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133163.htm.

⁽⁷⁾ Aerospace and Defence Industries Association of Europe (Euroopa kosmose- ja kaitsetööstuse liit), 2017.

2.3.4. Siseturu seisukohalt on kaitseturg traditsiooniliselt jäänud ühtse Euroopa turu loomisest välja ning 27 turu säilitamine, mis on jagatud riiklike programmidega, on takistanud tootmise mastaabisäästu kasutamist⁽⁸⁾.

2.3.5. Nõudluse seisukohast sõltub kaitsevaldkonna tootmissektor suuresti üksikute riikide nõudlusest ja nende eelarvest. Viimasel kümnendil on ELi kaitse-eelarve vähenenud ligikaudu 2 miljardi euro võrra aastas ja 27 liikmesriiki kulutavad kaitseks keskmiselt 1,32 % SKPst.

2.3.6. Strateegilisest seisukohast tuleb juhul, kui Euroopa peab oma kodanikele ja ettevõtjatele tagama piisava turvalisuse taseme, kaitsma oma piiride territoriaalset terviklikkust ja võtma vastutuse kogu maailmas, pakkuda usaldusväärset kaitsevõimet ning tagada piisav strateegilise sõltumatuse tase ning tehnoloogiline ja tööstuslik areng, millel on ühine Euroopa alus.

2.4. Praegune olukord kahjustab ka Euroopa suutlikkust tulla toime uute julgeolekuprobleemidega, arvestades seadmete vananemise kiirenemist ja kulude suurenemist⁽⁹⁾.

2.4.1. Kogu Euroopa kaitseüsteemi tehtavad investeeringud moodustavad praegu vähem kui poole USA investeeringutest.

2.5. Kuigi Euroopa kaitsetööstus suudab vähemalt osaliselt ekspordi abil korvata siseturu tellimuste vähenemist, globaliseerides tootmist ja müüki, on kaitsepoliitika jätkuv killustatus siiski muutnud üha nähtavamaks ebatõhusad ja nõrgad küljed:

- mastaabisäästu vähenemine;
- kulude pidev suurenemine tooteühiku kohta;
- konkurentsi puudumine ettevõtjate vahel tootmisriikides;
- erinevad tehnilised ja regulatiivsed standardid;
- aeglasem uuendustegevus;
- tehnoloogilise erinevuse suurenemine võrreldes kolmandate riikide juhtivettevõtjatega;
- suur sõltuvus välismaistest tarnijatest.

2.6. Samuti võib see olukord kahjustada Euroopa võimet tulla toime uute ülesannetega, arvestades suhteliselt väikesi kulukohustusi ja riikliku poliitika vähest koordineerimist.

2.6.1. Lisaks korraldatakse 80 % kaitsealastest hangetest puhtalt riigi tasandil, mis ilmselgelt põhjustab dubleerimisest tulenevaid kulusid.

2.7. Euroopa Liidu liikmesriikide relvajõududel on operatiivsuse osas kõrge integratsiooni tase ning pikk koostöökogemus, kuid nad on täielikult killustatud 27 allstruktuuriks rangelt riiklike tugiteenustega, kuigi kasutavad üha enam eri liiki algatusi, mis kuuluvad „Ühiskasutuse“ algatuse („pooling and sharing“) alla⁽¹⁰⁾.

2.8. Üldstrateegia – Euroopa Liidu üldise välis- ja julgeolekupoliitika strateegia – eri dokumentidega kehtestati viis konkreetset eesmärki, mis on Euroopa kaitseüsteemi jaoks eriti olulised:

- 1) omada sõjalise võime kogu spektrit: maa peal, õhus, kosmoses ja merel;
- 2) tagada tehnoloogilised ja tööstuslikud vahendid, et omandada ja säilitada iseseisvalt toimimiseks vajalik sõjaline võime;
- 3) investeerida mehitamata õhusõidukitesse;

⁽⁸⁾ SWD(2017) 228 final, punkt 2.2.

⁽⁹⁾ Vt punkt 9.

⁽¹⁰⁾ Nt programmid Eurofighter Thypoon või A400M.

4) investeerida satelliitsidesse, et tagada sõltumatu juurdepääs kosmosele ja Maa pidev seire;

5) pakkuda liikmesriikidele kaitsevõimet küberohtude vastu ja abistada neid selles valdkonnas.

2.9. Algatuspakett, mille osadeks on Euroopa kaitsetööstuse arenguprogrammi loomist käsitleva määruse ettepanek ja Euroopa Kaitsefondi loomise ettepanek, et toetada ühisinvesteeringuid tehnoloogiate ja materjalide uurimisse ja arendamisse, on pühendatud eesmärgile käivitada kaitse- ja julgeolekusektori reformimise protsess, et

— tugevdada koostööd liikmesriikide vahel ja luua uusi koostööprogramme;

— vähendada takistusi riikide turgude vahel;

— aidata Euroopa kaitsetööstusel muutuda konkurentsivõimelisemaks;

— edendada koostõimet tsiviil- ja sõjaliste uuringute vahel;

— määrata kindlaks kaheksa kasutusega valdkonnad, nagu energia, kosmos ja tehnoloogia, et nende abil toetada Euroopa kaitsevõime tugevdamist.

2.9.1. Sektori üldiste väljakutsetega toimetulekuks on vaja arendada Euroopa Kaitseagentuuri potentsiaali, et selgitada välja ühise operatiivtegevuse valdkonnad, mis jäävad liikmesriikide otsustada.

2.10. Euroopa Ülemkogu kutsus 15. detsembril 2016. aastal üles esitama 2017. aasta esimesel poolaastal ettepanekud Euroopa Kaitsefondi loomise kohta, sealhulgas nägema ette elemendi liikmesriikide poolt kokkulepitava võime ühiseks arendamiseks⁽¹¹⁾. Euroopa Ülemkogu kutsus 2017. aasta märtsis ühise välisasjade ja kaitsekoostöö raames oma järeldustes üles looma sõjaliste missioonide plaanimise ja juhtimise teenistuse (MPCC) ning uue struktuuri, et parandada ELi võimet reageerida kiiremini, tõhusamalt ja ühtlasemalt.

2.11. 22.–23. juunil 2017. aastal kogunenud Euroopa Ülemkogu leppis kokku vajaduses algatada kaasav ja ambitsioonikas poliitika- ja julgeolekukomitee alaline struktureeritud koostöö koos siduvate kriteeriumide ja kohustuste ühise nimekirjaga täielikus kooskõlas ELi lepingu artikli 42 lõikega 6 ja artikliga 46, samuti aluslepingu protokolliga nr 10 vastavalt riigikaitse kavandamisele ning asjakohastele kohustustele, mille asjaomased liikmesriigid on NATO ja ÜRO raames kokku leppinud⁽¹²⁾.

2.12. Euroopa Parlament on omalt poolt jätkuvalt nõudnud tihedamat koostööd ELi liikmesriikide vahel kaitsevaldkonnas, samuti Lissaboni lepingu täielikku rakendamist julgeoleku- ja kaitsevaldkonnas. Parlament julgustas oma 22. novembri 2016. aasta resolutsioonis Euroopa kaitsealiidu kohta⁽¹³⁾ „Euroopa Ülemkogu juhtima liidu ühise kaitsepoliitika järkjärgulist kujundamist ja tagama selle elluviimiseks täiendavad rahalised vahendid“.

2.12.1. Euroopa Parlament rõhutas ka, et Euroopa riikidel peab olema usutav sõjaline võime, ja julgustas liikmesriike suurendama jõupingutusi koostõimelise sõjalise võime arendamiseks ning kordas oma nõuet ühtlustada süstemaatiliselt sõjalisi nõudeid ja ELi kaitse kavandamise protsessi kooskõlas NATO kaitseplaneerimisprotsessiga⁽¹⁴⁾.

2.13. Komitee on mitmel puhul avaldanud arvamust kaitsepoliitika kohta,⁽¹⁵⁾ kutsudes üles tegema märkimisväärsed kvaliteediga seotud edusamme Euroopa kaitsealase koostöö valdkonnas⁽¹⁶⁾.

⁽¹¹⁾ Välisasjade nõukogu 15. novembri 2016. aasta järeldused.

⁽¹²⁾ Vt joonealune märkus 2.

⁽¹³⁾ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2016-0435+0+DOC+XML+V0//ET>.

⁽¹⁴⁾ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0456+0+DOC+XML+V0//ET>.

⁽¹⁵⁾ ELT C 288, 31.8.2017, lk. 62; ELT C 67, 6.3.2014, lk. 125; ELT C 299, 4.10.2012, lk. 17; ELT C 100, 30.4.2009, lk. 114; ELT C 100, 30.4.2009, lk. 109.

⁽¹⁶⁾ ELT C 288, 31.8.2017, lk. 62.

3. Euroopa Komisjoni ettepanek

3.1. Komisjon teeb ettepaneku luua Euroopa kaitsevaldkonna tööstusliku arendamise programm eelarvega 500 miljonit eurot ajavahemikuks 1. jaanuarist 2019 kuni 31. detsembrini 2020. aastal. Programmi eesmärgid on järgmised:

- ELi kaitsetööstuse konkurentsivõime ja innovatsioonisuutlikkuse tugevdamine, projektide toetamine nende arendustapis ja igasuguse innovatsiooni edendamine;
- koostöö tõhustamine ettevõtjate vahel toote- ja tehnoloogiaarenduses;
- teadus- ja arendustegevuse toetamine, eriti uurimistulemuste edasiarendamisel;
- koostöö ergutamine ettevõtjate vahel dubleerimise ja hajutatuse vähendamiseks ning mastaabisäästu loomiseks.

3.2. Liidu finantssekkumine toimub toetuste, finantsinstrumentide või riigihangete vormis, et toetada toodete tehniliste kirjelduste, prototüüpide ja katsetuste väljatöötamist ning toodete, komponentide ja tehnoloogiate kvalifitseerimist ja sertifitseerimist.

3.3. Kavandatud rahastamiskõlblikkuse kriteeriumid on järgmised: koostööettepanekud vähemalt kolmelt ettevõtjalt kahest liikmesriigist; prototüüpimise puhul piirdub rahastamine 20 %ga projekti kogumaksumusest, kuid kõigil muudel juhtudel võidakse katta kogukulud.

4. Üldised tähelepanekud

4.1. Komitee toetab algatusi, mis on suunatud eesseisvate probleemide lahendamisele ja oma kodanike julgeoleku, sealhulgas küberjulgeoleku tagamisele, tugevdades Euroopa kaitse strateegilist sõltumatust ning arendades kindlat Euroopa ühist tööstus- ja tehnoloogilist baasi.

4.2. Komitee toetab kindlalt Euroopa kaitsevaldkonna tööstusliku arendamise programmi käivitamist määruse eelnõuga. See on **esimene samm, mis vajab täiustamist ja tugevdamist** juba eraldatud vahendite osas, eesmärgiga saavutada praegust geopoliitilist olukorda arvestades võimalikult kiiresti ühine kaitsesüsteem, iseäranis teadus- ja arendustegevuses.

4.3. Komitee arvates on aeg luua tõhus, kõikehõlmav, tulemuslik ja konkurentsivõimeline **ELi 27 liikmesriiki hõlmav ühtne Euroopa kaitseturg**, millel on järgmised tunnused:

- avatum ja killustumata ka standardite, tehniliste kirjelduste ja CE-märgise kasutamisel;
- parem tooraine kättesaadavus;
- eritoetus väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele;
- lihtsam juurdepääs rahastamisele, teabele ja muudele turgudele;
- tugev spetsialiseerumine;
- energia- ja kosmosetaristu tõhus kasutamine;
- tõhusam piirikaitse ja vajalik meresõiduohutus;
- tulevikuanalüüsid, et luua ühine osalusel põhinev nägemus kogu ELis;
- kestlik ja sotsiaalselt vastuvõetav areng võitlemaks ebakindlate töösuhetega;
- ELi-sisese vahetuse edendamine tootmisahelate vahel, lihtsustades ajutist impordi ettevõtete vahel turvalisuse ja julgeoleku valdkonna volitatud ettevõtjate (AEOS) jaoks ⁽¹⁷⁾.

⁽¹⁷⁾ AEOS – turvalisuse ja julgeoleku valdkonna volitatud ettevõtja, kes vastab asjaomastele standarditele, et tagada rahvusvahelise tarneahela turvalisus.

4.3.1. Komitee on veendunud, et üksnes Euroopa kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi töötajatele töösuhete ebakindluse vastu võideldes saab tagada, et ettevõtjad omandavad uusi oskusi ja saavutada EDIDP programmis seatud eesmärgid.

4.4. Komitee leiab, et EDIDP programmile **eraldatud eelarve** on väga piiratud ning et toetust peaks saama ka Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fondist, „et saavutada parim võimalik mõju tööhõivele, ka julgeoleku- ja kaitsetööstusega seotud kahese kasutusega tehnoloogiad, toetades ühe tugeva ja selgemalt määratletud Euroopa kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi käivitamist“⁽¹⁸⁾.

4.5. Samuti leiab komitee, et rahastamiskõlblikkuse kriteeriumid, mis tagavad **meetmete tehnoloogilise ja tööstusbaasi tõelise Euroopa mõõtmise**, on ebapiisavad: tuleks nõuda, et osaleb vähemalt kolm ettevõtjat **vähemalt kolmest** liikmesriigist lisaks väikeettevõtjatest koosnevatele kasutajarihmadele.

4.5.1. Lisaks tuleks tagada tasakaal Euroopa eri riikide vahel ja väikeettevõtjate märkimisväärne osalusmäär.

4.6. Komitee loodab, et ELi rahastamine tagab, et arendustegevus on eelkõige kasutoov Euroopa ettevõtjatele.

4.7. Samuti loodab komitee, et kaitserelvade ekspordi eeskirjad ühtlustatakse Euroopa tasandil kooskõlas relvakaubanduslepingu sätetega, mille on allkirjastanud ja ratifitseerinud kõik ELi liikmesriigid, et kõrvaldada võimalik konkurentsimoonutuste põhjus Euroopa ettevõtjate vahel, mis raskendaks eksporditurule juurdepääsu.

4.8. Võetavate meetmete puhul peab komitee esmatähtsaks võidelda Euroopa kaitsetööstuse töötajate töösuhete ebakindluse vastu. ELi rahastamise eesmärk on tugevdada kaitsesektori tööstusliku ja tehnoloogilise baasi asjatundlikkust. Kuna tööstuse asjatundlikkus tugineb töötajatele, on vaja pikaajalist ja turvalist koostööd nende ja n ettevõtete vahel, kus nad töötavad.

4.9. Sama kehtib komitee arvates **projektide suhtes kohaldatavate valikukriteeriumide** kohta, mille hulka tuleks lisada:

— eeldatav mõju töötajate oskuste kvantitatiivse ja kvalitatiivse tugevdamise seisukohast;

— väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate osalemine kui täiendavalt kvalifitseeriv tegur;

— sotsiaal- ja keskkonnastandardite järgmine⁽¹⁹⁾.

4.9.1. Komitee arvates tuleks ette näha väiksematele ettevõtetele suunatud avatud püsivaid väikeprojekte käsitlevate hangete kvoot (nt 10 %), mis võimaldaks kõigi kaitsevaldkonnas toodete ja teenuste tehnoloogilis-uuendusliku arendamisega tegelevate osalejate rohkem tasakaalustatud osalemist programmis.

4.10. Arvestades komisjoni rakendusvolitusi, peab komitee hädavajalikuks toetada Euroopa kaitsevaldkonna tööstusliku arendamise programmi juhtimist, mille käigus suudetakse määratleda ühised ja konkreetsed eesmärgid

— liikmesriikide tööstusvaldkonna ekspertide nõuandekomitee abil ettepanekute tegemiseks prioriteetsete teemade kohta;

— liikmesriikide esindajaid hõlmava programmi korralduskomitee abil geopoliitilise tasakaalu tagamiseks kogu liidus.

5. Võetavad meetmed:

5.1. rõhutada Euroopa kaitseüsteemi põhirolli Euroopa julgeolekuhuvide kaitsmisel ning seoses võetud rahvusvaheliste kohustustega demokraatia ja õigusriigi põhimõtete tagamisel;

5.2. rõhutada relvajõudude võimekust ja professionaalsust kui tavapärasest teadusuuringute ja innovatsiooni edendajat ning ettevõtluse ja majanduse elavnemise tõukejõudu Euroopa tootmissüsteemis;

⁽¹⁸⁾ EFSI – Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fond – vt arvamus ELT C 75, 10.3.2017, lk. 57.

⁽¹⁹⁾ Vt joonealune märkus 4.

- 5.3. tugevdada Euroopa Liidu identiteeti ja sinna kuuluvuse tunnet, jagades samu väärtusi eri riikide kodanike vahel;
- 5.4. suurendada Euroopa kodanike teadmisi, teadlikkust ja toetust sõjalise korralduse ja institutsiooniliste kaitsemeetmete kohta;
- 5.5. suurendada kodanike teadmisi, teadlikkust ja toetust kaitsevarustuse tehnoloogilise arendamise kohta, millel on otsene mõju kodanikuühiskonnale ja riigi arengule;
- 5.6. arendada uue ühise lähenemisviisi teabevahetusmöödet, et saaks kasutada Euroopa teabevahetusvaldkonnas üha paremat väljaõpet saanud ja kvalifitseeritumat personali. Asjaomases tegevuses tuleb juhinduda juhtmõttest „kvalifitseeri ja koordineeri“, mis on välja töötatud Euroopa koordineerimisviisi kohaselt kooskõlas NATOga.
- 5.7. Küberjulgeolek ja küberkaitse on valdkonnad, kus kaitse on Euroopa võrdlustegur ning mis on seotud küberruumi kui uue valdkonna tekkimisega tavapäraste sõjaliste valdkondade kõrvale.

Brüssel, 7. detsember 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal**„Euroopa Kaitsefondi käivitamine“**

[COM(2017) 295 final]

(2018/C 129/09)

Raportöör: **Mihai IVAȘCU**Kaasraportöör: **Fabien COUDERC**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 4.8.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Komitee juhatus otsus	16.6.2017
Vastutav sektion	tööstuse muutuste nõuandekomisjon (CCMI)
Vastuvõtmine CCMI	16.11.2017
Vastuvõtmine täiskogus	7.12.2018
Täiskogu istungjärk nr	530
Hääletuse tulemus	179/2/5
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on seisukohal, et Euroopa Liit peab võtma suurema vastutuse oma kaitse eest ning olema valmis ja suuteline astuma vastu kõikidele tema kodanikke ja nende eluviisi ähvardavatele välisohtudele.

1.2. Euroopa kaitsealases tegevuskavas ning üldises välis- ja julgeolekupoliitika strateegias rõhutatakse, kui oluline on, et ELi kaitsetööstus saavutaks strateegilise sõltumatuse, et EL saaks oluliseks ja usaldusväärseks osalejaks kaitsektoris. Euroopa Kaitsefondi selge eesmärk on innustada liikmesriikidevahelist koostööd teadusuuringute ja tehnoloogia, arendustegevuse ning sõjalise võime strateegilise hankimise valdkonnas. Eritähelepanu tuleks pöörata teadusuuringute ja tehnoloogia ning kaitsevõime arenduse ühendamisele.

1.3. Komitee on seisukohal, et kaitsetööstusel, millest sõltub 1,4 miljonit töökohta, on oluline osa Euroopa majanduses. Puudulik koordineerimine läheb igal aastal maksma 25–100 miljardit eurot, mis on üleilmses konkurentsikeskkonnas vastuvõetamatult suur summa.

1.4. Komitee soovib liikmesriikidel ja Euroopa Komisjonil tungivalt kasutada Euroopa Kaitsefondi, et hoida oluline tööstussuutlikkus Euroopa pinnal ning tagada, et Euroopa raha kulutatakse Euroopa teadus- ja arendustegevuseks ja Euroopa relvasüsteemide ostmiseks.

1.5. Komitee toetab Euroopa Kaitsefondi konkurentsipõhist lähenemisviisi, millega tagatakse juurdepääs kõikide liikmesriikide jaoks ja rahastatakse projekte, mis loovad lisaväärtust ja tippasemel tehnoloogiaid.

1.6. Komitee leiab, et lisaks tööstusharu rahastamisele peaks Euroopa Komisjon välja töötama raamistiku tõhusamaks teabevahetuseks sektori mis tahes suurusega ettevõtjate vahel kõigis liikmesriikides.

1.7. Komitee tunnustab asjaolu, et kõnealuses ettepanekus pööratakse eritähelepanu VKEdele nende päritoluriigist olenemata. VKEd on sageli innovatsiooni allikad tipp tehnoloogia valdkondades, näiteks infotehnoloogia ja kommunikatsioon ning küberturvalisus. Samuti tervitaks komitee VKEde kaasamise mehhanisme, näiteks boonussüsteem VKEde piiriülese koostöö edendamiseks.

1.8. Komitee on kindlalt veendunud, et tuleb luua tugev kaitsevõime, mis toetaks Euroopa huve. Selle peavad määratlema liikmesriigid kooskõlas oma riikliku kaitsepoliitika, Euroopa eesmärkide ja NATO partnerlusest tulenevate kohustustega.

1.9. Komitee on seisukohal, et esmajoones tuleb keskenduda tehnoloogiatele, mis võivad olla otsustava tähtsusega, et võimaldada ELil kindlustada tehnoloogiavaldkonnas juhtpositsioon. Seda on võimalik saavutada ühise kaitseplaneerimise ja olulise kaitsevõime kava koostamisega.

1.10. Komitee soovib, et projektikonkursside lepingute sõlmimise protsessis võetaks arvesse kohustuslikke kõrgeid sotsiaalseid ja keskkonnastandardeid.

1.11. Komitee arvates ei saa rahastamiskavad olla samad mis teistes tegevusvaldkondades, võttes arvesse kaitsesektori iseärasusi ning kahtlusi ja hirme, mis puudutavad teadmiste jagamist ettevõtjate ja liikmesriikide vahel.

1.12. Komitee leiab, et Euroopa Kaitsefondi juhtimismudel tuleb paika panna nii ruttu kui võimalik ja see peaks hõlmama Euroopa Liitu, Euroopa Kaitseagentuuri ja liikmesriike ning tööstust. Komisjon peaks uurima uusi võimalusi piirata Euroopa Kaitsefondi rakendamisega kaasnevat bürokraatiat. Samuti soovib komitee, et Euroopa Parlamendil peaks olema regulaarne juurdepääs aruandlusele, et ta saaks hinnata fondi toimimist.

1.13. Komitee soovib uurida, kas Euroopa Kaitsefondi programmi edasise arengu käigus on võimalik suurendada rahastamiskõlblikus projektis osalevate riikide miinimumarvu kolmele.

1.14. Komitee leiab, et Euroopa Kaitsefondis osalevate liikmesriikide arvu maksimeerimine vähendab liiasusi ning soodustab logistika ja allsüsteemide standardimist. Sellega välditakse ka kehtivate NATO standardite dubleerimist ja vähendatakse relvasüsteemide killustatust. Seepärast peaksid Euroopa Kaitseagentuur ja valitud tööstuskonsortsium kõikide heakskiidetud projektide puhul juba varastes arenguetappides tihedalt koostööd tegema, et määratleda ühised normid ja standardid.

1.15. Komiteel on kahtlusi seoses „põhjendatud ootusega, et arendamine päädib hankega“, arvestades et sõjalistest teadusuuringutest leiab arvukalt näiteid arendatud projektidest, millele ei järgnenud hiljem riigihankelepingu sõlmimist. Komitee kutsub üles koostama selged eeskirjad kohustuse suhtes osta edukalt arendatud kaitsevõime.

1.16. Komitee soovib, et kaitsevõime vahendi raames rahastatavate projektide varastes arenguetappides peaks olema võimalik kasutada Euroopa Liidu kaasrahastatud koolitusprogramme. Kvalifitseeritud tööjõud on võtmetähtsusega tiptasemel tehnoloogia arendamiseks kaitsevaldkonnas.

1.17. Lisaks on komitee organiseeritud kodanikuühiskonna esindusorganina valmis pakkuma eksperditeadmisi ja nõustamist kõikides Euroopa Kaitsefondi majanduslikke ja sotsiaalseid aspekte hõlmavates küsimustes.

2. Arvamuse taust, sh kõnealune seadusandlik ettepanek

2.1. Euroopa on oma geopoliitilises keskkonnas silmitsi erakorraliste tingimustega. Kasvav ebastabiilsus rahvusvahelisel areenil on loonud muutliku julgeolekukeskkonna, millega kaasneb arvukalt nii traditsioonilisi kui ka mittetraditsioonilisi ohte. Euroopa kodanikud nõuavad, et nendele väljakutsetele vastamiseks kasutataks kõiki meie käsutuses olevaid vahendeid.

2.2. Selleks, et tugevdada oma osa rahvusvahelisel areenil, peab Euroopa olema suuteline välisohtudele tõhusalt ja sõltumatult vastu astuma. Praeguses geopoliitilises kontekstis on Euroopa kodanike julgeoleku ja heaolu seisukohalt äärmiselt oluline suunata jõud Lähis-Itta ja Aafrikasse.

2.3. 2014. aastal kulutas 27-liikmeline EL ligikaudu 2 miljardit eurot kaitsesektori teadusuuringutele ja tehnoloogiale, pärast asjaomaste kulutuste pidevat vähenemist (27 %) alates 2006. aastast. Teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse kulutused koostööprojektide raamistikus vähenesid rohkem kui 30 %. Samal ajal kulutas USA kaitsealasele teadustegevusele ja tehnoloogiale 9 miljardit eurot aastas, Venemaa kahekordistas ajavahemikul 2012–2014 oma kaitsealase teadus- ja arendustegevuse kulutusi ning hiljutiste andmete kohaselt on ka Hiina oma sellekohaseid investeeringuid suurendanud ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Euroopa Parlamendi uuring „The Future of EU defence research“, 2016. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/535003/EXPO_STU\(2016\)535003_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/535003/EXPO_STU(2016)535003_EN.pdf).

2.4. Euroopa Kaitsefondi ülesanne Euroopa kaitsealase tegevuskava⁽²⁾ osana on aidata liikmesriikidel koordineerida ja paremini kasutada raha, mida nad on valmis kaitsele kulutama, vältides dubleerimist ja luues sünergiaid alates teadus- ja arendustegevusest kuni kaitsevõime omandamiseni. Komitee on juba väljendanud oma poolehoidu Euroopa kaitsekoostöö liidu loomisele ning toetanud Euroopa Kaitsefondi⁽³⁾ asutamist.

2.5. Euroopa Kaitsefondil on kaks eraldiseisvat, ent teineteist täiendavat vahendit: teadusuuringute ja kaitsevõime vahend, mille kasutamist koordineerib koostöönõukogu. Teadusuuringute vahendit rahastatakse täies mahus ELi eelarvest ning sellega edendatakse koostööprojekte kaitsevõime arendamiseks, võttes arvesse liikmesriikide kokku lepitud prioriteete. Kaitsevõime vahendit rahastatakse peaaesjalikult liikmesriikide sissemaksetest.

2.6. Komitee tunnistab, et praeguses julgeolekukeskkonnas, milles annavad tooni terrorirünnakud Euroopa pinnal, hübriidsõda ja küberrünnakud, on üha keerulisem eristada sise- ja välisjulgeolekut, mis on teineteisega järjest enam läbipõimunud.

3. Euroopa Kaitsefondi ja Euroopa kaitsetööstuse suhe; iseärasused

3.1. Kaitsevõime ja suutlikkus kaitsta Euroopa välispiire on tihedalt seotud tugeva tööstusbaasiga. Seepärast soovitab komitee, et Euroopa tasandil kollektiivkaitse tugevdamiseks võetud meetmed peavad võimaldama kaitsetööstusel jääda Euroopa pinnale. Äristrateegiad võivad sundida kaitsetööstust otsustama väljaspool ELi tegutsevate alltöövõtjate kasuks, viies sellega osa nende tarneahelast kolmandatesse riikidesse. Komitee usub, et Euroopa raha kasutamine kolmandate riikide töövõtjate toetamiseks peaks olema võimalikult piiratud ning et äriotsuseid ei tohiks langetada strateegilise sõltumatuse arvelt.

3.2. Euroopa Kaitsefondi prioriteet peaks olema Euroopa tööstuse konkurentsivõime suurendamine, arendades samal ajal tehnoloogiaid, mis on olulised ELi kaitsesektori olemasoluks ja isemajandamiseks.

3.3. Kaitsesektorit on põhjalikult muutmas tehisintellekt, suurandmed ja pilvtehnoloogiad, küberrünnakud, mehitamata sõidukid, hübriid- ja riigiüleised ohud jne. Uut tüüpi tehnoloogiad ja ohud nõuavad uut tüüpi vastumeetmeid. Üks on kindel: koostööd tehes saab neid probleeme paremini lahendada ja ennetada. Vaja on süstemaatilisemat koostööd, samuti ühiseid jõupingutusi tehnoloogiate arendamiseks ja koordineeritud meetmeid kaitsevõime hankimisel.

3.4. Komitee juhib tähelepanu tugevale majanduslikule stiimulile tihedamaks koostööks. Kaitsetööstuses töötab otse või kaudselt rohkem kui 1,4 miljonit kõrge kvalifikatsiooniga inimest ning iga investeeritud euro toob 1,6 eurot tulu. Puudulik koordineerimine selles valdkonnas läheb Euroopale aastas maksma 25–100 miljardit eurot⁽⁴⁾.

3.5. See puudulik koostöö väljendub suures arvus liiastes relvasüsteemides, kaitsetööstuse väheses mastaabisäästus ning meie relvajõudude vähenenud kasutusvalmiduses. ELis on 178 erinevat relvasüsteemi USA 30 süsteemiga võrreldes. ELis on kasutusel 17 erinevat lahingutanki liiki, USAs ainult üks. See on selge märk kaitse-eelarve ebatõhusast kasutamisest ning kaitsevarustuse puudulikkusest koostalitlusvõimest.

3.6. Komitee tuletab meelde, et tulemuslik kaitsealane teadustegevus ja tehnoloogiaarendus põhineb kvalifitseeritud tööjõul. Edasipüüdlik ja põhjalik koolitus ja kutseõpe kaitsetööstuses on kesksel tähtsusega, et viia ellu edukad projektid, mille eesmärk on saavutada tehnoloogiline tippase.

3.7. Komitee juhib tähelepanu asjaolule, et minevikust võib tuua edukaid näiteid ühisest sõjalisest koostööst teadusuuringute ja kaitsevõime omandamise valdkonnas. Eurofighter Typhoon, rakett Meteor, Horizoni klassi hävitaja ja fregatt FREMM on üksnes mõned näited seda laadi projektidest.

⁽²⁾ COM(2016) 950 final, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016DC0950&from=ET>.

⁽³⁾ ELT C 288, 31.8.2017, lk 62.

⁽⁴⁾ „Defending Europe. The case for greater EU cooperation on security and defence“, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/defending-europe-factsheet_en.pdf.

3.8. Komitee jaoks on ebaselge, kuidas saavad projekti arendamisele pühenduvad liikmesriigid tõendada, et on „põhjendatud ootus, et arendamine päädib hankega“, arvestades et sõjalistest teadusuuringutest leiab arvukalt näiteid arendatud projektidest, millele ei järgnenud hiljem riigihankelepingu sõlmimist⁽⁵⁾. ELi eelarvest uue kaitsevõime arendamise varase etapi kaasrahastamise võimaluse eesmärk on vähendada tööstusharuga seotud riske, ent see on saavutatav üksnes juhul, kui kliendid kohustuvad hankima edukalt arendatud kaitsevõime.

3.9. Kokkuvõetuna on ELi 28 liikmesriiki maailmas sõjalistelt kulutustelt teisel kohal. Tuleb tunnistada, et ELi 27 liikmesriigi kaitsekulutused on ajavahemikul 2005–2015 peaaegu 11 % vähenenud, samas kui kõik suurjõud on oma kaitsekulutusi suurendanud⁽⁶⁾. Üksnes neli liikmesriiki 28st täidavad NATO raames seatud eesmärgi, mille kohaselt peaksid kaitsekulutused moodustama 2 % riigi SKPst. Kaitsealase teadustegevuse ja tehnoloogiaarenduse kulutusi on riigieelarvetes märkimisväärselt vähendatud. Ajavahemikul 2006–2013 vähenesid kaitsetööstuse teadusuuringute ja tehnoloogiaarendusega seotud kulutused Euroopa Kaitseagentuuris osalevas 27 liikmesriigis 27 %⁽⁷⁾.

3.10. Komitee on seisukohal, et Ühendkuningriigis asuvate kaitsetööstuse ettevõtete probleemiga tuleb tegeleda varases etapis, võttes arvesse nende huvi Euroopa arenguprogrammide vastu ja Ühendkuningriigi olulist osa kaitsevaldkonnas. EL on huvitatud Ühendkuningriigi oskusteabe kasutamisest ka edaspidi.

3.11. Ehkki komisjon rahastab teadusuuringute vahendit, otsustavad kaitsevõimega seotud riigihangete üle ja investeerivad neisse liikmesriigid. Kogu selles süsteemis leiab teadus- ja arendustegevus ning kaitsevõime arendamine tegelikult aset tööstuse kaudu. Komitee on seisukohal, et lisaks tööstusharu rahastamisele peaks komisjon välja töötama raamistiku paremaks teabevahetuseks ELi kaitsesektori kõigi osaliste vahel.

4. Toetusesaajad: suured osalejad ja VKEd

4.1. Komitee on arvamisel, et liikmesriigid jäävad julgeoleku kindlustamisel esmatähtsaks ka tulevikus ning et ükski praegune Euroopa tasandi algatus ei muuda seda.

4.2. Komitee leiab, et Euroopa Kaitsefond peaks olema üksnes konkurentsipõhine programm, millest rahastatakse kõige asjakohasemaid ja konkurentsivõimelisemaid projekte, vaatamata geograafilistele või sotsiaalsetele kaalutlustele. Siiski tuleb võtta meetmeid, et tagada õiglane juurdepääs kõikide liikmesriikide jaoks ning innustada väiksemaid ettevõtjaid piiriülese koostöö raames ühinema.

4.3. Komitee on veendunud, et VKEdel on meie majanduses oluline roll. Komitee tervitab VKEde ning teiste kaitsetööstuses osalevate keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjate edendamist. Lisaks on idufirmad ja väikeettevõtjad sageli innovatsiooni allikad tipp tehnoloogia valdkondades, nagu infotehnoloogia ja kommunikatsioon ning küberturvalisus. Komitee toetab seda jõuliselt ja peab äärmiselt oluliseks, et põhieesmärk oleks tagada võrdsed võimalused kõikidele VKEdele nende päritoluriigist olenemata.

4.4. Komitee arusaama kohaselt on Euroopa Kaitsefond loodud toetama Euroopa kaitsetööstuse konkurentsivõimet. Euroopa Komisjon peaks edendama fondi tegevuses küll kaasavat lähenemisviisi, ent seda ei tohiks kasutada regionaalarengufondina. See võib kaasa tuua ressursside liiga hajutatud jaotamise, mis ei oleks otstarbekas Euroopa kaitse süsteemide killustatuse vastu võitlemiseks.

4.5. Kaasavuse huvides ei tohiks seda fondi luua üksnes suurtele osalejatele. Märkimisväärne osa fondi vahenditest peaks olema suunatud VKEdele, näiteks valides välja väiksemad projektid. Samuti tervitaks komitee mehhanisme, näiteks boonussüsteemi, mis edendaks VKEde piiriülest koostööd.

4.6. Komitee mõistab, miks rahastatakse kaitsevaldkonnas teadusuuringuid ja tehnoloogiaarendust 100 % ulatuses ELi vahenditest (vastupidiselt ELi poolsele traditsioonilisele kaasrahastamisele tsiviilvaldkonnas). Klientide väga piiratud arvu tõttu (peamiselt riikide kaitseministeeriumid) on ettevõtjatel keeruline amortiseerida riske, mis kaasnevad uue toote

⁽⁵⁾ Üks näide on USA mereväe arendatud Northrop Grumman X-47B. Vaatamata esialgsele edule ja katselendudele, pidas USA merevägi programmi – mille kogukulu oli 813 miljonit USA dollarit – liiga kulukaks ja radarile ebapiisavalt nähtamatuks ning programm peatati.

⁽⁶⁾ Stockholmi Rahvusvahelise Rahu-uuringute Instituudi sõjaliste kulutuste andmebaas 2005–2015, <https://www.sipri.org/databases/milex>.

⁽⁷⁾ COM(2016) 950 final, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016DC0950&from=ET>.

arendamisega prognoositavamal turul. Vaatamata sellele, kas tulevane fond hõlmatakse järgmises mitmeaastases finantsraamistikus teiste teadusfondidega sama peatüki alla või mitte, tuleb neid iseärasusi igal juhul arvesse võtta.

4.7. Komitee on kindlalt veendunud, et Euroopa Kaitsefond loob liikmesriikide jaoks tugeva stiimuli osta tulevaste kaitsealaste hangete puhul Euroopa tooteid, tagades seeläbi majandusarengu ja kaitstes üldise sõjalise võime hoidmise jaoks vajalikku oskusteavet ja tööstusbaasi. Komitee toetab ideed, et liikmesriigid peaksid võtma kohustuse omandada Euroopa Kaitsefondi edukate teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse projektide käigus loodud tehnoloogiaid ja kaitsevõimet.

5. Ühine kaitseplaneerimine ja olulise kaitsevõime kava

5.1. Komitee soovib liikmesriikidel koos Euroopa Komisjoni ja Euroopa Kaitseagentuuriga töötada välja ühise kaitseplaneerimise ja olulise kaitsevõime kava, et määrata kindlaks teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse prioriteedid ning vajalik sõjaline võime nii liikmesriikide kui ka Euroopa kaitsevaldkonna jaoks.

5.2. Võttes arvesse väga väheseid kogemusi seda laadi programmidega (peamiselt üksnes katseprojekt ja ettevalmistava meetme käivitamine), ei tuginenud Euroopa Liit oma ettepaneku koostamisel selgetele näitajatele ning tal ei ole veel selget kava olulise kaitsevõime jaoks. See kava koostatakse 2018. aastal.

5.3. Olulise kaitsevõime kava peaks tagama ELi liikumise strateegilise sõltumatuse poole ning määratlema tehnoloogiad, mida on vaja arendada, et Euroopa Liit säilitaks oma juhtpositsiooni olulise kaitsevõime valdkonnas ja vähendaks sõltuvust välisosalejatest. Komitee leiab, et liikmesriikide individuaalsetest vajadustest kaugemale mineva tehnoloogia ja kaitsevõime arendamine on Euroopa Kaitsefondi edu seisukohalt otsustav.

5.4. Komitee toetab kindlalt kaitsevõimest lähtuvat lähenemisviisi teadusuuringutele. Seetõttu leiab komitee, et kogu Euroopa Kaitsefondi raames toimuva teadustöö puhul tuleb keskenduda olulisele kaitsevõimele, mida Euroopal on vaja, et vabalt toimida ja otsustada.

5.5. Tehnoloogiline üleolek on praeguses julgeolekukeskkonnas keske tähtsusega. Seepärast leiab komitee, et Euroopa Kaitsefondi ja eeskätt Euroopa kaitseuuringute programmiga (EDRP) tuleb tagada, et Euroopa jääb sõjalise teadustegevuse valdkonnas juhtivale kohale. Sellega seoses võiks olla otstarbekas suunata ressursse tehnoloogia tutvustussüsteemidesse, millega toetatakse tulevasi ühisprogramme.

5.6. Komitee on arvamusel, et olulise kaitsevõime kava koostamisel tuleb kavandada ja arvesse võtta tehnoloogia-valdkonna kogu elutsükli. Lisaks tuleb teadus- ja arendustegevust ning kaitsevõime arendamist kavandada ja koordineerida ELi ja liikmesriikide koostöös, võttes arvesse ka meie NATO partnerlusest tulenevaid kohustusi.

6. Investeeringusvaldkonnad ja rahastamiskavad

6.1. Euroopa Komisjon pakub Euroopa Kaitsefondi mõlema vahendi rahastamiseks välja ambitsioonika kava:

— 90 miljonit eurot ettevalmistavale meetmele aastatel 2017–2020;

— 500 miljonit eurot aastas Euroopa kaitseuuringute programmile;

— 500 miljonit eurot 2019. ja 2020. aastal Euroopa kaitsevaldkonna tööstusliku arendamise programmile;

— 1 miljard eurot aastas alates aastast 2021 järgmise mitmeaastase finantsraamistiku raames.

6.2. Komitee on seisukohal, et investeeringuid tuleb suunata tehnoloogiatele, mis on ELi kaitsetööstuse jaoks olulised ja milles me oleme sõltuvad või muutumas sõltuvaks välisriikidest. Komitee leiab samuti, et esmajoones tuleb keskenduda tehnoloogiatele, mis võivad olla otsustavad, et võimaldada ELil saavutada tehnoloogialane juhtpositsioon erinevates valdkondades.

6.3. Komitee toetab kahe vahendi eraldi rahastamist: ELi rahastust teadusuuringute vahendile ja liikmesriikide eelarvevahendeid kaitsevõime vahendile. Komitee on juba esitanud oma seisukoha, mille kohaselt „seni, kuni liidul ei ole omaenda muutuvat sissetulekut, jääb relvajõudude sõjalise võime omandamine liikmesriikide vastutuseks. [...] Komitee rõhutab, et ELi lepingu artikli 41 kohaselt ei või ELi eelarvet kasutada sõjaliste operatsioonide rahastamiseks. Sellest

põhimõttest loobumine oleks vastuolus ka teatavate liikmesriikide julgeoleku- ja kaitsepoliitika eripäraga (ELi lepingu artikli 42 lõige 1)⁽⁸⁾.

6.4. Komitee soovib, et Euroopa Kaitsefondi tuleks kasutada rahastamisvahendina, et toetada kaitsevõime arendamist valdkondades, milles Euroopa kaitsetööstus sõltub praegu välisallikatest. Sellise kaitsevõime arendamine Euroopas võimaldab teha strateegilisemaid valikuid ja toob samas sektorisse väärtuslikke teadmisi, tehnoloogilisi võimalusi ja töökohti.

6.5. Komitee leiab, et Euroopa Kaitsefondi teadusuuringute vahendile pakutava rahastuse määr võimaldab ka ulatuslikke stiimuleid uuendusliku teadustegevuse jaoks. See muudab ELi Euroopa suuruselt neljandaks kaitsealase teadustegevuse rahastajaks. See fond ei tohiks siiski toimida Euroopa muude oluliste arenguprojektide arvelt.

6.6. Komitee on seisukohal, et Euroopa Kaitsefondi jaoks rahastamiskavade koostamine on väga oluline, et tagada tööstusharu täielik pühendumine ja innustada tootlike konsortsiumite loomist, mis hõlmaks nii paljusid liikmesriike kui võimalik. Rahastamiskavad ei saa olla samad mis teistes tegevusvaldkondades, võttes arvesse kaitsesektori iseärasusi ning kahtlusi ja hirme, mis puudutavad teadmiste jagamist ettevõtjate ja liikmesriikide vahel.

7. Juhtimine

7.1. Euroopa Komisjoni ettepanekust ei selgu, millises vormis Euroopa Kaitsefondi juhitakse. Komitee leiab, et fondi juhtimismudel tuleb esimesel võimalusel selgelt määratleda ja see peaks hõlmama Euroopa Liitu, Euroopa Kaitseagentuuri ja liikmesriike ning tööstusharu.

7.2. Komitee leiab, et arutelu liikmesriikide vahel tuleks innustada, et jõuda kokkuleppele Euroopa Kaitsefondi juhtimismudeli osas, võttes arvesse mõlemat vahendit ja ka järgmist mitmeaastast finantsraamistikku. Kuigi seda esitletakse kui järjekordset teadus- ja arendustegevuse programmi, juhib komitee tähelepanu asjaolule, et kaitsesektor on ainulaadne ja sellel on mitmeid erijooni, mida tuleks hallata erinevate, ent selgete eeskirjadega. Nendes eeskirjades tuleb kokku leppida nii ruttu kui võimalik.

7.3. Komitee juhib tähelepanu ka sellele, et neid kahte vahendit tuleb tihedalt koordineerida teiste riiklike ja rahvusvaheliste programmidega, milles liikmesriigid osalevad.

7.4. Kuigi kahest liikmesriigist pärit kolme ettevõtte kriteerium näib esialgu piisav, leiab komitee, et kui programmiga liigitakse järgmisse arenguetappi, peaks miinimumnõudeks olema kolm riiki, et edendada suuremat koostööd liikmesriikide vahel.

7.5. Euroopa Kaitsefondist rahastatavad projektid – nii teadusuuringute kui ka kaitsevõime vahendi raames – hõlmavad avaliku sektori vahendeid. Euroopa Komisjon peaks tagama, et hankemenetluses valitakse välja vaid konkurentsivõimelisemad projektid, võttes seejuures arvesse kõrgeid sotsiaalseid ja keskkonnastandardeid objektiivsete kriteeriumide alusel.

7.6. Komitee tunneb muret, et liigne bürokraatia takistab Euroopa Kaitsefondi praktilist elluviimist ja soovib Euroopa Kaitsefondi arengu käigus uurida täiendavaid võimalusi selles valdkonnas.

7.7. Komitee kui Euroopa organiseeritud kodanikuühiskonda esindav organ rõhutab oma valmisolekut pakkuda nõustamist Euroopa Kaitsefondi rakendamist ning kõiki Euroopa uue kaitsepoliitika majanduslikke, sotsiaalseid ja teadusuuringutega seotud aspekte hõlmavates küsimustes.

8. Standardimine

8.1. Komitee leiab, et ühised programmid, mille raames keskendutakse vastastikku tunnustatud vajadustele, ei vähenda üksnes liiate süsteemide arvu, vaid soodustavad ka allsüsteemide ja logistika suuremat standardimist.

⁽⁸⁾ ELT C 288, 31.8. 2017, lk 62.

8.2. Võrdlusaluste osas on oluline vaadelda üldpilti, st mitte üksnes liikmesriikide riiklikke uurimisprogramme, vaid ka meie NATO partnerite edusamme kõikides valdkondades.

8.3. Komitee soovib tungivalt, et komisjon määratleks koos Euroopa Kaitseagentuuri ja liikmesriikidega prioriteetsed valdkonnad ühiseks arenguks. Seda on võimalik saavutada üksnes vajaduste ühtse määratlemisega ja ulatuslikuma standardimisega.

8.4. Fondi eesmärk on suurendada riiklike kaitsekulutuste tulemuslikkust ja ratsionaalsust, mitte neid asendada. See on saavutatav üksnes juhul, kui Euroopa Kaitsefond toetab oma lisaväärtust, realiseerides projektid, mida liikmesriigid üksi ei oleks suutnud tõhusamalt või madalamate kuludega ellu viia. Fond peaks looma stiimuli paremaks koostööks. Üksnes siis on sellega võimalik vältida erinevate relvasüsteemide mitmekordistamist.

8.5. Komitee väljendab toetust ühiste standardite väljatöötamisele, ⁽⁹⁾ vältides seejuures kehtivate standardite, iseäranis NATO standardite dubleerimist. Kuna Euroopas on 178 erinevat relvasüsteemi, oleks teadusuuringute üks prioriteet töötada välja ühised Euroopa standardid ja liidesed, et ühendada olemasolevaid süsteeme nii palju kui võimalik ja valmistada ette tulevased süsteemid. Selliseid standardeid järgides saaksid liikmesriigi töötada välja kogu Euroopas sobivad süsteemid.

8.6. Standardite küsimus on iseäranis oluline allsüsteemide puhul. Vastarendatud toodete puhul seatakse standard kindlasti Euroopa tasandil, ent olemasolevad allsüsteemid, mis võidakse nimetatud toodetesse lisada, peaksid samuti teataval määral põhinema ühistel standarditel. Komitee leiab, et see suurendaks koostalitlusvõimet, vähendades seeläbi relvasüsteemide killustatust.

Brüssel, 7. detsember 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

⁽⁹⁾ OJ C 288, 31.8.2017, p. 62.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal**„Komisjoni 28. aprilli 2017. aasta teatis „Komisjoni teatis õiguskaitse kättesaadavuse kohta keskkonnaõiguse valdkonnas““**

[C(2017) 2616 final]

(2018/C 129/10)

Raportöör: **Cillian LOHAN**Kaasraportöör: **Brian CURTIS**

Konsulterimistaotlus	Euroopa Komisjon, 31.5.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Täiskogu otsus	25.4.2017
Vastutav sektsioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	21.11.2017
Vastuvõtmine täiskogus	7.12.2017
Täiskogu istungjärk nr	530
Hääletuse tulemus	171/5/2
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Komitee toetab kõnealust tõlgendavat teatist, milles antakse kasulik ülevaade Euroopa Kohtu praktikast seoses õiguskaitse kättesaadavusega riiklikul tasandil keskkonnanõuade puhul kuni teatise ilmumise kuupäevani. Teatis toob suurema kindluse ja selguse otsustajate jaoks riiklikes kohtutes ja haldusstruktuurides ning samuti ettevõtjatele ja kodanikele, eeldusel et seda tulemuslikult levitatakse.

1.2. Komitee tunnustab, et õiguskaitse kättesaadavuse järjepidevus kogu ELis on oluline tegur, mis toetab ühtset turgu ja ELi õigusaktides sätestatud õiguste järjepidevat rakendamist ELis ning tagab turgude ja investorite jaoks vajaliku selguse ja kindluse.

1.3. Komitee nõuab üldkehtivaid ja siduvaid ELi õigusakte, mis on vajalikud kogu ELis õiguskaitse kättesaadavuse järjepideva ja täieliku tagamise saavutamiseks, et täiendada kõnealuse teatisega õiguskaitse kättesaadavuse suunas astunud kiiduväärset sammu. Ka komisjoni talituste töödokumendi⁽¹⁾ hinnangu kohaselt on ELi siduv õigusakt parim lahendus. Komitee tunnustab samuti analüüsi ja soovitusi, mis esitati selleteemalises komisjoni tellitud Darpö aruandes⁽²⁾. Liikmesriigid peavad selliseid eesmäärke toetama ega tohi takistada nende täitmist.

1.4. Et teatis avaldaks tegelikku mõju, on vaja seda täiendada liikmesriigi tasandi koolitus- ja haridusmeetmetega määratud sihtrühmades, eelkõige kohtu- või halduskontrolliga tegelevate organite ning kodanike hulgas.

1.5. Nii komisjon kui ka liikmesriigid peavad esmatähtsale kohale seadma piisavad ressursid ja rahastamise, et kõnealuseid kavaseid tõhusalt toetada.

1.6. Teatistes ei püüta tõrjuda kõrvale riiklikke jurisdiktsioone ja selles tuuakse välja Euroopa Kohtu otsused ja selgitused, mis moodustavad siduvad põhinõuded. See asjaolu ning nõue, et ei tohiks olla erandeid ega tagasikäiku, tuleks välja tuua teatise järgmistes versioonides.

⁽¹⁾ <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/10102/2017/EN/SWD-2017-255-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF>.

⁽²⁾ <http://ec.europa.eu/environment/aarhus/pdf/synthesis%20report%20on%20access%20to%20justice.pdf>.

1.7. Kõnealust tõlgendavat teatist tuleb pidevalt ajakohastada. Selleks et tagada täpsus ja ajakohasus, on oluline sisu õigeaegselt värskendada ning edastada määratud sihtrühmale meeldetuletusi, et kajastada Euroopa Kohtu praktikas toimuvat. Kaaluda tuleks dünaamilist ja ajakohast vahendit kodanikuühiskonna, riigiasutuste ja kohtuasutuste jaoks.

1.8. Samuti tuleks prioriteetseks pidada tagasisidet ekspertide kogukondadelt ning tegelemist liikmesriikide jaoks teatistes sisalduvate lünkade ja puudustega, kaaludes muu hulgas seda, kuidas tegeleda valdkondadega, kus Euroopa Kohtu praeguses praktikas on lünki.

1.9. Luua **ja säilitada** tuleb sõltumatu, objektiivne, terviklik ja ajakohane lähtekoht, mis kajastab õiguskaitse kättesaadavuse positiivseid suundumusi ja probleeme liikmesriigi tasandil ning kõiki Århusi konventsiooni artikli 9 elemente.

1.10. Arvestades eelotsusetaotluste tähtsust ELi õiguse järjepidevuse tagamisel selles valdkonnas, ⁽³⁾ peaks komisjon täiel määral uurima selle sätte kasutamist ja täitmist kõigis liikmesriikides ja sellest aru andma, samuti uurima kõiki selle kasutamise takistusi ja nendega tegelema.

1.11. Arvestades keskkonnanakaitsjate ahistamist ja tagakiusamist ülemaailmses kontekstis, peaks EL täitma juhtivat rolli õiguskaitse kättesaadavuse soodustamisel.

1.12. Komitee tõstab esile tõlgendava teatise piiratuse, sest sellesse ei ole lisatud Århusi konventsiooni nõuetele vastavuse sõltumatu komitee järeldusi. See oluline ja kasulik tööorgan saab komisjoni teatist täiendada ning toetada otsustajaid ja kodanikke õiguskaitse kättesaadavusel ning seepärast tuleks sellele viidata.

1.13. Komitee toetab Århusi konventsiooni ja selle täielikku rakendamist ELi poolt ja ELis. Seepärast on oluline, et konventsiooniosalised toetaksid täielikult enda poolt määratud Århusi konventsiooni nõuetele vastavuse komitee järeldusi.

1.14. Komitee tunnistab, et Århusi konventsiooni nõuetele vastavuse komitee hiljutised järeldused, et ELi institutsioonides ei täideta õiguskaitse kättesaadavuse nõudeid, on tundlik teema. Komitee ärgitab ELi selles küsimuses tungivalt ja konstruktiivselt tegutsema enne konventsiooniosaliste järgmist kohtumist. Eriti oluline on esmajoones leida koos valitsusväliste keskkonnaorganisatsioonide ja kodanikuühiskonnaga lai ja kaugeleulatuv lähenemine viisidele ja valdkondadele, kus EL saab parandada konventsiooni rakendamist ja õiguskaitse kättesaadavust ELi institutsioonides ja nende poolt. Samuti tuleks kaaluda paralleelset ja täiendavat lähenemist õiguskaitse kättesaadavusele ELi institutsioonides ja nende poolt, millega kaasneksid suunised ja rakendusmeetmed.

2. Üldised märkused

2.1. Komisjoni avaldatud dokument on tõlgendav teatis. Selles antakse ülevaade Euroopa Liidu Kohtu praktikast seoses õiguskaitse kättesaadavusega riigi tasandil keskkonda käsitlevates kohtuasjades. Teatis on vormilt üksikasjalik õiguslik analüüs, milles selgitatakse keskkonnanakaitsjate kohtuasjade teatavaid õiguslikke ja menetlusnõudeid ning standardeid. Käsitletakse selliseid teemasid nagu õiguskaitsevahendid, kulud, ajakavad, ajalised piirid, kohaldamisala, kaebeõigused ja tõhusus.

2.2. Teatise eesmärk on tagada selgus ja anda viiteallikas riiklikest ametiasutustest, liikmesriikide kohtutest ja üksikisikutest ning valitsusvälistest organisatsioonidest sihtrühmadele, kes tegutsevad avalike huvide kaitsjana, ning „[ettevõtjatele], kelle ühine huvi on õigusnormide ennustatav kohaldamine“ (A osa punkt 9). Punktis 8 kirjeldatakse selle eesmärgi tausta, lähtudes probleemidest, millega need sihtrühmad (teiste hulgas ettevõtjad, VKEd, üksikisikud, valitsusvälised organisatsioonid ja üldsus) on kokku puutunud tulenevalt õiguskaitse kättesaadavuse tagamise probleemidest liikmesriikides.

2.3. Samuti tuuakse teatistes esile, kui tähtis on keskkond kui meie elu jätkuvust toetav süsteem, ning see, et selle säilitamine, kaitsmine ja parandamine on üks Euroopa jagatud väärtus.

⁽³⁾ Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 267.

2.4. Teatistes esitatakse ELi laiaulatuslik õiguskaitse kättesaadavuse kontekst, viidates aluslepingutele ja tõhusa kohtuliku kaitse põhimõttele, samuti Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklile 47 ning keskkonnainfo kättesaadavuse ja keskkonnanäajade otsustamises üldsuse osalemise ning neis asjus kohtu poole pöördumise konventsioonile (Århusi konventsioon). EL ja selle 28 liikmesriiki kuuluvad konventsiooni 47 osalise hulka lisaks Euroopa ja Kesk-Aasia riikidele.

2.5. 2003. aastal võttis EL vastu kaks õigusakti ettepanekut: keskkonnateabele avaliku juurdepääsu kohta⁽⁴⁾ ja üldsuse kaasamise kohta⁽⁵⁾. Need tagasid õiguskaitse kättesaadavuse piiratud ulatuses teatud konkreetsetes kehtivates direktiivides. 2006. aastal võeti lisaks vastu määrus Århusi konventsiooni rakendamise kohta ELis (Århusi määrus)⁽⁶⁾. 2003. aastal võttis komisjon vastu õigusakti ettepaneku keskkonnanäajades kohtu poole pöördumise kohta⁽⁷⁾. Liikmesriikide lahknevad seisukohad ja poliitilise tahte puudumine õigusakti vastuvõtmiseks viisid asjaomase ettepaneku tagasivõtmiseni 2014. aastal⁽⁸⁾. Direktiivi puudumine on jätkuvalt probleem ja sellega tuleb tegeleda. Komitee nõuab ELi üldist ja õiguslikult siduvat õigusakti õiguskaitse kättesaadavuse kohta.

2.6. EL ja selle liikmesriigid on Århusi konventsioonile alla kirjutanud ja selle ratifitseerinud. Konventsiooniosaliste esimesel kohtumisel, mis toimus 2002. aastal, loodi konventsiooni vastavusmehhanism, sh Århusi konventsiooni nõuetele vastavuse komitee. Nõuetele vastavuse komitee uurib teateid konventsiooniosalise nõuete mittetäitmise kohta ning teeb selle kohta järeldused ja koostab soovitusel. Need esitatakse konventsiooniosalistele. Kuni 2017. aastal toimunud osaliste kuuenda kohtumiseni olid osalised need eranditult täies mahus heaks kiitnud.

2.7. Teatistes **tunnistatakse**, et teatud liikmesriikides on jätkuvalt suuri takistusi. Mõni riik takistab kättesaadavust peaaegu täielikult, mõni piirab ulatust, osas on küsimus suurtes kuludes ja mõni ei ole taganud tõhusaid õiguskaitsevahendeid. Vaja on ajakohast ja sõltumatut lähteolukorra aruannet, et saada selgust liikmesriikide konkreetsetest oludest, ning samuti tõsta esile olemasolevaid parimaid tavasid.

2.8. See asjaolu koos nõudega, et ei tohiks olla erandeid ega tagasikäiku, tuleks välja tuua teatise järgmistes versioonides.

2.9. Komisjoni teatise avaldamine on sattunud keset ägedat vaidlust selle üle, kas EL täidab täielikult oma kohustusi, mis on sätestatud konventsiooni artiklis 9. Vaidlus tekkis pärast teate esitamist nõuetele vastavuse komiteele väidetava nõuete mittetäitmise kohta ning nõuetele vastavuse komitee tegi järelduse,⁽⁹⁾ et EL ei ole täitnud enda eeskirju õiguskaitse kättesaadavuse kohta, ja esitas asjaomased soovitusel.

2.10. 2017. aasta juulis otsustas Euroopa Liidu Nõukogu ühehäälselt neid järeldusi aktsepteerida, tingimusel et neis tehakse muudatused (komisjoni toetatud seisukoht), ning samuti kordas oma toetust Århusi konventsioonile⁽¹⁰⁾. Nõuetele vastavuse komitee järeldusi käsitleva konventsiooniosaliste kohtumise otsuse kohta kavandatud muudatusettepanekutes märgitakse muu hulgas, et osaliste kohtumisel võetakse järeldused pigem „teadmiseks“ kui neid „kinnitatakse“. Komitee juhib tähelepanu vastuolule selles, et EL ei taha kinnitada nõuetele vastavuse komitee järeldusi, aga samas kordab toetust konventsioonile. Kui ka teised konventsiooniosalised seda meetodit kasutama hakkavad, siis võib see tõsiselt kahjustada sõltumatut vastavusmehhanismi ja sellest tingituna ka konventsiooni tugevust ja tõhusust.

2.11. Septembris 2017 Montenegros toimunud konventsiooniosaliste kohtumisel otsustati edasi lükata osaliste kohtumise otsus nõuetele vastavuse komitee järelduse kohta, et EL ei täida nõudeid. Selleni jõuti osaliste kohtumisel esitatud kindlate vastupidiste seisukohtade ja arutelude tulemusel. Osaliste kohtumine on seni alati tegutsenud konsensuse alusel, aga selles küsimuses konsensusele ei jõutud ning ELi liikmesriikide koordineerimiskoosoleku järel lepitati kokku, et otsuse tegemine lükatakse konventsiooniosaliste järgmisele kohtumisele 2021. aastal.

⁽⁴⁾ Direktiiv 2003/4/EÜ.

⁽⁵⁾ Direktiiv 2003/35/EÜ.

⁽⁶⁾ Määrus (EÜ) nr 1367/2006.

⁽⁷⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52003PC0624>.

⁽⁸⁾ Vt „Komisjoni aegunud ettepanekute tagasivõtmine“, ELT C 153, 21.5.2014, lk 3.

⁽⁹⁾ https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/compliance/C2008-32/Findings/C32_EU_Findings_as_adopted_advance_unedited_version.pdf.

⁽¹⁰⁾ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11150-2017-INIT/et/pdf>.

2.12. Komitee tunnistab, et Århusi konventsiooni nõuetele vastavuse komitee hiljutised järeldused, et EL ei täida nõudeid, on tundlik teema. Komitee kutsub ELi tungivalt üles tegutsema kiiresti, õigeaegselt ja konstruktiivselt enne järgmist osaliste kohtumist. Eriti oluline on, et EL tegutseks ja leiaks esmajoones koos valitsusväliste keskkonnaorganisatsioonide ja üldiselt kogu kodanikuühiskonnaga laia ja kaugeleulatuva lähenemise viisidele ja valdkondadele, kus EL saab parandada konventsiooni rakendamist ja õiguskaitse kättesaadavust ELi institutsioonides ja nende poolt. Samuti tuleks kaaluda paralleelset ja täiendavat lähenemist õiguskaitse kättesaadavuse tagamisele ELi institutsioonides ja nende poolt, millega kaasneksid suunised ja rakendusmeetmed.

2.13. Komisjoni tõlgendav teatis on pika ja ebaõnnestunud protsessi tulemus, mille eesmärk oli võtta ELi tasandil konkreetseid õiguskaitse kättesaadavuse meetmeid. See hõlmas järgmist:

- õiguskaitse kättesaadavuse direktiivi ettepaneku tagasivõtmine;
- luhtunud katse muuta kõiki asjaomaseid direktiive eraldi, et lisada neisse õiguskaitse kättesaadavuse sätteid. Näiteks peamisi keskkonnavalaseid direktiive, nagu linnudirektiiv ja elupaikade direktiiv, ei ole muudetud nii, et neis oleksid kehtestatud selged ja igakülgsed õiguskaitse kättesaadavuse sätteid;
- luhtunud katsed muuta konkreetseid direktiive, et tagada õiguskaitse kättesaadavuse sätteid ⁽¹¹⁾.

2.14. Vajalikud on meetmed, millega ühtlustada viisid, kuidas riikide kohtud menetlevad keskkonnavalasju: ELi õigusnormid ei näi olevat piisavalt konkreetsed. Sellest tingituna on Euroopa Kohtule esitatud suur hulk eelotsusetaotlusi. Komisjoni teatise eesmärk on selgitada Euroopa Liidu Kohtu praktikast tulenevaid eeskirju ja nõudeid ning suurendada nii sidusrühmade jaoks õiguskindlust.

2.15. Komisjon on lisanud õiguslikule analüüsile ka oma seisukohad.

2.16. Teatis ja selle aluseks olev selgitus on seotud keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamisega ja selle eesmärk on seda tugevdada. Komitee avaldas oma hiljutises arvamuses ⁽¹²⁾ toetust keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise protsessile ja nõudis otsustavat tegutsemist, et rakendada keskkonnaõigustikku selle täies ulatuses ja kasutada ära kogu selle potentsiaal.

2.17. Õiguskaitse kättesaadavuse direktiivi puudumine jätab lünga nende õigusaktide hierarhia tipus, mis aitaksid selgitada paljusid probleeme, mis on tekitanud segadust ja vastuolusid liikmesriikides ning millega kaasnevad probleemid ettevõtjatele ja kodanikele.

2.18. Mõni liikmesriik on Århusi konventsiooni ratifitseerinud, täpsustamata, kuidas õiguskaitse kättesaadavust konkreetsetel juhtudel kohaldatakse, või rakendanud seda ebaselgelt või mittetäielikult.

3. Komitee seisukoht

3.1. Komitee toetab Århusi konventsiooni ja selle täielikku rakendamist ELi poolt ja ELis. Århusi konventsiooni kehtivuse ja terviklikkuse seisukohast on väga oluline, et osalised nõustuksid täielikult nõuetele vastavuse komitee järeldustega.

3.2. Komitee märgib, et Århusi konventsioon kuulub inimõigusi käsitleva rahvusvahelise õiguse kogumisse ja on täielikult kooskõlas nii aluslepingutes kui ka Euroopa inimõiguste hartas sätestatud ELi aluspõhimõtetega. Komitee toonitab vajadust, et EL seisaks inimõiguste eest ja täidaks maailmas selles valdkonnas juhtivat rolli.

3.3. Komitee kutsub liikmesriike tungivalt üles kiirendama Århusi konventsiooni tõhusat rakendamist ja eelkõige kindlustama, et õiguskaitse kättesaadavus haldusmenetlustes ja riiklikes kohtutes on tagatud kooskõlas konventsiooni nõuetega ning nende menetluste oluliste tunnustega, mida nõutakse konventsiooni artikli 9 lõikes 4. Samuti tunnistab komitee konventsiooni kolme samba väga olulist vastastikust sõltuvust ning seda, et tegeliku mõju saavutamiseks tuleb neid rakendada üksteist täiendava tervikuna.

⁽¹¹⁾ Õhusaasteainete siseriiklike ülemmäärade direktiiv.

⁽¹²⁾ ELT C 345, 13.10.2017, lk 114.

3.4. Komitee toetab komisjoni avaldatud dokumenti ja peab seda väga kasulikuks ja tähtsaks teatiseks. Komitee tunnistab, et õiguskaitse kättesaadavuse järjepidevus kogu ELis on ühtsete turutingimuste tagamise tähtis tegur, mis on ülioluline ühtse turu edukuse seisukohast, ning samuti on see vajalik ELi õigusaktides sätestatud õiguste edukaks järjepidevaks rakendamiseks kogu ELis. Teatis aitab sellele kaasa.

3.5. Komiteel on hea meel komisjoni järgmise avalduse üle: „ELi õigustikust tulenevatele õiguslikele nõuetele mittevastavuse korral jätkab komisjon nõuete täitmise tagamiseks ka rikkumismenetluste kasutamist.“ (A osa punkt 13) ELi aluslepingute kohaselt täidab komisjon selles valdkonnas vajalikkude ja kindlaksmääratud rolli. Selle rolli tulemuslik täitmine on hädavajalik, tagamaks, et liikmesriigid täidavad võetud kohustusi järjepidevalt ja et nõudeid täitvaid liikmesriike ei seata ebaõiglaselt ebasoodsasse olukorda ning et tagatakse turutingimuste ühtsus ja õigused.

3.6. Komitee on seisukohal, et tulemuslikult rakendatud keskkonnaõigus tagab turgudele ja investoritele selguse ja kindluse, aidates seejuures kaasa kestlikule arengule. Komisjoni juhendi eesmärk pakkuda keskkonnaõiguse valdkonnas rohkem kindlust ja selgust on hoolimata selle kohaldamisala piirastusest kiiduväärne.

3.7. Komitee toetab asjaolu, et Euroopa Komisjon on tellinud analüüsid õiguskaitse kättesaadavuse kohta keskkonnaõiguse valdkonnas, näiteks Darpö aruanne⁽¹³⁾. See aruanne ja muud sõltumatud analüüsid hõlmavad olulisi hinnanguid rakendamise kohta, millest liikmesriigid peaksid teadlikud olema.

3.8. Komitee tunnistab seda, et konventsiooni artiklis 2 sätestatud mõiste „avaliku võimu organ“ hõlmab järgmist: „artiklis 17 nimetatud selle piirkondliku majanduskoostöö organisatsiooni institutsioon, kes on konventsiooniosaline“. Komitee tunnistab, et selle määratluse ja artikli 17 järgi kohaldub konventsioon sellistele osalistele nagu EL. EL on ise konventsiooni allkirjastanud ja selle ratifitseerinud⁽¹⁴⁾. Komitee on seisukohal, et ELi-poolne konventsiooni ratifitseerimiskiri ei vabasta ELi institutsioone nende kohustustest seoses õiguskaitse kättesaadavusega.

4. Järgmised sammud

4.1. Vaja on edasisi teatise või juhiseid, mis sisaldaksid Århusi konventsiooni nõuetele vastavuse komitee järeldusi ja soovitusi, et suurendada selgust ja hõlbustada konventsiooni rakendamist ja kohaldamist. Õiguskaitse kättesaadavuse direktiiv aitaks selguse ja järjepidevuse tagamisele väga palju kaasa.

4.2. Suurem järjepidevus rakendamisele lähenemises tagaks kõigi liikmesriikide ettevõtjatele ühtsemad tingimused ja aitaks kaasa arengule. Ebakindlus põhjustab praegu hiline misi ja lisakulusid ning takistab kestlikku arengut.

4.3. Tungivalt vajalik on kogu ELi hõlmav konsulteerimine, et töötada välja sõltumatu alushindamine õiguskaitse kättesaadavuse kohta liikmesriigi tasandil ja seda jätkuvalt rakendada. Selleks on vaja vaadelda nii kodanikuühiskonna teadlikkuse taset kui ka seda, mis toimub kohtutes ja haldusmenetluste puhul. Väga tähtis on teha kindlaks, millised juhtumid võetakse menetlusse, milliseid juhtumeid ei võeta menetlusse või milliste juhtumite menetlusse võtmist takistatakse õiguskaitse kättesaadavuse probleemide tõttu. Komitee võib osaleda, kasutades oma organiseeritud kodanikuühiskonna võrgustikku, et jõuda laiaulatusliku sihtrühmani, ning on seejärel samuti valmis osalema sellise hindamise tulemuste tutvustamisel. Hindamine ise peab olema sõltumatu ja objektiivne.

4.4. See alushindamine peab minema kaugemale piirangutest, mis on seatud keskkonnaõiguse rakendamise läbivaatamisele, millel on piiratud ulatus ja kus puudub üldsuse osalemine, ning samuti ELi õigusemõistmise tulemustabeli piirangutest. Alushindamise kohaldamisala peaks hõlmama kõiki Århusi konventsiooni artikli 9 aspekte, eelkõige konventsiooni artikli 9 lõikes 4 nimetatud menetluste kõiki omadusi, ning artikli 9 lõike 5 kohast abistamiskohustust. Kõnealust alushinnangut tuleks vähemalt iga kahe aasta tagant täielikult ajakohastada.

4.5. Komisjon tunnistab ja komitee kinnitab kodanike ja valitsusväliste organisatsioonide olulist rolli Århusi konventsioonist tuleneva vastutuse esiletõstmisel. Liikmesriikide koolitus- ja haridusmeetmed on üliolulised nii kodanike kui ka kohtusüsteemi tasandil. Komisjon

⁽¹³⁾ <http://ec.europa.eu/environment/aarhus/pdf/synthesis%20report%20on%20access%20to%20justice.pdf>.

⁽¹⁴⁾ https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XXVII-13&chapter=27&clang=_en#EndDec.

- peab töötama välja konkreetsed kavad teatise tõhusaks ajakohastamiseks ja levitamiseks, kajastades sealjuures õigeaegselt Euroopa Kohtu praktika asjaomaseid suundumusi, ning tegutsema selles valdkonnas koos kodanikuühiskonnaga;
- seadma prioriteetsele kohale nende kavade ressursid ja rahastamise;
- võiks kaaluda dünaamilist ja ajakohastatud töövahendit kodanikuühiskonna, riigiasutuste ja kohtuasutuste jaoks, et tagada ajakohasus ja täpsus Euroopa Kohtu praktikas toimuva asjakohasel kajastamisel;
- peaks esitama iga kuue kuu tagant kõneluste kavade eduaruanded;
- peaks tuvastama teatise lüngad ja puudused liikmesriikide jaoks, need esikohale seadma ja nendega tegelema, analüüsides muu hulgas valdkondi, kus praeguses Euroopa Kohtu praktikas on lünki, ning võtma arvesse ekspertide kogukondade tagasisidet.

4.6. Mõnes kohtusüsteemis võivad menetluste üle jõu käivad kulud õiguskaitset märkimisväärselt takistada. Oht kanda menetluste üle jõu käivaid kulusid võib olla takistus õiguskaitse kättesaadavusel. Keskkonnakaitsjate ahistamise ja tagakiusamise üldises kontekstis peaks EL võtma endale juhtrolli õiguskaitse kättesaadavuse soodustamisel ning ta peaks tegutsema iseäranis ennetavalt selliste juhtumite käsitlemisel, mille puhul esineb ahistamist, sh juhtudel, kui kulud kujutavad endast takistust.

4.7. Vaja on mehhanismi, mille abil saab nõuetele vastavuse komitee järeldusi kasutada liikmesriikidele mõeldud teatise täiendamiseks, ja lisaks aidata selgitada kohustusi.

4.8. Tõlgendav teatis tuleb korrapäraselt läbi vaadata ja seda ajakohastada ning edastada ajakohastused ja uuendused määratud sihtrühmadele. Mõjusate kavade toetamiseks tuleb teha kättesaadavaks piisavad ressursid ja rahalised vahendid nii liikmesriikide tasandil kui ka komisjoni poolt.

4.9. Arvestades eelotsusetaotluste tähtsust ⁽¹⁵⁾ ELi õiguse järjepidevuse tagamisel selles valdkonnas, peaks komisjon täiel määral uurima selle sätte kasutamist ja täitmist kõigis liikmesriikides ja sellest aru andma, samuti uurima kõiki selle kasutamise takistusi ja nendega tegelema.

Brüssel, 7. detsember 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

⁽¹⁵⁾ Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 267 alusel.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2006/1/EÜ ilma juhita renditud sõidukite kasutamise kohta kaupade autoveol“

[COM(2017) 282 final – 2017/0113 (COD)]

(2018/C 129/11)

Raportöör: **Brian CURTIS**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 15.6.2017
	Euroopa Liidu Nõukogu, 12.6.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 91 lõige 1
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	22.11.2017
Vastuvõtmine täiskogus	6.12.2017
Täiskogu istungjärk nr	530
Hääletuse tulemus	121/0/1
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

Järeldused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee (edaspidi „komitee“) tunneb heameelt kõnealuse järgmise sammu üle teatavate Euroopa autoveosektoris töhusa ja õiglase ühtse turu ees veel seisvate takistuste eemaldamise protsessis. Kõnealuse muutmisdirektiivi eesmärk on soodustada sõidukiparkide tõhusamat kasutamist kogu Euroopas, eriti kõrghooaegadel, ning sellega saavutatakse minimaalne liberaliseerimise tase. Positiivne samm on kaotada piirangud kaubaveokite kasutamiselt omal kulul toimuvateks vedudeks.

1.2. Komitee on jätkuvalt arvamusel, et transpordiküsimusi käsitlevaid õigusakte oleks parem koostada määrusena, mitte direktiivina, sest direktiiv lubab eri liikmesriikides suuremaid erinevusi tõlgendamisel ja rakendamise ranguses. Siiski tuleb tunnistada, et see lühike direktiiv täidab oma eesmärgi ning antud juhul oleks selle määramiseks muutmine olnud ebaproportsionaalne.

Soovitused

1.3. Varifirmade arvu kasvu vältimiseks palub komitee tungivalt, et määruse (EÜ) nr 1071/2009 ja määruse (EÜ) nr 1072/2009 tugevdamiseks kavandatavad meetmed lepitaks kokku ja neid rakendataks tõhusalt kõigis liikmesriikides, et petturlikud varifirmad kõrvaldada. Tulemusi tuleks hoolikalt jälgida ja need peaksid moodustama osa aruandest kõnealuse muutmisdirektiivi tõhususe kohta.

1.4. Et ettevõtjad ei kuritarvitaks mõnes liikmesriigis kehtivaid sõidukite madalamaid registreerimismakse, tuleks juhul, kui läbivaatamise perioodil tehtavast analüüsist selgub, et see on vajalik, kohaldada lisameetmeid, näiteks kehtestades ühele ettevõtjale kuuluva sõidukipargi maksimaalse osa, mida võib teises liikmesriigis asuvalle sidusettevõtjale ajutiselt üle viia.

1.5. Komitee nendib, et kuigi kasutatakse järjest tõhusamaid jälgimismeetodeid, on veosektoris jätkuvalt oluliseks probleemiks ebaseaduslik kabotaaž. On teatud oht, et kõnealuse direktiivi meetmete rakendamine võib selle avastamist raskendada. Seepärast võiks kehtestada täiendavad nõuded ettevõtja ja sõiduki vahelise seose jälgitavuse tagamiseks.

2. Sissejuhatus

2.1. Kõnealune muutmisdirektiiv esitatakse osana paketist „Liikuvus Euroopas“, mis hõlmab rida mitmesuguseid algatusi, mille eesmärk on muuta liiklus ohutumaks, edendada nutikat teemaksustamist, vähendada CO₂-heidet, õhusaastet ja liikluse summutamist, vähendada ettevõtjate jaoks bürokraatiat, võidelda seadusevastase tööhõivega ning tagada töötajatele nõuetekohased tingimused ja puhkeajad.

2.2. Direktiivis käsitletakse mõningaid lahendamata küsimusi seoses renditud kaubaveokite kasutamise liberaliseerimisega ühtsel turul. Eeskirjad ja õigusnormid on liikmesriigiti jätkuvalt erinevad. Selle probleemiga tegeleti esmakordselt 1984. aastal⁽¹⁾ ning ühtlustamine jätkus 2006. aasta direktiiviga⁽²⁾. Isegi pärast kõnealuse muutmisdirektiivi ülevõtmist jäävad aga paljudes liikmesriikides kehtima mitmesugused piirangud.

2.3. Põhiprobleem, mida praeguse muutmisdirektiiviga lahendada tahetakse, on ettevõtjate soov paigutada sõidukiparki ELis ümber kohaliku nõudluse järgi. Praegu takistavad seda piirangud riikide õiguses ning reguleerimis- ja tegevusnõuete kohaldamine (pehme õigus).

2.4. Ühelt poolt väidavad ettevõtjad, et praegune olukord takistab Euroopa sõidukipargi tõhusat kasutamist. Teisalt on transpordiliidud mures, et ettepanek nõrgestab veelgi olulist seost ettevõtja ja tema vara vahel ning vähendab liikmesriikide suutlikkust kontrollida, millised ettevõtjad on tegelikult nende territooriumil registreeritud, ja asjaomaseid sätteid jõustada. Liikmesriigid ei ole selles küsimuses ühel meelel ja väike osa neist leiab, et praegune olukord peaks jätkuma.

2.5. Lisaks on osa liikmesriikide valitsusi mures tulu saamatajäämise pärast, kui sõidukid registreeritakse ühes riigis, kuid neid kasutatakse teises riigis. Näiteks ulatub raskeveokite maksustamise määr sõiduki kohta umbes 500 eurost Lätis kuni peaaegu 5 000 euronni Iirimaa⁽³⁾.

2.6. Varasemates transporditeemalistes arvamustes⁽⁴⁾ on komitee öelnud, et vähendamaks lahknevusi nõuete tõlgendamisel ja rakendamisel ranguses eri liikmesriikides, peaks komitee toetama ettepanekut muuta direktiiv määruseks. Komitee on seisukohal, et see on jätkuvalt asjakohane põhimõte, kuid nendib, et praegusel juhul oleks kõnealuse direktiivi täielik ümbersõnastamine ebaproportsionaalne. Komitee nendib samuti, et ehkki direktiivi õiguslik vorm annab liikmesriikidele ülevõtmisel ja jõustamisel suurema paindlikkuse, tekitab see nende vahel samas suurema tõenäosusega jätkuvaid lahknevusi ja tõlgendamiserinevusi.

3. Komisjoni teatise kokkuvõte

3.1. Pärast omapoolset põhjalikku läbivaatamist, konsulteerimist ja analüüsi esitab komisjon kõnealuse ettepanekuga muudatused 2006. aasta direktiivi. Direktiiv võimaldas liikmesriikidel piirata üle kuuetoonnise täismassiga renditud kaubaveokite kasutamist omal kulul toimuvateks vedudeks ning võimaldas samuti seada piiranguid selliste sõidukite kasutamisele, mis renditakse muus liikmesriigis kui sõidukit rentiva ettevõtja asukohariik.

3.2. Kavandatavate muudatustega, mis süvendavad ja tugevdavad siseturgu, jäetakse omal kulul toimuvate vedude puhul välja võimalus piirata renditud sõidukite kasutamist. Lisaks tuleb muus liikmesriigis renditud sõiduki kasutamist lubada vähemalt neljaks kuuks, et ettevõtjatel oleks võimalik rahuldada ajutist või hooajalist tippnõudlust ja/või asendada puudustega või kahjustatud sõidukeid. Liberaalsema korraga liikmesriikidel (nt Belgia, Tšehhi Vabariik, Eesti ja Rootsi) peaks olema võimalik see kord säilitada.

3.3. Neljakuuline periood valiti võimalike tulumoonutuste vältimiseks, pidades silmas maantee sõidukite maksustamise märkimisväärsed erinevusi liikmesriikides.

⁽¹⁾ Direktiiv 84/647/EMÜ.

⁽²⁾ Direktiiv 90/398/EMÜ, direktiiv 2006/1/EÜ.

⁽³⁾ Direktiivi 2006/1/EÜ järelhindamise lõpparuanne, jaanuar 2016.

⁽⁴⁾ ELT C 34, 2.2. 2017, lk 176.

3.4. Ettepanek peaks tagama kogu ELi transpordiettevõtjatele võrdse juurdepääsu renditud sõidukite turule ning ühtse õigusraamistiku, mis pakub transpordiettevõtjatele suuremat tõhusust. Täiendav eelis võib olla suurem ohutus ja väiksem saaste, sest rendisõidukid on tavaliselt uuemad.

3.5. Komisjon avaldab enne viie aasta möödumist aruande nende muudatuste elluviimise kohta, mis võib olla alus lisameetmete vastuvõtmisele.

4. Üldised märkused

4.1. Komitee kiidab heaks kõnealuse muutmisdirektiivi eesmärgi: astuda järgmine samm teatavate Euroopa autoveosektoris tõhusa ja õiglase ühtse turu ees veel seisvate takistuste eemaldamise protsessis. Kõnealuse muutmisdirektiivi eesmärk on soodustada sõidukiparkide tõhusaimat kasutamist kogu Euroopas, eriti kõrghooaegadel, ning sellega saavutatakse minimaalne liberaliseerimise tase. Positiivne samm on kaotada piirangud kaubaveokite kasutamiselt omal kulul toimuvateks vedudeks.

4.2. Komitee on jätkuvalt arvamusel, et transpordiküsimusi käsitlevaid õigusakte oleks parem koostada määrusena, mitte direktiivina, sest direktiiv lubab eri liikmesriikides suuremaid erinevusi tõlgendamisel ja rakendamise ranguses. Siiski tuleb tunnistada, et see lühike direktiiv täidab oma eesmärgi ning antud juhul oleks selle määruseks muutmine olnud ebaproportsionaalne.

4.3. Siiski soovib komitee väljendada teatud kahtlusi seoses võimalike tagajärgedega. Need saab jagada kahte kategooriasse. Esimene puudutab varifirmade arvu kasvu, teine on seotud ettevõtja võimalusega teostada ebaseaduslikke kabotaažvedusid, ilma et see avastataks. Neid probleeme on käsitletud allpool.

5. Konkreetsed märkused

5.1. Igat liiki tarbesõidukid on kulukas vara, mida transpordiettevõtjad rendivad üha enam rendiettevõtjalt. Vedude tõhususe suurendamiseks peab sõidukite kättesaadavus vastama nõudlusele. Nõudlus pole mitte üksnes hooajaline, vaid sõltub ka geograafilistest tingimustest, näiteks põllumajandustootmise ja turismiga seotud vajadustest. Tegevusstandardite ja ohutusnõuete järgimiseks ning juhtidele töötingimuste tagamiseks on aga oluline, et ettevõtjatel oleks tegutsemisriigis olemas vara ja otsene tugitaristu.

5.2. Varifirmad on ettevõtted, mis on asutatud ELi riigis, kus neil puudub (või on vähene) majandustegevus, eesmärgiga ära kasutada soodsamaid tingimusi, nt madalamaid makse, töötasusid jne. Selliste ettevõtete kohalik tugitaristu on minimaalne või puudub hoopis, need tekitavad ebausat konkurentsi ja võivad ka ekspluateerida töötajaid.

5.3. Selliste ettevõtete tekitatavatele probleemidele on viidatud ka liikuvuse paketi muudes dokumentides ning probleemide lahendamiseks on välja pakutud meetmeid⁽⁵⁾. Komitee tõdeb, et varifirmade probleem ei kuulu otseselt kõnealuse muutmisdirektiivi reguleerimisalasse, kuid tunneb muret, et direktiiv võib soodustada varifirmade arvu kasvu ja nende tegevust. Seepärast palub komitee tungival, et määruse (EÜ) nr 1071/2009 ja määruse (EÜ) nr 1072/2009 tugevdamiseks kavandatavad meetmed lepita kokku ja neid rakendatakse tõhusalt kõigis liikmesriikides, et petturlikud varifirmad kõrvaldada. Tulemusi tuleks hoolikalt jälgida ja need peaksid moodustama osa aruandest kõnealuse muutmisdirektiivi tõhususe kohta.

5.4. Need meetmed ei lahendaks aga probleemi, et ettevõtjad kasutavad ära mõnes liikmesriigis kehtivaid sõidukite madalamaid registreerimismakse. Teises liikmesriigis tegutsemiseks lubatud neljakuulise perioodi tõttu on võimalik, et ettevõtjad võivad vahetada sõidukite asukohariike, et sellest piirangust kõrvale hoida.

5.5. Selline kartus näib olevat vähemalt teoreetiliselt põhjendatud, ehkki vajalikud korraldused oleksid logistiliselt keerulised. Läbivaatamise ajal selgub, kas seda võimalikku seaduselünka kasutatakse ära. Sel juhul soovitab komitee täiendada nelja kuu piirangut lisameetmetega, näiteks ettevõtjale kuuluva sõidukipargi maksimaalne osa, mida võib üle viia teises liikmesriigis asuvalle sidusettevõtjale.

⁽⁵⁾ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 1071/2009 ja määrust (EÜ) nr 1072/2009 eesmärgiga kohendada neid valdkonnas toimunud arengutega, COM(2017) 281 final.

5.6. Komitee tunneb teatud määral muret ka ebaseaduslikku kabotaaži võimaliku soodustamise pärast. Kabotaaž on kaupade vedu rendi või tasu eest ühes liikmesriigis sõidukiga, mis kuulub mitteresidendist veoettevõtjale, kes on registreeritud teises liikmesriigis. (Tavalise rahvusvahelise litsentsiga kaubaveoettevõtjal on ühenduse luba teha vastuvõtvast liikmesriigis seitsme päeva jooksul ainult kuni kolm kabotaažvedu. Need veod peavad järgnema sõidule, mille käigus transporditi kaubad teisest liikmesriigist vastuvõtvasse liikmesriiki.) Ideaalsete konkurentsitingimustega siseturul ei oleks piiravad eeskirjad muidugi vajalikud, kuid see eesmärk jääb praegu veel püüdmatuks. Rendisõidukite kasutamiselt piirangute kõrvaldamine muudaks veoettevõtjatele palju lihtsamaks alaliselt kabotaažvedudega tegelemise (ebaseaduslik kabotaaž), rentides lihtsalt sõidukeid, mis on registreeritud selles liikmesriigis, kus veoettevõtja soovib seda liiki vedusid teha.

5.7. Selle vältimiseks soovitab komitee kaaluda mitmete nõuete kehtestamist ettevõtja ja sõiduki vahelise seose jälgitavuse kindlustamiseks ja tagamiseks. Need peaksid muu hulgas olema järgmised:

- kõigi veoettevõtja kasutatavate sõidukite numbrimärkide kohustuslik registreerimine riiklikes elektroonilistes registrites;
- liikluspolitsei reaajas juurdepääs riiklikele elektroonilistele registritele teeäärsete kontrollide ja ettevõtjate kontrollide ajal;
- rendisõidukite direktiivi rikkumiste lisamine nn hea maine kaotamiseni viivate rikkumise liikide loendisse.

Brüssel, 6. detsember 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus raudteeveo statistika kohta (uuestisõnastatud tekst)“

[COM(2017) 353 final — 2017/0146(COD)]

(2018/C 129/12)

Üksikraportöör: **Raymond HENCKS**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 4.8.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 91 ja 304
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	22.11.2017
Vastuvõtmine täiskogus	6.12.2017
Täiskogu istungjärk nr	530
Hääletuse tulemus	158/0/1
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Kokkuvõte ja järeldused

1.1. Euroopa Komisjon kasutab raudteeveo statistilist ülevaadet, et hinnata raudteevaldkonnas võetud ühenduse meetmete mõju ning vajadusel toetada uute meetmete väljatöötamist.

1.2. Seda statistikat on koostatud alates 1980. aastast, algul küll osaliselt ja vähem detailselt ⁽¹⁾. 2003. aastal lisati uue õigusaktiga – määrus (EÜ) nr 91/2003 (nn esialgne õigusakt) – sisulised muudatused ja täiendused. Sellest alates peavad liikmesriigid koguma ja edastama määratud näitajate alusel aasta-, kvartali- või viie aasta statistika kauba- ja reisijateveo kohta.

1.3. Samal ajal muudeti ja täiendati esialgset õigusakti määrustega (EÜ) nr 1192/2003, (EÜ) nr 219/2009 ja (EL) 2016/2032, kuni selleni, et suur osa sätteid asuvad laiali, osad esialgses õigusaktis ja osad järgnenud muutvates õigusaktides.

1.4. Komisjon piirdub lihtsa kodifitseerimisega ja integreerib varasemate eri määruste sisu ühtseks ja sidusaks tervikuks, sealjuures sisu muutmata, v.a see, et jäetakse välja määruse (EÜ) nr 91/2003 artikli 4 lõige 5, millega antakse komisjonile õigus muuta oma äranägemisel nimetatud määruse lisade mitteolemuslikke osi.

1.5. Õigusloome kvaliteedi ja tulemuslikkuse (REFIT) eesmärki silmas pidades kiidab komitee komisjon algatuse heaks, kuid küsib, kas kõnealust statistikat ei saaks paremini töödelda ja kas see ei võiks olla osa teistest asjaomastest andmetest, mida Eurostat kogub.

Brüssel, 6. detsember 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

⁽¹⁾ Direktiiv 80/1177/EMÜ.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Uuendatud partnerlus Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riikidega“

[JOIN(2016) 52 final]

(2018/C 129/13)

Raportöör: **Brenda KING**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 27.1.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	Välissuhete sektsioon (REX)
Vastuvõtmine sektsioonis	7.11.2017
Vastuvõtmine täiskogus	7.12.2017
Täiskogu istungjärk nr	530
Hääletuse tulemus	165/1/2
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Liidu (EL) ning Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna (AKV) riikide vahel sõlmitud Cotonou partnerlusleping kaotab kehtivuse 2020. aastal. Cotonou leping on toiminud koostöö ja dialoogi alusena poliitikas, majanduses, kaubanduses ja arenguabis.

1.2. EL ja AKV riigid on eraldi alustanud arutelu, et määrata kindlaks edasiste suhete võimalik raamistik ja alus. Tõenäoliselt kaasadavad prioriteedid on vaesuse vähendamine, kaubandussuhted, rändevoogude juhtimine ja ülemaailmse soojenemise vastane tegevus. ELi ja AKV riikide vaheline arutelu algab ametlikult hiljemalt enne 2018. aasta augustit.

1.3. Euroopa välisteenistus ja Euroopa Komisjon alustasid 2015. aastal avaliku konsultatsiooni protsessi Cotonou lepingu järgse raamistiku ettevalmistamiseks ning avaldasid 2016. aasta novembris ühisteatise, milles pooldatakse ühiseid väärtusi ja huve määratlevat raamlepingut ning kolme eraldi partnerlust kolme piirkonnaga.

1.4. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee väljendab heameelt ühisteatise ja komisjoni eelistatud valiku üle kasutada raamlepingut, mis hõlmab konkreetseid piirkondlikke prioriteete, mis peaksid olema õiguslikult siduvad. Komitee leiab, et vaja on uut ajakohast lepingut, milles võetakse arvesse uusi asjaolusid, nagu Euroopa üldsuse muret terroriaktide suurenemise ohu pärast, kontrollimatuina näivaid rändevooge, Aafrika elanikkonna plahvatuslikust kasvust tulenevat kliimapagulaste riski, teiste piirkondlike jõudude suurenev mõju ja Ameerika Ühendriikide praeguse presidendi ettearvamatut käitumist.

1.5. Komitee nõuab ka seda, et kodanikuühiskonda kaasataks järgmises raamistikus paremini ja et sellele antaks jõulisem roll, mis läheb konsultatsioonidest kaugemale. See on tähtis, et tagada poliitikavaldkondade arengusidususe põhimõte.

1.6. Komitee pooldab kavatsust arendada Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni kestliku arengu tegevuskava aastani 2030, lisades sellesse ka Euroopa Arengufondi eriomadused. See täiendab uut Euroopa arengukonsensust, mille põhieesmärk on kaotada vaesus, integreerides ühtlasi kestliku arengu majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnamõõdme. Komitee on aga pettunud, et tulevase lepingu keskmes ei ole tegevuskava aastani 2030, millega täiendatakse tähtsaimaid põhimõtteid, nagu universaalsus ja valitsemistava ning kestliku arengu eesmärkide jagamatus ja nendevahelised seosed.

1.7. Komitee leiab, et tulevane partnerlus peaks põhinema poliitilisel dialoogil, mitte rahastaja ja abisaaja suhtel. Komitee märgib, et teatis on korrektsetl kooskõlastatud ELi üldise strateegiaga, kuid soovib, et tulevane AKV ja ELi koostöö oleks kooskõlas ka AKV partnerite strateegiatega ja eesmärkidega.

1.8. Komitee soovib ka poliitilist mõõdet tugevdada ja leiab, et vaja on tugevat seiremehhanismi, mis kaasab kodanikuühiskonda. Vaja on säilitada liidu *acquis* kodanikuühiskonna, sh erasektori osalemiseks kõigis tulevase partnerluse etappides ning seda tugevdada, kaasates kodanikuühiskonna organisatsioonid poliitilise dialoogi raames institutsioonilisse raamistikku.

1.9. Komitee uuringust, milles osalesid AKV riikide majandus- ja sotsiaalvaldkonna osalejad, selgus, et 82 % toetas valitsusväliste osalejate osalemist parlamendi koosolekul ja 78 % toetas osalemist valitsustevahelistel koosolekul, kus neil peaks ka olema võimalik tutvustada aruandeid ja soovitusi.

1.10. Komitee on pettunud, et ühisteatise ei kajastata kodanikuühiskonna organisatsioonide tähtsust üldisel ega kolme piirkonna tasandil. Komitee soovib, et edasine partnerlus hõlmaks ametlikku mehhanismi, millega lisada kodanikuühiskonna organisatsioonid partnerluse kavandamise, rakendamise, seiresse ja läbivaatamise ning eesootavasse läbirääkimiste etappi. Komitee on valmis täitma selles protsessis kesket rolli.

1.11. Komitee võtab teadmiseks, et Euroopa Arengufondi ei ole mainitud, ja eeldab, et see muutub pärast mitmeaastase finantsraamistiku tulemust ja Euroopa Arengufondi eelarvestamise otsust. Komitee tuleb meelde arvamusel REX 455 esitatud soovitusel, milles sedastati, et kolmandatele riikidele antava ELi arenguabi kõikidele vormidele peaks kehtima sama õigusraamistik ja Euroopa Parlamendil tuleks kohaldada nende suhtes sama demokraatlikku kontrolli, ent säilima peaksid Euroopa Arengufondi senised positiivsed küljed. Komitee on samuti veendunud, et Aafrika rahutagamisrahastut ja uusi rändega seotud projekte tuleks rahastada väljaspool Euroopa Arengufondi.

1.12. Komitee pooldab keskendumist inimarengule kui edasise partnerluse konkreetsele prioriteedile ning leiab, et see peaks olema kõigile kolmele piirkonnale prioriteet ja seotud kestliku arengu eesmärkidega.

1.13. Komitee väljendab heameelt teatise tehtud avalduse üle täielikult kaitsta, edendada ja ellu viia naiste ja tütarlaste soolist võrdõiguslikkust ja mõjuvõimu suurendamist ning seda, et teatise tunnustatakse naiste ja tütarlaste väga olulist panust rahu tagamisse, riigi ülesehitamisse, majanduskasvu, tehnoloogia arengusse, vaesuse vähendamisse, tervisesse ja heaolusse ning kultuuri ja inimarengusse. Samas on komitee pettunud, et teatise ei täpsustata, kuidas seda soodustada.

1.14. Komitee väljendab heameelt, et uude partnerlusse integreeritakse täielikult kaubandus- ja majanduspartnerluslepingud. Komitee leiab, et kaubanduslepingute, sealhulgas majanduspartnerluslepingute raamistikuks tuleks võtta Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni tegevuskava aastani 2030 ja Pariisi kliimakokkulepe.

1.15. Komitee soovib pidada AKV ja ELi majanduspartnerluslepingute läbirääkimisi läbipaistval viisil, kaasates neisse kodanikuühiskonna. Majanduspartnerluslepingutesse peaks kuuluma jõustatav kestliku arengu peatükk, mille rakendamises, seires ja läbivaatamises osaleb aktiivselt kodanikuühiskond.

1.16. Komitee väljendab heameelt, et kliima kuulub põhiprioriteetide hulka, kuid on mures selle pärast, et kolme piirkonna kliima- ja keskkonnaprioriteedid on erinevad. Samuti on komitee mures, et keskendutakse AKV riikidelt nõutavale tegevusele, kuid ei viidata ELi vastutusele seoses ökoloogilise jalajälje või loodusvaradele avaldatava mõjuga nendes arenguriikides.

2. Taust

2.1. Euroopa Liidu (EL) ja 79 Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna (AKV) riigi vahel on sõlmitud laiaulatuslik ja õiguslikult siduv rahvusvaheline koostööleping, mis on ühendanud enam kui pooled maailma rahvusriigid. Cotonou partnerluslepinguks (Cotonou leping) nimetatud leping sõlmiti 2000. aastal Beninis ning selle eesmärk on tugevdada ELi ja AKV riikide pikaajalist poliitilist, kaubandus- ja arengukoostööd. Selle lepingu tulemusena on loodud mitmesugused institutsioonid, mis hõlbustavad AKV riikide ja ELi koostööd valitsuste, ametiisikute, parlamendiliikmete, kohalike omavalitsuste ja kodanikuühiskonna, sealhulgas erasektori tasandil. Leping tugineb ELi ja selle endiste kolooniate ajaloolistele suhetele, mis on hiljem järjestikuste lepingutega edasi arenenud: alates I ja II Yaoundé konventsiooni

assotsieerimislepingutest, mis sõlmiti Euroopa Majandusühenduse ja Prantsusmaa endiste Aafrikas paiknevate kolooniate vahel (1963–1975), kuni AKV ja ELi järjestikuste Lomé konventsioonideni (1975–2000) ja Cotonous allkirjastatud uusima partnerluslepinguni (2000).

2.2. Lomé konventsioonidega said AKV riigid õigusliku seisundi, mis võimaldas neil luua arengumudeli ja nõuda eelisjuurdepääsu ühisturule. Selle raamistikuga anti suurem kaal Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riikidele, kes ei oleks tõenäoliselt saanud kasutada seda liiki arengumudelit kahepoolsetes lepingutes. Kuigi vaesus vähenes, langes AKV riikide osakaal siseturul 6,7 %-lt 1976. aastal 3 %-ni 1998. aastal.

2.3. Cotonou lepingu eesmärk oli partnerlust tugevdada ja see koosneb kolmest sambast: poliitika, kaubandus ja kestlik areng. Selle kõikehõlmava lepingu esialgne eesmärk oli aidata arendada AKV riike ja ergutada samal ajal nende riikide majanduse mitmekesistamist, luues ettevõtlus- ja investeerimiskeskonna.

3. Üldised märkused

3.1. Cotonou leping kaotab kehtivuse 2020. aastal, mistõttu Euroopa Komisjon ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja avaldasid 22. novembril 2016. aastal ühisteatise. Teatistes esitatakse kolm valikuvõimalust, mis põhinevad 6. oktoobril 2015. aastal alustatud avaliku konsultatsiooni tulemustel. Esimene valikuvõimalus oli AKV riikidega sõlmitud Cotonou lepingu pikendamine. Selle eelis on AKV vormi säilimine, kuid see ei oleks toonud kaasa lepingut, milles võetakse arvesse asjaomaste poolte kindlaksmääratud konkreetseid prioriteete. Samuti ei oleks selles arvesse võetud alates 2000. aastast toimunud märkimisväärsed muudatusi, nagu ELi laienemine, AKV riikide lahknevad prioriteedid ja piirkondlike organisatsioonide, näiteks Aafrika Liidu tähtsuse suurenemine.

3.2. Teine valikuvõimalus oli ELi ja AKV riikide suhete täielik regionaliseerimine. Kuigi see lähenemisviis kajastab kolme piirkonna erinevusi, ei oleks selles arvesse võetud AKV riikide avaldatud soovi jääda ühendatuks ega vastastikust soovi kasutada ELi ja AKV vormi rahvusvaheliste institutsioonide mõjutamiseks.

3.3. Eelistatud valik on kolmas ja näib, et selles olid kõik osapooled üksmeelel. Läbivaatamine tähendab sellel juhul kolme piirkondliku sambaga ühise raamlepingu sõlmimist: kolmas valikuvõimalus on partnerriikidega sõlmitav leping, mis hõlmab kolme eraldi partnerlust Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonnaga ning võimalust kaasata ühisesse raamistikku tihedamalt teisi riike. Selles raamistikus määratakse kindlaks ühised väärtused, põhimõtted, tähtsad üksikasjad ja huvid, mis eeldab asjaosalistelt AKV pikaajalisel *acquis*'i rajanevat koostööd. See sisaldaks ka üleilmseid konkreetseid koostöömehhanisme. Kolm piirkondlikku partnerit tugineksid olemasolevatele partnerlustele (näiteks ELi ja AKV ühisstrateegia) ja integreeriks neid ning kehtestaksid prioriteedid ja meetmed, mis on suunatud kõigi kolme piirkonnaga sõlmitud partnerluse kava konkreetsetele üksikasjadele. See komisjoni väljapakutud institutsiooniline korraldus, kus raamleping hõlmab kolme eraldi piirkondlikku partnerlust Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonnaga, säilitab *acquis* ja ELi-AKV vormi eelised ning võimaldab ühtlasi kasutada piirkondadele eriomaseid arengualgatusi. Lisaks võimaldab see eelistatud valik kaasata tulevikus teisi riike, kes ei ole AKV riigid, näiteks teisi vähim arenenud riike või Põhja-Aafrika riike.

3.4. Komitee pooldab Euroopa Komisjoni eesmärki muuta partnerlus õiguslikult siduvaks, jättes selle samas paindlikuks ja vastuvõtlikuks, et see suudaks kohaneda pidevalt muutuva keskkonnaga. Komitee soovib Cotonou lepingu järgses lepingus selgelt määratleda mõiste „õiguslikult siduv“ ning leiab, et selles tuleb sätestada konsultatsiooni- ja karistusmenetlused inimõiguste ning demokraatlike ja eelkõige õigusriigi põhimõtete rikkumiste juhuks. Komitee märgib, et AKV riigid pooldavad tulevase lepingu siduvust,⁽¹⁾ ning leiab, et see tagaks prognoositavuse, läbipaistvuse ja ühise vastutuse.

3.5. Hiljuti vastu võetud rahvusvaheliste raamistikega – kestliku arengu tegevuskava aastani 2030, Pariisi kliimakokkulepe, Addis Abeba tegevuskava, Sendai raamistik ja Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni linnade tegevuskava –

⁽¹⁾ Sipopo deklaratsioon teemal „AKV riikide rühma tulevik muutub maailmas: väljakutsed ja võimalused“. AKV riigipeade ja valitsusjuhtide seitsmes tippkohtumine, 13.–14. detsember 2012.

on loodud võimalus kaasata need uude lepingusse, aidates lepingupartneritel ellu viia säästvat poliitikat inimeste, heaolu ja planeedi hüvanguks. Edasine partnerlus peaks põhinema nendel rahvusvahelistel raamistikel ja kohustustel ning rakendama neid integreeritud, kaasaval ja säästval viisil.

3.6. Tulevases lepingus tuleks esmatähtsaks seada inimareng, arvestades AKV riikide rahvastiku kasvu hüppelise kiirenemise ja kliimamuutuste mõju. See tekitab probleeme toitumise, toiduga kindlustatuse, keskkonnakaitse ja kõigile heaolu tagamise valdkonnas.

3.7. Tulevases partnerluses peaks olema tähtsal kohal poliitikavaldkondade arengusidusus, millega tagada, et ELi kogu sise- ja välispoliitilises tegevuses tugevdatakse kestlikku arengut ELis ja maailmas.

4. Konkreetsed märkused

4.1. Kodanikuühiskonna kaasamine AKV ja ELi partnerlusse

4.1.1. Komitee peab kiiduväärseks, et Cotonou lepingu artikkel 6 toetab valitsusväliste osalejate kaasamist, tunnustades neid partnerluse oluliste osalistena. Komitee on siiski pettunud, et koostöö on jäänud väga valitsuskeskseks hoolimata sellest, et tunnustatakse, kui tähtis on poliitiline dialoog, et soodustada kodanikuühiskonna osalemist arenguprotsessis. On mõned erandid, nagu AKV-ELi parlamentaarne ühisassamblee, CARIFORUMi ja ELi parlamentaarne assamblee, CARIFORUMi ja ELi ühine nõuandekomitee ning CARIFORUMi ja ELi kaubandus- ja arengukomitee. Siiski on neid edaspidi võimalik veelgi täiustada.

4.1.2. Komitee juhib taas tähelepanu valitsusväliste sidusrühmade otsustavale rollile AKV ja ELi suhetes kogu kestliku arengu protsessis ja majanduspartnerluslepingute järelevalves. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni tegevuskavas aastani 2030 tunnustatakse kodanikuühiskonna rolli, sedastades, et: „[u]ue tegevuskava ulatuse ja kõikehaaravuse tõttu tuleb selle rakendamise tagamiseks taaselustada ülemaailmne partnerlus. [—] See aitab kaasata kogu maailma tegevuskava kõikide eesmärkide ja alaeesmärkide saavutamisse, tuues kokku valitsused, erasektori, kodanikuühiskonna, ÜRO süsteemi ja teised osalised ning kaasates kõik olemasolevad vahendid.“

4.1.3. Komitee märgib pettumusega, et mitmes AKV – ja viimasel ajal ka ELi – riigis kehtestatakse valitsusväliste osalejate tegevuse piiramiseks kitsendavaid õigusakte, mis mõnel juhul on avaldanud kodanikuühiskonna organisatsioonide aktiivsele osalemisele kahjulikku mõju. 2016. aasta kodanikuühiskonna organisatsioonide jätkusuutlikkuse indeks⁽²⁾ toob esile, et paljudes Sahara-taguse Aafrika riikides peavad kodanikuühiskonna organisatsioonid – eriti toetustööle ja inimõigustele keskenduvad organisatsioonid – tulema oma töös toime kasvavate piirangute või tööd ähvardavate piirangutega.

4.1.4. Komitee soovib, et uus raamistik tugevdaks eelkõige kodanikuühiskonna organisatsioonide ja üldiselt valitsusväliste osalejate kui äärmiselt vajalike sidusrühmade legitiimsust poliitilistes protsessides, kaasates nii AKV riikide kui ka ELi kodanikuühiskonna organisatsioonid lepingu õiguslikult siduvatesse põhimõtetesse. See peaks hõlmama struktureeritud raamistikku kodanikuühiskonna organisatsioonide ning kõigi AKV ja ELi ühiste institutsioonide vahel. Seepärast nõuab komitee suuremaid tehnilisi ja finantskohustusi, et soodustada ja toetada kodanikuühiskonna organisatsioonide aktiivset osalemist.

4.2. Kaubandus ja kestlik areng

4.2.1. Lomē 4. lepingu raames kohaldas EL ühepoolselt AKV riikidele mittevastastikuseid soodustusi, et neil oleks võimalik eksportida oma toodangut ühisturule. Sellega kaasnes süsteem AKV riikide eksporditulu kaotamise hüvitamiseks vahetuskursside kõikumise või looduskatastroofide korral. Leiti, et selline korraldus on vastuolus Maailma Kaubandusorganisatsiooni enamsoodustusrežiimi põhimõttega. Uue Cotonou lepingu kooskõlastamiseks Maailma Kaubandusorganisatsiooni eeskirjadega püüti sellest probleemist üle saada majanduspartnerluslepingute kavandamisel, et võimaldada AKV riikidel integreeruda maailma majandusse.

4.2.2. Seetõttu on Euroopa pidanud majanduspartnerluslepingute läbirääkimisi kuue piirkonnaga, mis koosnevad 79 AKV riigist, eesmärgiga luua ühised kaubandus- ja arengupartnerlused, mida toetab arenguabi. Ajavahemikus 2000–2008

⁽²⁾ <https://www.usaid.gov/africa-civil-society>.

pääseti Euroopa turule mittevastastikuse enamsoodustusrežiimi alusel, mis kujutas endast Maailma Kaubandusorganisatsiooni eeskirjade erandite süsteemi. Majanduspartnerluslepingute raames alustati 2008. aastal vabakaubanduslepingute sõlmimist, ent vajalike allkirjade saamine ja seejärel lepingute elluviimine osutus püsivaks probleemiks. Kuigi praeguseks on kuus majanduspartnerluslepingut kehtestatud, on neist enamiku ratifitseerimisprotsess tõkestatud. Euroopa sõlmis 2007. aastal neist esimese lepingu 15 Kariibi mere piirkonna riigiga. See jõustus ajutiselt 2008. aasta detsembris. Aafrikas olid tulemused erinevad. 2014. aastal jõudsid 16 Lääne-Aafrika riiki, kaks piirkondlikku organisatsiooni – Lääne-Aafrika Riikide Majandusühendus ja Lääne-Aafrika Majandus- ja Rahaliit – ning Ida-Aafrika Ühendus kokkuleppele, kuid allkirjastamisprotsess veel käib. Lõuna-Aafrika Arenguühenduse riigid allkirjastasid majanduspartnerluslepingu 2016. aastal. Lõpuks allkirjastasid Paapua Uus-Guinea ja Fidži 2009. aastal Euroopa ja Vaikse ookeani piirkonna riikide majanduspartnerluse vahelepingu kui kaks riiki, kes esindavad valdavat osa Euroopa ja Vaikse ookeani piirkonna kaubavahetusest.

4.2.3. Järelikult on Cotonou lepingul märkimisväärne kaubanduslik mõõde. Näiteks oli EL 2012. aastal Ameerika Ühendriikide järel suurim AKV riikide kaubanduspartner. ELile järgnevad Venezuela, Hiina, Brasiilia, Kanada ja India. Kaubavahetus ELiga moodustab 12,1 % AKV riikide kaubandusest, mis on väiksem kui kaubavahetuses USAga (35,7 %), kuid suurem kui kaubavahetus Hiinaga (6,9 %) ⁽³⁾.

4.2.4. Rahvusvahelise Kaubanduskeskuse andmetel tõusis ajavahemikus 2003–2012 AKV riikide turuosa maailmamajandusest 1,4 %-lt 1,7 %-le; ELi 28 riigi turuosa AKV turul tõusis samal perioodil 10,9 %-lt 11,5 %-le. Samas on AKV riike alates 2010. aastast mõjutanud 2008. aasta majanduskriisi tagajärjed, mistõttu nende kaubavahetuse koguväärtus on langenud. Ekspordi väärtus oli 2015. aastal 320,7 miljardit USA dollarit (võrreldes 495,1 miljardi USA dollariga 2011. aastal) ja impordi väärtus 439,6 miljardit USA dollarit (võrreldes 500,2 miljardi USA dollariga 2014. aastal).

4.2.5. Komitee soovib, et Cotonou lepingu läbivaatamisel võetaks eesmärgiks AKV riikide vastavusse viimine kaubanduse laienemise suundumusega, arvestades, et jätkuvalt kuulub 80 % vähim arenenud riikidest AKV riikide rühma. Samuti märgib komitee, et põllumajandus annab 90 % AKV ekspordist ja tööd suuremale osale töötavast elanikkonnast. Põllumajandustulu moodustab keskmiselt 20 % rahvuslikust rikkusest, kuigi see on AKV riikide lõikes äärmiselt erinev. Näiteks annab põllumajanduslik tootmine pool Tšaadi SKPst võrreldes keskmiselt 1 %-ga Kariibi mere piirkonnas ⁽⁴⁾.

4.2.6. **Kaubandus- ja piirkondlik integratsioon:** majanduspartnerluslepingu eesmärk on edendada piirkondlikku integratsiooni ja see tugineb põhimõttele, et parem piirkondlik integratsioon edendab kaubandusvõimsust ning see omakorda edendab majanduskasvu, tööhõivet ja majandusarengut. AKV riikide vahelise kaubanduse soodustamiseks tuleb investeerida taristusse, sealhulgas puhtasse energiasse, et aidata AKV riikidel suurendada vahe- ja valmistoodangu tootmist ja ekspordi, mis aitaks neil tõusta üleilmses väärtusahelas. See eeldab ka tõhusat mereveondust. Seepärast soovib komitee lisada laevanduse ELi kaubandus- ja arengupoliitika tegevuskavasse.

4.2.7. **Kaubandus ja kestlik areng:** edasises partnerluses tuleks asetada kaubandus ja majanduspartnerluslepingud tegevuskava 2030 ja Pariisi kliimakokkuleppe raamistikku. Majanduspartnerluslepingutesse peaks kuuluma jõustatud kestliku arengu peatükk koos ametliku ja struktureeritud raamistikuga kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamiseks. Tulevased AKV ja ELi läbirääkimised peaksid olema läbipaistvad ning kodanikuühiskonna organisatsioonid tuleks kaasata läbirääkimiste seiresse ja lepingu rakendamisse ja seiresse.

4.3. Arengukoostöö

4.3.1. Koostöövahendid ja -meetodid on ette nähtud Cotonou lepingu põhimõtete operatsioonivõimeliseks tegemiseks, keskendudes tulemustele, partnerlusele ja isevastutusele. Seepärast vastutatakse Euroopa Arengufondi vahendite kavandamise ja rakendamise eest ühiselt.

4.3.2. **Euroopa Arengufondi** rahastatakse otse ELi liikmesriikide vabatahtlikest maksetest väljaspool ELi eelarvet, kuid kooskõla tagamiseks toimuvad läbirääkimised paralleelselt muude ELi välisrahastamise vahendite üle. Fondi haldavad Euroopa Komisjon ja Euroopa Investeeringuspank. Euroopa Investeeringuspank haldab investeerimisrahastust ja pakub nii Euroopa Arengufondist kui ka omavahenditest AKV riikides tegutsevatele eraettevõtjatele laene, tagatise ja vahendeid lühi- ja pikaajaliste era- ja avaliku sektori projektide jaoks.

⁽³⁾ <https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0440-post-cotonou-the-modernisation-of-the-acp-partnership>

⁽⁴⁾ AKV sekretariaadi 15. juuni 2017. aasta pressiteade „The new ACP policy highlights the transformation of the products from the agricultural sector“.

4.3.3. **Euroopa Arengufondi eraldiste kogusumma on suurenenud, kuid väheneb tõenäoliselt Brexiti järel**, samas on säilinud fondi valitsustevaheline laad ja juhtimisstruktuur, mis on võimaldanud fondil mitmeaastase finantsraamistiku kõrval kujuneda ELi arengukoostöö tähtsaimaks elemendiks. Euroopa Arengufondi unikaalse ajaloo ja õigusliku staatuse ning valitsustevahelisuse tõttu ei ole Euroopa Parlamendil selle üle kaasotsustamise õigust. Parlamendi arengukomisjon tegeleb siiski üldiste poliitiliste aruteludega ja on oluline Cotonou lepinguga seotud osaleja. Ka on parlamentaarsel ühisassambleel õigus teostada parlamentaarset kontrolli Euroopa Arengufondist riiklikele soovituskavadele ja piirkondlikele soovituskavadele tehtud eraldiste üle.

4.3.4. **Euroopa Arengufond** ja eelarvesse kaasamine: parlament annab konkreetse eelarve täitmisele heakskiidu andmise menetlusega heakskiidu Euroopa Komisjoni tegevusele Euroopa Arengufondi haldamise ja rakendamisega seotud eelarve täitmisel. Eelarvesse kandmine ehk Euroopa Arengufondi kaasamine ELi eelarvesse tekitab parlamendi ja nõukogu vahel jätkuvalt vastuolusid, kuigi komisjon on mitmel korral soovitanud lisada Euroopa Arengufondi ELi eelarvesse.

4.3.5. Komitee arvates peaks ELi poolt kolmandatele riikidele antava arenguabi kõikide vormide suhtes kehtima sama õigusraamistik ja parlamendil tuleks neile rakendada sama demokraatlikku kontrolli. Seepärast nõuab komitee Euroopa Arengufondi integreerimist ELi eelarvesse, kuid samas peaksid säilima arengufondi positiivsed küljed (näiteks vastastikkus ja ühine vastutus). See muudab ELi arengupoliitika sidusamaks.

Brüssel, 7. detsember 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Vahemere lääneosa sinise majanduse kestlikku arengut käsitlev algatus““

[COM(2017) 183]

(2018/C 129/14)

Raportöör: **Dimitris DIMITRIADIS**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 31.5.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav seksioon	välissuhete seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	7.11.2017
Vastuvõtmine täiskogus	6.12.2017
Täiskogu istungjärk nr	530
Hääletuse tulemus	159/1/1
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Mere vesikondade ja rannikualade sotsiaalselt ja keskkonnavalaselt kestlik areng, olemasolevate erinevuste vähendamine ja kultuurilise mitmekesisuse ja elurikkuse kaitse tagamine on äärmiselt oluline. See on ka üks kõige sobilikumatest valdkondadest riikidevaheliste koostöökvade koostamiseks nii Euroopa Liidu siseselt kui ka väljaspool ELi. Seda silmas pidades toetab komitee täielikult Vahemere lääneosa sinise majanduse kestlikku arengut käsitlevat konkreetset algatust ja kutsub Euroopa institutsioone üles viima konsulteerimisprotsessi lõpule ja looma asjaomase rakkerühma.

1.2. Komitee leiab, et algatuse edu tagamiseks on vaja head teabevahetust ja sobivat koostööõhustikku asjaomaste riikide ja Euroopa institutsioonide vahel. Vahemere Liitu kutsutakse üles täitma olulist rolli kõikide osapoolte tõhusas ühendamises.

1.3. Komitee tunnistab vajadust laiendada algatust järgmisel kolmel viisil:

1.3.1. Lisaks konkreetsetes algatustes valitud tegevusvaldkondadele – 1) ohutum ja turvalisem mereruum, 2) nutikas ja vastupidav sinine majandus ning keskendumine oskuste arendamisele, teadustegevusele ja innovatsioonile, 3) merealade parem majandamine – soovib komitee algatuse teemaderingi laiendada elurikkuse, kaitse ning kultuuridevaheliste suhete teemadega ning lisaks sellele ka töötada välja konkreetsem strateegia väikese ja väga väikese mahuga tootmistevõime toetamiseks.

1.3.2. Peale selle leiab komitee, et on väga oluline hõlmata horisontaalse sekkumisvaldkonnana ka kutsehariduse ja akadeemilise õppe süsteemide järkjärguline areng ja nendevaheline rahvusvaheline koostöö, et suurendada sinise majanduse teiste valdkondade tõhusust. Seda silmas pidades tuleks rakendada makropiirkondliku strateegia lähenemisviisi.

1.3.3. Meresõidu ja meretranspordi ohutuse, julgeolekuküsimuste, kestliku majanduskasvu ning kultuuriväärtuste säilitamise ja keskkonnakaitse küsimustega tegelemine ei saa pikas plaanis olla tõhus, kui ei võeta arvesse asjaolu, et Vahemere piirkond moodustab ajalooliselt, majanduslikult ja keskkonnavalaselt ühtse terviku⁽¹⁾. Kuigi suurenenud geopoliitilised pinged ja konfliktide ägenemine merepiirkonna idaosas selgitavad, miks algatusega alustatakse Vahemere

⁽¹⁾ Hiljuti avaldatud Maailma Looduse Fondi (WWF) aruandes „Reviving the Economy of the Mediterranean Sea – Actions for a sustainable future“ pooldavad autorid mitte ainult tervikliku lähenemise vajalikkust, vaid viitavad lisaks ka sellele, et Vahemeri annab olulise panuse piirkondlikku SKP-sse ja selle loodusvarad kujutavad endast tohutut panust mitte ainult kõnealuse piirkonna, vaid ka kogu maailma sinisesse majandusse.
(Aruande lk 7, http://www.wwf.gr/images/pdfs/Reviving_Mediterranean_Sea_Economy_Full%20rep_Lowres.pdf).

lääneosas, peaks seda võtma kui katsealgatust kasulike kogemuste saamiseks ja parimate tavade väljatöötamiseks, mida laiendada hiljem kogu Vahemere piirkonnale tervikuna (vt ka punkte 3.3, 3.4 ja 3.5).

1.4. Komitee eeldab, et algatuse edukaks rakendamiseks on vaja laiaulatuslikku riikidevahelist ja valdkondadevahelist koordineerimist. Viimase kahekümne aasta jooksul on Vahemere piirkonnas elluviidud poliitikal ja programmidel olnud kesised tulemused ning palju raha on jäänud kasutamata, kuna ühenduse institutsioonide ning ELi mittekuuluvate Vahemere riikide riigiasutuste suhtumine on erinev ning nende vahel puudub tõhus koostöö ja kuna mõningatel juhtudel tekitab läbipaistvuse ettekäändel kehtiv bürokraatia liigseid takistusi olemasolevate rahaliste vahendite kasutamisel. Eeltoodu viitab vajadusele kaasata tehnilise abi allprojekti järgmiste küsimuste lahendamiseks:

1.4.1. Põhjalik võrdlev analüüs, mis tooks välja sarnastele (kui mitte samadele) küsimustele keskenduvate algatuste, mida on väga palju, kattuvad valdkonnad (vt punktid 3.9 ja 3.10), et hoida kokku ressursse ja parandada lõpptulemust. Komitee rõhutab algatuse rakendamise venimise või koguni ärajäämise ohtu, kui selle keskpikad ja pikaajalised eesmärgid ei ole selgelt määratletud ja/või asjaomaste asutuste ja institutsioonide pädevused ei ole täpselt määratletud.

1.4.2. Üldine tegevuskava, kus määratletakse sinise majanduse rakkerühma pädevused, konkreetset organisatsioonilised/halduslikud vahendid ja osalevate riiklike ning rahvusvaheliste institutsioonide selged rollid lisaks täpse ajakava kehtestamisele (vt ka punktid 4.5 ja 4.6). Pidades silmas teadusasutuste suurt osatähtsust, peaks(id) üldise tegevuskava koostaja(d) võtma arvesse ka piirkondlikku ebaühtlust, pidades silmas kogenud ja pädeva teadus- ja arendustegevuse sektori olemasolu ja varasemaid näiteid edukast koostööst teadus- ja arendustöö vallas Vahemere mõlemal kaldal.

1.4.3. Sinise majanduse algatuse sisu ja sellega kaasnevaid võimalusi ja väljavaateid tutvustava piisavalt laiaulatusliku teavitamisstrateegia kavandamine ja rakendamine, et i) teha kindlaks kõik institutsioonid ja sidusrühmad, mida algatus võib hõlmata või mõjutada, eriti piirkondlikul ja kohalikul tasandil, ja ii) levitada nende seas vajalikku teavet.

1.5. Eespool nimetatud üldistest soovitustest lähtuvad täpsemad järeldused ja olulised ettepanekud on esitatud alljärgnevalt.

1.5.1. Komitee nõustub sellega, et kuritegevuse ja terrorismi vastases võitluses edu saavutamiseks on vaja tõhusamat võrgustike loomist mõlema kalda piiri- ja rannavalveasutuste vahel ning süstemaatilist teabevahetust ja -analüüsi koostöös Frontexi ja selliste üleilmsete rahvusvaheliste institutsioonidega nagu Rahvusvaheline Mereorganisatsioon (IMO).

1.5.2. Mis puudutab maismaa- ja merepiiri valvamisega tegelevate asutuste võrgustike loomist, siis soovib komitee juhtida erilist tähelepanu hea juhtimistava eeskirjadele ning vajadusele arvestada hoolikalt inimõigustega – nii individuaalsete kui ka kollektiivsetega (vt ka punkt 4.1).

1.5.3. Et ruumiline planeerimine ja rannikualade majandamine oleksid tõhusad, tuleks rakendada nelja osapoolega lähenemisviisi rahvusvahelisel ja eeskätt piirkondlikul/kohalikul tasandil. Nõutav on kohalike asutuste (linnade ja piirkondade omavalitsused) ning kodanikuühiskonna organisatsioonide suurem kaasatus oma vastavates tegevusvaldkondades. Selle saavutamiseks peaks komisjon kutsuma erasektori sidusrühmi osalema teatise ja konkreetsete tegevusvaldkondade – ohutu ja turvalise transpordi, kalanduse, turismi ja energia, sotsiaalse ühtekuuluvuse ja keskkonnasäästlikkuse – üle peetavates konsultatsioonides (vt ka punktid 4.2.1 ja 4.3).

1.5.4. Meremajanduse kasvu algatus⁽²⁾ on üks peamistest pikaajalistest strateegiatest, saavutamaks strateegia „Euroopa 2020“ aruka, kestliku ja kaasava majanduskasvu eesmärgi: kalapüük ja vesiviljelus, rannikualade (öko)turism, mereloogetika (mis on Vahemere jaoks praeguste geopoliitiliste ja majanduslike arengute tõttu üha olulisem), mere biotehnoloogia, ookeanienergia ja meremaardlate kaevandamine loovad uusi mitmekülgseid võimalusi ettevõtluseks.

⁽²⁾ https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/blue_growth_et.

1.5.5. Vahemere vesikonna mõlemal kaldal on kohaliku majanduse aluseks väikesed ja väga väikesed ettevõtted, kodutööstus- ja pereettevõtted, mille struktuur, töösüsteemid ja tegevused on traditsioonilised. Selles mõttes võivad väike- ja mikrotootjate võrgustumine ja koostöökavad suurendada ka vastupanuvõimet ja kulupõhist konkurentsivõimet, säilitades samas pakutavate kaupade ja teenuste vägagi vajaliku mitmekesisuse. Seepärast on komitee seisukohal, et lisaks innovaatilisele ja tehnoloogiliselt arenenud ettevõtlusele on vähemalt sama oluline edendada ka konkreetseid hästi kohandatud traditsiooniliste majandustegevuste programme, pidades seejuures silmas kohalikku eripära (vt punktid 3.6, 3.7, 4.2.2, 4.2.3 ja 4.2.4).

1.5.6. Kuna vaesus ja noorte töötus võivad lähiaastatel eriti Vahemere lõunaosa riikides veelgi suurened, on haridussüsteemi parem koostöö tööturuga küll oluline, kuid kindlasti ei ole see piisav lahendus töötuse, sotsiaalse sidususe ja kestlikkusega tegelemiseks. Seda silmas pidades on punktis 1.5.5 toodud arengumeetmed olulised konkreetsetes piirkondades uute, jätkusuutlike töökohtade loomiseks ja elatustaseme parandamiseks. Neid arengumeetmeid tuleb koostöös kohalike institutsioonide ja ametiasutustega hoolikalt kavandada. Lisaks sellele on need konkreetse piirkonna jaoks kohandatud poliitikameetmed kõige tõhusam viis rände tõuketeguritega tegelemiseks – seepärast tuleks neis näha peamist vahendit suurenevate rändevooegade toime tulemisel ja mõlemal kaldal neist tulenevate sotsiaal-majanduslike probleemide ning nendega seotud ohutus- ja turvalisusküsimuste lahendamisel, samuti võitluses kuritegevuse ja terrorismiga (punkt 1.5.1).

1.5.7. Kalapüügi osas on komitee seisukohal, et i) Euroopa Merendus- ja Kalandusfond tuleks muuta paindlikumaks, et kõrvaldada avaliku halduse eri tasandite vahelised tõkked, ning ii) suurendada tuleks Vahemere üldise kalanduskomisjoni osatähtsust, et parandada kalavarude ebasoodsat seis, tihedas koostöös ja kooskõlas ELi mittekuuluvate Vahemere-äärsete riikidega (vt ka punktid 4.3.4 ja 4.3.5).

2. Teatise taust

2.1. 2015. aasta novembris võttis Vahemere Liidu sinise majanduse teemaline ministrite konverents⁽³⁾ vastu deklaratsiooni sinise majanduse edasiarendamise kohta,⁽⁴⁾ milleks on vaja suurendada investeringuid asjakohasesse tehnoloogiasse, innovatsiooni, teadmistesse ja oskustesse ning mereala majandamisse.

2.2. 2016. aasta oktoobris innustasid nn 5+5 dialoogi riikide – Alžeeria, Liibüa, Mauritaania, Maroko ja Tuneesia ning Prantsusmaa, Itaalia, Malta, Portugali ja Hispaania – välisministrid jätkama Vahemere Liidu raames tööd sinise majanduse kestlikku arengut puudutava algatusega⁽⁵⁾.

2.3. Kõnealune teatis⁽⁶⁾ ja selle juurde kuuluv tegevusraamistik (SWD(2017) 130)⁽⁷⁾ on ajendatud sellest üleskutsest. Nende eesmärk on ära kasutada võimalusi ja tegeleda probleemidega piirkonnas, kus on vaja mitmepoolset koordineerimist ja rahvusvahelist koostööd, mis peab ulatuma Euroopa Liidu piiridest kaugemale.

2.4. Selle teatise aluseks olev Euroopa Komisjoni algatus põhineb pikaajalistel kogemustel mere vesikonna ja makropiirkondlike strateegiatega (nt Atlandi strateegia, ELi Läänemere strateegia ning ELi Aadria ja Joonia mere piirkonna strateegia)⁽⁸⁾. See tugineb ka Vahemere Liidu (nimetatud eespool), Vahemere üldise kalanduskomisjoni,⁽⁹⁾ Vahemere

⁽³⁾ 17. novembril 2015 toimunud Vahemere Liidu sinise majanduse teemalise ministrite konverentsi päevakord http://ufmsecretariat.org/wp-content/uploads/2015/10/Agenda_UfM_Ministerial-on-Blue-Economy_MARE-D1.pdf.

⁽⁴⁾ Vt http://ufmsecretariat.org/wp-content/uploads/2015/11/2015-11-17-declaration-on-blue-economy_en.pdf.

⁽⁵⁾ Lühiülevaade 28. oktoobril 2016 toimunud välisministrite kohtumisel vastuvõetud otsustest: <http://ufmsecretariat.org/foreign-affairs-ministers-of-the-55-dialogue-discuss-pressing-regional-challenges-and-highlight-the-positive-contribution-of-ufm-activities-to-the-enhancement-of-regional-cooperation/>. Nn 5 + 5 dialoogi ajalooga alates 2003. aastast saab tutvuda veebilehel: http://westmediterraneanforum.org/wp-content/uploads/2013/09/131017_chronology5+51.pdf.

⁽⁶⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1504520807525&uri=CELEX:52017DC0183>.

⁽⁷⁾ https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/sites/maritimeaffairs/files/swd-2017-130_en.pdf.

⁽⁸⁾ ELi kolme piirkondliku strateegia kohta leiab teavet järgmistelt veebilehtedelt: Atlandi strateegia <http://www.atlanticstrategy.eu/>, ELi Läänemere piirkonna strateegia <https://www.balticsea-region-strategy.eu/> ning Aadria ja Joonia mere piirkonna strateegia <http://www.adriatic-ionian.eu/>.

⁽⁹⁾ <http://www.fao.org/gfcm/en/>.

merekeskkonna ja rannikuala kaitse konventsiooni (Barcelona konventsiooni)⁽¹⁰⁾ ning ÜRO kestliku arengu tegevuskava 2030⁽¹¹⁾ raames sinise majanduse teemal toimuv alirkondlik dialoogil, samuti Vahemere piirkonna säästva arengu strateegia⁽¹²⁾ rakendamiseks tehtud jõupingutustel.

2.5. Pealegi on kõnealune teatis vastavuses kogu maailmas jätkuva teadusliku ja sotsiaal-poliitilise aruteluga. Sinine majandus on juba üks tänapäeva kõige olulisematest teemadest – esiteks seoses mere- ja ookeanivarade tähtsuse ning mere ja ookeaniga seotud majanduskasvu potentsiaaliga ja teiseks seoses sellega, et merede ja ookeanide kestlikkus on ülemaailmse keskkonnakaitse peamine näitaja⁽¹³⁾

2.6. Teatistes tunnistatakse vajadust suurendada ohutust ja julgeolekut, tagada jätkusuutlik majanduskasv ja töökohad ning säilitada ökosüsteemid ja elurikkus Vahemere lääneosas. Teisisõnu soovitakse sellega panustada sotsiaalselt ja keskkonnanalasel jätkusuutliku majandusarengu edendamisse Vahemere vesikonnas, põhja- ja lõunapoolsetel rannikualadel, sadamates ja linnades, mis moodustavad inimeste ja kaupade liikuvuse integreeritud süsteemi, minnes olemasolevast halduslikust ja poliitilisest ebaühtlusest oluliselt kaugemale. Seda silmas pidades on esile toodud kolm probleemset valdkonda.

2.6.1. *Ohutus ja julgeolek merenduses:* teatise kohaselt on Vahemere lääneosas liiklusummikute piirkondi, kus ohtlikud olukorrad võivad sagedasti (liiklusõnnetused) seoses tulevaste geopoliitiliste ja majanduslike arengutega nagu näiteks Suessi kanali laiendus. Teisest küljest on juba praegu olulisi julgeolekuprobleeme, millest annab tunnistust ebaseaduslik ränne, ning eeldatakse, et praegused sotsiaal-majanduslikud ja demograafilised suundumused koos kliimamuutuste mõjuga suurendavad konkurentsi ressursidele ning geopoliitilist ebastabiilsust.

2.6.2. *Noorte suur töötuse määr vs. vananevad merendustöötajad:* teatistes nenditakse tuntud tööhõiveparadoksi, et ühest küljest on olemas kasutamata tööjõud ja teisest küljest on palju täitmata töökohti – seda esineb eriti palju sinise majanduse sektorites ja tööstusharudes. Komisjon on seisukohal, et praegune olukord on eelkõige (kui mitte täielikult) tingitud nõudluse ja pakkumise lahknevusest. Seepärast keskendub komisjon dialoogi ja koostöö puudumisele tööstusharude ning haridussüsteemi vahel.

2.6.3. *Lahknevad ja konkureerivad huvid merel:* teatistes esitatud andmete kohaselt on kogu vesikonna kõige suurem elurikkus Vahemere lääneosas. Samas koondub siia umbes pool Vahemere peamiselt merendusega (turism, vesiviljelus, kalandus ja transport) seotud SKPst, mis toob kaasa rannikualade kasvava linnastumise, kalavarude ülepüügi, merevee saastumise ja laiema looduskaitsega seotud probleemid. Lähtudes asjaomaste huvide rahvusvahelisest olemusest ja suurtest sotsiaal-majanduslikest erinevustest võib öelda, et need tegurid õigustavad täiel määral komisjoni seisukohta, et see piirkond on „majanduslike, demograafiliste ja keskkonnapingete tulipunkt“.

2.7. Üldiselt tõdeb komisjon, et olemasolev koostöökavade raamistik ei ole osutunud piisavalt tõhusaks vesikonna kummalgi kaldal. Selles mõttes on algatus suunatud praegusele vajadusele. Sellele vaatamata sõltuvad edusammud selle probleemiga tegelemisel paljudest üldistest ja konkreetsetest muudatustest ja kohandustest, millest paljusid püüab komitee järgnevatel jaotistes käsitleda.

3. Üldised märkused

3.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab komisjoni jõupingutusi tugevdada ja edasi arendada keskkonda säästvat tootmis- ja tarbimisahelat, nt kasutades merevee magestamiseks keskkonnahoidlikke energiaallikaid, edendades energiatõhusust ja puhast energeetikat üldiselt ning edendades ja tõhustades keskkonnasäästlikku kaubavedu ja laevandust. See on eriti oluline, kui pidada silmas ettevõtluse tohutut potentsiaali kõnealuses valdkonnas.

⁽¹⁰⁾ Vahemere merekeskkonna ja rannikuala kaitse konventsioon (Barcelona konventsioon) võeti vastu 16. veebruaril 1976 Barcelonas toimunud Vahemere piirkonna rannikuäärsete riikide täievoliliste esindajate Vahemere kaitse teemalisel konverentsil. Alget konventsiooni muudeti 10. juunil 1995. aastal vastu võetud muudatustega (UNEP(OCA)/MED IG.6/7). Konventsioon jõustus 9. juulil 2004.

⁽¹¹⁾ https://www.un.org/pga/wp-content/uploads/sites/3/2015/08/120815_outcome-document-of-Summit-for-adoption-of-the-post-2015-development-agenda.pdf.

⁽¹²⁾ https://planbleu.org/sites/default/files/upload/files/smdd_uk.pdf.

⁽¹³⁾ Vt „Reviving the Economy of the Mediterranean Sea – Actions for a sustainable future“, Maailma Looduse Fondi (WWF) aruanne, mille koostamist toetas Boston Consulting Group, 2017, http://www.wwf.gr/images/pdfs/Reviving_Mediterranean_Sea_Economy_Full%20rep_Lowres.pdf.

3.2. Termin „sinine majandus“ hõlmab merede vesikondade ja rannikualade sotsiaalselt ja keskkonnaalaselt kestlikku arengut, olemasolevate erinevuste vähendamist ning kultuurilise mitmekesisuse ja elurikkuse säilimise tagamist, mis on eriti oluline Vahemere piirkonna ajalugu ja ka tulevikku silmas pidades. Selles mõttes võivad teatistes väljaalitud tegevusvaldkonnad – 1) ohutu ja turvalisem mereruum, 2) nutikas ja vastupidav sinine majandus, 3) merealade parem majandamine – olla küll olulised, kuid need võivad samas osutada mere vesikonna vajaduste täitmise seisukohalt piiravateks ja seetõttu ebatõhusateks. Komitee soovib veelgi laiendada algatust elurikkuse, looduskaitse ja kultuuridevahelise suhtlemise valdkonnas ning luua konkreetsem strateegia väikese ja väga väikese mahuga tootmistevõime, näiteks kalapüügi jne toetamiseks.

3.3. Meresõidu ja meretranspordi ohutuse ja eelkõige julgeoleku küsimused on küll väga olulised, aga need ei saa piirduda üksnes Vahemere lääneosaga. Vastupidi – mere vesikonna idaosa geopoliitiline ajalugu, sealse olukorra praegune halvenemine ning ulatuslik pagulaskriis viitavad vajadusele käsitleda nende probleemidega tegelemisel Vahemere piirkonda tervikuna.

3.4. See kehtib ka ülejäänud huvipakkuvatena määratletud valdkondade puhul nagu jätkusuutlik majanduskasv, kultuuri- ja keskkonnakaitsealased küsimused jne. Vahemere piirkonda ei tohi jagada lääne- ja idaosaks. Isegi kui seda on vaja teha halduslikel põhjustel ja lühiajaliste meetmete võtmiseks, tuleb strateegilisel kavandamisel pikemas perspektiivis käsitleda mere vesikonda tervikuna.

3.5. Komitee mõistab täiel määral, et kui silmas pidada suurenenud geopoliitilisi pingeid ja ägenenud konflikte Vahemere idaosas, võib Vahemere lääneosa käsitleva algatusega alustamine olla lihtsam, realistlikum ja kiiremini tulemusi toov lähenemisviis. Kui aga sellele ei järgne samalaadne algatus Vahemere idaosa jaoks, tekib märkimisväärne oht, et seatud eesmärgid jäävad saavutamata. Vahemere idaosas valitsevad samad probleemid, kuid geopoliitiliste tingimuste tõttu on pinged palju suuremad, ning selle piirkonna jaoks tuleks kavandada ja kehtestada samalaadsed eeskirjad ja strateegiad.

3.6. Ehkki dialoogi puudumine ühelt poolt tööstusharude ning teiselt poolt haridussüsteemi ning teadus- ja arendustegevuse sektori vahel võib olla töötuse probleemiga tegelemisel oluline aspekt (eelkõige pikemas perspektiivis ja majanduskasvu tingimustes), on ainult sellele keskendumine ühekülgne ja ebatõhus. Vastupidi – praegusele tasakaalustamatusele majanduses (mille põhiline aspekt on uute vabade töökohtade puudus ja töötuse kõrge määr) ning süvenevatele sotsiaal-majanduslike erinevustele Vahemere vesikonna lääneosas tuleks läheneda hoopis piirkonna põhjaosas püsiva majandussüsteemi kriisi kontekstis ja võttes arvesse üldist soovimatust teha tootlikke investeeringuid.

3.7. Alati kui majandustegevus põrkub kaitseteemadega, kui esineb (makro)majanduslikke välismõjusid (mis tulenevad kas nõudlusest või pakkumisest) või kui inimeste vabad valikud tekitavad sotsiaal-majanduslikke või keskkonna säästmisega seotud probleeme, on vaja tõhusat poliitilist sekkumist, mida tuleb intensiivsema rahvusvahelistumise aegadel kohandada riikideülelselt. Kalavarude ülepüügi, merevee reostuse, üelinnastumise ja ebatõhusalt kasvavate linnastute, püsivate majandus- ja finantskriiside ning üha suurenevate piirkondadevaheliste ja sotsiaalsete erinevuste puhul Euroopa Liidus ja sellest väljaspool ei ole n-ö turujõudude vabastamisel põhinev lähenemisviis piisav.

3.8. Selles mõttes on piirkonnas kehtivas poliitikakujundamise raamistikus tuvastatud vajakajäämised, mis on peamiselt tingitud koostöö puudumisest eri riikide vahel (teatistes on neile viidatud seoses kolmanda probleemide rühma ning lüünkadega lahknevates ja konkureerivates huvides merel) äärmiselt oluline tegur piirkonna keskkonnaalaste ja sotsiaal-majanduslike vaidluste lahendamisel. Olemasolevaid ja tulevasti kahepoolseid lepinguid naabruses asuvate ELi ja Vahemere lõunaosa riikidega tuleb nõuetekohaselt täita. Ühtse ja tugeva ELi seisukoha puudumine välispoliitika küsimustes ei aita selles osas kaasa, aga teisalt peaks EL olema mere lõunakalda riikide jaoks peamine (kui mitte ainus) partner, kellel on tõsine ja siiras huvi ühiste kestliku arengu väljavaadete ja heaolu edendamise vastu.

3.9. Lisaks praegusele rahvusvahelise koostöö puudumisele lähtub täiendav vajadus poliitika koordineerimise järele ka sarnastele (kui mitte samadele) küsimustele keskenduvate algatuste ja platvormide segadusse ajavast üleküllusest. Kõnealuses

teatistes on näiteks viidatud ELi meremajanduse kasvu strateegiale ja merenduspoliitikale,⁽¹⁴⁾ Euroopa ranniku- ja mereturismi majanduskasvu ja töökohtade strateegiale,⁽¹⁵⁾ BLUEMEDi algatusele⁽¹⁶⁾ ning FAO meremajanduse kasvu algatusele⁽¹⁷⁾. Lisaks on ka teisi algatusi, mis hõlmavad mere mõlemat kallast, nt säästva tarbimise ja tootmise tegevuskava ning Vahemere piirkonna piirkondliku transpordi tegevuskava⁽¹⁸⁾.

3.10. Võttes arvesse olemasolevate sarnase sisuga algatuste suurt hulka, palub komitee tungivalt viia läbi võrdlev analüüs, mis tooks välja kattuvad valdkonnad, et algatusi oleks võimalik kasutada nii, et hoitakse kokku ressursse ja soodustatakse lõpptulemuste saavutamist. Lähemalt tuleks uurida ja kaaluda teistes makropiirkondlikes strateegiates (ka Läänemere strateegias) ja algatustes (näiteks nutikate saarte algatuses⁽¹⁹⁾) kasutatavaid parimaid tavasid.

3.11. Ühelt poolt Euroopa Vahemere programmide tõhusust piiravad ebarealistlikud nõuded ja teiselt poolt ELi fondide väärkasutamise hirmust tingitud bürokraatia, nagu ka korruptsioon ja ebatõhusus avaliku halduse juhtumites mere mõlemal kaldal, on viinud tõsiste puudujääkide tekkimiseni olemasolevate Euroopa fondide kasutamisel Vahemere heaks.

3.12. Teisalt ei ole Vahemere Liit seni suutnud täita talle ette nähtud rolli, seda vaatamata mitmesugustele väljakuulutatud projektidele. Seetõttu tuleb muuta Vahemere Liidu sekkumist selles piirkonnas tõhusamaks. Sinise majanduse algatused võivad olla üldise heaolu seisukohalt väga olulised, kuid need tuleb tõhusalt siduda olemasolevate struktuuride ja raamistikega.

4. Konkreetsete märkused

4.1. Ohutum ja turvalisem mereruum

4.1.1. Teatistes keskendutakse kahele konkreetsele sekkumisvaldkonnale: 1) rannavalve koostöö ning 2) andmete vahetamine ja halduskoostöö, parandamaks suutlikkust õnnetustest tingitud merereostusele reageerimiseks ja selle vastu võitlemiseks.

4.1.2. Komitee peab ülioluliseks tõhustada võrgustike loomist ja koostööd mõlema kalda piiri- ja rannavalve ning kontrolliasutuste vahel, tehes seejuures koostööd Frontexiga. Kuritegevuse ja terrorismi vastases võitluses edu saavutamiseks on vajalik ka süstemaatiline teabevahetus ja -analüüs riigiüleses andmeanalüüsikeskuses. Siiski tuleb hoolikalt arvesse võtta nii hea juhtimise tavasid kui ka inimõigusi – nii individuaalseid kui ka kollektiivseid, pidades eelkõige silmas halbu kogemusi teatud režiimidega.

4.1.3. Komitee on seisukohal, et need kaks hästi määratletud lähenemist on tõhus viis ohutuma ja turvalisema mereruumi küsimusega tegelemiseks. Kõnealuse prioriteedi pidevaks seireks ja hindamiseks tuleb aga parandada selle aluseks olevate mõõdetavate sihtmärkide analüüsi ning tuleks teha jõupingutusi, et koordineerida ja teha koostööd selliste üleilmsete rahvusvaheliste institutsioonidega nagu Rahvusvaheline Mereorganisatsioon (IMO)⁽²⁰⁾.

4.2. Nutikas ja vastupidav sinine majandus

4.2.1. Komitee peab kahetsusväärseks, et sotsiaalpartnerid ja kodanikuühiskonna organisatsioonid ei ole teatistes piisavalt (või üldse) esindatud, ehkki need institutsioonid võiksid olla konkreetsete poliitikastrateegiate ja programmide kavandamisel ja rakendamisel äärmiselt kasulikud tänu kogemustele kriitiliste olukordade lahendamisel ja oma tõestatud võimele lahendada sotsiaal-majanduslikke probleeme otsese sekkumise teel.

⁽¹⁴⁾ Vt nt hiljutist aruannet meremajanduse kasvu strateegia kohta – SWD(2017) 128 final – aadressil https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/sites/maritimeaffairs/files/swd-2017-128_en.pdf.

⁽¹⁵⁾ COM(2014) 86 final.

⁽¹⁶⁾ https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/content/bluemed-initiative-blue-growth-and-jobs-mediterranean_et.

⁽¹⁷⁾ Täpsemat teavet ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni meremajanduse kasvu algatuse kohta leiab veebilehelt: <http://www.fao.org/3/a-mk541e/mk541e02.pdf>.

⁽¹⁸⁾ Vt vastavalt <http://www.unep.org/ourplanet/june-2017/unep-publications/regional-action-plan-sustainable-consumption-and-production> ja https://ec.europa.eu/transport/sites/transport/files/themes/international/european_neighbourhood_policy/mediterranean_partnership/docs/ratap2014_2020_en.pdf.

⁽¹⁹⁾ <http://www.smartislandsinitiative.eu/en/index.php>.

⁽²⁰⁾ <http://www.imo.org/en/Pages/Default.aspx>.

4.2.2. Vaesus ja noorte töötus võivad tulevastel aastatel kliimamuutuste tõttu veelgi suurened, mis mõjutab eelkõige tingimusi Vahemere lõunaosa riikides. Komisjon peaks koostöös kohalike omavalitsuste ja sotsiaalpartneritega võtma kohalikul tasandil arengumeetmeid (nt VKEdes tegevuse soodustamine, kodutööndusettevõtjate toetamine, erimeetmed primaarsektori toetamiseks ning kohalike põllumajandus- ja kalandustoodete edendamine Euroopa turgudel jne), et parandada koos asjakohaste muudatustega hariduses ja kutsehariduses elanike elatustaset ja ennetada rännet. Sinine majandus võib tagada tuhandetele peredele korraliku sissetuleku tänu uuele väikeseid mahtusid ja kvaliteeti soosivale lähenemisele kalanduses, looduskaitstes ja kalandustoodete tarnimises.

4.2.3. Traditsiooniliste struktuuride, toimimise ja tegutsemisviisiga pereettevõtted, väikesed ja väga väikesed ettevõtted on Vahemere vesikonna mõlemal kaldal kohaliku majanduse aluseks, eriti nendes sektorites ja tööstusharudes, mis kuuluvad sinise majanduse alla. Seepärast on komitee seisukohal, et lisaks innovaatilise ja tehnoloogiliselt arenenud ettevõtluse toetamise algatustele on vähemalt sama oluline edendada ka traditsiooniliste majandustegevuste programme.

4.2.4. Seda silmas pidades väidab komitee, et tugevdada tuleb selle prioriteedi teist meetmerühma, mis hõlmab merendusklasterite loomist. Väike- ja mikrotootjate võrgustumine ja koostöökavad võivad suurendada vastupanuvõimet ja kulupõhist konkurentsivõimet, säilitades samas pakutavate kaupade ja teenuste vägagi vajaliku mitmekesisuse. Teisest küljest võib klasterite moodustamine olla tõhus konkreetsetes sektorites, kus on oluline kapitali koondumine, nt taastuvenergia ja kaubaveo sektoris. Siiski peab komitee ideed, mis sisaldab klasterite moodustamist, inkubaatorite loomist ja äriplaanide edendamist n-ö äriinglite teenuste abil, üsna ennatlikuks isegi ELi arenenumate riikide majanduse jaoks, mis tähendab, et on vaja kavandada hästi määratletud tugiteenused, eriti mere vesikonna lõunaosas tegutsevatele väiketootjatele, käsitöölisele ja kaupmeestele.

4.2.5. Lisaks tuleb märkida, et kooskõlas eelnevalt mainitud Maailma Looduse Fondi (WWF) hiljuti avaldatud aruande neljanda strateegilise prioriteediga Vahemere majanduse taaselusdamiseks on avaliku ja erasektori rahastamise ümbersuunamine piirkonna loodusvarade potentsiaali avamiseks nii võimalik kui ka vajalik. See võib anda tulu CO₂ rahastamismehhanismide kaudu nagu näiteks maksed ökosüsteemi teenuste eest, ⁽²¹⁾ võttes samal ajal arvesse sotsiaalset ja keskkonnavalast kestlikkust. Näiteks Vahemere mererohuga kaetud alad on üks kõige tõhusamatest süsiniku sidumise süsteemidest, mis tähendab, et avaliku ja erasektori sellesuunalised investeeringud võivad siin kaasa aidata kohaliku majanduskasvu tugevdamisele ning anda samas panuse ülemaailmsesse kliimastrateegiasse.

4.3. Merealade parem majandamine

4.3.1. Esimeses meetmerühmas – ruumilise planeerimise ja rannikuala majandamises – edu saavutamiseks tuleks rakendada nn nelja osapoolega lähenemisviisi (*quadruple helix*) ⁽²²⁾. Kohalikud asutused (linnade ja piirkondade omavalitsused), akadeemilised ringkonnad ning teadus- ja arendustegevuse asutused, sotsiaalpartnerid ja kodanikuühiskonna organisatsioonid peaksid oma vastavate tegevusvaldkondade piires aktiivsemalt osalema, kuna neil on ulatuslikumad teadmised kohalikest sotsiaal-majanduslikest ja keskkonnatingimustest ning nad on ka halduslikult paindlikud.

4.3.2. Selles mõttes saavadorganiseeritud majanduslikud ja sotsiaalsed huvid etendama otsustavat rolli Vahemere piirkonna sotsiaal-majanduslikus arengus ja peaksidki seda tegema. Komisjon peaks koostöös Vahemere Liiduga kaasama teatise konsultatsiooniprotsessi erasektori sidusrühmad, et tagada nende oluline panus vastavate programmide ja tegevuste kavandamisse ja seeläbi ka tõhusam kaasatus nende rakendamisse. Kalapüügi osas tuleks võtta meetmeid ühiste juhtimissüsteemide tugevdamiseks, tagades sidusrühmade tõhusa kaasamise otsustusprotsessi.

4.3.3. Rõhku tuleks panna Vahemere lääneosa Euroopa ja väljapoole Euroopat jäävate riikide koostöö puudumise probleemile, eelkõige majanduslikku arengut mõjutavate julgeoleku- ja sisserändeküsimuste osas.

⁽²¹⁾ Maksed ökosüsteemi teenuste eest leiavad aset siis, kui toetusesaaja või ökosüsteemi teenuse kasutaja maksab selle teenuse osutajale otsest või kaudset tasu. Vahemere vesikonna puhul saab maksed ökosüsteemi teenuste eest vaadelda ka kui keskkonnavalast õigustust vahendite ülekandmisele põhjarannikult lõunakaldale.

⁽²²⁾ Vt <http://cor.europa.eu/en/documentation/studies/Documents/quadruple-helix.pdf>.

4.3.4. Kalapüük on Vahemere piirkonna majandustegevuse põhitegur ja turismi järel tähtsusest teine sissetulekuallikas. Komitee on nõus, et selles tööstusharus on vaja kavandada konkreetseid meetmeid, nagu on ette nähtud kõnealuse prioriteedi neljandas meetmerühmas. Programmide eesmärk peaks olema vähendada ülepüüki, välja töötada toetavad teenused ja hankida rahalisi vahendeid, et tagada väikesemahulise kalapüügi jätkumine ning rannikukogukondade paralleelne areng. Euroopa Merendus- ja Kalandusfond⁽²³⁾ tuleb muuta paindlikumaks, et kõrvaldada avaliku halduse eri tasandite vahelised tõkked tõhusate algatuste määratlemisel.

4.3.5. Komitee leiab, et Vahemere üldise kalanduskomisjoni osatähtsust tuleks suurendada, et tagada vajalike, järjepidevate ja ühilduvate haldusmeetmete võtmine kalavarude ebasoodsa seisundi parandamiseks, koordineerides seda tegevust tihedas koostöös ELi mittekuuluvate Vahemere-äärsete riikidega.

4.4. Komitee on korduvalt juhtinud tähelepanu asjaolule, et viimase kahekümne aasta jooksul on Vahemere piirkonnas rakendatud poliitikal ja programmidel olnud kesised tulemused ning väga palju raha on jäänud kasutamata, kuna vastutavate ühenduse institutsioonide ning ELi mittekuuluvate Vahemere riikide valitsuste ja riigiasutuste suhtumine on erinev ning nende vahel puudub tõhus koostöö. Suurendamaks ELi-välise institutsioonide vastavust Euroopa rahastuse nõuetele, on kiiresti vaja tugevat toetust ja tehnilist abi, samuti peab komisjon näitama üles suuremat paindlikkust.

4.5. Teatistes esitatud meetmete tõhusat rakendamist ohustab eelkõige koormav bürokraatia, nagu ilmneb peatükist „Juhtimine ja rakendamine“, kuid ka erineva ülesehituse ja suhtumisega täiesti erinevate institutsioonide kaasatus, nagu ministrite kohtumised, komisjon, Vahemere Liit jne. Vajalik on konkreetsete organisatsiooniliste/halduslike vahendite ja selgete rollidega tegevuskava.

4.6. Komitee on seisukohal, et viivitamata tuleks luua sinise majanduse rakkerühm, mis oleks seotud Vahemere Liidu tööühmadega ning millel oleksid selgelt määratletud tegevuskava ja pädevused. Rakkerühmal peaks olema vajalik paindlikkus kiireks reageerimiseks hädaolukorras – loodusõnnetuste ja keskkonnakatastroofide puhul –, kuid ka selleks, et täita konkreetseid ülesandeid ja kohustusi. Komitee on rakkerühma tõhususe hindamisel ettevaatlik, kuna see sõltub rakkerühma liikmetest ning Euroopa institutsioonide ja ELi mittekuuluvate riikide valitsuste otsesest kaasatusest. Seepärast on komitee seisukohal, et rakkerühm tuleks kohe algusest peale hoolikalt kavandada, sellel peaks olema hästi määratletud organisatsiooniline struktuur ning tõhus protsesside ja menetluste süsteem, samuti pädevalt koostatud konkreetne tegevuskava.

Brüssel, 6. detsember 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

⁽²³⁾ Lisateabe saamiseks vt https://ec.europa.eu/fisheries/cfp/emff_en.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Loodust, rahvast ja majandust käsitlev tegevuskava““

[COM(2017) 198 final]

(2018/C 129/15)

Raportöör: **Lutz RIBBE**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 31.5.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Täiskogu otsus	25.4.2017
Vastutav seksioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	21.11.2017
Vastuvõtmine täiskogus	06.12.2017
Täiskogu istungjärk nr	530
Hääletuse tulemus	157/5/6
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Komitee järelduste ja soovitude kokkuvõte

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tunneb heameelt loodusdirektiivide toimivuskontrolli tulemuse üle. Sellest nähtub, et loodusdirektiivid on ulatuslikuma bioloogilise mitmekesisuse poliitika alustaladena asjakohased, kuid nende rakendamist tuleb oluliselt parandada.

1.2. Kuigi kõik 15 uues tegevuskavas esitatud meedet on põhjendatud, tekitab selle esitamine segadust, kuivõrd jääb ebaselgeks, kuidas seondub tegevuskava hetkel kehtiva bioloogilise mitmekesisuse strateegiaga, eriti kuna esineb palju sisulisi kattumisi, aga üksnes väheolulisi uuendusi. Komitee oleks pidanud mõistlikumaks olemasoleva bioloogilise mitmekesisuse strateegia hindamist ja vajaduse korral täiendamist.

1.3. Eduka bioloogilise mitmekesisuse poliitika jaoks tõenäoliselt otsustava tähtsusega probleem seisneb selles, et maaomanikele ja -kasutajatele kujutavad bioloogilist mitmekesisust arendavad või säilitavad meetmed praegu endast tuluallika asemel hoopis kulutegurit. Ent bioloogilise mitmekesisusega seotud meetmed nii Natura 2000 aladel kui ka neist väljaspool peavad nende jaoks, kellel meetmeid rakendada tuleb, majanduslikult tasuvad olema. Meetmete rakendamise koorem ei tohi ega saa jääda nende kanda. Ühegi ELi ja liikmesriikide seni algatatud programmiga ei ole suudetud seda põhiprobleemi päriselt lahendada ja ka uus tegevuskava, milles on palju juttu olukordadest, millest võidavad kõik osapooled, ei paku selleks paraku tõhusaid lähtekohti.

1.4. Rahastamise puudumine ei ole mitte ainult keskne probleem kokkulepitud bioloogilise mitmekesisuse eesmärkide saavutamisel, vaid annab tunnistust ka soovimatutest arengutest Euroopa poliitikas. Võetakse vastu seadusi, mis tekitavad kulusid, kuid kokku ei lepita selles, kes peab kulud tasuma või kuidas need kaetakse.

1.5. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni taaskord üles koostama Natura 2000 võrgustiku praeguse kulukalkulatsiooni. Ikka jälle nimetatud kulud 6,1 miljardi euro ulatuses ei ole komitee arvates Natura 2000 võrgustiku eelarvevajadusteks piisav, praegune vajadus on pigem kaks kuni kolm korda suurem.

1.6. Komitee leiab seetõttu, et kindlasti on vaja esitada pikaajaline strateegia bioloogilise mitmekesisuse poliitika rahastamisvajaduste katmiseks⁽¹⁾. Arutelu 2021. aastale järgneva perioodi finantsperspektiivi üle pakuks selleks sobiva raamistiku, kuid ei kõnealune tegevuskava ega senised lähenemisviisid, mida käsitletakse aruteludokumendis ELi rahanduse tuleviku kohta,⁽²⁾ ei viita sellele, et olukord võiks oluliselt paraneda.

1.7. Komitee avaldab siirast heameelt, et Euroopa Komisjon soovib tegevuskava raames edasi arendada rohelise taristu strateegiat. Aga ka selle murrangulise lähenemisviisi puhul juhib komitee tähelepanu asjaolule, et rahastamata lähenemisviis ei too endaga kaasa mingeid muutusi.

2. Arvamuse taust

2.1. Juba 1998. aastal võeti ELis vastu esimene bioloogilise mitmekesisuse strateegia,⁽³⁾ et peatada looduslike looma- ja taimeliikide ning nende elupaikade kadumine. 2001. aastal vastu võetud kestliku arengu strateegias (nn Göteborgi strateegia) sätestati bioloogilist mitmekesisust käsitlevad selged eesmärgid: peatada 2010. aastaks bioloogilise mitmekesisuse vähenemine Euroopa Liidus ning hoolitseda elupaikade ja looduslike ökosüsteemide taastamise eest.

2.2. Sellele järgnesid uued meetmed, sealhulgas 2001. aastal avaldatud bioloogilise mitmekesisuse tegevuskava⁽⁴⁾ ja 2006. aasta mais veel üks bioloogilise mitmekesisuse tegevuskava,⁽⁵⁾ mis oma eelkäijast sisuliselt väga vähe erines.

2.3. Kui selgus, et kokku lepitud ja lubatud eesmärk ei ole saavutatav, võeti komisjoni teatise „Valikuvõimalused ELi visiooniks ja eesmärgiks bioloogilise mitmekesisuse valdkonnas pärast 2010. aastat“⁽⁶⁾ alusel vastu veel üks uus teatis „ELi bioloogilise mitmekesisuse strateegia aastani 2020“,⁽⁷⁾ milles põhimõtteliselt vaid korrati varasemate tegevuskavade nõudmisi ja vahendeid, lükates algselt 2010. aastaks seatud eesmärgid edasi aastani 2020.

2.4. Selle kuut selgelt määratletud üksikeesmärki ja ühtekokku 20 meedet hõlmava bioloogilise mitmekesisuse strateegia vahetamises ilmnemise väga kaine tulemusel ning jõuti järeldusele, et looduskeskonna kaitseks tuleb teha tunduvalt suuremaid jõupingutusi, kui soovitakse jõuda uue eesmärgini, mis näeb ette liikide hävimise lõpliku peatamise 2020. aastaks ja hävinud elupaikade taastamise.

2.5. Komitee väljendas kõigi nende dokumentide suhtes oma seisukohta, mis jäi oma põhiolemuselt samaks, ja märkis kriitiliselt, et

- meil ei ole ELis „bioloogilise mitmekesisuse säilitamise osas [...] puudus seadustest, direktiividest, programmidest, näidisprojektidest, poliitilistest avaldustest või juhenditest – vaid puudus on rakendamisest ja kooskõlastatud tegevusest kõigil poliitikatasanditel“;
- „poliitikutel ei ole seni olnud jõudu või siis tahet viia ellu aastaid hädavajalikuks tunnistatud meetmeid, kuigi teatistes selgitatakse korduvalt, et ühiskond ja majandus võidaksid mõlemad võrdselt rangemast bioloogilise mitmekesisuse poliitikast“⁽⁸⁾;
- bioloogilise mitmekesisuse poliitika Euroopa Liidus on seetõttu klassikaline näide murtud lubaduste poliitikast Euroopa ja riigi tasandil ning seda vaatamata asjaolule, et poliitikaga määratleti igati õigesti probleemid ning loodi ka vajalikud meetmed. Komitee leiab, et olemasolevat õiguslikku alust ei ole vaja muuta.

2.6. Junckeri juhitud komisjon võttis oma õigusloome kvaliteedi ja tulemuslikkuse programmi raames sellegipoolest ette loodusdirektiivide läbivaatamise. Tulemused kinnitasid komitee arvamust ja ka keskkonnanõukogu väidab, et „laiema ELi bioloogilise mitmekesisuse poliitika nurgakividena täidavad loodusdirektiivid oma eesmärgi, kuid selleks, et oleks võimalik saavutada nende eesmärgid ja realiseerida nende täielik potentsiaal, tuleb märkimisväärselt parandada nende rakendamist“⁽⁹⁾.

⁽¹⁾ Vt EMSK arvamused „Bioloogilise mitmekesisuse poliitika Euroopa Liidus“ (ELT C 487, 28.12.2016, lk 14) ja „Programmi LIFE vahetamine“ (ELT C 173, 31.5.2017, lk 7).

⁽²⁾ COM(2017) 358, 28.6.2017.

⁽³⁾ COM(1998) 42 final.

⁽⁴⁾ COM(2001) 162 final.

⁽⁵⁾ COM(2006) 216 final.

⁽⁶⁾ COM(2011) 244 final.

⁽⁷⁾ COM(2010) 4 final.

⁽⁸⁾ EMSK arvamus „Meie elukindlustus, meie looduskapital: ELi bioloogilise mitmekesisuse strateegia aastani 2020“ ELT C 24, 28.1.2012, lk 111.

⁽⁹⁾ Vt keskkonnanõukogu järeldused, 19.6.2017.

2.7. Vastusena õigusloome kvaliteedi ja tulemuslikkuse programmi protsessi tulemustele esitas komisjon „Loodust, rahvast ja majandust käsitleva tegevuskava“, ⁽¹⁰⁾ mis on käesoleva arvamuse teema.

3. Tegevuskava käsitlevad üldised märkused

3.1. Tegevuskavas kirjeldatakse kõigepealt veel kord nende liikide ja elupaikade äärmiselt viletsat kaitsestaatust, mis peaksid tegelikult juba ammu olema 1979. ja/või 1992. aastal vastu võetud loodusdirektiividega kaitstud. Komisjon leiab, et „puuduliku rakendamise peamised põhjused on ressursipuudus, nõrk jõustamine, loodusega seotud eesmärkide halb integreerimine muudesse poliitikavaldkondadesse, ebapiisavad teadmised ja ebapiisav juurdepääs andmetele, nõrk teabevahetus ja sidusrühmade vähene kaasatus. Lisaks ei ole direktiivide rakendajad, eelkõige piirkondlikul ja kohalikul tasandil, mõnikord piisavalt kursis direktiivide nõuete või nende paindlikkuse ja pakutavate võimalustega. Selline olukord võib tekitada pingeid looduskaitse- ja majandustegevuse vahel“.

3.2. Tegevuskava eesmärk on „direktiive paremini rakendada, neid paremini kooskõlastada sotsiaal-majanduslike eesmärkidega ning paremini kaasata riiklikke, piirkondlikke ja kohalikke omavalitsusi, sidusrühmi ja kodanikke“.

3.3. Võttes arvesse direktiivide tugevat territoriaalset mõõdet ning piirkondlike ja kohalike omavalitsuste peamist rolli nende rakendamisel, oli Euroopa Regioonide Komitee tihedalt seotud selle tegevuskava ettevalmistamisega ning tal on tulevikus keskne osa piirkondlike ja kohalike omavalitsustega koostöö tegemisel ja nende teadlikkuse suurendamisel.

3.4. Tegevuskava sisaldab tihedat graafikut ning veel enne praeguse ametiaja lõppu 2019. aastal kavatseb komisjon rääkida tulemustest. See on komitee arvates väga edasipüüdlik juba üksnes seetõttu, et tegevuskava rakendamiseks ei eraldata komisjonis lisatöötajaid.

3.5. Tegevuskava jaotub neljaks prioriteetseks valdkonnaks ja sisaldab 15 konkreetset meetet:

— prioriteet A: parandada suuniseid ja teadmisi ning tagada parem sidusus üldiste sotsiaalmajanduslike eesmärkidega;

— prioriteet B: poliitilise isevastutuse tekitamine ja nõuetele vastavuse tugevdamine;

— prioriteet C: hoogustada investeerimist Natura 2000 võrgustikku ja parandada koostööt ELi rahastusvahenditega;

— prioriteet D: parandada teabevahetust ja teavitamist, kaasata kodanikud, sidusrühmad ja kogukonnad.

4. Komitee konkreetsete märkused tegevuskava kohta

4.1. Komitee avaldab kõigepealt heameelt toimivuskontrolli järelduste üle ja leiab, et need kinnitavad komitee senist seisukohta. Toimivuskontrolliga oli seotud tähelepanuväärsest palju sidusrühmi. See näitab, et ELi bioloogilise mitmekesisuse poliitika on teema, mis huvitab laia osa elanikkonnast ja mõjutab osa neist ka otseselt ning mille üle aktiivselt arutletakse.

4.2. Kuigi kõik 15 uues tegevuskavas esitatud meetet võivad iseenesest aidata kaasa kehtivate looduskaitsealase õigusaktide paremale rakendamisele, on komitee mõnevõrra häiritud selle pärast, et komisjon esitas taaskord uue kava. Komitee arvates oleks olnud otstarbekam hinnata olemasolevat kuuest eesmärgist ja 20 konkreetsest meetmest koosnevat bioloogilise mitmekesisuse strateegiat, viia läbi ja avalikustada täpne nõrkuste analüüs ning sellest lähtuvalt siduda olemasoleva strateegiaga ajapikku võimalikke täiendavaid meetmeid. Praegune uue tegevuskava esitamine tekitab segadust, kuna jääb täiesti selgusetuks, kuidas see seondub kehtiva bioloogilise mitmekesisuse strateegiaga, eriti kuna mõned tegevuskava meetmed (näiteks prioriteetides B ja C) kuuluvad juba aastaid ELi bioloogilise mitmekesisuse programmidesse ja poliitilisse päevakorda ning ootavad rakendamist.

⁽¹⁰⁾ COM(2017) 198 final, 27.4.2017.

4.3. Komitee on juba varem kritiseerinud seda, et programmide ja strateegiade suur hulk on pigem segadust tekitav ja võib jääda mulje, et üha uute programmide/plaanide või strateegiade käivitamisega luuakse ekslik pilt aktiivsest tegevusest, mis olukorda tegelikult vaid vähe parandab.

4.4. Juba tegevuskava käsitleva pressiteate pealkirjas väljendab komisjon seda, et tegevuskava peab aitama piirkondadel elurikkust kaitsta ja looduskaitsest majanduslikku kasu saada. Komitee hindab asjaolu, et tegevuskavas ei räägita mitte ainult loodusest ja bioloogilisest mitmekesisusest, vaid ka inimese, looduse ja majandusliku tegevuse vahelisest vastastikmõjust. See näitab, et bioloogilise mitmekesisuse poliitika ulatub kaugemale eetilise ja moraalse kohustusest tagada liikide ja elupaikade kaitse. Ka see vastab komitee eelmistel aastatel väljendatud seisukohtadele.

4.5. Paljudes Euroopa piirkondades on juba ammu välja kujunenud lähenemisviisid, mis on hea näide sellest, kuidas inimestel on võimalik looduskapitalist kasu saada. Muu hulgas on ilmselge seos turismi ja vaheldusrikka, mitmekülgse maastiku vahel, kus valitseb suur bioloogiline mitmekesisus. Üha enam ollakse teadlikult ka sellest, et ökosüsteemi teenused – mida ei osutata mitte ainult Natura 2000 aladel – edendavad üldist heaolu.

4.6. Otsustava tähtsusega probleem seisneb aga selles, et maaomanikele ja -kasutajatele kujutavad bioloogilist mitmekesisust arendavad ja säilitavad meetmed praegu endast tululikka asemel hoopis kulutegurit. Kui enne oli looduslik mitmekesisus põhimõtteliselt justkui ulatusliku majandustegevusega kaasnev nähtus, siis nüüd on välja kujunenud klassikaline maakasutuskonflikt, mille tekkele on kaasa aidanud keerulised majanduslikud raamtingimused, millega näiteks põllumajandustootjad ja metsandusettevõtted kokku puutuvad.

4.7. Ent bioloogilise mitmekesisusega seotud meetmed nii Natura 2000 aladel kui ka neist väljaspool peavad nende jaoks, kellel meetmeid rakendada tuleb, majanduslikult tasuvad olema. Meetmete rakendamise koorem ei tohi ega saa jääda nende kanda. ELi ja liikmesriikide seni algatatud programmidega ei ole suudetud seda põhiprobleemi lahendada ja ka uus tegevuskava, milles on palju juttu olukordadest, millest võidavad kõik osapooled, pakub selleks paraku vähe tõhusaid lähtekohti.

4.8. Asja ei muuda ka uues tegevuskavas ette nähtud meetmed, mis varasematest bioloogilise mitmekesisuse strateegiatest puudusid: mitte ükski teadlikkuse suurendamise kampaania, kuitahes hea see on, mitte ükski üldsuse kaasamise meetod, kuitahes leidlik see on, mitte ükski tõhustatud suunis ega ka 21. mai kuulutamine Euroopa Natura 2000 päevaks – meetmed, mis kõik kuuluvad uude tegevuskavva – ei ole edukad, kui majanduslikud ja rahalised raamtingimused ei ole asjakohased. Komitee leiab, et selles valdkonnas tuleb teha olulisi parandusi ning töötada 2021. aasta järgset ajavahemikku käsitleva uue keskpika perioodi finantsplaneerimise raames välja Natura 2000 võrgustiku piisav sihtotstarbeline rahastamine ning tagada piisava personali olemasolu rakendamise tegelevates ametiasutustes nii ELi kui ka liikmesriikide tasandil.

5. Puuduvate rahaliste vahendite probleem

5.1. Juba näiteks Natura 2000 võrgustiku loomist alustades lubati maaomanikele ja -kasutajatele, et tagatakse piisav rahaline kompensatsioon vähemalt juhtudel, kui Natura 2000 aladel võetud meetmed või seal kehtivad nõuded neile negatiivset majanduslikku mõju avaldavad. Oma aruandes „2010. aasta hinnang Euroopa Liidu bioloogilise mitmekesisuse tegevuskava rakendamisele“⁽¹¹⁾ jõuab komisjon järeldusele, et piisava rahastamise tagamine on üks neljast peamisest toetusmeetmest. Komisjon märgib aga samas, et „kaetud on vaid 20 % kõigist Euroopa kaitsealade, sealhulgas Natura 2000 võrgustiku haldamise rahastamisvajadustest. 2004. aasta hinnangu järgi oli ELi 25 liikmesriigis Natura 2000 haldamiseks vaja 6,1 miljardi euro suurust investeeringut aastas.“ Seega on aastane puudujääk vähemalt 5 miljardit eurot!

5.2. Praeguste prognooside kohaselt nõuavad kulud Natura 2000 alade haldamiseks oluliselt rohkem vahendeid. Saksamaa liidumaad hindavad, et Natura 2000 maismaavõrgu aastane eelarvevajadus on Saksamaal 1,417 miljardit eurot, mis tähendab keskmiselt 175 eurot hektari kohta. Kui arvestada need kulud hektari kohta kogu ELi Natura 2000 maismaavõrgu peale kokku, on 28 liikmelisel ELil igal aastal tarvis peaaegu 21 miljardit eurot. Siia lisanduvad kulud Natura 2000 merealadele. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni tungivalt üles koostama kogu Natura 2000 võrgustikku hõlmava ajakohase ja usaldusväärse kulukalkulatsiooni.

⁽¹¹⁾ COM(2010) 548, lk 13.

5.3. Natura 2000 võrgustiku haldamise puudulik rahastamine ei ole mitte ainult keskne probleem kokkulepitud bioloogilise mitmekesisuse eesmärkide saavutamisel, vaid annab tunnistust ka soovimatutest arengutest Euroopa poliitikas. Võetakse vastu seadusi, mis tekitavad kulusid, kuid kokku ei lepita selles, kes peab kulud tasuma või kuidas need kaetakse. Sidususe puudumine Euroopa Liidu seaduste ja selle eelarve vahel on peamine Euroopa bioloogilise mitmekesisuse kaitse probleemide põhjus.

5.4. Ka tegevuskavas võetakse eelduseks praegune ELi eelarve. See on mõistetav, kuivõrd oleme hetkel jooksva rahastamisperioodi 2014–2020 keskel, kuid bioloogilise mitmekesisuse kaitse probleeme ei saa sellisel juhul tegevuskavaga lahendada.

5.5. Ainus tegevuskavas avaldatud finantsmeede on suurendada 10 % võrra programmi LIFE eelarve seda osa, mis on ette nähtud looduse ja bioloogilise mitmekesisuse kaitsmist toetavate projektide jaoks. Selle mõju eelarvele peaks olema neutraalne, teisisõnu hoitakse programmi LIFE kogueelarve muutumatuks ja suurendamine toimub programmi LIFE teiste meetmete arvel. Programmi LIFE eelarves oli prioriteetsele valdkonnale „Loodus ja bioloogiline mitmekesisus“ aastatel 2014–2017 ette nähtud umbes 610 miljonit eurot. 10 % enam tähendaks seega 15 miljonit eurot aastas.

5.6. Seepärast on õige, et komisjon räägib tegevuskava prioriteedis C (investeermise hoogustamine) ka eesmärgist edendada koostöötet ühise põllumajanduspoliitika rahastamisega ja suurendada teadlikkust ühtekuuluvuspoliitika rahastamisvõimaluste kohta ning viitab ka ühisele kalanduspoliitikale ja teatab soovist anda juhiseid nn rohelise taristu edendamiseks. Need ei ole aga uued meetmed ega ettepanekud, vaid teemad, mis on juba ammu kuulunud poliitilisse päevakorda ja mille täitmist nõutakse. Nendest on räägitud varasemates bioloogilise mitmekesisuse programmides ja projektides, ilma et sellega oleks viimastel aastatel kaasnenud mingeid positiivseid muutusi.

5.7. Vajalik oleks seega komisjonipoolne pikaajaline strateegia rahastamisvajaduste katmiseks⁽¹²⁾. Kohe algav arutelu finantsperspektiivi üle on komitee hinnangul õige raamistik vastavate küsimuste tõstatamiseks. Kogemus näitab, et koostööprojektid piirkondade, looduskaitseorganisatsioonide ning põllumajandustootjate ja metsandusettevõtete vahel Natura 2000 meetmete rakendamiseks võivad olla väga edukad, kui need on majanduslikult piisavalt atraktiivsed. Ei kõnealune tegevuskava ega ka senised lähenemisviisid, mis on kajastatud aruteludokumendis ELi rahanduse tuleviku kohta⁽¹³⁾ ei viita aga sellele, et olukord võiks oluliselt paraneda.

5.8. Komitee avaldab siirast heameelt, et Euroopa Komisjon soovib tegevuskava raames edasi arendada rohelise taristu strateegiat. Aga ka selle murrangulise lähenemisviisi puhul juhib komitee tähelepanu asjaolule, et rahastamata lähenemisviisi ei too endaga kaasa mingeid muutusi. Sellega seoses viitab komitee ka keskkonnanõukogu järeldustele, mille raames kutsus ülemkogu oma 19. juuni 2017. aasta istungil Euroopa Komisjoni üles edasi arendama oma ettepanekut töötada välja rohelise taristu üleeuroopaline võrgustik (TEN-G).

5.9. Komitee tuletab seetõttu meelde oma hiljuti avaldatud arvamust programmi LIFE vahetamise kohta,⁽¹⁴⁾ milles komitee tegi ettepaneku muuta programm LIFE „Natura 2000 võrgustiku peamiseks rahastamisvahendiks. Arvamuses märgitakse, et „ebapiisavaks tuleb lugeda kunagi valitud lähenemisviis korraldada Natura 2000 võrgustiku rahastamine esmajoonel ELi regionaalarengu fondide ja samutiühise põllumajanduspoliitika teise samba kaudu. Komitee juhib siinkohal tähelepanu ühele oma arvamusele⁽¹⁵⁾ ja toetab programmi LIFE vahendite vastavat sihtotstarbelist suurendamist. Seejuures tuleks jälgida, et kõik toetusmeetmed oleksid sidusad, st välditakse vastandlikku või topeltrahastamist teistest ELi fondidest.“

5.10. Tegevuskavas nähakse ette teabevahetuse parandamine ning kodanike, sidusrühmade ja kogukondade ning kohalike ja piirkondlike omavalitsuste teavitamine ja kaasamine. Lisaks sellele on kavas luua ühine platvorm Euroopa Regioonide Komiteega. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tunneb selle üle heameelt ja on sügavalt veendunud, et kodanikuühiskonna tihedam kaasamine tegevuskava elluviimisse saab olla ainult positiivne.

⁽¹²⁾ Vt EMSK arvamused „Bioloogilise mitmekesisuse poliitika Euroopa Liidus“ (ELT C 487, 28.12.2016, lk 14) ja „Programmi LIFE vahetamine“ (ELT C 173, 31.5.2017, lk 7).

⁽¹³⁾ COM(2017) 358, 28.6.2017.

⁽¹⁴⁾ Vt EMSK arvamus „Programmi LIFE vahetamine“ ELT C 173, 31.5.2017, lk 7.

⁽¹⁵⁾ Vt EMSK arvamus „Bioloogilise mitmekesisuse poliitika Euroopa Liidus“ ELT C 487, 28.12.2016, lk 14.

5.11. Komitee väljendab rahulolu selle üle, et komisjon töötas tegevuskava välja ja hakkab seda rakendama tihedas koostöös Euroopa Regioonide Komiteega. Komitee pakub ka omalt poolt toetust, kuna tema hinnangul saadab kohalikke ja piirkondlikke võime ilma kodanikuühiskonna osaluse ja heakskiiduta vaid piiratud edu.

Brüssel, 6. detsember 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. oktoobri 2014. aasta määrust (EL, Euratom) nr 1141/2014, mis käsitleb Euroopa tasandi erakondade ja Euroopa tasandi poliitiliste sihtasutuste põhikirja ning rahastamist“

[COM(2017) 481 final – 2017/0219 (COD)]

(2018/C 129/16)

Raportöör: **Graham WATSON**

Kaasraportöör: **Anne DEMELENNE**

Stéphane BUFFETAUT

Konsulterimistaotlus	Ministrite nõukogu, 11.10.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Juhatuse otsus	Redaktsioonirühma koosolek, 17.10.2017
Vastuvõtmine täiskogus	7.12.2017
Täiskogu istungjärk nr	530
Hääletuse tulemus	141/0/5
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Komitee toetab komisjoni, rõhutades, et demokraatia on üks ELi põhiväärtusi ning et poliitilistel erakondadel ja poliitilistel sihtasutustel on oluline roll esindusdemokraatias, nii nagu on sätestatud ELi lepingu artiklis 10 ja ELi põhiõiguste harta artikli 12 lõikes 2.
2. Komitee tunnistab, et Euroopa tasandi erakondade ja Euroopa tasandi poliitiliste sihtasutuste põhikirja ning rahastamist käsitlev määrus (EL, Euratom) nr 1141/2014 on aidanud suurendada Euroopa tasandi erakondade ja nendega seotud poliitiliste sihtasutuste nähtavust, tunnustamist, tõhusust, läbipaistvust ja usaldusväärsust. Samas jagab komitee komisjoni arvamust, et jääb veel palju teha kodanike osaluse ja valimiste kaasavuse suurendamiseks, poliitilise debati Euroopa mõõtme laiendamiseks, tähelepanu juhtimiseks liikmesriigi ja Euroopa tasandi erakondade seostele ning poliitilise vastutuse edendamiseks.
3. Komitee nõustub komisjoniga ka selles, et vaatamata tänu määruse nr 1141/2014 edasiminekuitele, leidub praegustes eeskirjades lünki, millega tuleb tegeleda ning juhib tähelepanu Euroopa Parlamendi resolutsioonile (2017/2733 (RSP)), milles kutsutakse üles eeskirju parandama ja muutma.
4. Komitee toetab komisjoni ettepanekuid määruse muutmiseks, mis puudutavad seda, kes võib sponsoreerida Euroopa erakonna registreerimist, ELi rahastuse proportsionaalsust, künnist sellisele rahastusele ligipääsemiseks, registreerimiskriteeriumitele vastamist ja eeskirjadevastaselt kasutatud vahendite tagasinõudmist.
5. Komitee tervitab komisjoni kavatsust muuta Euroopa tasandi erakondade valimisprogrammid kodanike jaoks kergemini juurdepääsetavaks. Komiteel on aga mõningad kahtlused määruse artikli 18 väljapakutud uue paragraafi 3 osas. Selles nõutakse, et Euroopa tasandi erakond peab esitama rahastamistaotluse jaoks tõendid selle kohta, et tema liikmeserakonnad on oma veebisaitidel 12 kuu jooksul kuni taotluse esitamiseni katkematult avaldanud Euroopa tasandi erakonna programmi ja logo ning teabe kõigi liikmeserakondade viimaste Euroopa Parlamendi valimiste kandidaatide ja Euroopa Parlamendi liikmete soolise koosseisu kohta.
6. Komitee tõstatab eelkõige küsimuse selle osas, kuidas on kavas kontrollida eeltoodud nõuetest kinnipidamist, kuidas need kehtivad liikmesriikides tekkivatele uutele erakondadele ja kuidas need saavad kehtida, kui Euroopa tasandi erakonnad võtavad oma programmid vastu hilinemisega, miks viimatinimetatud nõudmised keskenduvad üksnes soole ja näiteks mitte rassilistele, etnilistele või keelelistele kriteeriumitele.

7. Seepärast soovib komitee komisjonil lühendada perioodi, mille jooksul peab programm olema kättesaadav erakonna veebisaidil 12-lt kuult kolmele kuule ning teeb ettepaneku, et valimisnimekirjade kandidaatide mitmekesisusest teavitavates nimekirjades ei tuleks välja tuua üksnes naiste ja meeste osakaal, aga ka etniline päritolu ja keeleline mitmekesisus.
8. Lisaks juhib komitee taaskord tähelepanu süvenevale ebavõrdsusele ühelt poolt Euroopa tasandi erakondade ja sihtasutuste ning teiselt poolt üldisemate eesmärkidega Euroopa liitude ja sihtasutuste (nt majanduslikud, sotsiaalsed, humanitaarsed, kultuurilised, keskkonna- või spordiliidud jne) vahel.
9. Komitee avaldab veekord kahetsust komisjoni mõne aasta taguse otsuse üle võtta tagasi Euroopa ühenduste põhikirja kavand ja Euroopa äriühingute registreerimise teel olevate takistuste üle ning kutsub komisjoni taaskord üles esitama lähitulevikus samaväärne Euroopa määrus Euroopa tasandi mitte parteipoliitiliste liitude põhikirja ja rahastamise kohta.

Brüssel, 7. detsember 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 1303/2013 seoses majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse vahendite ning majanduskasvu ja tööhõivesse investeerimise eesmärgi ning Euroopa territoriaalse koostöö eesmärgi jaoks ette nähtud vahendite muutmisega“

[COM(2017) 565 final – 2017/0247 COD]

(2018/C 129/17)

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Liidu Nõukogu, 19.10.2017 Euroopa Parlament, 23.10.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 177 ja 304
Vastutav seksioon	majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse seksioon
Vastuvõtmine täiskogus	6.12.2017
Täiskogu istungjärk nr	530
Hääletuse tulemus	160/0/2
(poolt/vastu/erapooletuid)	

Kuna komitee nõustub ettepaneku sisuga ning ega soovi teha selle kohta ühtegi märkust, otsustas komitee ühehäälselt üldisest arutelust loobuda ja kohe hääletuse juurde asuda (kodukorra artikli 50 lõige 4 ja artikli 56 lõige 3).

Brüssel, 6. detsember 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

ISSN 1977-0898 (elektroniline väljaanne)
ISSN 1725-5171 (paberväljaanne)

Euroopa Liidu Väljaannete Talitus
2985 Luxembourg
LUKSEMBURG

ET